
HERMANN HESSE
Narcis și Gură-de-Aur

HERMANN HESSE

Narcis şi Gură-de Aur

Narziß und Goldmund, 1957

Traducere ***Ivan Denes***

CUPRINS

CAPITOLUL I

În faţa arcadei susţinute de mici coloane duble de la intrarea mănăstirii din Mariabronn, foarte aproape de drum, se afla un castan, odraslă însingurată a sudului, adus odinioară de un pelerin sosit de la Roma, un castan nobil, cu trunchi vânjos; coroana sa rotundă se întindea, mângâietoare, deasupra drumului, respirând cu tot pieptul în vânt, iar primăvara, când de jur împrejur totul era înverzit şi până şi nucii mănăstirii înfrunzeau roşietic, tinereşte, el îşi mai lăsa multă vreme aşteptate frunzele, apoi, la vremea celor mai scurte nopţi, împungea, dintre mănunchiurile de frunze, razele mate, alb-verzui ale florilor sale exotice, care miroseau atât de pătrunzător, asemenea unei prevestiri neliniştitoare şi grave; şi în octombrie, după ce poamele şi via fuseseră culese, scutura din coroana sa îngălbenită, în vântul de toamnă, fructele ţepoase, care nu apucau a se coace în fiece an, fructe pentru care băieţii din mănăstire se încăierau şi pe care subpriorul Gregor, originar din ţara italică, le prăjea în odaia lui, la focul din cămin. Străin şi delicat, frumosul copac îşi fremăta coroana deasupra intrării mănăstirii, un musafir de pe alte meleaguri, cu firea gingaşă, răbdând cu greu frigul, legat, tainică rudenie, cu micile, zveltele coloane împerecheate, de gresie, ale portalului şi cu dantelăria de piatră ce înflorea în arcadele ferestrelor, pe cornişe şi pe stâlpi, iubit de francezi şi de latini, privit cu uimire de băştinaşi, ca un străin ce se afla.

Nu puţine generaţii de elevi ai mănăstirii trecuseră pe sub arborele pripăşit aici din ţări străine; cu tăbliţele la subsuoară, sporovăind, râzând, jucându-se şi certându-se, desculţi sau încălţaţi, după anotimp, cu o floare în gură, o nucă între dinţi sau un bulgăre de zăpadă în mână. Veneau mereu alţii noi, la câţiva ani chipurile se reînnoiau, cele mai multe semănând între ele: blonde şi cu părul cârlionţat. Unii rămâneau locului, deveneau novici, deveneau călugări, primeau tonsura, purtau rasa şi cingătoarea de frânghie, citeau din cărţi, îi instruiau pe băieţi, îmbătrâneau, mureau. Alţii, după ce le treceau anii de şcoală, erau luaţi acasă de părinţi, în castelele

cavalerilor, în casele negustorilor și meseriașilor, cutreierau lumea, făcându-și mendrele și meseriile, mai veneau câteodată în vizită la mănăstire, bărbați în toată firea, își aduceau feciorașii și-i lăsau aici, elevi la cuvioșii părinți, ridicau privirea spre castan, zâmbind, căzuți pe gânduri, și-apoi se pierdeau din nou în lume. În chiliile și sălile mănăstirii, printre arcadele rotunde, grele, ale ferestrelor și vânjoasele coloane duble, cinstea și perfidia, înțelepciunea evangheliilor și înțelepciunea elinilor, magia albă și cea neagră, toate înfloreau aici câte puțin, era loc pentru toate; era loc pentru sihăstrie și mătăniile de penitență, ca și pentru tovărășie și trai plăcut; depindea întotdeauna de persoana abatelui și de curentul dominant al vremii, dacă precumpănea și stăpânea una sau alta. Mănăstirea devenea vestită și căutată când pentru exorciștii și demonologii ei, când pentru muzica ei excelentă, când pentru un sfânt părinte care lecuia și făcea minuni, când pentru ciorba ei de știucă și pateul de ficat de cerb, fiecare la vremea sa. Și mereu s-a găsit în ceata călugărilor și elevilor, a celor cuvioși și a celor fără ardoare, a celor slăbiți de post și a celor mai rotofei, mereu s-a găsit printre cei mulți care veneau, trăiau și mureau aici, unul singuratic și deosebit, unul pe care toți îl iubeau sau de care toți se temeau, unul care părea ales, unul despre care se mai vorbea încă mult timp după ce contemporanii săi erau dați uitării.

Și acum se aflau la mănăstirea Mariabronn doi singuratici și deosebiți, unul bătrân și unul tânăr. Printre frații numeroși al căror roi împânzea dormitoarele, bisericile și sălile de clasă, se aflau doi, pe care toți îi știau și îi priveau cu respect. Se afla abatele Daniel, bătrânul, și elevul Narcis, tânărul, care abia își începuse noviciatul, dar care, din pricina darurilor sale deosebite și împotriva tuturor obiceiurilor vechi, era folosit încă de pe acuma ca dascăl, îndeosebi de elină. Aceștia doi, abatele și novicele, aveau trecere, erau luați în seamă și trezeau curiozitate, erau admirați și invidiați și, de asemenea, bârfiți în taină.

Cei mai mulți îl iubeau pe abate, el nu avea dușmani, era plin de bunătate, de simplitate, de smerenie. Doar învățații mănăstirii amestecau în dragostea lor o notă de condescendență, căci abatele Daniel putea fi un sfânt, dar un cărturar nu era nicidecum. Îi era proprie acea simplitate care e însăși înțelepciunea, dar latineasca lui era modestă, iar elina n-o cunoștea defel.

Acei, puţini, care ocazional mai zâmbeau pe seama simplităţii abatelui, erau însă cu atât mai vrăjiţi de Narcis, copilul-minune, frumosul adolescent cu elina lui elegantă, cu purtarea sa impecabil de cavalerească, privirea liniştită şi pătrunzătoare, de cugetător, şi cu buzele subţiri, frumos şi sever desenate. Era îndrăgit de cărturari pentru că stăpânea minunat elina; era iubit de toţi ceilalţi, ba unii erau chiar de-a dreptul fermecaţi de nobleţea şi de fineţea sa. Erau şi unii care îi luau în nume de rău faptul că era atât de tăcut şi de stăpânit şi avea asemenea maniere de curtean.

Abatele şi novicele îşi purtau fiecare în felul său destinul ales, dominând în felul său şi suferind în felul său. Fiecare dintre cei doi se simţea mai înrudit cu celălalt, mai atras de el decât de tot restul poporului din mănăstire: totuşi nu găseau calea unul spre altul, nu se puteau încălzi, unul alături de celălalt. Abatele îl trata pe tânăr cu cea mai mare atenţie, cu cea mâi mare consideraţie, îi purta de grijă ca unui frate rar, gingaş, poate pretimpuriu pârguit, poate primejduit. Tânărul primea fiece poruncă, fiece sfat, fiece laudă a abatelui cu o ţinută desăvârşită, nu-l contrazicea vreodată, nu era nicicând supărat şi dacă judecata abatelui despre el era dreaptă şi singurul lui viciu era trufia, atunci ştia să ascundă minunat acest viciu. Nu se putea spune nimic împotriva lui, era desăvârşit, era superior tuturora. Numai că în afară de cărturari, puţini îi deveneau într-adevăr prieteni, căci nobleţea sa îl împrejmuia ca un suflu de aer îngheţat.

— Narcis, îi zise abatele după o confesiune, mă recunosc vinovat de o judecată aspră pe seama ta. Adeseori te-am socotit trufaş şi poate că astfel te-am nedreptăţit. Eşti foarte singur, tinere frate, eşti singuratic, ai admiratori, dar nu prieteni. Tare aş fi vrut să am pricină a te dojeni din când în când, dar nu am pricină. Tare aş fi vrut să fii câteodată necuviincios, cum sunt îndeobşte oamenii tineri, de vârsta ta. Tu însă nu eşti niciodată necuviincios. Uneori sunt îngrijorat din cauza ta, Narcis.

Tânărul îşi ridică ochii întunecoşi spre bătrân.

— Din suflet aş dori să nu vă pricinuiesc griji, milostive părinte. Se prea poate să fiu trufaş, milostive părinte. Vă rog să mă pedepsiţi pentru asta. Eu însumi simt câteodată dorinţa de a mă pedepsi.

Trimiteţi-mă într-o sihăstrie, părinte, sau puneţi-mă la treburi grosolane.

— Pentru amândouă eşti prea tânăr, iubite frate, zise abatele. În afară de asta eşti în mod deosebit dotat pentru limbi străine şi pentru gândire, fiule; ar fi o risipă a acestor daruri de la Dumnezeu, dacă te-aș pune la treburi inferioare. Probabil că vei deveni dascăl şi cărturar. Nu este asta și dorința ta?

— Iertaţi-mă, părinte, dar dorinţele mele nu-mi sunt încă atât de limpezi. Ştiinţele mă vor încânta întotdeauna, căci cum ar putea altminteri? Dar nu cred că ştiinţele vor fi singura mea preocupare. Şi-apoi, nu întotdeauna dorinţele hotărăsc soarta şi menirea unui om, ci altceva, ceva predestinat.

Abatele luă aminte și deveni serios. Totuși, pe chipul său bătrân stăruia un zâmbet, când răspunse:

— În măsura în care am ajuns să cunosc oamenii, cu toţii suntem puţin înclinaţi, mai ales în tinereţe, să confundăm providenţa cu dorinţele noastre. Dar cum tu crezi că-ţi cunoști dinainte chemarea, spune-mi un cuvânt în privinţa aceasta. Pentru ce crezi că ești chemat?

Narcis își închise pe jumătate ochii întunecoși, încât dispărură sub genele lungi, negre. Tăcu.

— Vorbeşte, fiule, îl îndemnă abatele după o lungă aşteptare. Cu voce înceată şi ochii plecaţi Narcis, începu să vorbească.

— Mi se pare a şti, milostive părinte, că înainte de toate sunt chemat către viaţa monahală. Voi deveni călugăr, aşa cred, voi deveni preot, subprior şi poate abate. Nu cred acest lucru pentru că-l doresc. Dorința mea nu ţintește funcţii. Dar ele îmi vor fi impuse.

Tăcură amândoi, vreme îndelungată.

— De ce nutrești această credinţă? întrebă, șovăind, bătrânul. Ce însușire a ta, în afară de cărturărie, ar fi cea care se exprimă în această credinţă?

— Este acea însușire, zise Narcis încet, care mă înzestrează cu un simţ pentru firea și chemarea oamenilor, nu numai pentru ale mele proprii, ci și pentru ale celorlalţi. Această însușire mă silește să-i slujesc pe ceilalţi dominându-i. Dacă nu m-aş fi născut pentru viaţa monahală, aş fi fost nevoit să devin judecător sau om de stat.

— S-ar putea, încuviință abatele, dând din cap. Ți-ai încercat asupra unor exemple aptitudinea de a recunoaște oamenii și destinul lor?

— Am încercat-o.

— Ești gata să-mi dai o pildă?

— Sunt gata.

— Bine. Cum nu aș vrea să pătrund în tainele fraților noștri, fără știrea lor, poate ai vrea să-mi spui ce crezi că știi despre mine, abatele tău Daniel.

Narcis își ridică pleoapele și se uită în ochii abatelui.

— Este porunca voastră, milostive părinte?

— Porunca mea.

— Îmi vine greu să vorbesc, părinte.

— Și mie-mi vine greu să te silesc să vorbești, tinere frate. Și totuși, o fac. Vorbește!

Narcis își plecă fruntea și zise, șoptind:

— Știu prea puțin despre dumneavoastră, cinstite părinte. Știu că sunteți un slujitor al lui Dumnezeu, căruia i-ar fi mai drag să vegheze caprele sau să tragă clopoțelul într-o sihăstrie și să asculte spovedaniile țăranilor decât să conducă o mare mănăstire. Știu că nutriți o deosebită dragoste față de Sfânta Maică a Domnului și că ei vă rugați cel mai des. Uneori vă rugați ca elina și celelalte științe care se cultivă în această mănăstire să nu devină sminteală și primejdie pentru sufletele celor dați în paza voastră. Uneori vă rugați ca să nu vă pierdeți răbdarea față de subpriorul Gregor. Uneori vă rugați pentru un sfârșit blând. Și veți fi, cred eu, ascultat și veți avea un sfârșit blând.

Se lăsă tăcere în micul vorbitor al abatelui. În cele din urmă, bătrânul glăsui:

— Ești un visător și ai viziuni, zise cu bunăvoință venerabilul domn. Dar și viziunile cucernice ori prietenoase pot amăgi; nu te încrede în ele, cum nici eu nu mă încred. Poți vedea, frate visător, ce gând nutresc în inima mea, în privința aceasta?

— Pot vedea că gândiți cu multă prietenie la lucrul acesta. Iată ce gândiți: „Acest tânăr ucenic este puțin primejduit, are viziuni, poate că a meditat prea mult. Aș putea, să-i impun o penitență, nu-i va strica.

Dar penitența pe care i-o voi impune lui, o voi lua totodată asupra-mi.”
Asta e ceea ce gândiți chiar acuma.

Abatele se ridică. Zâmbind, îi făcu semn novicelui să plece.

— Ei bine, zise el. Nu-ți lua viziunile prea în serios, tinere frate; Dumnezeu cere de la noi multe altele, în afară de viziuni. Să presupunem că ai măgulit un om bătrân făgăduindu-i o moarte ușoară. Să presupunem că bătrânul a avut plăcere, vreme de o clipă, ascultând această făgăduință. Acum însă ajunge. Să reciți un rozariu, mâine după slujba din zori, să-l rostești cu umilință și dăruire și nu din vârful buzelor; și eu voi face la fel. Du-te acum, Narcis, am vorbit destul!

După fiecare nouă convorbire urmau zile de tăcere supărată și îmbufnare, până ce Narcis, îndemnat de sentimentul că are dreptate, deschidea iarăși discuția. Până la urmă, pater Lorenz zise, întrucâtva jignit:

— Ei bine, Narcis, să curmăm cearta. Doar știi că hotărârea atârnă de mine, și nu de tine, căci nu ești colegul, ci ajutorul meu și trebuie să-mi dai ascultare. Dar cum pricina pare să aibă pentru tine atâta importanță iar eu îți sunt într-adevăr superior în funcție și putere, dar nu în cunoștințe și daruri, nu vreau să hotărăsc eu însumi, ci vom supune disputa părintelui nostru abate și-l vom lăsa să hotărască el.

Astfel și procedară până la urmă, iar abatele Daniel ascultă cu răbdare și bunăvoință cearta celor doi cărturari cu vederi deosebite în ceea ce privește predarea gramaticii. După ce amândoi își expuseră și își argumentară temeinic părerile, bătrânul se uită la ei înveselit, clătină puțin capul cărunt și vorbi:

— Frații mei dragi, niciunul, nici altul nu credeți, firește, că eu m-aș pricepe la lucrurile acestea la fel de bine ca voi. E lăudabil din partea lui Narcis că ține atât de mult la școală și că năzuiește a îmbunătăți programul de învățătură. Dacă însă superiorul său este de altă părere, atunci Narcis trebuie să tacă și să-i dea ascultare, căci toate îmbunătățirile aduse școlii n-ar putea cumpăni atât, încât ordinea și ascultarea să se tulbure în casa aceasta, din pricina lor. Îl dojenesc pe Narcis că n-a știut să cedeze. Și vouă, amândurora, tineri cărturari, vă

doresc să nu duceți niciodată lipsă de superiori mai proști ca voi; nimic nu-i mai de folos împotriva trufiei!

Cu această glumă blajină îi trimise la ale lor. Dar în zilele următoare nu uită să urmărească din priviri dacă între cei doi dascăli s-a restabilit buna înțelegere.

Și iată că se întâmplă să apară o față nouă în mănăstirea în care veneau și plecau atâția, și această nouă față nu era dintre cele ce trec neobservate și sunt repede date uitării. Era un tânăr care, anunțat de tatăl său cu mult înainte, sosi într-o zi de primăvară, ca să învețe la școala mănăstirii. Își legară caii de castan, tânărul și tatăl său și, de sub boltă, fratele portar le ieși în întâmpinare.

Băiatul își ridică privirea spre copacul, încă pleșuv din iarnă.

— Un astfel de copac, zise el, n-am mai văzut până acum. Un copac frumos și ciudat. Aș vrea să știu cum se numește.

Tatăl, un domn mai în vârstă, cu fața brăzdată de griji și parcă de nepătruns, nu luă în seamă cuvintele tânărului. Portarul în schimb, căruia băiatul îi plăcuse numaidecât, îi dădu lămurirea. Tânărul mulțumi frumos, îi întinse mâna și-i zise:

— Mi se spune Gură-de-Aur și urmează să învăț aici, la școală.

Bărbatul îi zâmbi cu prietenie după care o luă înaintea noilor veniți, conducându-i prin portal, apoi în sus, pe scările largi, de piatră, și Gură-de-Aur păși în mănăstire fără teamă, cu sentimentul că în locurile acestea a și întâlnit două ființe cărora le putea fi prieten: copacul și fratele portar.

Noii veniți fură primiți mai întâi de părintele director al școlii, iar spre seară de însuși abatele. De fiecare dată, tatăl, funcționar imperial, îl prezentă pe fiul său Gură-de-Aur și fu poftit să mai zăbovească un timp, ca musafir al casei. Dar el apelă numai preț de o noapte la ospitalitatea oferită, spunând că e nevoit să pornească îndărăt, la drum, chiar a doua zi. Oferi mănăstirii, în dar, unul din cei doi cai ai săi și darul fu primit. Discuția cu fețele bisericești fu politicoasă și rece: dar atât abatele cât și părintele priviră cu bucurie la Gură-de-Aur, care tăcea respectuos; tânărul frumos și delicat le plăcu de la bun început. Fără regrete îl lăsară pe tată să purceadă a doua zi la drum, iar pe fiu îl păstrară cu plăcere.

Gură-de-Aur fu prezentat dascălilor și primi un pat în dormitorul elevilor. Respectuos și cu fața întristată își luă rămas bun de la tatăl său, care pornea călare, rămase locului și privi în urma lui până ce dispăru, între hambarul de cereale și moară, sub arcada porții înguste a curții exterioare. O lacrimă îi atârna în genele lungi și blonde, când se întoarse; dar fratele portar îl și luă în primire, bătându-l drăgăstos pe umăr.

— Tinere domn, zise el ca să-l consoleze, nu trebuie să fii trist. Cei mai mulți tânjesc la început după casă, după tată și mamă, după frații lor. Dar ai să vezi și încă destul de repede, că se trăiește și aici, și nu prea rău.

— Mulțumesc, frate portar, zise tânărul. Eu nu am nici frați, nici mamă, îl am numai pe tata.

— În schimb aici găsești camarazi și cărturărie, și muzică și jocuri noi, pe care încă nu le cunoști, și câte și mai câte, ai să vezi! Iar dacă vei avea nevoie de cineva, care-ți vrea binele, nu trebuie decât să vii la mine.

Gură-de-Aur îi zâmbi:

— Oh, vă mulțumesc frumos. Și dacă vreți să-mi faceți o bucurie, vă rog să-mi arătați cât se poate de repede unde se află căluțul nostru, cel pe care tata l-a lăsat aici. Aș vrea să-l salut și să văd dacă îi merge bine și lui.

Fratele portar îl luă de îndată și-l conduse la grajdul cailor, lângă hambarul de cereale. În penumbra călduță, mirosea iute a cai, a gunoi și ovăz și într-una din despărțituri Gură-de-Aur descoperi calul murg, care-l adusese acolo. Cuprinse cu amândouă mâinile gâtul animalului, care-l recunoscuse și-și întindea cât putea capul spre el, își lipi obrazul de fruntea lată, cu pete albe, îl mângâie drăgăstos și-i șopti la ureche:

— Bine te-am găsit, Bless, căluțul meu, viteazul meu, îți merge bine? Mă mai iubești? Ai și tu de mâncare? Te mai gândești acasă? Bless, căluțule, flăcăiașule, ce bine că ai rămas aici, am să vin adesea să văd cum o duci!

Trase din manșeta hainei o felie de pâine, ascunsă încă de la dejun, o rupse în bucăți și o dădu animalului, s-o mănânce. Apoi își luă rămas bun, îl urmă pe fratele portar de-a curmezișul curții, care era largă cât oborul unui mare oraș și în parte plantată cu tei. La poarta

interioară îi mulţumi fratelui portar şi-i întinse mâna, apoi îşi dădu seama că nu mai cunoaşte drumul spre clasă, care-i fusese arătat încă de ieri, râse uşor, şi se îmbujora, îl rugă pe fratele portar să-l conducă şi acesta îl însoţi cu plăcere. Apoi pătrunse în clasă, unde o duzină de copii şi de tineri şedeau în bănci, iar ajutorul de dascăl, Narcis, se întoarse spre el.

— Eu sunt Gură-de-Aur, zise el, elevul cel nou.

Narcis salută scurt, fără a zâmbi, îi indică un loc în banca din fund şi-şi continuă, fără zăbavă, lecţia.

Gură-de-Aur se aşeză. Era mirat că dăduse peste un dascăl atât de tânăr, abia cu câţiva ani mai în vârstă ca el, era mirat şi nespus de bucuros să-l găsească pe acest tânăr dascăl atât de frumos, de distins, serios şi-n acelaşi timp cuceritor şi demn de afecţiune. Fratele portar fusese prevenitor cu el, abatele îl întâmpinase prietenos, dincolo, în grajd, se afla Bless, o fărâmă din lumea de acasă, iar acuma, iată-l şi pe acest dascăl uimitor de tânăr, grav ca un cărturar şi delicat ca un prinţ, cu vocea sa stăpânită, rece, obiectivă, convingătoare! Ascultă cu gratitudine, desigur fără a înţelege de la început, despre ce era vorba. Dintr-odată se simţi bine. Venise la oameni buni, demni de dragoste, era gata să-i iubească şi să se străduiască pentru a le dobândi prietenia. Dimineaţa, în pat, după deşteptare, simţise o strângere de inimă şi încă oboseală după călătoria cea lungă, iar la despărţirea de tatăl său plânsese puţin. Dar acum totul se schimbase în bine, era mulţumit. Privirea îi stăruia îndelung şi se întorcea mereu la dascălul cel tânăr, îi plăcea statura lui zveltă şi dreaptă, ochii care fulgerau reci, buzele severe, care formulau silabele limpede şi răspicat, vocea neostoită, plină de elan.

Dar când ora se isprăvi şi elevii se ridicară cu zgomot, Gură-de-Aur tresări şi observă, cam ruşinat, că dormise o bună bucată de vreme. Şi nu numai el ci şi vecinii de bancă băgaseră de seamă şi comunicaseră descoperirea mai departe, în şoaptă. Abia părăsise dascălul cel tânăr clasa, şi colegii începură să-l ciupească şi să-l îmbrâncească pe Gură-de-Aur din toate părţile.

— Te-ai săturat de somn? întrebă unul şi rânji.

— Grozav elev! îşi bătu joc altul. Asta o să fie o lumină a bisericii. Să tragi aghioase, chiar din prima oră!

— Duceți-l la culcare pe mititel, propuse unul și îl apucară de mâini și de picioare, ca să-l care de acolo, în mijlocul unor hohote de râs.

Trezit brusc, în felul acesta, Gură-de-Aur se înfurie; începu să izbească în jurul său, încercă să se elibereze, primi câțiva ghionti și până la urmă îl lăsară să cadă, în vreme ce unul continua să-l țină de un picior. Se desprinse printr-o zvâcnire violentă și se azvârli la nimereală, asupra celui dintâi care primi lupta, încăierându-se cu el, într-o bătălie crâncenă. Adversarul său era un flăc avură timp să dispară, că intră pater Martin, directorul școlii și se opri în fața lui Gură-de-Aur, care rămăsese singur locului. Se uită, cu uimire, la băiatul ai cărui ochi albaștri îl priveau încurcați, dintr-o față învăpăiată și cam răvășită de buimăceală.

— Ei, dar ce-i cu tine? întrebă el. Tu ești Gură-de-Aur, nu-i așa? Ți-au făcut ceva, haimanalele?

— O, nu, zise băiatul, am scos-o la capăt.

— Cu cine?

— Nu știu. Încă nu cunosc pe niciunul. Unul dintre ei s-a bătut cu mine.

— Așa? El a început?

— Nu știu. Nu, cred că am început chiar eu. M-au luat în râs și atunci m-am mâniat.

— Ei, ce să zic, frumos începi, băiete. Ține însă minte: dacă te mai încaieri o dată aici, în clasă, urmează pedeapsa. Și acum, vezi să ajungi la gustarea de după-masă; hai, du-te.

Zâmbind, privi în urma lui Gură-de-Aur, cum pleacă în fugă copleșit de rușine și în drum se străduiește să-și pieptene cu degetele părul blond-deschis, ciufulit.

Gură-de-Aur era și el de părere că prima lui ispravă din noua viață monahală fusese foarte necuviincioasă și neroadă; destul de mâhnit îi căută și-i găsi pe colegii săi de clasă, la gustarea de după-masă. Dar fu primit cu respect și prietenie, nu întârzie să se împace cavalerește cu inamicul său și începând din ceasul acela se simți bine în cercul lor.

CAPITOLUL II

Deşi trăia în bună prietenie cu toţi, nu găsi totuși prea curând un prieten adevărat; printre colegii de şcoală nu se afla niciunul de care să se fi simţit deosebit de apropiat sau îmbiat. Ei, în schimb, erau uimiţi să descopere în persoana aprigului luptător cu pumnii, pe care fuseseră înclinaţi să-l creadă un bătăuş simpatic, un coleg foarte paşnic, ce părea mai degrabă a năzui la faima de elev-model.

Doi oameni se aflau în mănăstire, către care inima lui Gură-de-Aur se simţea atrasă, care-i plăceau, care-i ocupau gândurile, faţă de care simţea admiraţie, dragoste și respect: abatele Daniel și ajutorul de dascăl Narcis. Pe abate înclina să-l socotească un sfânt, simplitatea şi bunătatea lui, privirea limpede și grijulie, felul său de a porunci și a conduce cu umilinţa cu care şi-ar fi îndeplinit o îndatorire, purtările sale frumoase, liniștite, toate îl atrăgeau cu putere. Cel mai mult i-ar fi plăcut să devină slujitorul acestui pios, să fie mereu în preajma lui supunându-se și slujindu-l, să-i ofere, ca un prinos permanent, tot imboldul său copilăros spre devoţiune şi dăruire şi să înveţe de la el o viaţă pură, nobilă, cumpănită în sfinţenia ei. Pentru că Gură-de-Aur avea de gând nu numai să absolve şcoala mănăstirească ci, pe cât era cu putinţă, să rămâie pentru totdeauna în mănăstire și să-și închine viaţa lui Dumnezeu; aceasta era vrerea lui, aceasta era dorinţa şi porunca tatălui său şi probabil că aşa era statornicit şi cerut de însuşi Dumnezeu. Privind băiatul chipeş, strălucitor, nimeni nu-și putea da seama că, totuşi, apăsa o povară asupra lui, o povară a originii, o chemare tainică spre ispășire, spre sacrificiu. Nici abatele nu o întrezărea, deşi tatăl lui Gură-de-Aur îi făcuse unele aluzii şi-şi exprimase răspicat dorinţa ca fiul său să rămână pentru totdeauna la mănăstire. Un tainic stigmat părea să pecetluiască naşterea lui Gură-de-Aur, ceva trecut sub tăcere părea să pretindă ispășire. Dar tatăl îi

plăcuse prea puţin abatelui, el îi întâmpinase cuvintele şi întreg felul de a fi, încercările de a-şi da importanţă, cu o răceală politicoasă şi nu atribuise o însemnătate deosebită aluziilor sale.

Cel de-al doilea care trezise dragostea lui Gură-de-Aur vedea mai limpede şi bănuia mai mult, dar se reţinea. Narcis observase fireşte ce superbă pasăre cu pene de aur venise, în zbor, să i se aşeze pe umăr. El, cel însingurat în distincţia lui, recunoscuse în Gură-de-Aur un frate al său, deşi în toate privinţele părea să-i fie contrariul. Pe cât se înfăţişa Narcis de întunecat şi uscăţiv, pe-atât era Gură-de-Aur de luminos şi înfloritor. Pe cât era Narcis un gânditor şi un analist, pe atât părea Gură-de-Aur să fie un visător şi un suflet copilăros. Dar un fel de destin comun se arcuia deasupra contrastelor; amândoi erau oameni nobili, amândoi erau, însemnaţi prin daruri şi semne vizibile care-i distingeau de ceilalţi şi amândoi fuseseră învestiţi de soartă cu o vocaţie deosebită.

Narcis se plecă înflăcărat spre acest suflet tânăr, ale cărui soi şi chemare le recunoscu repede. Gură-de-Aur îl admira cu ardoare pe învăţătorul său cel frumos şi cu mult mai învăţat ca el. Însă Gură-de-Aur era timid; nu găsea alt mod de a-l cuceri pe Narcis, decât să se străduiască până la epuizare ca să devină un elev atent şi studios. Şi nu singură timiditatea îl reţinea. Îl mai reţinea presimţirea că Narcis ar reprezenta o primejdie pentru el. Nu şi-l putea alege drept ideal şi exemplu pe abatele cel bun şi umil, şi totodată pe eruditul, pe lucidul Narcis. Totuşi, jinduia cu toate puterile tinereţii după amândouă aceste idealuri neîmpăcate, ceea ce adesea îl făcea să sufere. Câteodată, în primele luni de şcoală, Gură-de-Aur îşi simţea inima atât de tulburată şi pătrunsă de sfâşietoare îndoieli, încât era teribil de ispitit să fugă sau să-şi descarce necazul şi mânia lăuntrică în raporturile sale cu colegii. Adeseori el, blajinul, se dezlănţuia pe neaşteptate, o glumă sau vreo mică obrăznicie a unui şcolar îl făcea atât de năprasnic, de sălbatec şi de rău, încât nu se mai putea stăpâni decât cu preţul unei încordări extreme şi atunci întorcea spatele celui din faţa lui, fără o vorbă, cu ochii închişi şi palid de moarte. Apoi îl căuta în grajd pe căluţul său Bless, îşi rezema capul de gâtul lui, îl săruta şi plângea lângă el. Încetul cu încetul, suferinţa lui spori şi

deveni evidentă. Obrajii i se subţiau, privirea îi era stinsă, râsul lui, îndrăgit de toţi, devenea tot mai rar.

El însuşi nu-şi dădea seama de starea sa. Dorinţa şi voinţa lui sinceră era să ajungă un elev bun, să fie admis în curând la noviciat şi apoi, să devină un frate credincios şi liniştit al călugărilor; credea, într-adevăr, că toate puterile şi darurile sale năzuiesc spre această ţintă pioasă, blândă, de alte năzuinţi nu avea cunoştinţă. Oricât de straniu şi trist i se părea, aşadar, să fie nevoit să constate că această ţintă simplă şi frumoasă este atât de greu de atins. Cât de descurajat şi uimit era, descoperind din când în când în sine tendinţe şi însuşiri condamnabile: neatenţie şi silă de învăţătură, visare şi plăsmuire de fantome sau chiar somnolenţă în timpul lecţiilor, răzvrătire şi repulsie împotriva dascălului de latină, iritare şi nerăbdare mânioasă faţă de colegii de şcoală. Dar cel mai tulburător rămânea faptul că dragostea pentru Narcis se lăsa atât de greu împăcată cu dragostea pentru abatele Daniel. Totuşi, câteodată credea că simte, cu cea mai intimă certitudine, că şi Narcis îl iubeşte, se interesează de el şi-l aşteaptă.

Gândurile lui Narcis îi erau închinate mult mai mult decât ar fi bănuit băiatul. Şi-l dorea prieten pe tânărul acela frumuşel, luminos şi fermecător, bănuia în el contrariul şi completarea sa, ar fi vrut să-l ia pe lângă dânsul, să-l conducă, să-l instruiască, să-l înalţe şi să-l aducă la înflorire. Dar se reţinea. Proceda astfel din mai multe motive fiind în mare parte conştient de ele. Mai întâi îl împiedica şi îl paraliza dezgustul resimţit faţă de acei dascăli şi călugări, nu puţini, care se îndrăgosteau de elevi, sau de novici. Prea des simţise el însuşi, cu oroare, ochii pofticioşi ai unor bărbaţi mai bătrâni zăbovind asupra lui, prea des întâmpinase el însuşi cu repulsie mută, gesturile lor drăgăstoase şi alintătoare. Acum îi înţelegea mai bine – se vedea şi el ispitit să-l iubească pe frumosul Gură-de-Aur, să-i stârnească râsul drăgălaş, să-şi treacă mâna cu gingăşie, prin părul lui blond-deschis. Dar niciodată el nu s-ar purta astfel, niciodată. Afară de asta, ca ajutor de dascăl, care, fără a fi învestit cu funcţia şi autoritatea unui dascăl plin, avea totuşi rangul acestuia, era obişnuit cu o prudenţă şi o vigilenţă deosebită. Era obişnuit să stea în faţa celor cu câţiva ani mai tineri ca el, parcă ar fi fost cu douăzeci de ani mai în vârstă, era obişnuit să-şi interzică sever orice părtinire a vreunui elev,

impunându-și dreptate și grijă deosebită cu atât mai mult față de un elev, care îi repugna. Slujba lui era o slujbă a spiritului, acestuia îi era închinată viața lui austeră și numai în taină, în clipele cele mai puțin supravegheate, își îngăduia savoarea trufiei, orgoliul celui superior în erudiție, în inteligență. Nu, prietenia cu Gură-de-Aur, oricât ar fi fost de ispititoare, constituia o primejdie și nu putea îngădui ca însuși miezul vieții sale să fie atins de ea. Miezul și sensul vieții sale erau slujirea spiritului, slujirea cuvântului, îndrumarea tăcută, superioară, dezinteresată a elevilor săi – și nu numai a elevilor săi – spre ținte spirituale înalte.

Un an și mai bine trecuse de când Gură-de-Aur era elev la mănăstirea din Mariabronn, de o sută de ori jucase cu camarazii săi sub teii din curte și sub frumosul castan, jocuri de școlar, jocuri de-a prinselea, jocuri cu mingea, jocuri de-a bandiții, bătălii cu bulgări de zăpadă; acum era primăvară, dar Gură-de-Aur era obosit și se simțea parcă bolnav, deseori îl durea capul și, la școală, trebuia să depună un efort pentru a se menține treaz și atent.

Iată că într-o seară se apropie de el Adolf, același elev, care la prima întâlnire îi prilejuise acea bătaie cu pumnii și cu care începuse, în iarna aceasta, să-l studieze pe Euclid. Era la ceasul de după cină, un ceas liber, când erau îngăduite jocul în dormitoare, sporovăială în sălile de clasă, chiar și plimbarea în curtea exterioară a mănăstirii.

— Gură-de-Aur, – zise el, trăgându-l în jos, pe scări, – am ceva să-ți povestesc, ceva vesel. Însă tu ești un băiat-model, vrei, fără îndoială, să devii cândva episcop, întâi dă-mi cuvântul că ai să respecți camaraderia și n-ai să mă denunți dascălilor.

Gură-de-Aur își dădu, fără ezitare, cuvântul. Exista o onoare a mănăstirii și exista o onoare de elev și cele două intrau câteodată în conflict, dar ca pretutindeni, legile nescrise erau mai puternice decât cele scrise și niciodată, câtă vreme era elev, nu s-ar fi sustras legilor și principiilor de onoare ale elevilor.

Șușotind Adolf îl trase afară, dincolo de portal, până sub copaci. Se află aici, îi spuse, câțiva colegi buni, curajoși, printre care se număra și el, care au preluat de la generațiile anterioare obiceiul de a-și aminti din când în când că de fapt ei nu sunt călugări, de a părăsi pentru câte

o seară mănăstirea și a merge în sat. E o glumă, o aventură de care un băiat de nădejde nu s-ar lipsi, iar noaptea se vor întoarce.

— Bine, dar atunci poarta-i închisă, obiectă Gură-de-Aur.

Desigur, fireşte că va fi închisă, dar tocmai ăsta-i hazul. Ei ştiu însă cum să intre neobservaţi, pe căi secrete, şi apoi n-o făceau pentru întâia oară.

Gură-de-Aur își aduse aminte. Vorba aceasta, „a merge în sat", o mai auzise, prin ea se înţelegeau excursiile nocturne ale elevilor, în căutarea a tot soiul de plăceri și aventuri misterioase iar legea mănăstirii le interzicea sub amenințarea cu pedepse grele. Se sperie. „A merge în sat" era un păcat, era interzis. Dar pricepu prea bine că tocmai de aceea în ochii „băieţilor de nădejde" înfruntarea primejdiei putea face parte din „onoarea de elev", și că a fi poftit la o asemenea aventură însemna o favoare specială.

Ar fi preferat să spună nu, să fugă îndărăt și să se culce în pat. Era atât de obosit și se simţea atât de rău, toată după-amiaza îl duruse capul. Dar îi era puţin rușine de Adolf. Și cine ştie, poate acolo, afară, în toiul aventurii, va găsi ceva frumos și nou, ceva ce l-ar face să uite durerea de cap și toropeala și deznădejdea. Era o ieşire în lume, ce-i drept, tainică și interzisă, nu prea lăudabilă, dar poate totuși o descătușare, un eveniment. Stătea șovăind, în vreme ce Adolf îi vorbea, căutând să-l convingă și deodată izbucni în râs și zise da.

Se pierdu, neobservat, cu Adolf pe sub tei, prin curtea largă, peste care se și lăsase întunericul și a cărei poartă exterioară era închisă la ceasul acela. Camaradul îl conduse la moara mănăstirii, unde, sub ocrotirea crepusculului și în uruitul continuu al roţilor era uşor să te strecori neauzit și nevăzut. Printr-o fereastră se ajungea, în beznă desăvârşită, pe o stivă umedă și lunecoasă de grinzi de lemn, dintre care una trebuia desprinsă și așezată de-a curmezişul, peste pârâu, pentru a ajunge dincolo. Iar acum se aflau afară pe șoseaua alburie, ce se topea în întunericul pădurii. Toate acestea erau captivante și pline de taină și-i plăceau grozav băiatului.

La marginea pădurii îl întâlniră pe Konrad, iar după ce aşteptară vreme îndelungată, mai veni cu pas apăsat și lunganul Eberhard. În patru, tinerii străbătură pădurea, păsări de noapte își luau zborul peste capetele lor, câteva stele licăreau senin-umede, printre norii liniștiţi.

Konrad flecărea și glumea, din când în când ceilalţi râdeau și ei, totuși plutea deasupra lor misterul nopţii neliniștit și solemn și inimile le băteau mai repede.

Dincolo de pădure, după un ceas de drum, ajunseră în sat. Aici, totul părea adormit, acoperișurile scunde ale caselor luceau palide, crestate de coastele întunecoase ale grinzilor, nicăieri nu se zărea vreo lumină. Adolf mergea în faţă, înconjurară tiptil și în tăcere câteva case, se căţărară peste un gard, nimeriră într-o grădină, călcară în ţarina moale a unor straturi, se împleticiră pe niște trepte, se opriră lângă un perete. Adolf bătu în oblon, așteptă, bătu încă o dată, înăuntru se stârni zgomot și curând licări o lumină, oblonul se deschise și ei se căţărară unul după altul intrând într-o bucătărie cu horn negru și cu lut pe jos. Pe vatră, într-o lampă de ulei, cu o feştilă subţire, ardea, pâlpâind, o flacără slabă. Aici îi întâmpină o fată, o ţărăncuţă, firavă, care dădu mâna cu cei sosiţi; din spatele ei, din întuneric, apăru o a doua copilă, cu cozi lungi, negre. Adolf adusese, plocon, o jumătate de pâine albă, mănăstirească și ceva într-o pungă de hârtie, Gură-de-Aur bănui că trebuie să fi fost puţină tămâie furată, sau ceară de luminare, ori ceva asemănător. Cea mai tânără, codana, ieși pe bâjbâite, fără a se folosi de lumină, zăbovi afară vreme îndelungată și se întoarse cu un ulcior de lut cenușiu, împodobit cu o floare albastră, pe care-l întinse lui Konrad. El bău și-l dădu mai departe, băură toţi, era un cidru tare.

La lumina flăcării mici a lămpii se așezară, fetele pe taburete scunde, tari, iar împrejurul lor, pe jos, şcolarii. Se vorbea pe şoptite şi se bea cidru. Adolf și Konrad conduceau discuţia. La răstimpuri, câte unul se scula și mângâia fata cea slăbuţă pe păr și pe ceafă, îi şoptea câte ceva la ureche, de cea mică nu se atingea nimeni. Probabil, gândi Gură-de-Aur, cea mare era slujnica, cea mică și frumoasă, copila gospodarului. De altminteri nu avea nicio importanţă, pe el nu-l privea nimic din toate acestea, căci nu se va mai întoarce niciodată aici. Evadarea tainică și marşul în toiul nopţii prin pădure, acestea fuseseră frumoase, fuseseră neobişnuite, captivante și, totuși, neprimejdioase. Adevărat, erau interzise, dar încălcarea interdicţiei nu împovăra prea greu conștiința. Însă ceea ce se petrecea aici, această vizită nocturnă la fete, era mai mult decât un lucru interzis, simţea el, era un păcat. Pentru ceilalţi, poate că și asta era numai o mică escapadă, pentru el

însă nu; lui, care se știa destinat vieţii monahale și ascezei, nu-i era îngăduit niciun fel de joc cu fetele. Nu, niciodată nu s-ar mai întoarce aici. Dar inima îi bătea tare și speriată în zarea de lumină a lămpii din bucătăria sărăcăcioasă.

Colegii săi se grozăveau faţă de fete și-și dădeau aere, cu întorsături latinești pe care le amestecau în discuţie. Toţi trei păreau a se bucura de favorurile slujnicei, se apropiau când și când de ea, cu alintări scurte și stângace, dintre care cea mai îndrăzneaţă era câte o sărutare sfioasă. Păreau a ști exact cât le era îngăduit. Și cum discuţia trebuia în întregime purtată pe șoptite, scena dobândise de fapt un aer comic, dar Gură-de-Aur n-o percepu astfel. Ședea nemișcat, pe dușumeaua de lut, și privea fix în flăcăruia feștilei, fără a rosti vreun cuvânt. Uneori prindea, cu o privire piezișă, cam pofticioasă, câte una din giugiulelile cu care se încântau ceilalţi. Rigid, își ţinea privirea aţintită drept înainte. Cel mai mult i-ar fi plăcut să n-o piardă din ochi pe codana mititică, dar tocmai asta își interzise. Ori de câte ori voinţa lui ceda și privirea îi rătăcea într-acolo, spre chipul blând și dulce al fetei, întâlnea fără greș ochii ei negri aţintiţi asupra chipului său, uitându-se la el ca vrăjită.

Trecu poate o oră – niciodată nu trăise Gură-de-Aur o oră atât de lungă – până ce vorbele și gingășiile elevilor se sfârșiră; se lăsă tăcere, și toţi ședeau cam stingheriţi. Eberhard începu să caște. Slujnica dădu atunci semnalul plecării. Se ridicară cu toţii, dădură mâna cu slujnica, ultimul fu Gură-de-Aur. Apoi Konrad ieși pe fereastră cel dintâi, după el Eberhard și Adolf. Pe când se căţăra, Gură-de-Aur simţi o mână pe umăr care-l trăgea înapoi. Nu se putu opri; abia după ce ajunse afară cu tălpile proptite în pământ, se întoarse, șovăitor. Micuţa codană se aplecă spre el peste marginea ferestrei.

— Gură-de-Aur! șopti ea. El se opri. Te mai întorci vreodată? îl întrebă. Vocea ei sfioasă era numai o adiere.

Gură-de-Aur își scutură fruntea. Ea întinse amândouă mâinile, îi prinse capul, și el simţi, fierbinţi, mâinile mici pe tâmplele sale. Ea se aplecă adânc, până ce ochii ei negri ajunseră foarte aproape de ai săi.

— Mai vino! șopti ea și gura ei o atinse pe a lui, într-o căutare copilăroasă.

Fugi repede după ceilalţi prin grădina micuţă, trecu, împleticindu-se, peste straturi, adulmecă ţărâna reavănă şi bălegarul îşi răni mâna de o tufă de trandafir, sări gardul şi zori în urma celorlalţi, ieşind din sat, spre pădure. „Nu mai vin niciodată”, rosti, poruncitor, voinţa lui. „Mâine”, imploră, suspinând, inima.

Pe drum hoinarii nocturni nu întâlniră pe nimeni, ajunseră nestingheriţi îndărăt, la Mariabronn, peste pârâu, prin moară, prin curtea cu tei şi pe căi ascunse, peste streşini şi prin ferestrele susţinute la mijloc de coloane, pătrunseră în mănăstire şi apoi în dormitor.

Dimineaţa fu nevoie de ghionturi pentru a-l trezi pe lunganul Eberhard, atât de greu îi era somnul. Toţi ajunseră la timp la missa matinală, la gustarea de dimineaţă şi apoi în clasă, dar Gură-de-Aur arăta rău, atât de rău încât pater Martin îl întrebă dacă e cumva bolnav. Adolf îi aruncă o privire semnificativă, pentru a-l avertiza, şi el răspunse că nu are nimic. La elină, însă, spre amiază, Narcis nu-l slăbi din ochi. Văzu şi el că Gură-de-Aur e bolnav, însă tăcu şi-l observă cu luare aminte. La sfârşitul lecţiei îl chemă la el. Pentru a nu atrage atenţia elevilor, îl trimise, cu o însărcinare, la bibliotecă. Îl urmă acolo.

— Gură-de-Aur, zise el, te pot ajuta? Văd că ai un necaz. Poate eşti bolnav. În cazul acesta te culcăm în pat şi-ţi trimitem o supă uşoară şi un pahar de vin. Nu-ţi stă astăzi capul la elină!

Aşteptă câtăva vreme un răspuns. Băiatul palid îl privi cu ochi tulburi, plecă fruntea, o înălţă din nou, buzele îi tresăriră, voia să vorbească, nu putea. Deodată se lăsă într-o parte, îşi răzimă fruntea de unul din pupitrele de lectură, între cele două capete de îngeraşi cioplite în lemn de stejar, care-l încadrau şi izbucni într-un asemenea plâns, încât Narcis se simţi stingherit şi îşi întoarse pentru un timp privirea, apoi îl luă şi îl ridică pe cel ce nu contenea să hohotească.

— Ei da, zise el mai prietenos decât îl auzise Gură-de-Aur vreodată, ei da, *amice,* plângi în voie, curând te vei simţi mai bine. Aşa, aşează-te, nu trebuie să vorbeşti. Văd că ai ajuns la capătul puterilor; bănuiesc că toată dimineaţa te-ai străduit să faci faţă şi să te porţi în aşa fel încât să nu se vadă nimic, ai fost într-adevăr foarte curajos. Plângi acum cât îţi cere inima, e cel mai bun lucru pe care îl poţi face. Nu? Ai şi isprăvit? Eşti iar în picioare? Bine, atunci ne ducem la camera

bolnavilor și te culci în pat și deseară o să te simți mult mai bine! Haide!

Îl conduse, ocolind odăile elevilor, într-o cameră destinată bolnavilor, îi indică unul din cele două paturi goale, iar când băiatul, ascultător, începu să se dezbrace, el ieși pentru a anunța îmbolnăvirea lui Gură-de-Aur superiorului. De asemenea comandă pentru el la bucătărie precum promisese, o supă și un pahar de vin. Aceste două *beneficia,* obișnuite în mănăstire, erau foarte îndrăgite de cei mai mulți dintre cei ușor bolnavi.

Gură-de-Aur zăcea în pat și încerca să-și revină din zăpăceală. Acum un ceas poate că ar mai fi izbutit să-și dea singur seama ce anume îl obosea într-atât astăzi, ce fel de încordare mortală, peste puteri, a sufletului, era cea care-i seca mintea și-i dogorea ochii. Era sforțarea violentă, în fiecare minut reînnoită, în fiecare minut eșuată, de a uita seara de ieri – mai precis nu seara, nu fuga nebunească și frumoasă din mănăstirea zăvorită, nu hoinăreala prin pădure, nici puntea improvizată și lunecoasă peste pârâul negru, la moară, sau cățăratul peste garduri, intrarea și ieșirea prin ferestre și coridoare, ci singură clipa de la fereastra întunecoasă a bucătăriei, respirația și cuvintele fetei, prinsoarea mâinilor ei, sărutarea buzelor ei.

Dar acum se mai adăuga ceva, o nouă spaimă, o nouă cutremurare. Narcis se interesase de el, Narcis îl iubea, Narcis se străduise să-l ajute – el, cel delicat, distins, inteligent, cel cu buze subțiri, ușor batjocoritoare. Iar el, Gură-de-Aur și-a dat în petec, stând înaintea lui rușinat, bâlbâindu-se și până la urmă plângând în hohote! În loc de a cuceri acest spirit superior cu armele cele mai nobile, cu elina, filosofia, cu eroism spiritual și stoicism demn, se prăbușise în fața lui, slab și jalnic! Niciodată nu-și va ierta slăbiciunea, niciodată nu-l va putea privi în ochi pe Narcis fără a se rușina.

Dar o dată cu plânsul tensiunea cea mare se descărcase, iar singurătatea tihnită a odăii, patul cel bun îi priiră, puterea deznădejdii se spulberase în cea mai mare parte.

După un ceas, intră în odaie un frate slujitor, aducând o supă de făină, o felie de pâine albă și, alături, un păhărel cu vin roșu, de care altminteri elevii aveau parte numai în zile de sărbătoare, și Gură-de-Aur mâncă și bău, goli farfuria pe jumătate, o puse de-o parte, se

strădui din nou să gândească, dar nu putu; luă iarăși farfuria în mână, mai înghiți câteva linguri. Și când, mai târziu, ușa se deschise încet și Narcis intră, ca să vadă de bolnav, acesta dormea liniștit, având iarăși bujori în obraji. Narcis îl privi îndelung, cu dragoste, cu iscoditoare curiozitate și chiar cu puțină invidie. Gură-de-Aur nu era bolnav, vedea bine asta, mâine nu va mai trebui să-i trimită vin. Și mai ştia că vraja nefastă era ruptă, că vor deveni prieteni. Prea bine, Gură-de-Aur să fie astăzi cel care are nevoie de el, căruia îi putea fi de folos. Altă dată va fi, poate, el însuși cel slab, cel ce va avea nevoie de ajutor, de dragoste. Și le-ar putea primi de la acest băiat, dacă va fi să fie cândva.

CAPITOLUL III

Era ciudată prietenia care se înfiripă între Narcis și Gură-de-Aur; prea puțini erau cei cărora le era pe plac și câteodată s-ar fi zis că displace chiar și celor doi.

La început Narcis, gânditorul, avu de purtat povara cea mai grea. Pentru el totul era spirit, chiar şi dragostea; nu-i era dat să-şi abandoneze gândurile, lăsându-se în voia unei atracţii. El era, în această prietenie, spiritul conducător şi vreme îndelungată fu singurul conştient de destinul, amploarea şi sensul ei. Vreme îndelungată rămase însingurat chiar şi în iubire, dându-şi seama că prietenul îi va aparţine într-adevăr abia când îl va fi condus spre cunoaștere. Gură-de-Aur se dăruia vieții celei noi; sincer și plin de ardoare, jucăuș și nesocotit Narcis primea înaltul destin lucid şi responsabil.

Pentru Gură-de-Aur fu întâi o mântuire și o tămăduire. Deunăzi, la vederea și la sărutul unei fete drăgălașe, proaspăta lui sete de dragoste fusese tocmai trezită, cu vigoare, și în același timp iremediabil descurajată. Pentru că, și asta o simţea până în adâncul sufletului, întreg visul său de viaţă, nutrit până acuma, toate în câte crezuse, toate câte i se păruseră a-i fi destin și chemare, fuseseră primejduite în fiinţa lor de acel sărut dat prin fereastră, de privirea acelor ochi negri. Destinat de tatăl său vieții monahale, acceptând cu toată puterea voinței această soartă, aplecat cu toată ardoarea primei aprinderi tinerești către idealul pios și ascetic-eroic, simţise fără putință de tăgadă, la prima întâlnire fugară, la primul apel al vieții către simţurile sale, la prima adiere a feminității, că aici stă la pândă dușmanul și demonul său, că femeia constituie pentru el primejdia. Iar acum, soarta îi oferea o salvare, acum, în mijlocul amenințării celei mai imediate, îi venea în întâmpinare această prietenie, oferind gândului său o grădină înfloritoare, venerației sale un nou altar. Aici îi era

îngăduit să iubească, îi era îngăduit să se dăruiască fără de păcat, să-și ofere inima unui prieten admirat, mai în vârstă, mai înțelept, să prefacă flăcările primejdioase ale simțurilor în nobile focuri de jertfă, spiritualizându-le.

Însă din zorii cei dintâi ai acestei prietenii dădu peste opreliști ciudate, peste neașteptate, misterioase răceli, peste exigențe ce-l înspăimântau. Căci el era departe de a-și imagina pe prieten drept polul opus, reversul personalității sale. I se părea că e nevoie numai de dragoste, numai de dăruire sinceră, pentru a face din doi unul, pentru a șterge deosebirile și a netezi contradicțiile. Dar cât de aspru și sigur, cât de limpede și de riguros era acest Narcis! Se părea că lui îi era deopotrivă necunoscută și nedorită o inocentă dăruire de sine, hoinăreala comună și plină de gratitudine, prin țara prieteniei. Părea a nu cunoaște și nici a îngădui drumurile fără de țintă, rătăcirile visătoare. Ce-i drept, când Gură-de-Aur păruse bolnav, se arătase îngrijorat ce-i drept, îi stătea credincios alături, îl ajuta și-l sfătuia, în tot ce avea legătură cu școala și învățătura, îi deslușea pasajele grele din cărți, îi deschidea orizonturi pe tărâmul gramaticii, logicii, teologiei; dar nicio dată nu părea a fi cu totul mulțumit de prietenul său și de acord cu el, ba chiar destul de des părea a zâmbi pe seama lui și a nu-l lua în serios. Gură-de-Aur simțea într-adevăr că toate acestea nu erau simple atitudini de dascăl, nu erau numai pretenții de autoritate ale celui mai vârstnic și mai inteligent, că dincolo de ele, se afla altceva, ceva mai profund, mai de seamă. Dar nu era în stare a înțelege acest ceva mai profund, așa că această prietenie îl întrista adesea și-l lăsa nedumerit.

În realitate, Narcis știa prea bine cum stăteau lucrurile cu prietenul său, nu era orb în fața înfloritoarei sale frumuseți, nici a vitalității atât de naturale și a plenitudinii biruitoare. Nu era nicidecum dascălul care să hrănească un suflet tânăr, dogoritor, cu elina, și să răspundă la o dragoste nevinovată cu precepte de logică. Mai de grabă îl iubea prea mult pe tânărul cel blond, iar faptul constituia o primejdie, deoarece iubirea nu era pentru el o stare firească, ci un miracol. Nu avea voie să se îndrăgostească, să se desfete cu fermecătoarea imagine a acestor ochi drăgălași, cu apropierea acestui copil blond, senin, înfloritor, nu avea voie să îngăduie acestei iubiri a zăbovi pe tărâmul simțurilor,

chiar și numai o clipă. Căci dacă Gură-de-Aur se simțea chemat spre călugărie și asceză, spre o viață închinată aspirației de a dobândi sfințenia – Narcis era cel într-adevăr chemat la o asemenea viață. Lui îi era îngăduit a iubi într-o singură formă, în cea mai înaltă. Iar în chemarea lui Gură-de-Aur către asceză, Narcis nu credea. Se pricepea să citească în oameni mai limpede decât oricare altul, și aici, unde iubea, citea cu sporită limpezime. Deslușea firea lui Gură-de-Aur, pe care, în ciuda antagonismului, o înțelegea până în adâncurile ei, căci era jumătatea cealaltă, cea pierdută, a propriei sale firi. Vedea cum această fire este învelită într-o armură apăsătoare, alcătuită din închipuiri, greșeli de educație, cuvinte părintești și bănuia de mult întreaga taină, de altminteri nu prea complicată, a acestei vieți tinere. Sarcina sa îi apărea limpede: a dezvălui taina purtătorului ei, a-l scoate din această armură, a-i reda adevărata, propria lui fire. Va fi o misiune grea, iar lucrul cel mai greu va fi că împlinind-o, ar putea să-și piardă prietenul.

Cu nesfârșită încetineală el înainta către această țintă. Trecură luni, până ce fu cu putință un atac decisiv, o discuție cu implicații mai profunde între cei doi. Atât de departe erau unul de celălalt, în ciuda prieteniei lor, atât de amplă era deschiderea arcului încordat între ei. Unul văzător și unul nevăzător, astfel înaintau alături, umăr la umăr; și faptul că orbul nu știa defel că e orb era o ușurare doar pentru el însuși.

Prima breșă o făcu Narcis, cercetând întâmplarea care atunci, în acel ceas de slăbiciune, îl mânase pe băiat, răvășit cum fusese, spre el. Cercetarea se dovedi mai puțin dificilă decât ar fi crezut. Gură-de-Aur simțea de mult nevoia de a mărturisi ce se întâmplase cu el în noaptea aceea; dar, în afară de abate, nu exista nimeni în care să fi avut destulă încredere, iar abatele nu era confesorul său. Așadar, când Narcis, la un ceas care i se păru potrivit, îi aminti acel prim început al legăturii lor și atinse cu delicatețe taina prietenului, acesta zise fără ocolișuri:

— Păcat că încă nu ești hirotonisit și nu poți asculta confesiuni; aș fi dorit să mă eliberez prin mărturisire de apăsarea acelei întâmplări și să primesc un canon ca ispășire. Dar părintelui meu confesor nu i-am putut-o împărtăși.

Prudent, cu viclenie, Narcis sapă mai departe, o dată ce făgașul fusese descoperit:

— Îți aduci aminte, încercă el, de dimineața aceea, în care păreai a fi bolnav; nu ai uitat-o, căci atunci am devenit prieteni. Adesea m-am simțit îndemnat să mă gândesc la ea. Poate nu ai băgat de seamă, dar eu am fost atunci de-a dreptul neajutorat.

— Tu, neajutorat? strigă neîncrezător prietenul. Dar eu eram cel neajutorat! Eu eram cel ce stătea locului și înghițea în sec și nu era în stare să scoată un cuvânt și până la urmă a început să plângă, asemenea unui copil! Ptiu, și astăzi încă mi-e rușine din pricina acelui ceas; am crezut că niciodată nu voi mai putea da ochii cu tine. Că m-ai văzut atât de jalnic de slab!

Narcis înainta, pipăind:

— Înțeleg, zise el, că ți-a fost neplăcut. Un flăcău așa de tare și de viteaz ca tine, să plângă în fața unui străin și încă a unui dascăl, asta, într-adevăr, nu ți se potrivea. Ei bine, atunci te socoteam într-adevăr bolnav. Când îl scutură febra, până și un Aristotel se poate purta altfel decât îi e firea. Dar tu atunci de fapt, nici nu erai bolnav. Nici nu aveai febră! Și tocmai de asta îți era rușine. Nimeni nu se rușinează, pentru că e răpus de febră, nu-i așa? Ție îți era rușine, pentru că te copleșise altceva, pentru că ceva te învinsese. Oare se întâmplase ceva deosebit?

Gură-de-Aur șovăi puțin, apoi zise încet:

— Da, se întâmplase ceva deosebit. Hai să spunem că ai fi părintele meu confesor; odată și odată tot trebuie mărturisit.

Cu capul plecat el povesti prietenului istoria acelei nopți.

Narcis îi răspunse zâmbind:

— Ei da, a „merge în sat” e într-adevăr oprit. Dar poți făptui multe din câte sunt oprite și poți râde apoi sau poți mărturisi și cu asta totu-i isprăvit și nu te mai privește. De ce nu ai comite și tu o dată, ca mai toți elevii, una din aceste prostii mărunte? E chiar atât de grav?

De astă-dată, Gură-de-Aur se dezlănțui mânios:

— Vorbești într-adevăr ca un dascăl! Doar știi prea bine despre ce este vorba! Firește că nu văd un mare păcat în a ocoli o dată regulile mănăstirii și a participa la o poznă școlărească, deși asta nu ține chiar de exercițiile pregătitoare pentru viața monahală.

— Stai! strigă Narcis tăios. Nu ştii, prietene, că pentru mulţi cuvioşi părinţi, tocmai aceste exerciţii de pregătire au fost necesare? Nu ştii că unul din drumurile cele mai scurte către viaţa sfințită poate fi viaţa uşuratică?

— Ah, nu vorbi! se apără Gură-de-Aur. Voiam să spun că nu acea mică nesupunere mi-a împovărat conştiinţa. Altceva a fost. A fost fata. A fost un sentiment pe care nu ţi-l pot zugrăvi! Sentimentul că dacă cedez acestei ispite, dacă întind doar mâna, ca să ating fata, nu mai am vreodată cale de întoarcere, că păcatul mă va înghiţi precum o gură de iad și niciodată nu-mi va mai da drumul. Că atunci s-a isprăvit cu toate visele frumoase, cu toate virtuţile, cu toată dragostea faţă de Dumnezeu şi faţă de Bine.

Narcis încuviinţă acum îngândurat de-a-binelea.

— Dragostea faţă de Dumnezeu, zise el încet, căutându-și cuvintele, nu este întotdeauna una şi aceeaşi cu dragostea faţă de Bine. Ah, de-ar fi atât de simplu! Ce este bine, ştim, căci e cuprins în porunci. Dar Dumnezeu nu este numai în porunci, ascultă ce-ţi spun, poruncile nu sunt decât fărâma cea mai măruntă din fiinţa lui. Se prea poate să împlineşti, întocmai, poruncile, și să fii foarte departe de Dumnezeu.

— Dar, nu mă înţelegi? se jelui Gură-de-Aur.

— Fireşte că te înţeleg. Tu simţi în femeie, în sex, conţinutul însuși a tot ce numești „lume” și „păcat”. Toate celelalte păcate, așa ţi se pare, fie că nu eşti în stare să le săvârşeşti, fie că, dacă le-ai săvârşi, nu te-ar strivi, s-ar lăsa mărturisite şi îndreptate. Numai acest păcat nu!

— Da, aşa-i, chiar astfel simt!

— Precum vezi, te înţeleg. Și apoi nici nu greșești prea mult, povestea Evei şi a șarpelui, într-adevăr, nu este o simplă fabulă, fără rost. Și totuși, nu ai dreptate, dragule. Ai avea, dacă ai fi abatele Daniel sau sfântul al cărui nume îl porţi, sfântul Hrisostom, dacă ai fi episcop ori preot sau chiar măcar un simplu călugăraş. Dar nu eşti. Eşti elev, şi chiar dacă nutreşti dorinţa de a rămâne pentru totdeauna în mănăstire, sau dacă tatăl tău nutreşte această dorinţă pentru tine, nu ai făcut încă legământ, nu ai fost hirotonisit. Dacă azi sau mâine ai fi sedus de o fată frumoasă şi ai ceda ispitei, nu ai trăda niciun jurământ, nu ai călca niciun legământ!

— Nu un legământ scris! strigă Gură-de-Aur, pradă unei puternice emoţii. Dar unul nescris, da, şi încă cel mai sfânt din câte port în mine. De ce nu eşti în stare să vezi, că ce poate fi valabil pentru mulţi alţii, nu este valabil şi pentru mine? Doar nici tu nu ai fost încă hirotonisit, nu ai făcut încă niciun legământ și totuși, niciodată nu ţi-ai îngădui să te atingi de o femeie! Ori poate mă înşel în privinţa aceasta? Nu eşti astfel? Nu eşti cel ce crezusem eu că eşti? Jurământul pe care încă nu l-ai depus în cuvinte în faţa superiorilor, oare nu l-ai pecetluit şi tu, de mult, în inima ta şi nu te simţi legat de el, pentru totdeauna? Nu eşti şi tu asemenea mie?

— Nu, Gură-de-Aur, nu sunt asemenea ţie, nu aşa cum crezi tu. Într-adevăr, respect și eu un legământ nerostit, în privința aceasta ai dreptate. Dar nu sunt defel asemenea ţie. Iţi spun astăzi o vorbă de care-ţi vei aduce aminte odată: prietenia noastră nu are altă țintă și alt sens, decât de a-ţi arăta că eşti cu desăvârşire diferit de mine.

Gură-de-Aur încremeni, izbit de ce-i fusese dat să audă; Narcis vorbise cu acea privire şi acel ton care nu admiteau contrazicere. Tăcu. Dar de ce rostise Narcis asemenea cuvinte? De ce ar fi legământul nerostit al lui Narcis mai sacru decât al său? Nu-l lua oare defel în serios, vedea în el numai un copil? Confuziile și tristețile acestei neobișnuite prietenii reîncepeau.

Narcis nu mai avea nicio îndoială în ce priveşte natura tainei lui Gură-de-Aur. În spatele ei se ascundea Eva, Mama originară. Dar cum era cu putinţă ca într-un tânăr atât de frumos, de sănătos, de înfloritor, sexul în curs de trezire să dea peste o atât de acerbă duşmănie? Trebuie să fi fost isprava unui demon, a unui duşman ascuns, care izbutise să scindeze acest om superb, învrăjbindu-l cu instinctele sale primare. Bine, aşadar, demonul trebuie descoperit, adus Ia suprafaţă şi dezvăluit privirilor, numai astfel va putea fi biruit.

Între timp, Gură-de-Aur fusese din ce în ce mai ocolit de colegi, părăsit, sau, mai degrabă, ei se simţiseră părăsiţi de Gură-de-Aur şi, într-un fel, trădaţi. Nimeni nu vedea cu ochi buni prietenia lui cu Narcis. Cei perfizi o discreditau, ca fiind potrivnică firii, şi anume tocmai cei ce fuseseră ei înşişi îndrăgostiţi de unul din cei doi tineri. Însă şi ceilalţi, pentru care era evident că aici nu se putea bănui niciun viciu, clătinau din cap. Nimeni nu se bucura să-i vadă pe aceşti doi

oameni împreună; prin alianța lor, păreau a se fi separat trufaș, ca niște aristocrați, de toți ceilalți, pe care nu-i prețuiau îndeajuns; nu era o atitudine colegială, nici monahală, nici creștinească.

Abatelui Daniel îi ajunseră la ureche tot soiul de vorbe despre cei doi, zvonuri, învinuiri, defăimări. În mai bine de patruzeci de ani de viață monahală, el văzuse multe prietenii între tineri, făceau parte din însăși imaginea mănăstirii, erau un adaos plăcut, uneori o distracție, alteori o primejdie. El se ținuse departe, cu ochii deschiși, fără a se amesteca. O prietenie de asemenea intensitate și exclusivitate era ceva rar, fără îndoială nu lipsit de primejdii, dar cum nicio clipă nu-i pusese la îndoială puritatea, o lăsă în voia ei. Dacă Narcis n-ar fi avut o poziție excepțională printre elevi și dascăli, abatele n-ar fi șovăit să ordone anumite măsuri de separare a celor doi. Nu era bine pentru Gură-de-Aur să se retragă din mijlocul colegilor de școală și să cultive, exclusiv, raporturi apropiate cu cineva mai vârstnic, cu un dascăl. Însă Narcis, neobișnuitul, prea înzestratul, cel considerat de toți dascălii ca egalul, ba chiar superiorul lor, putea fi oare tulburat în cariera sa privilegiată și scos din activitatea de dascăl? Dacă Narcis nu ar fi corespuns ca dascăl, dacă prietenia aceasta a lui l-ar fi făcut neglijent sau părtinitor, abatele l-ar fi revocat imediat Dar nu i se putea imputa nimic, nimic decât zvonuri, nimic decât neîncrederea geloasă a celorlalți. Afară de asta, abatele nu ignora darurile deosebite ale lui Narcis, cunoașterea lui de oameni straniu de pătrunzătoare, poate puțin arogantă. Nu prețuia peste măsură asemenea însușiri, i-ar fi plăcut să le vadă înlocuite cu altele; dar nu se îndoia defel că Narcis remarcase la elevul Gură-de-Aur ceva deosebit și-l cunoștea cu mult mai bine decât el sau oricare altul. Lui însuși, abatelui, în afară de grația cuceritoare a făpturii lui Gură-de-Aur nu-i atrăsese atenția, decât un anume zel prematur, cu care încă de pe acum, ca simplu școlar și musafir, băiatul părea să simtă că aparține mănăstirii, ca unul dintre frați. Socotea că nu era nimic de temut, dacă Narcis va ocroti și stimula și mai mult acest zel mișcător dar imatur. Mai degrabă era de temut pentru Gură-de-Aur ca prietenul lui să-l molipsească de o anumită înfumurare spirituală și trufie cărturărească; dar primejdia nu i se părea prea mare, în cazul acestui elev, deci lucrurile puteau fi lăsate să-și urmeze cursul. Gândindu-se cu mult mai simplu, mai liniștit și mai comod

pentru un superior să guverneze oameni mediocri, în loc de firi profunde și puternice, îi veni să ofteze și să zâmbească totodată. Nu, nu voia să se lase molipsit de neîncredere, nu voia să se arate ingrat pentru că-i fuseseră încredințați doi oameni *ieșiți* din tiparele comune.

Narcis medita mult pe seama prietenului său. Darul lui special, de a întrezări firea și chemarea oamenilor, de a le recunoaște prin intuiție, îi dăduse de mult răspunsul, în privința lui Gură-de-Aur. Tot ce era viu și strălucitor la tânărul acesta, grăia cât se poate de limpede: se vedeau în el toate semnele unui om puternic, bogat înzestrat în ce privește simțurile și sufletul, ale unui artist poate, în orice caz ale unui om cu o mare putere de a iubi, a cărui vocație și fericire consta în capacitatea de a se putea înflăcăra și dărui. Ei bine, de ce acest om al iubirii, acest om cu simțurile delicate, exuberante, care putea percepe și iubi atât de adânc un parfum de floare, soarele în zori, un cal, un zbor de pasăre, de ce se înverșuna el atât să devină un om al spiritului, un ascet? Narcis cugeta îndelung la toate acestea. Știa că tatăl lui Gură-de-Aur încurajase această încrâncenare. Dar oare el s-o fi provocat? Cu ce vrăji își fermecase fiul, încât îl făcuse să creadă într-o asemenea chemare și datorie? Ce fel de om să fi fost acest tată? Deși în mod intenționat aducea adeseori vorba despre el și Gură-de-Aur îi povestea multe, totuși Narcis nu și-l putea închipui pe acest tată, nu-și putea făuri imaginea lui. Nu era un lucru ciudat și suspect? Când Gură-de-Aur vorbea despre un păstrăv pe care-l prinsese în frageda sa copilărie, când descria un fluture, imita cântecul unei păsări, povestea despre un camarad, un câine sau un cerșetor, se nășteau imagini, se vedea ceva. Când vorbea despre tatăl său, nu se vedea nimic. Nu, dacă tatăl ar fi fost într-adevăr o figură atât de însemnată, de dominantă în viața lui Gură-de-Aur, băiatul ar fi fost în stare să-l descrie altminteri, să evoce alte imagini ale lui! Narcis nu-l prețuia prea mult pe acest tată, omul nu-i plăcea; câteodată chiar se îndoia că este într-adevăr tatăl lui Gură-de-Aur. Era un idol găunos. Dar de unde avea asemenea putere? Cum de fusese în stare să încarce sufletul băiatului de vise, atât de străine de esența acestui suflet?

Și Gură-de-Aur despica deseori firul în patru. Deși dragostea devotată a prietenului său i se părea sigură, avea mereu sentimentul stingheritor că nu e luat în serios de el pe cât s-ar fi cuvenit și că e

mereu tratat oarecum ca un copil. Şi apoi ce însemnau vorbele prin care prietenul îi dădea mereu a înţelege că nu e asemenea lui?

Totuşi reflecţiile acestea nu umpleau zilele lui Gură-de-Aur. Nu era în stare să se cufunde în gânduri pentru mult timp. Cât era ziua de lungă, erau altele de făcut. Şedea adeseori la fratele portar, cu acesta se înţelegea foarte bine. Mereu dobândea prin rugăminţi şi prin tot felul de viclenii, prilejul de a călări o oră sau două pe calul Bless şi era foarte iubit de cei câţiva locuitori din preajma mânăstirii, mai ales de morar, cu argatul acestuia, stătea adesea la pândă după vidre, ori coceau împreună lipii din făină albă, special măcinată pentru feţele bisericeşti, pe care Gură-de-Aur o recunoştea cu ochii închişi, după miros, dintre toate soiurile de făină. Chiar dacă petrecea multă vreme cu Narcis, îi rămâneau totuşi destule ceasuri pentru a se lăsa în voia vechilor sale obiceiuri şi bucurii. Şi serviciile divine erau, de cele mai multe ori, o bucurie pentru el, cânta cu plăcere în corul şcolarilor, rostea cu plăcere un rozariu în faţa altarului îndrăgit, asculta latina frumoasă, solemnă, a liturghiei, vedea scânteind, în norul de fum de tămâie, aurul odoarelor din altar şi al odăjdiilor şi figurile liniştite şi venerabile ale sfinţilor, înălţate pe coloane, pe evanghelişti cu animalele, pe Iacob, cu pălăria şi desaga de pelerin.

De aceste chipuri se simţea atras, îi făcea plăcere să pună aceste figuri de piatră şi lemn, într-o tainică relaţie cu persoana sa, bunăoară ca patroni, ocrotitori şi îndrumători, eterni şi atotştiutori ai vieţii sale. Tot aşa simţea dragoste, o legătură tainică, încântătoare, cu coloanele şi capitelurile ferestrelor şi uşilor, cu ornamentele altarelor, acele stinghii şi coroane frumos profilate, cu acele flori şi frunze, stufoase, care năpădeau precum buruienile piatra coloanelor şi se desfăşurau atât de grăitor şi de sugestiv. I se părea o taină preţioasă, profundă, faptul că pe lângă natură, pe lângă plantele şi animalele ei, mai exista şi această a doua natură, mută, plămădită de om, aceşti oameni, animale şi plante de piatră şi lemn. Nu rareori petrecea câte o oră liberă, făcând desene după aceste chipuri, capete de animale sau mănunchiuri de frunze şi câteodată încerca să deseneze şi flori adevărate, cai adevăraţi, chipuri de oameni vii.

Iubea foarte mult cântul bisericesc, mai ales imnurile marianice. Iubea linia fermă, severă a acestor cântece, rugile şi osanalele care se

repetau întruna. Putea urmări sensul lor cucernic, cuprins de adoraţie el însuşi sau uitând sensul, putea, la fel, iubi numai cadenţa solemnă a acestor versuri, lăsându-se pătruns de tonurile joase, prelungite, de vocalele sonore, de repetările pioase. În cel mai adânc ungher al inimii sale el nu iubea cărturăria, nici gramatica sau logica, deşi aveau şi acestea frumuseţea lor, ci iubea cel mai mult lumea de imagini şi de sunete a liturghiei.

Mereu izbutea să învingă, măcar pentru câteva clipe, înstrăinarea dintre el şi colegii săi de şcoală. Cu timpul îi devenea supărător şi plicticos să fie înconjurat de adversitate şi răceală; adeseori îl făcea pe câte un vecin de pupitru, îmbufnat, să râdă, pe câte un vecin de pat, tăcut, să flecărească, se străduia, o oră întreagă, încerca să cucerească, îşi folosea farmecul şi recâştiga vremelnic câteva priviri, câteva feţe, câteva inimi. Datorită unor asemenea apropieri, izbuti cu totul împotriva intenţiilor sale, să fie poftit iarăşi în două rânduri „a merge în sat". Dar de ambele daţi se sperie şi dădu brusc îndărăt. Nu, nu se mai duse în sat şi reuşi s-o uite pe codană, reuşi să nu se mai gândească la ea niciodată sau aproape niciodată.

CAPITOLUL IV

Vreme îndelungată tentativele de asediere ale lui Narcis nu izbutiră să dezghioace din învelişul ei taina lui Gură-de-Aur. Vreme îndelungată el se strădui, aparent zadarnic, să-l trezească, să-l înveţe graiul în care taina s-ar fi putut împărtăşi.

Povestirile prietenului despre obârșia și patria lui, nu se închegaseră într-o imagine. Exista în ele un tată, un fel de umbră fără chip, venerată totuși, apoi mitul unei mame, de multă vreme dispărută sau prăpădită, din care nu mai era decât un nume palid. Treptat, Narcis, versat în deslușirea sufletelor, își dădu seama că prietenul său era unul dintre oamenii cărora o parte din propria viaţă li se sustrage, care sub apăsarea unei primejdii sau a unei vrăji au trebuit să se deprindă a uita o parte din trecutul lor. Recunoștea că simplele întrebări și poveţe erau aici inutile; recunoştea, de asemenea, că acordase prea multă încredere puterii raţiunii și că zadarnic vorbise atât de mult.

În schimb, rămaseră zadarnice dragostea ce-l lega de prieten și obişnuinţa de a fi împreună. În ciuda deosebirilor profunde dintre firile lor, amândoi învăţaseră mult unul de la celălalt; se plămădise cu încetul, între ei, alături de limbajul raţiunii, și un limbaj al sufletului şi al semnelor, astfel cum între două aşezări omenești se poate dura un drum larg, pe care trec căruţele și călăreţii, însă alături de el mai apar numeroase alte făgaşuri lăturalnice, de joacă sau de taină; drumeaguri ale copiilor, poteci pentru îndrăgostiţi, cărări abia luate în seamă ale câinilor şi pisicilor, încetul cu încetul, însufleţită imaginaţie a lui Gură-de-Aur se strecurase pe căi magice în gândurile prietenului său și în expresia lor, iar acesta, la rândul său, își însușise ceva din felul lui Gură-de-Aur de a înţelege și a intui fără cuvinte. Se pârguiau încet, la lumina iubirii, noi legături de la suflet la suflet, cuvintele veneau abia la urmă. Așa se închegă într-o zi, neașteptată de niciunul din ei, o

discuţie între cei doi prieteni, într-o zi fără cursuri, în bibliotecă – o discuţie care le puse în faţă dintr-o dată chiar miezul și rostul prieteniei lor și aruncă noi lumini asupra unor perspective îndepărtate.

Vorbiseră despre astrologie, care nu se cultiva în mănăstire și era interzisă, iar Narcis spusese că astrologia este o încercare de a ordona și a sistematiza multele feluri de oameni, destine și chemări, deosebite între ele. Aici Gură-de-Aur interveni:

— Vorbești mereu despre deosebiri – cu timpul mi-am dat seama că aceasta este însușirea ta principală. Când vorbești despre marea deosebire care, bunăoară, ar exista între tine și mine, atunci îmi pare că ea nu constă în nimic altceva decât tocmai în ciudata ta obsesie de a găsi deosebiri!

Narcis: – Firește, ai pus punctul pe *i*. În fapt, pentru tine, deosebirile nu sunt prea importante, pe când mie mi se par singurul lucru important. Eu sunt, după fire, cărturar, chemarea mea este ştiinţa. Şi ştiinţa nu este nimic alta decât pentru a cita cuvintele tale, „obsesia de a găsi deosebiri”. Nici nu i s-ar putea defini mai bine esenţa. Pentru noi, oameni ai ştiinţei, nimic nu este important decât constatarea unei deosebiri, ştiinţă înseamnă arta de a deosebi. De pildă, a găsi la fiecare om trăsăturile care-i deosebesc de ceilalţi, înseamnă a-l cunoaște.

Gură-de-Aur: – Ei, da. Unul poartă încălţări ţărănești și e ţăran, celălalt poartă coroană și e rege. Acestea sunt, într-adevăr, deosebiri. Dar le pot vedea și copiii fără niciun fel de știință.

Narcis: – Dar dacă ţăranul și regele poartă aceleași straie, copilul nu-i mai deosebește.

Gură-de-Aur: – Nici ştiinţa.

Narcis: – Ba poate că da... Admit că, ea nu e mai deșteaptă decât copilul, are însă răbdare mai multă, nu se oprește la acele caracteristici care sar în ochi.

Gură-de-Aur: – Așa procedează și orice copil inteligent. Îl va recunoaște pe rege după priviri sau după ţinută. Pe scurt, voi, învăţaţii, sunteţi trufași, ne socotiţi mereu mai proști pe noi, ceilalţi. Poţi fi foarte deștept chiar dacă te lipsești de știinţă.

Narcis: – Mă bucur că începi să înțelegi lucrul acesta. În curând vei mai înțelege, că nu la inteligență mă refer când vorbesc de deosebirea dintre tine și mine. Nu spun: ești mai inteligent sau mai prost, mai bun sau mai rău. Spun doar: ești altfel.

Gură-de-Aur: – Asta-i ușor de priceput. Dar tu nu vorbești numai despre deosebiri în ce privește însușirile, vorbești adeseori și despre deosebiri între destinele, între chemările noastre. De ce, de pildă, ai avea tu altă chemare decât mine? Ești, la fel ca mine, creştin, te-ai hotărât, la fel ca mine, pentru viața monahală, ești, la fel ca mine, un copil al tatălui milostiv din ceruri. Scopul nostru, al amândurora, e comun: mântuirea veșnică. Și chemarea noastră e comună: întoarcerea la Dumnezeu.

Narcis: – Foarte bine. În manualul de dogmatică, bineînțeles că fiecare om este aidoma celuilalt, în viață însă nu. Mi se pare mie, sau apostolul preferat al Mântuitorului, la pieptul căruia se odihnea, și celălalt apostol, care l-a trădat—nu puteau avea, amândoi, aceeași chemare?

Gură-de-Aur: – Ești un sofist, Narcis! Pe calea aceasta nu ne apropiem nicidecum unul de altul.

Narcis: – Noi nu ne apropiem unul de altul pe nicio cale.

Gură-de-Aur: – Nu vorbi astfel!

Narcis: – O spun serios. Nu este de datoria noastră să ne apropiem unul de altul, tot așa cum nu se apropie soarele și luna sau marea și uscatul. Noi doi, dragă prietene, suntem soare și lună, suntem mare și uscat. Scopul nostru nu este de a ne contopi unul într-altul, ci a ne recunoaște reciproc și a învăța să vedem și să respectăm fiecare în celălalt ceea ce e contrariul și completarea sa.

Impresionat, Gură-de-Aur rămase cu fruntea plecată, fața i se întristase.

În sfârșit, zise:

— Aceasta-i pricina pentru care, de atâtea ori, nu-mi iei gândurile în serios?

Narcis șovăi puțin cu răspunsul. Apoi zise cu voce limpede și dură:

— Aceasta este. Trebuie să te obișnuiești, dragă Gură-de-Aur, cu faptul că nu te iau în serios decât pe tine. Crede-mă, iau în serios fiecare nuanță a glasului tău, fiecare gest, fiecare zâmbet. Dar

gândurile tale le iau mai puţin în serios. Iau în serios, la tine, ceea ce recunosc a fi esenţial şi necesar. De ce anume, ţii neapărat să se acorde atenţie deosebită gândurilor tale, când ai atâtea alte daruri?

Gură-de-Aur zâmbi amar:

— Am spus-o doar, dintotdeauna m-ai socotit un copil!

Narcis rămase ferm:

— O parte din gândurile tale le socotesc gânduri de copil. Adu-ţi aminte, adineauri am convenit că un copil deştept nu trebuie defel socotit mai prost decât un cărturar. Însă când un copil vrea să aibă un cuvânt de spus despre ştiinţă, cărturarul bineînţeles că nu-l va lua în serios.

Gură-de-Aur strigă impetuos:

— Chiar şi când nu vorbim despre ştiinţă, zâmbeşti pe seama mea! Te porţi mereu de parcă toată evlavia, toate strădaniile mele pentru a progresa la învăţătură, dorinţa mea de a îmbrăca rasa monahală ar fi simple copilării!

Narcis, îl privi sever:

— Te iau în serios, atunci când eşti Gură-de-Aur. Dar tu nu eşti întotdeauna Gură-de-Aur. Nu-mi doresc nimic altceva decât să devii Gură-de-Aur pe de-a întregul. Tu nu eşti cărturar, nu eşti călugăr – un cărturar sau un călugăr se pot făuri dintr-un lemn mai puţin preţios. Tu crezi c-ai fi prea puţin învăţat pentru gustul meu, prea puţin logician sau prea puţin pios. Ei nu, pentru mine eşti prea puţin tu însuţi!

Deşi după această discuţie Gură-de-Aur se retrăsese afectat, ba chiar jignit, totuşi curând, doar după trecerea câtorva zile, el însuşi vădi dorinţa de a o continua. De astă dată însă Narcis izbuti a-i da o imagine a deosebirilor dintre felul lor de a fi, pe el care o putu desluşi mai uşor.

Narcis se încălzise, vorbind, simţea că astăzi Gură-de-Aur se deschide mai binevoitor cuvintelor sale, că are putere asupra lui. Succesul, îl seduse îndemnându-l să spună mai mult decât intenţionase, se lăsă purtat de propriile sale cuvinte.

— Uită-te, zise el, există un singur punct în care-ţi sunt superior: eu sunt treaz, în vreme ce tu eşti abia pe jumătate treaz, iar câteodată eşti adormit de-a binelea. Treaz îl numesc pe acela care, folosind

rațiunea și conștiința, se cunoaște pe sine, își cunoaște forțele, impulsurile și slăbiciunile cele mai intime, neraționale și știe să țină seamă de ele. A învăța asta, iată rostul pe care-l poate dobândi pentru tine întâlnirea noastră. La tine, Gură-de-Aur, spiritul și natura, conștiința și lumea viselor sunt foarte depărtate unul de altul. Tu ți-ai uitat copilăria, ea caută să te recâștige din adâncurile sufletului tău. Te va face să suferi până îi vei da ascultare. Ajunge! Precum ți-am spus, sunt mult mai treaz ca tine, în privința aceasta îți sunt superior și de aceea îți pot fi de folos. În toate celelalte, dragule, îmi ești tu superior – mai precis îmi vei fi superior, îndată ce te vei găsi pe tine însuți.

Gură-de-Aur ascultase uimit, dar la cuvintele „ți-ai uitat copilăria" tresări ca lovit de o săgeată, fără ca Narcis să observe, căci avea obiceiul ca în timp ce vorbea să-și țină uneori ochii o vreme închiși sau să privească țintă, undeva, drept în față, de parcă astfel și-ar fi găsit mai ușor cuvintele. Nu văzu cum fața lui Gură-de-Aur tresare deodată și începe a se albi.

— Superior eu, ție! bolborosi Gură-de-Aur, numai ca să spună ceva; era parcă paralizat.

— Firește, continuă Narcis să vorbească. Firile de felul tău, cei cu simțurile viguroase și delicate, cei însuflețiți, visătorii, poeții, afectuoșii, ne sunt, mai totdeauna, superiori nouă, gânditorilor. Originea voastră este maternă. Voi trăiți în împlinire, vouă vă este dată puterea de a iubi și a putea participa cu întreg sufletul la trăirile voastre. Noi, gânditorii, deși părem adesea a vă îndruma și conduce, nu trăim în plenitudine, noi trăim în uscăciune. Vouă vă aparține belșugul vieții, vouă sucul poamelor, vouă grădina iubirii, țara frumoasă a artei. Patria voastră este pământul, a noastră ideea. Pe voi vă amenință înecul în lumea simțurilor, pe noi de sufocarea într-un spațiu fără de aer. Tu ești artist, eu cugetător. Tu dormi la sânul mamei, eu veghez în deșert.

Mie-mi strălucește soarele, ție luna și stelele, tu visezi la fete, eu la băieți...

Cu ochii larg deschiși, Gură-de-Aur îl ascultase pe Narcis, care vorbise cuprins de o euforie retorică, pe care singur și-o produsese. Unele din cuvintele lui îl loviseră ca niște spade: la ultimele păli și

închise ochii și când Narcis băgă de seamă şi-l întrebă, speriat, băiatul palid de moarte îi răspunse cu voce stinsă:

— Mi s-a întâmplat o dată să mă prăbușesc în fața ta și să fiu nevoit să plâng – îți aduci aminte. Nu trebuie să se mai întâmple, nu mi-aş ierta-o niciodată – și nici ție! Pleacă acum repede și lasă-mă singur, mi-ai spus lucruri îngrozitoare!

Narcis era foarte descumpănit. Se lăsase dus de propriile lui cuvinte, avusese sentimentul că vorbeşte mai bine decât de obicei. Acum vedea însă cu consternare că, din tot ce spusese, ceva îi cutremurase adânc prietenul, că, undeva, nimerise în carne vie. Îi venea greu să-I lase singur în această clipă, şovăi câteva secunde, dar fruntea încrețită a lui Gură-de-Aur i se păru un avertisment, aşa încât, zăpăcit, plecă în grabă, pentru a-i îngădui prietenului solitudinea de care avea nevoie.

De astă dată încordarea extremă din sufletul lui Gură-de-Aur nu se topi în lacrimi. Cu senzația unei răni profunde și fără leac, de parcă prietenul i-ar fi înfipt dintr-o dată un pumnal în piept, rămase ţintuit locului, respirând greu, simţind o strângere de inimă mortală, alb la faţă ca ceara, cu mâinile amorţite. Era aceeaşi deznădejde ca data trecută, dar sporită ai câteva măsuri, era aceeaşi sugrumare lăuntrică, sentimentul că este silit să înfrunte ceva teribil, ceva de-a dreptul insuportabil. Dar niciun hohot de plâns mântuitor nu-l mai ajuta, de astă dată, pentru a trece de clipa cumplită. Sfântă Maică a Domnului, ce era asta? Se întâmplase ceva? Fusese asasinat? Ucisese el? Ce lucru îngrozitor se rostise?

Gâfâind, suflă aerul afară din piept, asemenea unui om otrăvit era cuprins, până la sfâșiere, de senzaţia că trebuie să se elibereze de ceva ucigător, care se cuibărise adânc în el. Mişcând braţele ca un înotător, se năpusti din odaie, alergă fără să-și dea seama spre locurile cele mai liniștite și mai pustii ale mănăstirii, pe coridoare, peste trepte, afară, la aer. Nimerise în refugiul cel mai intim al mânăstirii, în *patio,* deasupra câtorva straturi verzi se boltea limpede cerul însorit, aerul răcoros, pietros, de pivniță, era străbătut de dulcile şi şovăielnicele fire de parfum ale trandafirilor.

Involuntar, Narcis făptuise în ceasul acesta ceea ce fusese ţinta lui atâta vreme râvnită: invocase numele demonului de care era stăpânit

prietenul său, îl silise la înfruntare. Taina din inima lui Gură-de-Aur fusese atinsă de unul din cuvintele sale, și se răzvrătise cu turbată durere. Multă vreme rătăci Narcis prin mânăstire, căutându-și prietenul, dar nu-l găsi nicăieri.

Gură-de-Aur stătea sub una din arcadele grele, de piatră, care duceau din coridoare în grădinița din *patio*; de pe fiecare din coloanele arcadei priveau câte trei capete de animale, capetele de câini sau de lupi, cioplite din piatră, se holbau la el, în jos. Rana îl răscolea înfiorător, nu vedea nicio cale spre lumină, nicio cale spre rațiune. Frica de moarte îi sugruma beregata și-i strângea stomacul. Ridicându-și mecanic privirea, văzu deasupra sa unul din capitelurile cu cele trei dihănii și avu dintr-o dată senzația că acele trei capete se holbează și latră undeva înăuntru, în măruntaiele lui.

— Acum va trebui să mor – simți el, înfiorat. Și îndată după aceea, tremurând de frică, simți:

— Acum mi se întunecă mintea, acum mă sfâșie și mă înfulecă jivinile lacome...

Tresărind spasmodic lunecă la piciorul coloanei, durerea era prea mare, ajunsese la limita extremă. Un leșin îl învălui; se cufundă, cu trăsăturile feței descompuse, în neantul pe care și-l dorea.

Abatele Daniel avusese o zi defel îmbucurătoare, doi dintre călugării mai bătrâni veniseră astăzi la el, scoși din fire, ciorovăindu-se, acuzându-se, certați iarăși, până la furie, din pricina unor vechi, neînsemnate gelozii. El îi ascultase, chiar prea pe îndelete, îi dojenise, dar fără succes, până la urmă îi concediase cu severitate, impunându-i fiecăruia câte un canon destul de aspru și păstrase în inimă sentimentul că strădania lui fusese inutilă. Istovit se retrăsese în capela criptei, se rugase, apoi se sculase, fără a se simți întremat. Acum, atras de mireasma de trandafir, care adia sfios spre el, păși în *patio,* ca să respire o clipă aer proaspăt. Aici îl găsi pe elevul Gură-de-Aur zăcând leșinat pe dale. Îl privi întristat, speriat de paloarea ca de cenușă a chipului tânăr, altminteri atât de frumos. Hotărât, astăzi nu era o zi bună, pe deasupra și întâmplarea de acum! Încercă să-l ridice pe tânăr, dar nu era destul de voinic pentru aceasta. Oftând adânc, bătrânul merse să cheme pe doi dintre frații mai tineri, ca să-l ducă pe băiat sus și-l mai trimise și pe părintele Anselmus, care stăpânea

meșteșugul tămăduirii. Totodată trimise după Narcis, care fu repede găsit și apăru în fața lui.

— Ai aflat? îl întrebă el.

— Despre Gură-de-Aur? Da, milostive părinte, am auzit adineauri că ar fi bolnav ori s-ar fi accidentat, a fost purtat pe brațe până sus.

— Da, l-am găsit zăcând în *patio,* unde, de fapt, nu are ce căuta. Nu e accidentat, e leșinat. Nu-mi place! Mi se pare că trebuie să ai un amestec în toată întâmplarea, sau, cel puțin, să știi ceva, este doar prietenul tău. De asta te-am chemat. Vorbește.

Narcis, cu ținuta și vorba stăpânite ca întotdeauna, relată pe scurt despre convorbirea de astăzi cu Gură-de-Aur și cât de surprinzător de violent fusese efectul asupra lui. Abatele clătină din cap, nu fără supărare.

— Ciudate convorbiri sunt acestea, zise el și se sili să-și păstreze cumpătul. Ceea ce mi-ai descris adineauri, este o convorbire care ar putea fi considerată iscodire într-un suflet străin, este, aș putea spune, o convorbire între un duhovnic și învățăcelul său. Dar tu nu ești duhovnicul lui Gură-de-Aur. Tu, de altfel, nu ești duhovnicul nimănui, încă n-ai fost hirotonisit. Cum se poate să vorbești cu un elev pe tonul unui sfătuitor, despre lucruri care îl privesc numai pe păstorul lui sufletesc? Urmările, precum vezi, au fost nefaste.

— Urmările, zise Narcis pe un ton blând dar sigur, încă nu le cunoaștem, milostive părinte. Am fost puțin cam speriat de efectul violent, dar nu pun la îndoială că urmările convorbirii noastre vor fi bune pentru Gură-de-Aur.

— Vom vedea urmările. Nu de ele vorbesc acum, ci despre fapta ta. Ce te-a îndemnat să porți asemenea convorbiri cu Gură-de-Aur?

— Precum știți, este prietenul meu. Am o afecțiune deosebită pentru el și cred că-l înțeleg deosebit de bine.

Dumneavoastră numiți atitudinea mea față de dânsul duhovnicească. Nu mi-am însușit niciun fel de autoritate spirituală, am crezut numai că-l cunosc ceva mai bine decât se cunoaște el singur.

Abatele ridică din umeri.

— Știu, aceasta este specialitatea ta. Să nădăjduim că nu ai făcut o ispravă rea. Dar Gură-de-Aur e de fapt bolnav? Vreau să spun, suferă

de ceva? E debil? Doarme rău? Nu mănâncă? Îl doare ceva?

— Nu, până astăzi a fost sănătos. Sănătos la trup.

— Și altminteri?

— La suflet este într-adevăr bolnav. Știţi, este la vârsta la care încep luptele cu instinctul sexual.

— Știu. Are șaptesprezece ani?

— Are optsprezece.

— Optsprezece... Ei da! Destul de târziu. Dar luptele acestea sunt firești, prin ele trebuie să treacă fiecare. Nu-i un motiv pentru a socoti că băiatul are sufletul bolnav.

— Nu, milostive părinte, lucrul ăsta, sigur, nu este un motiv. Însă Gură-de-Aur a fost bolnav sufletește dinainte, încă de multă vreme, de aceea luptele acestea sunt pentru el mai primejdioase decât pentru alţii. Suferinţa constă, după cum cred eu, în aceea că și-a uitat o parte a trecutului.

— Așa? Ce fel de parte?

— Mama lui și tot ce are legătură cu dânsa. Nici eu nu știu nimic în privinţa aceasta, știu numai că acolo trebuie să se afle izvorul bolii sale. Căci Gură-de-Aur pretinde că nu știe nimic despre mama lui, decât că a pierdut-o de timpuriu. Lasă însă impresia, că i-ar fi rușine din pricina ei. Totuși, de la ea trebuie să fi moștenit cele mai multe din darurile sale, căci ceea ce are de povestit despre tatăl său nu ni-l înfăţișează pe acesta ca pe omul care poate avea un fiu atât de frumos, atât de generos înzestrat și de ieșit din comun. Toate acestea nu le cunosc din povestiri, ci le deduc numai din semne.

Abatele, care la început zâmbise în sinea lui pe seama acestor cuvinte socotindu-le prea îndrăzneţe și înfumurate, și pe care întreaga întâmplare îl stingherea și îl obosea, începu să reflecteze. Își aduse aminte de tatăl lui Gură-de-Aur, de bărbatul acela ascuns, care stârnea neîncredere și își mai aminti deodată, acum, când își răscolea memoria, și de unele cuvinte pe care omul i le spusese, cu privire la mama lui Gură-de-Aur. Ea l-a acoperit de rușine și a fugit de la el, spusese omul, iar el se străduise să reprime în băieţel amintirea mamei și viciile pe care le-ar fi putut, eventual, moșteni de la ea. Izbutise într-adevăr și băiatul era doritor, întru ispășirea celor făptuite de mamă, să-și închine viaţa lui Dumnezeu.

Niciodată Narcis nu-i plăcuse abatelui așa de puțin ca astăzi. Şi totuși – cât de bine ghicise acest gânditor, cât de bine părea într-adevăr a-l cunoaște pe Gură-de-Aur!

La urmă întrebat încă o dată despre cele petrecute, Narcis zise:

— N-am intenţionat să provoc cutremurarea violentă care l-a cuprins azi pe Gură-de-Aur. I-am adus aminte că nu se cunoaşte pe sine, că și-a uitat copilăria și mama. Unul din cuvintele mele trebuie să-l fi lovit şi să fi pătruns în întunericul împotriva căruia lupt, de atâta vreme. Era parcă rătăcit, mă privea ca și cum nu m-ar mai fi văzut vreodată şi n-ar mai fi ştiut de sine. Îi spusesem adeseori că doarme, că nu e treaz cu adevărat. Acum a fost trezit, de asta nu mă îndoiesc.

Fu concediat fără mustrare, dar cu interdicţia provizorie de a-l vizita pe bolnav.

Între timp pater Anselmus poruncise ca Gură-de-Aur să fie culcat într-un pat și ședea alături de el. Nu i se părea potrivit a-l readuce la cunoştinţă cu mijloace violente, brusc şi speriindu-l. Băiatul arăta mult prea rău. Bătrânul, cu fața zbârcită, blajină, îl privi pe adolescent cu bunăvoinţă. Deocamdată cercetă pulsul şi ascultă inima. Fără îndoială, se gândi el, flăcăul mâncase vreo aiureală, un pumn de măcriş iepuresc sau altă prostie, știm noi cu cine avem de-a face. Limba nu i-o putea vedea. Îi plăcea Gură-de-Aur, dar pe prietenul său, pe acest dascăl tinerel, mult prea învățat pentru vârsta lui, nu-l putea suferi. Și acum, poftim! Bineînţeles că Narcis trebuie să aibă partea lui de vină în istoria asta stupidă. Ce nevoie avea un tânăr atât de proaspăt, cu ochi atât de senini, unui asemenea copil drăgălaș al naturii, să se amestece tocmai cu acest cărturar trufaș, cu acest grămătic orgolios, pentru care elina sa e mai importantă decât tot ce-i viu în lume?

Când, după vreme îndelungată, ușa se deschise și intră abatele, pater Anselmus continua să șadă locului, privind fața celui leșinat. Ce față drăgălașă, tânără, încrezătoare, și iată, stai alăturea, ar trebui să-l ajuţi şi probabil că n-o să poţi. Sigur, pricina poate fi și o colică, îi va prescrie vin fiert, poate revent. Dar cu cât privea mai îndelung faţa palid-verzuie, trasă, cu atât mai mult bănuielile sale înclinau în altă direcţie, mai gravă. Pater Anselmus avea experienţă. De mai multe ori

în decursul lungii sale vieţi, văzuse posedaţi. Şovăi să-şi rostească bănuiala, chiar şi faţă de el însuşi. Va aştepta şi va observa. Dar, cugetă el înverşunat, dacă bietul băiat a fost într-adevăr vrăjit, vinovatul nu va trebui căutat departe şi nici nu-i va merge bine.

Abatele se apropie, îl privi pe bolnav, îi ridică încet o pleoapă.

— Poate fi trezit? întrebă el.

— Aş mai aştepta. Inima e sănătoasă. Nu trebuie să îngăduim nimănui să vină la el.

— E în pericol?

— Nu cred. Nicăieri nu sunt răni, nici vreo urmă de lovitură sau cădere. E leşinat, poate l-a apucat vreo colică. La dureri foarte intense, ne pierdem cunoştinţa. Dacă s-ar fi otrăvit, ar avea febră. Nu, se va trezi şi va trăi!

— Nu poate fi urmarea a ceva sufletesc?

— Nu vreau să neg. Dar nu se ştie nimic? Poate că s-a speriat foarte tare? Vestea unei morţi? O ceartă violentă, o jignire? În cazul acesta totul ar fi uşor de explicat.

— Nu ştim. Aveţi grijă, să nu fie nimeni primit aici! Vă rog, părinte, rămâneţi lângă el, până se trezeşte. Dacă situaţia se înrăutăţeşte, chemaţi-mă, chiar dacă-i noapte.

Înainte de a pleca, bătrânul se mai aplecă o dată peste bolnav; se gândi la tatăl acestuia şi de asemenea la ziua când îi fusese adusă această mutrişoară blondă, frumoasă şi veselă şi cum dintr-o dată o îndrăgiseră cu toţii. Şi lui îi plăcuse băiatul. Dar în punctul acesta, Narcis avea într-adevăr dreptate; Gură-de-Aur nu semăna în nicio privinţă cu tatăl său! Ah, câte griji, pretutindeni, câte neajunsuri în toate faptele noastre! Oare nu neglijase ceva, în privinţa acestui biet băieţaş? I se dăduse confesorul cel mai potrivit? Era în regulă faptul că nimeni dintre cei ai casei nu-l cunoştea atât de amănunţit pe acest elev, ca Narcis? Îl putea ajuta oare Narcis, care mai era în noviciat, nici frate nu era, nici hirotonisit nu fusese şi ale cărui gânduri şi păreri aveau, toate, ceva neplăcut de superior, aproape duşmănos? Dumnezeu ştie, dacă n-a fost multă vreme rău călăuzit şi Narcis? Dumnezeu ştie, dacă nu ascunde sub masca supuşeniei ceva rău, dacă nu-i cumva un păgân? Şi pentru tot ce vor deveni vreodată aceşti doi oameni tineri, va purta şi el o parte de răspundere.

Când Gură-de-Aur își reveni, era întuneric. Își simțea capul gol și amețit. Văzu că e întins într-un pat, nu știa unde se găsește, nici nu încerca să afle, îi era indiferent. Dar unde fusese? De unde venea, de pe ce străine meleaguri ale plăsmuirilor sufletului? Fusese undeva, foarte departe, văzuse ceva, ceva extraordinar, ceva superb, ceva teribil totodată și de neuitat – și totuși, uitase. Unde era acel ceva? Ce anume se înălțase în fața lui, venind din adâncuri atât de mare, de dureros, de aducător de fericire și dispăruse iarăși?

Pândi adânc în sine, acolo unde azi izbucnise ceva, se petrecuse ceva – dar ce anume? Tulburătoare mănunchiuri de imagini se rostogoliră spre el, vedea capete de câini, trei capete de câini și mirosea parfumul de trandafiri. Oh, cât îl duruse! închise ochii. Oh, cât de îngrozitor îl duruse! Adormi iarăși.

Din nou se trezi și tocmai în secunda când lumea de vis dispărea lunecând grabnic spre depărtări, regăsi imaginea, și tresări, ca într-o voluptate dureroasă. Vedea, dobândise darul vederii. O vedea pe Ea. Vedea femeia înaltă, strălucitoare, cu buze pline, înfloritoare, cu părul luminos. O vedea pe mama lui. În același timp, i se păru că aude o voce: „Ți-ai uitat copilăria.” Dar a cui voce era aceasta? Ascultă, cugetă și descoperi. Era Narcis. Narcis? într-o clipă, într-un cutremur, totul revenise: își aducea aminte, era știutor. O, mamă, mamă! Munți de moloz, mări de uitare dispăruseră cu ochi regești, senin-albaștri îl privi din nou ea, cea pierdută, cea nespus de iubită.

Pater Anselmus, care ațipise în jilțul de lângă pat se trezi. Îl auzi pe bolnav mișcându-se, îl auzi respirând. Se ridică, prudent.

— E cineva aici? întrebă Gură-de-Aur.

— Sunt eu, fii fără grijă, fac lumină.

Aprinse lampa, lumina căzu peste fața lui brăzdată, binevoitoare.

— Sunt bolnav? întrebă tânărul.

— Ți-ai pierdut cunoștința, fiul meu. Dă-mi mâna, să vedem pulsul. Cum te simți?

— Bine. Vă mulțumesc, pater Anselmus, sunteți foarte bun. Nu mai am nimic, sunt numai ostenit.

— Firește că ești ostenit. Curând vei dormi iarăși. Ia întâi o gură de vin fierbinte, e gata pregătit. Să golim împreună un pahar, băiete, în cinstea bunei noastre înțelegeri.

Grijuliu, ţinuse pregătită o căniţă de vin fiert, cufundată într-o oală cu apă fierbinte.

— Iată că am dormit amândoi o bucată de vreme, râse medicul. Straşnic îngrijitor de bolnavi, care nu-i în stare să rămână treaz trebuie că-ţi spui tu în sinea ta. Ei da, suntem oameni. Hai să bem puţin din licoarea asta vrăjită, băiatule, nimic nu-i mai plăcut decât un asemenea chefuleţ făcut în taină, în miez de noapte. Va să zică, *prosit*!

Gură-de-Aur râse, ciocni şi gustă. Vinul fierbinte era aromat cu scorţişoară şi cuişoare şi îndulcit cu zahăr, niciodată nu mai gustase asemenea băutură. Îşi aduse aminte că mai fusese o dată bolnav, atunci îl îngrijise Narcis. De astă dată pater Anselmus, se purta drăguţ cu el. Îi plăcea foarte, era nespus de bine şi de ciudat, să stea culcat, la flacăra lămpii şi să bea în toiul nopţii, cu bătrânul pater, un pahar de vin dulce, fierbinte.

— Te doare burta? întrebă bătrânul.

— Nu.

— Crezusem că ai colici, Gură-de-Aur. Va să zică nici vorbă de asta. Arată limba. Ei, e bine, încă o dată bătrânul vostru Anselmus habar n-a avut ce se întâmplă. Mâine să stai culcat, am să vin să te consult. Cu vinul ai şi isprăvit? Bravo, să-ţi fie de bine! Ia să văd dacă a mai rămas ceva. Pentru câte o jumătate de pahar de fiecare mai ajunge, dacă facem împărţeală dreaptă. Grozav ne-ai mai speriat, Gură de Aur! Zăceai acolo, î*n patio,* ca un mort. Într-adevăr nu te doare burta?

Râseră şi făcură împărţeală dreaptă cu restul vinului, părintele îşi înşiră glumele şi Gură-de-Aur îl privi plin de gratitudine şi amuzat, cu ochii din nou înseninaţi. Apoi, bătrânul plecă la culcare.

Gură-de-Aur mai stătu o vreme treaz, încetul cu încetul de undeva din adâncul fiinţei sale imaginile răsăriră din nou, cuvintele prietenului izbucniră iarăşi, asemenea unor flăcări şi din nou apăru în sufletul său femeia blondă, strălucitoare, mama; ca suflarea vântului de primăvară trecu imaginea prin el, ca un nor de viaţă, de căldură, de gingăşie, ca cea mai profundă chemare şi aducere-aminte. O, mamă! Cum a fost posibil, cum a putut-o uita!

CAPITOLUL V

Gură-de-Aur știuse și până acum câte ceva despre mama lui, dar numai din povestirile altora; imaginea ei n-o mai păstra și din puținul pe care crezuse că-l știe despre dânsa, cele mai multe lucruri le trecuse sub tăcere față de Narcis. Mama era ceva despre care nu era îngăduit să vorbești, ceva de rușine. Fusese o dansatoare, o femeie frumoasa, sălbatică, de origine nobilă, dar necurată și păgână; tatăl lui Gură-de-Aur o culesese, povestea el, din sărăcie și ocară; cum nu știuse dacă nu era cumva păgână, pusese să fie botezată și instruită într-ale religiei; o luase în căsătorie și făcuse din ea o femeie respectată. Ea însă, după câțiva ani de cuminţenie și viață ordonată, își adusese din nou aminte de vechile ei talente și obiceiuri, pricinuise necazuri, sedusese bărbaţi, lipsise zile și săptămâni de acasă, dobândise renumele unei vrăjitoare și până la urmă, după ce bărbatul o strânsese în mai multe rânduri de pe drumuri și o luase iarăși la el, dispăruse pentru totdeauna. Faima ei mai stăruise câtva timp, o faimă rea, pâlpâind ca o coadă de cometă, pentru ca apoi să se stingă. Soţul își reveni încetul cu încetul, după anii de neliniște, spaimă, rușine și surprize permanente, pe care i le oferise ea; în locul femeii denaturate, se ocupă el de creșterea băieţelului, care semăna leit cu mama la trup și la chip; omul se acri, deveni bisericos și sădi în Gură-de-Aur credința că trebuie să-și închine viața lui Dumnezeu, pentru a ispăși păcatele mamei.

Cam atât povestea de obicei tatăl lui Gură-de-Aur despre nevasta sa pierdută, deși nu abătea cu plăcere discuţia spre acest subiect; unele aluzii făcuse și abatelui, când îl adusese pe Gură-de-Aur la mânăstire; și toate astea erau cunoscute și fiului, ca o teribilă legendă, deși el se deprinsese să le dea deoparte, aproape să le uite însă.

Cu desăvârșire uitase și pierduse imaginea reală a mamei, acea imagine complet alta, nu cea alcătuită din povestirile tatălui și ale servitorilor, sau din zvonuri tenebroase, nesăbuite. Propria sa

amintire, cea aievea trăită despre mama sa, o uitase. Acum însă imaginea aceasta, steaua celor dintâi ani ai vieţii sale, răsărise din nou.

— Este de neînţeles cum de-am putut-o uita, zise el către prietenul său. Niciodată în viaţă n-am iubit pe cineva atât de mult ca pe mama, atât de total și de arzător, niciodată nu am venerat, nu am admirat pe nimeni atât de mult, ea a fost soarele şi luna mea. Dumnezeu ştie cum a fost cu putinţă să întunec în sufletul meu această imagine luminoasă și s-o prefac încetul cu încetul în acea vrăjitoare rea și palidă, cum a devenit ea de mulţi ani, în ochii tatii şi ai mei.

Narcis își isprăvise de curând, noviciatul și îmbrăcase rasa. În mod ciudat se schimbă și purtarea lui faţă de Gură-de-Aur. Căci Gură-de-Aur, care înainte refuzase adeseori observaţiile și avertismentele prietenului ca pe o pretenţie supărătoare de a şti şi a vrea mai mult decât alţii, era, începând de la marea întâmplare, uluit de admiraţie faţă de înțelepciunea prietenului său. Cum i se împliniseră cuvintele, asemenea unor profeţii, cât de adânc privise acest om tulburător în el, cât de precis ghicise taina vieţii sale, rana ascunsă, cât de înțelept îl tămăduise!

Căci tânărul părea a fi tămăduit. Nu numai că acel leşin rămase fără urmări nefaste; dar se topise parcă și ceea ce făcuse jucăuș, precoce, neautentic, în firea lui Gură-de-Aur, acea prematură atitudine monahală, credinţa că e obligat să-l slujească pe Dumnezeu într-un chip deosebit. Tânărul părea întinerit şi îmbătrânit totodată, de când găsise calea spre sine. Toate acestea i le datora lui Narcis.

Narcis, în schimb, se purta de la o vreme ciudat de prudent cu prietenul său; îl privea cu un fel de modestie, fără urmă de superioritate sau tendinţă de a-l dăscăli, în vreme ce prietenul îl admira tot mai mult. Vedea cum Gură-de-Aur se hrăneşte cu puteri din tainice izvoare, care lui îi erau străine; putuse favoriza creşterea lor, dar nu avea parte de ele. Cu bucurie îl vedea pe prietenul său eliberându-se de sub îndrumarea sa și totuși, câteodată, era trist. Se percepea pe sine ca o treaptă depășită, ca o coajă azvârlită deoparte; întrezărea apropiatul sfârșit al acestei prietenii, care însemnase atât de mult pentru el. Chiar și acum știa despre Gură-de-Aur mai multe decât el însuși; căci Gură-de-Aur într-adevăr își regăsise sufletul și era gata a-i urma chemarea, dar încă nu presimţea încotro îl va duce.

Narcis o presimțea și era neputincios; calea preferatului său ducea spre meleaguri pe care el însuși nu le va călca niciodată.

Setea de știință a lui Gură-de-Aur scăzu mult. Îi trecuse și pofta de dispute prietenești, se rușina, amintindu-și de multe dintre discuţiile lor de odinioară, între timp, în Narcis, în vremea din urmă, fie datorită terminării noviciatului, fie întâmplărilor legate de Gură-de-Aur, se trezise nevoia de a se retrage, nevoia de asceză și exerciţii spirituale, o înclinaţie spre post și rugăciuni îndelungate, spre confesiuni dese, canoane voluntare și Gură-de-Aur înțelegea această înclinaţie, aproape o și împărtășea. De la tămăduirea lui, instinctul i se ascuţise mult; chiar dacă nu știa încă nimic în privința ţintelor sale din viitor, simţea totuși cu puternică și deseori înspăimântătoare pregnanță că soarta lui se pregătea acum, că un anume timp cruțător al nevinovăției și liniștii s-a încheiat și totul în el stătea încordat și pregătit; adeseori presimţirea era de natură a-l ferici, îl ţinea câte o jumătate de noapte treaz, asemenea unei dulci îndrăgostiri; dar adeseori era sumbră, profund apăsătoare. Revenise la el mama, cea de mult pierdută; era o imensă fericire. Dar unde-l conducea chemarea ei ispititoare? Spre nesiguranță, spre încurcăturile vieţii, spre suferință, poate spre moarte. Nicidecum spre liniște, spre blândeţe, spre certitudini, spre chilia de călugăr și comunitatea mânăstirii, care ţinea cât o viață de om, chemarea ei nu avea nimic de-a face cu acele porunci părintești, pe care atâta vreme le confundase cu propriile sale dorințe. Din acest sentiment, care de multe ori devenea puternic, neliniștit și arzător ca o violentă senzaţie trupească, se nutrea evlavia lui Gură-de-Aur. Repetând îndelungi rugăciuni adresate Sfintei Maici a Domnului el lăsa să se reverse preaplinul de simţire, care-l atrăgea spre propria sa mamă. În dese rânduri însă rugăciunile sale se isprăveau iarăși cu acele vise stranii, superbe, care-l bântuiau acum atât de des: vise primite cu ochii deschiși, cu simţurile pe jumătate treze, vise despre dânsa, la care luau parte toate simţurile sale. În asemenea clipe, lumea maternă îl învăluia cu parfumul ei, îl privea întunecat, cu ochii misterioși ai dragostei, chema adânc precum marea și paradisul, îngâna, alintător sunete, fără sens, mai de grabă sunete alintătoare încărcate de sensuri, avea gust de dulce și gust de sărat, trecea, mângâietoare, un păr mătăsos, peste însetate buze și ochi. În ființa mamei era nu numai tot

ce este frumos, nu numai dulcea, albastra privire de dragoste, zâmbetul splendid, care făgăduia fericire, nu numai alinarea dezmierdătoare; în ea se mai afla, sub atrăgătoare învelişuri, şi tot ce este îngrozitor şi tenebros, toată pofta, toată frica, toate păcatele, toată jalea, naşterea, întreagă fatalitatea morţii.

Adânc se cufunda tânărul în aceste vise, în păienjenişul acestor năluciri ale simţurilor însufleţite. În ele nu reînvia numai, fermecător, un trecut îndrăgit: copilărie şi dragoste maternă, un răsărit ai vieţii strălucitor, auriu; se înălţa la orizont şi un viitor ameninţător, plin de promisiuni, de ispite şi de primejdii. Uneori visele acestea, în care mama, Madona şi iubita erau una şi aceeaşi, i se păreau ulterior crime îngrozitoare, blasfemii la adresa lui Dumnezeu, păcate de moarte, ce nu se pot ispăşi nicicând; altădată descoperea în ele toată mântuirea, toată armonia. Viaţa plină de mistere îl privea în ochi, o lume sumbră, impenetrabilă, o pădure încremenită, plină de spini şi primejdii fantastice – dar erau tainele mamei, de la ea veneau, către ea duceau, erau micul cerc întunecos, micul abis ameninţător din ochii ei senini.

Multă copilărie uitată se ridică la suprafaţă în aceste vise despre mama, din adâncimi nesfârşite şi tărâmuri pierdute, reînfloriră multe flori ale amintirii, deschizându-se ca nişte mici ochi de aur, respirând un parfum plin de presimţiri, amintiri ale unor sentimente din copilărie, poate ale unor întâmplări trăite, sau ale unor vise. Visa câteodată peşti, înotau spre el, negri şi argintii, răcoroşi şi netezi, pătrundeau, înotând, în trupul lui, înotau de-a curmezişul, prin el, veneau ca mesageri, purtând splendide veşti îmbucurătoare dintr-o realitate mai frumoasă, apoi dispăreau ca nişte umbre, tremurându-şi aripioarele. Adesea, visa peşti care înotau şi păsări care zburau, şi fiecare peşte sau pasăre era o creaţie a sa, depindea de el şi o putea stăpâni ca pe propria sa respiraţie, emana din el, asemenea unei priviri sau unui gând, apoi revenea în fiinţa lui. Adesea visa o grădină, una vrăjită cu copaci de basm, cu flori nemăsurat de mari, cu peşteri adânci, albastre; dintre ierburi priveau ochii scânteietori ai unor animale necunoscute, pe crengi lunecau şerpi netezi, vânjoşi; de vrejuri şi tufe atârnau, umed-strălucind, boabe imense, care îndată ce le culegea se umflau în mâna lui, lăsând să se scurgă din ele o zeamă caldă, asemenea sângelui, ori aveau ochi şi îi roteau, râvnitori şi

vicleni; se rezema, pipăind, de un copac, întindea mâna după o creangă și vedea și simțea, cuibărit între trunchi și creangă, un ghemotoc de păr des și încâlcit, asemenea părului din căușul subsuorii. O dată se visă chiar pe sine sau pe sfântul patron al numelui său, îl visă pe Gură-de-Aur, Hrisostom; avea o gură de aur și rostea, cu gura lui de aur, o seamă de cuvinte, iar cuvintele erau un stol de păsări mici, care se depărtau fâlfâind din aripi.

O dată visă că era mare, om în toată firea, dar ședea, ca un copil, pe pământ, avea în față lut și modela, ca un copil, figuri din lut: un căluț, un taur, un omuleț, o femeie mititică. Treaba asta îi plăcea, iar animalelor și bărbaților le făcu niște organe genitale ridicol de mari, în vis asta îi păru grozav de hazliu. Apoi joaca îl plictisi și îl obosi, plecă mai departe, dar simți că în urma lui ceva trăiește, că se apropie de el, fără zgomot, ceva mare, își întoarse privirea și văzu, cu adâncă uimire și cu mare spaimă, însă nu fără bucurie, că micile sale figurine de lut crescuseră și prinseseră viață. Imens de mari, ca niște uriași fără grai, figurinele mărșăluiră pe lângă dânsul, continuând să crească, și porniră mai departe în lume, gigantice și tăcute, înalte cât niște turnuri.

Trăia mai mult în această lume de vis decât în cea reală. Lumea reală: sala de clasă, curtea mânăstirii, biblioteca, dormitorul și capela, era numai suprafața, numai o pieliță subțire și tremurătoare deasupra lumii suprareale a imaginilor, încărcată de vise. O nimica toată ajungea, pentru a sparge această pieliță subțire: ceva premonitor în sonoritatea unui cuvânt elin, în toiul lecției sobre, o undă de mireasmă din traista cu ierburi a botanistului pater Anselmus, o privire asupra unui lujer de piatră, țâșnit din coloana unei arcade de fereastră – asemenea mici imbolduri ajungeau, pentru a străpunge pojghița realității pașnic-aride și a dezlănțui, de dincolo de ea abisurile clocotitoare, torentele și căile lactee ale acestei lumi de imagini sufletești. O inițială latină devenea făptura înmiresmată a mamei, un ton prelungit în *Ave* se prefăcea în poarta raiului, o literă grecească într-un cal galopând, într-un șarpe ce se încolăcea, apoi se depărta calm, șerpuind printre flori pentru ca de îndată, în locul lui să apară iarăși pagina rigidă de gramatică.

Rareori vorbea despre toate acestea, numai de câteva ori îi făcu lui Narcis câte o aluzie la această lume de vis.

— Eu cred, zise el o dată, că o petală de floare sau un viermișor de pe drum grăiește și cuprinde mai mult decât toate cărţile unei biblioteci. Cu litere și cu vorbe nu se poate spune nimic. Câteodată scriu o literă grecească oarecare, o *teta* sau o *omega,* și dacă răsucesc pana numai puţin, litera dă din codiță și e un pește și într-o clipă recheamă în amintire toate pâraiele și râurile din lume, tot ce e răcoros și umed, oceanul lui Homer și apa pe care o călca Petru sau litera se preschimbă în pasăre, își saltă coada, înfoaie penele, se umflă, râde și pleacă în zbor. Ei bine, Narcis, probabil că tu nu prea apreciezi asemenea litere? Dar eu îți spun: cu ele a scris Dumnezeu lumea.

— Le apreciez foarte mult, zise Narcis, trist. Sunt litere de vrajă, cu ele se pot invoca toţi demonii. Numai că, firește, sunt improprii pentru cultivarea ştiinţelor. Spiritul iubeşte ceea ce este sigur, format, doreşte să se poată încrede în semnele sale, iubește ceea ce fiinţează, nu ceea ce e în devenire, realul, nu posibilul. Nu îngăduise ca omega să se transforme într-un șarpe sau într-o pasăre. Spiritul nu poate trăi în natură, ci numai î*mpotriva* ei, numai în opoziţie cu ea. Acum mă crezi, Gură-de-Aur, că nu vei deveni niciodată un cărturar?

Da, desigur, Gură-de-Aur credea aceasta de mult, era de acord cu prietenul său.

— Nu mai sunt deloc încrâncenat în strădania de a dobândi spiritul tău, zise el, pe jumătate râzând. În privinţa spiritului și a cărturăriei, mi se întâmplă la fel cum mi s-a întâmplat cu tatăl meu: credeam că-l iubesc mult şi că-i semăn, fiecare cuvânt al lui era lege pentru mine. Dar abia a reapărut mama, abia am aflat iarăși ce înseamnă iubirea și, alături de imaginea ei, cea a tatălui meu a devenit dintr-o dată mică, lipsită de voioșie și aproape respingătoare. Iar acum înclin să consider tot ce aparţine spiritualul ca patern, străin și advers mamei, și să nu pun mare preţ pe el.

Vorbea în glumă, dar nu reușea să înveselească chipul trist al prietenului său. Narcis se uita la el, tăcând, privirea lui era ca o mângâiere. Apoi zise:

— Te înţeleg prea bine. Acum nu mai trebuie să ne certăm; te-ai trezit și ai recunoscut și deosebirea dintre tine și mine, deosebirea

dintre originea maternă și paternă, dintre suflet și spirit. Iar de aici înainte, vei recunoaște curând și că viața ta în mânăstire și strădania ta spre o viață monahală au fost o eroare, o născocire a tatălui tău, care voia în felul acesta să absolve de păcat amintirea mamei tale, sau poate numai să se răzbune împotriva ei. Sau mai crezi și acum că ar fi chemarea ta să-ți petreci toată viața în mânăstire?

Îngândurat Gură-de-Aur privea mâinile prietenului său, aceste mâini fine, pe cât de severe pe atât de delicate, slabe și albe. Nimeni nu putea pune la îndoială că erau mâini de ascet și cărturar.

— Nu știu, zise el cu vocea dobândită de câtva timp, o voce puțin legănată, care zăbovea pe îndelete asupra fiecărui sunet. Într-adevăr nu știu. Îl judeci cam aspru pe tatăl meu. Nu i-a fost ușor. Dar poate că ai dreptate și în privința aceasta. Sunt de mai bine de trei ani aici, la școala mânăstirii și nu m-a vizitat încă niciodată. Nădăjduiește că voi rămâne pentru totdeauna aici. Poate că ar fi cel mai bine, doar am dorit-o eu însumi, dintotdeauna. Dar astăzi nu mai știu, de fapt, ce vreau și ce doresc. Înainte vreme totul era simplu, la fel de simplu ca literele din cartea de citire. Acum nimic nu mai e simplu, nici măcar literele. Totul a dobândit multe sensuri și fețe. Nu știu ce ar trebui să devin, acum nu sunt în stare să mă gândesc la asemenea lucruri.

— Nici nu trebuie, fu de părere Narcis. Se va vădi de la sine, încotro te poartă drumul tău. A început prin a te readuce la mama ta și te va apropia și mai mult. În ce-l privește însă pe tatăl tău, nu îl judec prea aspru. Ai vrea poate să te întorci la el?

— Nu, Narcis, fără îndoială că nu. Altfel aș face-o, îndată ce aș isprăvi școala, sau chiar și acum. Căci, de vreme ce nu voi deveni cărturar, am învățat, de fapt, destulă latină, elină și matematică. Nu, nu vreau să mă întorc la tata...

Privi îngândurat, în gol și deodată exclamă:

— Dar cum de izbutești să-mi spui mereu cuvinte sau să-mi pui întrebări care aruncă în mine o lumină și mă limpezesc pentru mine însumi? Și acum, de pildă, întrebarea ta, dacă aș vrea să mă întorc la tata, a fost cea care mi-a arătat dintr-o dată că nu vreau. Cum de izbutești? Pari să știi totul. Mi-ai spus atâtea lucruri despre tine și despre mine, pe care nici nu le-am priceput atunci când le-am auzit dar care, mai târziu, au căpătat atâta importanță pentru mine! Tu ai

definit originea mea ca maternă și tu ai descoperit că stăteam sub semnul unui blestem și că îmi uitasem copilăria! De unde cunoști atât de bine oamenii? Nu pot să învăț și eu meșteșugul ăsta? Narcis dădu din cap, zâmbind.

— Nu, dragul meu, nu-l poți învăța. Există oameni care pot învăța multe, dar tu nu faci parte dintre ei. Tu nu vei fi niciodată unul dintre cei ce învață. Și la ce bun? Nici nu ai nevoie. Tu ai alte daruri. Mai multe decât am eu, ești mai bogat ca mine, și totodată mai slab, tu vei avea o cale mai frumoasă și mai grea ca mine. Uneori n-ai vrut să mă înțelegi, adeseori te-ai împotrivit ca un mânz, nu a fost întotdeauna ușor și de multe ori a trebuit să-ți pricinuiesc durere. Trebuia să te trezesc, căci dormeai. Și când ți-am adus aminte de mama ta, întâi te-a durut, te-a durut grozav, ai fost găsit, zăcând asemenea unui mort, în *patio*. Trebuia să se întâmple așa! Nu, nu-mi mângâia părul! Nu, lasă! Nu pot îndura asta!

— Și deci nu pot învăța nimic? Voi rămâne întotdeauna un prost și un copil?

— Alții vor fi cei de la care vei învăța. Am ajuns la capăt cu ceea ce ai putut învăța de la mine, copilule!

— O, nu, strigă Gură-de-Aur, nu pentru asta am devenit prieteni! Ce fel de prietenie ar mai fi aceasta care, după o bucată de drum, când și-a atins ținta, poate conteni? Te-ai săturat de mine? M-ai scos din inima ta?

Narcis umbla agitat, de colo până colo, cu privirile în pământ, apoi se opri în fața prietenului:

— Fii pe pace, zise el cu blândețe, știi prea bine că nu te-am scos din inima mea.

Își privi cu îndoială prietenul, apoi, imediat, își reluă plimbarea, încolo și încoace, se mai opri o dată și se uită la Gură-de-Aur: de pe fața aspră și slabă, ochii săi priveau cu fermitate. Cu voce înceată, dar hotărâtă și dură zise:

— Ascultă, Gură-de-Aur! Prietenia noastră a fost bună; a avut o țintă și a atins-o, te-a trezit. Sper să nu fi ajuns totuși la capăt; sper că se va reînnoi încă o dată și mereu, și va duce spre ținte noi. Pentru moment ea nu mai are nicio țintă. A ta e incertă, într-acolo eu nu te pot nici conduce, nici însoți. Întreab-o pe mama ta, întreabă imaginea

ei, dă-i ascultare! Ținta mea în schimb nu plutește în incertitudine, ea e aici, în mănăstire, mă solicită în fiecare ceas. Mi-e îngăduit să-ţi fiu prieten, dar nu mi-e îngăduit să fiu îndrăgostit. Sunt călugăr, am făcut un legământ. Înainte de a fi hirotonisit, mă voi lăsa concediat din funcția de dascăl și mă voi retrage vreme de multe săptămâni, pentru post şi rugăciune. În răstimpul acesta, nu voi vorbi despre nimic lumesc, nici măcar cu tine. Gură-de-Aur înțelese. Zise trist:

— Vei face deci acum ceea ce aş fi făcut şi eu, dacă aş fi intrat pentru totdeauna în ordin. Și când pocăința ta va fi încheiată, când vei fi postit și te vei fi rugat și vei fi vegheat destul – atunci încotro vei mai ținti?

— Ştii bine, zise Narcis.

— Ei, da. În câţiva ani vei deveni dascăl principal, poate chiar director al școlii. Vei îmbunătăţi învăţământul, vei mări biblioteca. Poate vei scrie şi cărţi. Nu? Ei bine, nu. Dar care-ţi va fi ţinta?

Narcis zâmbi palid:

— Ținta? Poate că voi muri director de şcoală, sau abate, sau episcop. Totuna. Ținta e aceeași: să mă aflu întotdeauna acolo unde pot sluji cel mai bine, unde felul meu de a fi, aptitudinile şi darurile mele găsesc solul cel mai roditor, câmpul de acțiune cel mai întins. Nu există altă ţintă.

Gură-de-Aur: – Nu există altă ţintă pentru un călugăr?

Narcis: – Ba da, ținte sunt destule. Un călugăr poate hotărî că scopul vieţii lui este să înveţe ebraica, să-l comenteze pe Aristotel, sau să împodobească biserica mănăstirii, sau să se claustreze pentru a medita, sau să întreprindă o sută de alte lucruri. Pentru mine, acestea nu sunt ţeluri. Eu nu vreau nici să sporesc avuţia mănăstirii, nici să reformez ordinul sau biserica. Vreau să slujesc spiritul în limitele puterilor mele, așa cum înțeleg eu, nu altminteri. Asta nu-i o țintă?

Îndelung își cumpăni Gură-de-Aur răspunsul:

— Ai dreptate, zise el. Te-am stingherit foarte mult pe drumul tău spre această țintă?

— Stingherit? O, Gură-de-Aur, nimeni nu m-a ajutat mai mult ca tine. Mi-ai făcut greutăţi, dar eu nu sunt adversarul greutăţilor. Am învăţat din ele şi, în parte, le-am depășit.

Gură-de-Aur îl întrerupse și-i zise, jumătate în glumă:

— Minunat le-ai depășit! Dar spune-mi totuși: dacă m-ai ajutat, m-ai condus și m-ai eliberat și mi-ai tămăduit sufletul, în felul acesta ai slujit oare într-adevăr spiritul? Așa, ai sustras probabil mânăstirii un novice zelos şi bine intenţionat şi ai crescut poate, un adversar al spiritului, unul care va făptui, va crede și va râvni exact contrariul a ceea ce tu socotești că este bine...

— De ce nu? zise Narcis, cu profundă seriozitate. Dragă prietene, cât de puţin mă cunoşti încă! Probabil că am împiedicat devenirea unui viitor călugăr, în schimb am deschis în tine calea către un destin ieșit din comun. Chiar dacă mâine ai incendia frumoasa noastră mănăstire sau ai predica lumii vreo erezie oarecare, smintită, nicio clipă n-aş regreta că te-am îndemnat să mergi pe această cale.

Prietenos își aşeză ambele mâini pe umerii prietenului.

— Vezi, Gură-de-Aur, de scopul meu ţine și aceasta: orice aş fi, dascăl sau abate, confesor sau orice altceva, niciodată n-aş vrea să ajung în situaţia de a întâlni un om puternic, valoros și deosebit și a nu-l putea înţelege, a nu-l cunoaşte, a nu-l deschide lumii, a nu-l putea încuraja. Şi-ţi mai spun: orice am deveni, tu sau eu, oricum ne va merge, rău sau bine, niciodată, în clipa în care mă vei chema cu tot dinadinsul și vei crede că ai nevoie de mine, nu mă vei afla cu inima zăvorâtă. Niciodată!

Toate acestea sunau a bun-rămas și, într-adevăr, erau o anticipare a despărţirii. Stând în faţa prietenului său și privindu-i chipul hotărât, ochii aţintiţi spre scopuri statornice, Gură-de-Aur simţea fără greş că ei doi nu mai erau fraţi și camarazi și egali, că drumurile lor se și despărţiseră. Cel din faţa lui nu era un visător, şi nici nu aştepta cine ştie ce chemări ale destinului; era un călugăr, se înrolase, aparţinea unei rânduieli şi unei datorii ferme, era slujitor şi ostaş al ordinului, al bisericii, al spiritului. El însuși însă, iar asta i se limpezise astăzi, nu avea ce căuta aici, era fără patrie, o lume necunoscută îl aştepta. La fel se petrecuseră lucrurile odinioară cu mama lui. Părăsise casa și gospodăria, bărbatul și copilul, comunitatea și ordinea, datoria și onoarea pentru a pleca în necunoscut, probabil că de mult se și prăpădise pe undeva. Altora le era dat să aibă țeluri: avusese o țintă, cum nici el nu avea vreuna. O, cât de limpede văzuse Narcis încă de multă vreme toate acestea și câtă dreptate avusese!

Curând după această zi, Narcis dispăru, se făcu dintr-o dată nevăzut. Un alt dascăl îi ţinea lecţiile, pupitrul său de lectură, din bibliotecă, rămase gol. Se mai afla în mănăstire, complet invizibil nu era, când şi când putea fi zărit trecând prin *patio,* câteodată putea fi auzit murmurând rugăciuni într-una din capele, îngenuncheat pe dalele de piatră; se ştia că începuse marea penitenţă, că postea şi se scula de trei ori pe noapte, pentru rugăciuni. Se mai afla aici, şi totuşi trecuse în altă lume; puteai să-l vezi, destul de rar, dar nu-l puteai atinge, nu puteai avea nimic comun cu el, nu-i puteai vorbi. Gură-de-Aur ştia că Narcis va apărea din nou, îşi va ocupa din nou pupitrul de lucru şi scaunul din refectoriu, va vorbi din nou – dar nimic din cel ce fusese altă dată nu va mai reveni, Narcis nu-i va mai aparţine. Gândindu-se ia toate acestea, lui Gură-de-Aur îi fu limpede că numai lui Narcis îi datora faptul că mănăstirea şi călugăria, gramatica şi logica, studiul şi spiritul îi deveniseră preţioase şi dragi. Exemplul său îl ispitise, îşi făcuse un ideal din încercarea de a-i semăna. Fireşte, mai exista şi abatele, şi pe el îl respectase, îl iubise, şi întrezărise în el un exemplu înălţător. Dar ceilalţi, dascălii, colegii, dormitorul, sala de mese, şcoala, exerciţiile, serviciile divine, întreaga mănăstire – fără Narcis, nu-l mai interesau. Ce mai căuta aici? Aştepta, stătea sub acoperişul mănăstirii aşa cum un drumeţ nehotărât, se opreşte pe timp de ploaie, sub un acoperiş oarecare sau sub un copac, numai în trecere, numai ca musafir, numai de frica lipsei de ospitalitate a depărtărilor.

Viaţa lui Gură-de-Aur, în vremea aceasta, nu mai era decât o amânare şi o pregătire a despărţirii. Se ducea în toate locurile care-i fuseseră dragi sau dobândiseră vreo semnificaţie pentru el. Mirat, înstrăinat, constata că sunt puţine chipuri şi oameni de care i-ar veni greu să se despartă. Erau Narcis şi bătrânul abate Daniel, bunul şi dragul pater Anselmus, poate prietenosul frate portar şi vecinul cel vesel, morarul – dar şi aceştia deveniseră aproape ireali. Mai greu îi va fi să se despartă de marea Madonă de piatră din capelă şi de apostolii portalului. Se oprea îndelung în dreptul lor, ca şi al frumoaselor ciopliturі în lemn ale scaunelor corului, în dreptul fântânii din *patio,* al coloanei cu cele trei capete de animale, se rezema de teii din curte, de trunchiul castanului. Toate acestea vor deveni cândva amintiri, o

cărticică cu poze păstrată, în inima lui. Încă de pe acum, când se mai afla în mijlocul lor, toate păreau să lunece departe de el, își pierdeau realitatea, se transformau, fantomatic, în ceva de odinioară. Cu pater Anselmus, care îl ţinea cu plăcere în preajma lui, se ducea la cules de ierburi, la morarul mânăstirii stătea și privea slugile iar când și când se lăsa invitat la vin şi la peşte prăjit; dar totul era încă de pe acum străin, pe jumătate amintire. Precum dincolo, în penumbra bisericii și în chilia de penitenţă, prietenul său Narcis mai umbla şi trăia, dar pentru el devenise o umbră, tot astfel lumea din jurul său își pierduse consistenţa, respira toamnă şi nestatornicie.

Reală și vie nu mai era decât viaţa dinăuntrul său, bătaia speriată a inimii, spinul dureros al dorului, bucuriile şi temerile viselor sale. Lor le aparţinea, lor li se dăruia. În toiul cititului sau al învăţatului, în mijlocul camarazilor săi, se putea cufunda în sine și uita de toate, dăruit în întregime torentelor şi glasurilor lăuntrice, care-l trăgeau de aici spre fântâni adânci, pline de melodii sumbre, în abisuri colorate pline de legendare aventuri, ale căror sunete răsunau toate, asemenea glasului mamei, ai căror mii de ochi erau, toţi, ochii mamei.

CAPITOLUL VI

Într-o zi, pater Anselmus îl chemă pe Gură-de-Aur în farmacia sa, în odaia în care ţinea frumos-mirositoarele-I ierburi. Gură-de-Aur se descurca bine aici. Părintele îi arătă o plantă uscată, păstrată curat între foi de hârtie şi-l întrebă dacă o cunoaşte şi dacă ar putea-o descrie exact, așa cum arată afară, pe câmp. Da, Gură-de-Aur putea; planta se numea pojarniţă. Trebui să descrie amănunţit toate caracteristicile ei. Bătrânul călugăr fu mulţumit *și-i* dădu tânărului său prieten însărcinarea de a culege după amiază un snop zdravăn din această plantă, indicându-i locurile în care ea creştea de preferinţă.

— Primești, în schimb, scutire de şcoală pentru o după-masă, dragul meu, cred că nu vei avea nimic împotrivă și nu vei pierde nimic. Căci și cunoașterea naturii este o știință, nu numai gramatica voastră tâmpită.

Gură-de-Aur mulţumi pentru binevenita însărcinare de a culege flori timp de câteva ceasuri, în loc de a şedea la şcoală. Pentru ca bucuria să-i fie desăvârșită, îl rugă pe fratele grăjdar să-i dea calul Bless și curând după dejun scoase din grajd animalul care necheză de bucurie; Gură-de-Aur sări în şa şi, foarte mulţumit plecă la trap, afundându-se în ziua călduroasă inundată de lumină. Vreun ceas ori mai mult, colindă călare, se bucură de aer și de mireasma câmpurilor și, mai presus de toate chiar de plimbarea în șa, apoi își aduse aminte că avea o însărcinare şi căută unul din locurile pe care i le descrisese părintele. Acolo, legă calul sub un arţar umbros, stătu puţin de vorbă cu el, îi dădu nişte pâine după care porni în căutarea plantei. Câteva parcele de ogor părăginit se-ntindeau aici, năpădite de tot soiul de buruieni, nişte fire mici, de mac pirpirii, cu ultimele flori palide şi multe capsule coapte pline de seminţe, se ridicau dintre lujerele uscate de răpită, tulpinile cicoarei înflorite siniliu, ca cerul, şi ale troscotului decolorat; între două ogoare câteva grămezi de bolovani erau locuite

de șopârle și aici găsi primele tufe de pojarniță cu flori galbene, pe care începu să le culeagă. După ce adună un mănunchi gros, se așeză pe bolovani și se odihni. Era arșiță și el privi cu jind spre umbra întunecoasă a unei depărtate margini de pădure, dar nu voia să se abată la distanță atât de mare nici de locul cu pojarniță, nici de calul său, pe care de aici îl mai putea încă zări. Rămase așezat pe bolovanii fierbinți, stătu liniștit, ca să vadă șopârlele, care întâi fugiseră și acum ieșeau din nou la iveală, mirosi pojarnița și-i ridică frunzulițele spre lumină, uitându-se la sutele de găurele făcute parcă în ele cu acul.

„Miraculos, gândi el, iată, fiecare dintre miile de frunzulițe și-a împuns în propria sa ființă, micul său cer înstelat, delicat ca o broderie". Miraculos și de neînțeles era de fapt totul, șopârlele, plantele, până și pietrele, absolut totul. Pater Anselmus, care-l îndrăgea atât de mult, nu-și mai poate culege singur pojarniță, îl apucă durerile de picioare și zace zile întregi nemișcat, iar știința lui, a tămăduirii, nu-l poate lecui. Poate nu peste mult timp va muri și ierburile din odaie vor continua să miroasă, dar bătrânul pater nu va mai fi acolo. Poate însă va mai trăi vreme îndelungată, poate zece sau douăzeci de ani și va avea și atunci, aceleași fire subțiri de păr alb și rar, și aceeași rețea de cute hazlii, în jurul ochilor; dar din el însuși, din Gură-de-Aur, ce se va alege, peste douăzeci de ani? Vai, totul era de neînțeles și de fapt, trist, deși era și frumos. Nu puteai ști nimic. Trăiai și alergai pe pământ sau călăreai prin păduri și multe se uitau la tine atât de provocator și promițător și-ți trezeau nostalgii: o stea în faptul serii, o floare albastră de campanulă, un lac năpădit de verdele stufului, ochiul unui om sau al unei vaci și câteodată părea chiar că într-o clipă se va întâmpla ceva încă nevăzut, dar de mult jinduit, o să cadă vălul de pe toate, dar clipa trecea și nu se întâmpla nimic și taina nu se dezlega și vraja secretă nu se spulbera și până la urmă. Îmbătrâneai și arătai la fel de șiret ca pater Anselmus sau de înțelept ca abatele Daniel; și poate că tot nu știai nimic, așteptai și continuai să pândești cu urechea.

Ridică o cochilie goală de melc, sunase stins când o rostogolise printre bolovani și era încălzită de-a-binelea, de soare. Îngândurat îi privi înfășurarea, spirala crestată, îngustarea capricioasă a coroniței, gura căscată și goală, care scapără sidefiu. Închise ochii, pentru a pipăi

forma numai cu degetele, era un vechi obicei și joc al său. Învârtind melcul între degetele destinse, urmări liniile, pipăind ușor, mângâind în lunecare, încântat de miracolul modelării, de vraja materialității. „Acesta, gândi el, visător, este unul din dezavantajele școlii și ale cărturăriei: pare a fi una din tendințele spiritului, aceea de a vedea și a înfățișa totul, de parcă ar fi plat și ar avea numai două dimensiuni", într-un fel i se părea că aceasta înseamnă o scădere, o lipsă de valoare a cuprinderii raționale a lucrurilor, dar nu reuși să rețină ideea, melcul îi lunecă printre degete, se simți obosit și somnoros. Cu capul plecat peste ierburile sale, care, ofilindu-se, începeau a mirosi din ce în ce mai intens, adormi la soare. Peste pantofii săi alergau șopârlele, pe genunchi i se ofilea pojarnița, iar sub arțar aștepta Bless, cuprins de nerăbdare.

Dinspre pădurea îndepărtată venea cineva, o femeie tânără, cu o fustă albastră, decolorată, o băsmăluță roșie peste părul negru, și o față văratecă, bronzată de soare. Femeia se apropie, purtând o bocceluță în mână și o garofiță roșie ca focul între dinți. Îl zări pe cel ce ședea pe bolovani, îl privi îndelung, de departe, curioasă și bănuitoare, văzu că doarme, veni precaută mai aproape, avea picioarele desculțe, bronzate, se opri chiar în fața lui Gură-de-Aur și se uită la el. Neîncrederea ei se spulberă, tânărul frumos, adormit, nu părea primejdios, chiar îi plăcea – cum ajunsese oare, aici, în sălbăticie? Culesese flori, văzu ea, și zâmbi căci florile erau de acum pe jumătate ofilite.

Gură-de-Aur deschise ochii, întorcându-se din desișurile viselor. Capul îi era așezat pe moale, în poalele unei femei, în ochii săi somnoroși și uimiți priveau de aproape alți ochi străini, calzi și căprui. Nu se sperie, nu era în primejdie, stelele căprui, calde, străluceau spre el cu prietenie. La privirea lui uimită, femeia răspunse cu un zâmbet foarte prietenos, și încet, încet, începu și el a zâmbi. Gura ei coborî pe buzele lui zâmbitoare, se întâlniră într-o sărutare blândă, în timpul căreia Gură-de-Aur își aminti îndată de acea seară din sat și de fetița cu cozi. Dar sărutarea nu se isprăvi. Gura femeii zăbovi pe a lui, se juca mai departe, necăjindu-l și ademenindu-l, până la urmă îi prinse buzele cu putere și lăcomie, îi răscoli sângele și-l trezi până în străfunduri și în joc prelung și mut, femeia oacheșă se dărui băiatului,

învățându-l cu răbdare, îndemnându-l să caute și să găsească, lăsându-l să se încingă și domolindu-i dogoarea. Splendida, scurta fericire a dragostei se arcui deasupra lui, se aprinse aurie și înflăcărată, scăpată şi se stinse. Stătea întins, cu ochii închişi, cu faţa pe pieptul femeii. Nu rostiră niciun cuvânt. Femeia ședea liniștită, îi mângâia încet părul, îl lăsa să-și revină încet. În sfârșit, el deschise ochii:

— Tu! zise el. Tu! Cine ești tu?

— Eu sunt Lise, răspunse ea.

— Lise, o îngână el, alintând numele. Lise, ești dulce! Ea își apropie gura de urechea lui şi-i şopti:

— A fost prima dată? N-ai iubit pe niciuna înaintea mea?

El își scutură capul. Apoi, brusc, se ridică și se uită împrejur, peste câmp şi la cer.

— Oh, strigă el, soarele a coborât bine de tot. Trebuie să mă întorc...

— Ei, unde?

— La mănăstire, la pater Anselmus.

— La Mariabronn? De acolo ești? Nu vrei să mai rămâi cu mine?

— Tare aş vrea...

— Atunci rămâi.

— Nu, asta nu ar fi drept. Și trebuie să mai culeg din buruiana asta...

— Chiar stai la mănăstire?

— Da, sunt elev. Dar nu mai rămân acolo. Pot veni la tine, Lise? Unde locuiești, unde e casa ta?

— Eu nu locuiesc nicăieri, odorule. Dar nu vrei să-mi spui care ţi-e numele? Așa, Gură-de-Aur, te cheamă? Mai dă-mi o sărutare, guriţă de aur, și-apoi te poţi duce.

— Nu locuiești nicăieri? Dar unde dormi?

— Dacă vrei tu, cu tine, în pădure sau în fân. Vii în noaptea asta?

— O, da. Unde? Unde te găsesc?

— Știi să cânți ca o cucuvea?

— N-am încercat niciodată.

— Încearcă...

El încercă. Ea râse și fu mulțumită.

— Atunci vino în noaptea asta, ieşi din mănăstire şi cântă ca o cucuvea, eu o să fiu în apropiere. Dar îţi plac, Gură-de-Aur, băieţaşul meu?

— O, îmi placi grozav, Lise. Vin. Dumnezeu să te aibă în pază, acum trebuie să plec.

Cu calul aburind sosi Gură-de-Aur la mănăstire, în amurg, şi fu încântat să-l găsească pe pater Anselmus foarte ocupat. Un frate se desfătase, desculţ, în pârâu şi se alesese cu un ciob în talpă.

Acum trebuia să-I caute pe Narcis. Întrebă pe unul din fraţii slujitori care serveau în refectoriu. Nu, ziseră ei, Narcis nu vine la cină, are zi de post şi probabil că acum doarme, căci noaptea are vigilii. Gură-de-Aur grăbi pasul, în timpul prelungilor exerciţii, locul de odihnă al prietenului său era una din chiliile de penitenţă din incinta interioară a mănăstirii. Fără a sta pe gânduri, alergă într-acolo, ascultă la uşă, nu se auzea nimic. Intră fără zgomot. Era strict interzis, însă acum nu mai avea însemnătate.

Narcis stătea întins pe priciul îngust şi în umbra amurgului semăna cu un mort, aşa cum zăcea rigid, pe spate, cu faţa palidă şi osoasă, cu braţele încrucişate pe piept. Dar ochii îi ţinea deschişi şi nu dormea. Privi în tăcere spre Gură-de-Aur, fără reproş, dar fără a se urni, atât de adâncit în sine, atât de prezent în alt timp şi în altă lume, încât avu nevoie de un efort pentru a-l recunoaşte pe prieten şi a-i înţelege cuvintele.

— Narcis! Iartă-mă, iartă-mă dragul meu, că te tulbur, dar n-o fac din răutate. Ştiu că acum de fapt nu ai voie să vorbeşti cu mine, dar fă-o totuşi, te rog foarte mult!

Narcis se gândi o clipă, clipind des, parcă s-ar fi ostenit să se trezească.

— E necesar? întrebă el, cu voce stinsă.

— Da, e necesar. Vin, ca să-mi iau rămas bun de la tine.

— Atunci e necesar. N-ai venit degeaba. Vino, stai jos lângă mine. Mai avem un sfert de oră până începe prima veghe.

Se ridică în capul oaselor şi şezu, slab şi uscat pe scândura goală; Gură-de-Aur se aşeză alături.

— Să mă ierţi, zise el, simţindu-se vinovat. Chilia, priciul fără aşternut, faţa nedormită şi epuizată a lui Narcis, privirea lui pe

jumătate absentă, totul îi arăta clar cât de nepotrivită era prezența lui aici.

— Nu am ce ierta. Nu ține seama de mine, nu-mi lipsește nimic. Vrei să-ți iei rămas bun, spui? Va să zică pleci'?

— Plec chiar astăzi. Ah, nici nu-ți pot povesti! Toate au ajuns deodată la deznodământ.

— A sosit tatăl tău, sau vreo scrisoare din partea lui?

— Nu, nimic. Viața însăși a venit la mine. Plec, fără tată, fără permisiune. Te fac de rușine, Narcis, fug...

Narcis își coborî privirea pe degetele sale prelungi, albe, ce răsăreau subțiri și fantomatice din mânecile largi ale rasei. Nu pe fața lui severă, cumplit de vlăguită, ci în vocea lui se simți umbra unui zâmbet, când zise:

— Avem foarte puțin timp, dragule. Spune-mi numai, ceea ce e strict necesar, spune-o limpede și scurt. Sau trebuie să-ți spun eu ce s-a petrecut cu tine?

— Spune, îl rugă Gură-de-Aur.

— Ești îndrăgostit, băiețelule, ai cunoscut o femeie.

— Cum de-o știi și pe asta?

— Ești ca o carte deschisă. Starea ta, o *amice,* poartă toate semnele acelui soi de beție care se cheamă îndrăgostire. Dar, acum vorbește, te rog!

Timid, Gură-de-Aur își așeză mâna pe umărul prietenului.

— Ai spus-o. Dar de astă dată n-ai spus-o bine, Narcis, îmi zâmbea ca o floare și era drăgăstoasă cu mine; chiar la prima ei sărutare am simțit ceva cum se topește în mine și mă doare într-un fel minunat. Toată nostalgia, simțită vreodată, toate visele, toate temerile dulci, toate tainele adormite în mine, s-au trezit, totul era înviat, atins de vrajă, totul dobândise un sens. Ea m-a învățat ce este o femeie și ce taină ascunde. Într-o jumătate de ceas, m-a îmbătrânit cu mulți ani. Știu acuma multe. Și am simțit dintr-o dată că acum nu mai pot rămâne în casa aceasta, nici măcar o singură zi. Plec, îndată ce se lasă noaptea...

Narcis ascultă și încuviință din cap.

— A venit brusc, zise el, dar este cam ceea ce mă așteptam că se va petrece. Am să mă gândesc mult la tine. Ai să-mi lipsești, prietene. Îți

pot fi de folos, cumva?

— Dacă ți-e cu putință, pune o vorbă la abatele nostru, ca să nu mă osândească prea aspru. Afară de tine, este singurul din mânăstire a cărui părere despre mine nu mi-e indiferentă. El și cu tine.

— Știu... Mai ai vreo dorință?

— O rugăminte, da. Mai târziu, când ai să te gândești la mine, roagă-te o dată pentru sufletul meu! Și... îți mulțumesc.

— Pentru ce, Gură-de-Aur?

— Pentru prietenia, pentru răbdarea ta, pentru totul. Chiar și pentru că astăzi mă asculți, când îți vine atât de greu. Și pentru că nu ai încercat să mă reții.

— Cum să fi vrut să te rețin? Știi bine ce gândesc despre asta. Dar încotro ai să te îndrepți totuși, Gură-de-Aur? Ai vreo țintă? Te duci la femeia aceea?

— Mă duc cu ea, da! Nu am o țintă. E o străină, nu are patrie, așa se pare, poate e o țigancă.

— Ei, da. Dar spune-mi, dragul meu, știi că drumul tău împreună cu dânsa ar putea să fie foarte scurt? N-ar trebui să te încrezi prea mult în ea, socotesc eu. Poate că are rude, poate bărbat; cine știe cum te vor primi acolo.

Gură-de-Aur se rezemă de prietenul său:

— Știu, zise el, deși până acum nu m-am gândit la asta. Ți-am mai spus: n-am o țintă. Nici femeia aceea, care a fost atât de dulce cu mine, nu-mi este țintă. Mă duc la dânsa, dar nu de dragul ei. Mă duc, pentru că trebuie, pentru că aud chemarea...

Tăcu și oftă și ședeau, rezemați unul de altul, triști și totuși fericiți având sentimentul că prietenia lor e indestructibilă. Apoi Gură-de-Aur continuă:

— Nu trebuie să crezi că sunt cu desăvârșire orb și mi-ai sacrificat astăzi puțin din somnul tău. Greu îmi vine să te las și să plec. N-ai să mă uiți?

— Nu-mi mai împovăra și nu-ți mai împovăra inima! N-am să te uit niciodată. Ai să te întorci, e rugămintea mea, te aștept. Dacă vreodată îți va merge rău, vino la mine sau cheamă-mă. Cu bine, Gură-de-Aur, Domnul fie cu tine!

Se ridicase. Gură-de-Aur îl îmbrățișa. Cunoscând sfiala prietenului său față de gesturile tandre, nu-l sărută, îi mângâie numai mâinile.

Se lăsase noaptea; Narcis închise chilia în urma sa și trecu dincolo, în biserică, sandalele sale răsunară pe dalele de piatră. Gură-de-Aur urmări cu ochi plini de dragoste silueta subțire, până se topi la capătul coridorului, ca o umbră, înghițită de bezna din ușa bisericii, absorbită, acaparată cu totul de exerciții, de îndatoriri, de virtuți. O, cât de ciudat, ce infinit de straniu și de încurcat era totul! Cât de ciudat și înfricoșător a mai fost și asta; să vină la prietenul său, cu inima încărcată până la revărsare, amețit de dragostea ce înflorea în el, tocmai la un ceas când acesta, cufundat în meditație, consumat de post și de veghe, își crucifica și își oferea jertfă tinerețea, inima, simțurile și se supunea celei mai severe școli a supunerii, numai și numai pentru a sluji spiritului, pentru a deveni, în întregime, *minister verbi divini!* Zăcuse acolo, obosit de moarte și stins, cu fața palidă și mâinile slăbite, cu înfățișarea unui mort și totuși acceptase îndată convorbirea cu prietenul său, îi vorbise clar și afectuos, își plecase urechea spre cel îndrăgostit, care mai amirosea încă a femeie și-și sacrificase răgazul de odihnă, drămuit cu zgârcenie între două exerciții de penitență! Era straniu și minunat de frumos că exista și o astfel de iubire, altruistă, cu desăvârșire spiritualizată. Cât de deosebită era, față de dragostea lui de astăzi, de pe câmpul însorit, acest joc beat și fără de răspundere al simțurilor! Și totuși, amândouă erau iubire. Ah, și acum Narcis contenise să mai existe pentru el, după ce, în ultimul ceas, îi mai arătase încă o dată, atât de limpede, cât de totalmente deosebiți sunt ei doi. Narcis stătea acum în fața altarului, apăsându-și pe piatră genunchii săi osteniți, pregătit și primenit sufletește pentru o noapte de rugăciune și contemplație, în care nu-i erau îngăduite mai mult de două ore de odihnă și somn, vreme ce el, Gură-de-Aur fugea, pentru a o găsi, undeva sub copaci, pe Lise și pentru a repeta cu ea acele dulci jocuri, sălbatice! Narcis ar fi știut să spună câte ceva, demn de luat în seamă, despre acest subiect. Ei bine: el, Gură-de-Aur, nu era Narcis. Nu era de datoria lui să cerceteze aceste frumoase și înfiorătoare enigme și confuzii și să spună lucruri de seamă despre ele. Singura lui datorie era să meargă mai departe, pe nesigurele, pe neghioabele făgașuri menite lui Gură-de-Aur. N-avea decât datoria de

a se dărui și a iubi, atât pe prietenul din biserica nocturnă, cufundat în rugăciune, cât și pe femeia tânără, frumoasă, fierbinte, care-l aștepta.

Pe când se strecura printre teii din curte și căuta ieșirea prin moară având inima răvășită de o sută de sentimente potrivnice, îi veni totuși să zâmbească deoarece își aduse deodată aminte de seara în care, odinioară, părăsise mănăstirea cu Konrad pe același drum ascuns, pentru „a merge în sat". Cât de emoționat și cuprins de spaimă nemărturisită pornise el atunci în mica excursie interzisă, iar azi pleca pentru totdeauna, umbla pe căi mult mai interzise și mai primejdioase și totuși nu simțea teamă, nu se gândea la fratele portar, la abate și la dascăli.

De data aceasta nu se aflau scânduri lângă pârâu, fu nevoit să treacă fără pod. Își scoase hainele și le aruncă pe malul celălalt, apoi trecu, gol, prin pârâul adânc și repede, cufundat până la piept în apa rece.

În vreme ce se îmbrăca dincolo, gândurile sale se întoarseră din nou la Narcis. Rușinându-se, își dădea seama acum, cu mare limpezime, că la ceasul acesta nu face decât să împlinească ceea ce Narcis știuse dinainte și că se îndrepta spre țelul spre care fusese condus de prietenul său. Îl revedea, cu excesivă claritate, pe acel Narcis înțelept, puțin ironic, care-l ascultase îndrugând atâtea neghiobii, pe acela, care, odată, la un ceas de răscruce, îi deschisese, atât de dureros ochii. Câteva din cuvintele rostite de Narcis atunci, le auzea acum din nou răspicat: „Tu dormi la sânul mamei, eu veghez în deșert. Tu visezi la fete, eu la băieți."

O clipă inima i se strânse, înfrigurată, se afla teribil de singur, acolo în noapte. În spatele lui era mănăstirea o patrie iluzorie numai, totuși îndrăgită, care îl ținuse atâta timp la sânul ei.

În același timp însă simți și celălalt adevăr: că de acum încolo nu mai avea în Narcis un conducător care să-l avertizeze, care să știe totul mai bine, care să-l trezească. Astăzi, simțea el, călcase pe un tărâm, unde își va găsi cărările singur, unde niciun Narcis nu-l mai putea conduce. Se bucură că devenise conștient de aceasta; simțea apăsare și rușine privind astfel îndărăt, către vremea dependenței sale. Acum dobândise darul vederii, nu mai era nici copil, nici școlar. Și totuși – cât îi era de greu să-și ia rămas bun! îi făcea bine s-o știe. Să-l știe

acolo, îngenuncheat în biserică, să nu-i poată da nimic, să nu-l poată ajuta cu nimic, să nu mai fie nimic pentru el! Şi să fie de acum încolo despărţit de el pentru lungă vreme, poate pentru totdeauna, să nu știe nimic despre, el, să nu-i mai audă glasul, să nu-i mai vadă ochii frumoși, nobili!

Se smulse din loc și înaintă pe drumeagul pietros. Când se depărtă cam o sută de pași de zidul mănăstirii, se opri, răsuflă adânc și imită cum putu mai bine ţipătul cucuvelei. Îi răspunse un ţipăt asemănător, de departe, din josul pârâului.

„Ţipăm precum animalele, unul după altul”, gândi el și-și aduse aminte de ceasul de dragoste de după amiază; abia acum, își dădu seama de faptul că numai la urmă, după ce alintările se istoviseră, el și Lise schimbaseră câteva cuvinte și chiar și atunci, doar puţine, lipsite de însemnătate. Cât de lungi convorbiri purtase cu Narcis! Dar acum pare-se pășise într-o lume unde nu se vorbea, unde oamenii se chemau unul pe altul, se momeau cu ţipete de cucuvea, unde cuvintele nu aveau importanţă. N-avea nimic împotrivă, azi nu mai simţea nevoia nici de cuvinte, nici de gânduri, ci numai de Lise, numai de aceste mute, oarbe, simţiri și răscoliri, fără cuvinte, de această dizolvare plină de suspine.

Lise era aici, o și vedea ieșind din pădure și venindu-i în întâmpinare. Întinse mâinile, pentru a o simţi, îi cuprinse cu mâini gingașe, iscoditoare, capul, părul, gâtul, ceafa, trupul subţire, șoldurile rotunde. Petrecu un braţ după mijlocul ei și merse cu ea, fără a vorbi, fără a întreba încotro. Ea călca fără șovăială, prin pădurea adormită, el se ostenea să ţină pasul cu dânsa; asemenea unei vulpi sau unui jder, ea părea să vadă prin întuneric, călca fără să se lovească de ceva în cale, fără să se împiedice. El se lăsa călăuzit de ea în noapte, în pădure, pe meleagurile oarbe, tainice, fără cuvinte, fără gânduri. Nu se mai gândea la nimic, nici la mănăstirea pe care o părăsise, nici la Narcis.

În tăcere zoriră pe drumul întunecos al pădurii, călcând ba pe mușchiul moale ca o pernă, ba pe rădăcini tari și descărnate; când se arcuia deasupra lor, cerul senin printre coroane de arbori rare și înalte, când era beznă desăvârșită; crengile tufelor îl loveau peste faţă, lujere de mure îi agăţau haina. Ea cunoștea locurile, și găsea lesne drumul, arareori se oprea, arareori șovăia. După o bună bucată de vreme

ajunseră la niște pini solitari, crescuţi la mare distanţă unul de altul; cerul noptatic se deschidea până departe, pădurea se curma aici, o fâneaţă se întindea ospitalieră în faţa lor, mirosea dulce a flori de câmp. Trecură printr-o apă mică și domoală; aici unde nu existau opreliști în cale era și mai multă liniște decât fusese în pădure: nicio tufă foșnitoare, niciun animal de noapte stârnit din culcușul lui, niciun trosnet de lemn uscat.

În dreptul unei clăi mari de fin, Lise se opri.

— Aici rămânem, zise ea.

Se așezară amândoi în fân, întâi respirând liniştiţi și savurând odihna, cam obosiţi amândoi. Se întinseră, ascultară tăcerea, simţeau cum li se usucă frunţile și cum feţele li se răcoresc, treptat. Gură-de-Aur ședea cuprins de o plăcută oboseală, își îndoi, în joacă, genunchii și-i întinse iarăși, sorbea adânc în piept noaptea și parfumul finului și nu se gândea nici la trecut, nici la viitor. Încet-încet se lăsa îmbiat și vrăjit de mireasma și de căldura iubitei, răspundea, când și când la mângâierile mâinilor ei și simţea, fericit, cum ea începe a se înfierbânta alături, lunecând treptat tot mai aproape de el. Nu, aici nu erau necesare nici cuvinte, nici gânduri. Simţea limpede tot ce era însemnat și frumos, puterea tinerească și simpla, sănătoasa frumuseţe a trupului de femeie, îi simţea dogoarea și dorinţa; și mai simţea limpede că de astă dată ea vrea să fie iubită altminteri decât prima dată, că acum nu vrea să-l seducă și să-l înveţe, ci să-l afle năvalnic și doritor. În liniște lăsă curenţii să-l străbată, percepea cu fericire tăcutul jar care mocnea încet și viu în amândoi și care, înteţindu-se, prefăcu micul lor culcuș în miezul încins al întregii nopţi mute.

Când se aplecă peste faţa Lisei și începu să-i sărute, în întuneric, buzele, zări deodată ochii și fruntea ei licărind într-o lumină molcomă și urmări, plin de uimire», cum licărul răsare și crește repede. Înţelese și se întoarse: peste liziera neagră, întinsă a pădurii, răsărea luna. Văzu scurgându-se, miraculoasă, lumina albă, molcomă, peste fruntea și obrajii femeii, peste gâtul rotund, strălucitor și zise încet, fermecat:

— Cât ești de frumoasă!

Ea surâse de parcă ar fi primit un dar, el o ridică pe jumătate, îi descheie rochia la gât, îi ajută s-o scoată, parcă descojind-o, până ce umerii și pieptul ei licăriră goale în lumina răcoroasă a lunii. Cu ochii

şi cu buzele cercetă, îmbătat, gingaşele umbre, privind şi sărutând; ea stătea ca vrăjită, nemişcată, cu privirea plecată, cu o expresie solemnă, de parcă şi ei, abia în clipa aceasta, pentru prima dată, i s-ar fi descoperit şi revelat propria-i frumuseţe.

CAPITOLUL VII

În vreme ce peste câmpuri se lăsa răcoarea și luna urca de la un ceas la altul, îndrăgostiţii se odihneau pe culcușul luminat de raze blânde, pierduţi în jocurile lor, alunecând împreună în somn, în clipa trezirii, întorcându-se iarăşi unul spre celălalt, şi aprinzându-se, împletiţi încă o dată unul cu altul, apoi adormind din nou. După ultima îmbrăţişare zăceau vlăguiţi, Lise se afundase adânc în fân şi respira greu, Gură-de-Aur ședea pe spate, nemișcat, și privea încremenit cerul palid, bătut de lună; creștea în amândoi tristeţea cea mare, din faţa căreia evadară în somn. Dormiră adânc şi deznădăjduit, cu lăcomie, de parcă ar fi fost pentru ultima oară, de parcă ar fi fost osândiţi la o veghe eternă şi în ceasurile acestea dinainte ar fi trebuit, să adape cu întreg somnul lumii.

La trezire, Gură-de-Aur o zări pe Lise ocupată să-şi orânduiască părul negru. O privi câtva timp, distrat şi doar pe jumătate dezmeticit din somn.

— Te-ai și trezit? întrebă el, până la urmă.

Ea se întoarse cu o tresărire către el, de parcă s-ar fi speriat.

— Trebuie să plec acum, zise ea, cumva întristată şi stingherită.

N-am vrut să te trezesc.

— Iată, sunt treaz. Trebuie să și plecăm mai departe? Suntem doar liberi...

— Eu da, zise Lise. Locul tău e însă la mănăstire.

— Nu mai sunt la mănăstire, sunt cu tine, singur şi fără ţintă. Așa că merg cu tine, fireşte.

Ea își feri privirea.

— Gură-de-Aur, nu poţi veni cu mine. Eu trebuie să mă întorc la bărbatul meu; o să mă bată, pentru că am lipsit astă-noapte. Am să-i spun că m-am rătăcit. Dar mai mult ca sigur că el n-o să mă creadă.

În clipa aceasta, Gură-de-Aur își aduse aminte că Narcis îi prezisese ce se va întâmpla. Va să zică, așa stăteau lucrurile.

Se sculă și-i dădu mâna.

— M-am înșelat, zise el, am gândit că noi doi vom rămâne împreună. Ai fi vrut, într-adevăr, să mă lași să dorm, și să fugi, fără să-ți iei rămas bun?

— Ah, am crezut c-ai să te superi și poate ai să mă bați. Că bărbatul meu mă bate, ei da, așa e firesc să fie. Dar nu voiam să mă lovești și tu.

El îi reținu mâna.

— Lise, zise el, eu nu te voi bate nici astăzi, nici altădată. Nu vrei să mergi mai bine cu mine, în loc să te întorci la bărbatul tău, dacă el te chinuiește?

Ea se smuci din răsputeri, pentru a-și elibera mâna.

— Nu, nu, nu, strigă ea cu voce plângăreață. Și cum simțea că inima o trage să plece de lângă dânsul și că prefera să primească loviturile celuilalt decât vorbele lui bune, Gură-de-Aur îi dădu drumul și atunci ea începu să plângă. Dar, în același timp, o rupse la fugă. Fugi, acoperindu-și cu mâinile ochii plini de lacrimi. El nu mai zise nimic, privea numai în urma ei. Îi era milă, văzând-o, cum zorea peste fânețele cosite, chemată, atrasă de o putere anume, o putere necunoscută, la care va trebui să cugete. Îi era milă de ea și întrucâtva și de el însuși; fiindcă de astă dată nu avusese noroc, așa se părea; ședea locului, părăsit, singur și cam nătâng. Între timp, însă, continuă să simtă oboseală și nevoie de somn, niciodată înainte nu fusese atât de stors de puteri. Mai târziu, va avea răgaz destul să fie nefericit. Așadar adormi din nou, fără zăbavă, și se trezi abia când îl încinse soarele, înălțat până aproape de crucea cerului.

Acum era într-adevăr odihnit; se ridică repede, alergă la pârâu, se spălă și bău. Din ceasurile de dragoste ale nopții trecute, îi reveneau multe amintiri, îl învăluiau, asemenea miresmelor unor flori străine, multe imagini, splendide, multe senzații gingașe, iscate în ființa lui. Le căuta în gând, în vreme ce se așternu sprinten la drum, simțea totul încă o dată, gusta, mirosea și pipăia totul încă și încă o dată. Câte vise îi împlinise femeia oacheșă, străină, câți muguri adusese la înflorire, câtă curiozitate și cât dor domolise și câte altele, noi, trezise…

Iar în fața lui se întindeau câmpul și lunca, se întindeau pârloaga arsă și pădurea întunecoasă, undeva, dincolo de ele, puteau fi ogrăzi și mori, un sat, un oraș. Pentru întâia oară lumea i se așternea în față deschisă, așteptându-l, gata să-l primească, să-i facă bine și să-i pricinuiască dureri. Nu mai era școlarul care vede lumea prin fereastră, drumeția lui nu mai era o plimbare, care sfârșește, inevitabil, cu întoarcerea acasă. Lumea cea mare devenise acum realitate, el era o parte din ea, destinul său se afla ascuns într-însa, cerul ei era și al lui, vremea ei era și a lui. Mic, în această lume mare, mic, asemenea unui iepure, unei gângănii, alerga, prin infinitatea ei albastră și verde. Aici nu-l mai chema niciun clopot la deșteptare, la slujbă, la lecție, la masa de amiază.

O, cât era de flămând! O jumătate de pâine de orz, o strachină cu lapte, o supă de făină – ce amintiri miraculoase! Stomacul i se trezise ca un lup. Trecu pe lângă un lan de grâu, spicele erau pe jumătate pârguite, le dezghiocă cu degetele și dinții, zdrobi cu lăcomie semințele mici, lunecoase, culese mereu altele, își îndesă buzunarele cu spice. Găsi apoi alune, crude încă și sparse între dinți, cu poftă, cojile care trosneau; strânse și din ele provizii.

Ajunse apoi iarăși la pădure, o pădure de cetini, cu stejari și frasini pe alocuri, iar aici creșteau afine, o sumedenie, deci el făcu popas, mâncă și se răcori. Printre ierburile de pădure, subțiri și aspre, înfloreau campanule albastre, fluturi maronii, bătuți de soare, își luau zborul și dispăreau în zigzaguri capricioase. Într-o pădure ca asta locuise sfânta Genoveva, povestea ei îi plăcuse dintotdeauna. O, cât de mult ar fi dorit s-o întâlnească! Sau poate exista în pădure o sihăstrie, un pater bătrân, bărbos, într-o peșteră sau într-o colibă înjghebată din coji de copac. Sălășluiau, poate, în această pădure și cărbunari, bucuros le-ar fi dat bineţe. Puteau fi chiar și tâlhari, cu siguranță că lui nu i-ar fi făcut niciun rău. Ar fi frumos să întâlnească oameni, orice fel de oameni. Dar știa, firește: se putea prea bine să-și continue multă vreme drumul prin pădure, astăzi și mâine și încă multe alte zile, fără a întâlni pe cineva. Și trebuia să îndure și asta, dacă așa îi fusese scris. Nu avea voie să cugete prea mult, totul trebuia primit, așa cum venea.

Auzi cum ciocănea o ghionoaie și încercă, tiptil, să se apropie de ea; se strădui îndelung, până s-o zărească, în sfârșit izbuti și câtva timp

rămase locului nemișcat s-o privească, așa cum stătea singuratică, lipită de trunchiul copacului, ciocănind și mișcându-și sârguincios, capul, într-o parte și în alta. Păcat că nu se putea vorbi cu păsările: ar fi fost frumos să strige ghionoaia, să-i spună ceva prietenos și să afle poate câte ceva despre viața ei în copaci, despre truda și bucuriile ei. Oh, de-am putea deveni altceva!

Își aduse aminte cum în ceasurile lui libere se îndeletnicise câteodată cu desenul, cum așternuse cu condeiul figuri pe tăblița de ardezie, flori, frunze, copaci, animale, capete de oameni. Adeseori, se jucase astfel, și uneori plămădise, după voința sa, asemenea unui mic Dumnezeu, creaturi mărunte, în cupa unei flori desenase ochi și o gură, dintr-un smoc de frunze ce țâșneau pe o creangă, plăsmuise chipuri, unui copac îi schițase un cap. În timp ce se jucase astfel, adeseori fusese, vreme de un ceas, fericit și vrăjit, putuse el însuși vrăji, trăsese linii, neîncercând să ghicească, dacă desenul început va fi în cele din urmă o frunză de arbore, o gură de pește, o coadă de vulpe sau o sprânceană de om. „La fel ar trebui să fim în stare să devenim și noi altceva, gândi el, cum se transformaseră atunci liniile jucăușe, pe tăbliță!” Cu câtă plăcere ar fi devenit Gură-de-Aur o ghionoaie, pentru o zi, sau poate pentru o lună, ar fi locuit în vârfurile arborilor, ar fi alergat în sus, de-a lungul trunchiurilor netede, ar fi ciugulit din coajă cu ciocul vânjos, proptindu-se de nădejde în penele cozii, ar fi grăit în graiul ghionoaielor și ar fi scos bunătăți din crăpăturile scoarței. Loviturile ghionoaiei în lemnul sonor împrăștiau în aer sunete dulci și pline.

Multe animale întâlni Gură-de-Aur pe drumul său prin pădure. Întâlni câțiva iepuri, la apropierea lui ei țâșneau brusc din tufe, se uitau fix la el, se întorceau și o rupeau la goană, cu urechile culcate pe spinare și cu o pată deschisă sub coadă. Într-un mic luminiș găsi un șarpe lung, acesta nu fugi, nu era un șarpe viu, ci numai pielea goală, o ridică și o privi, de-a lungul spatelui avea un desen frumos brun-cenușiu și soarele lumina prin el, era subțire, ca pânza de păianjen. Văzu mierle negre cu ciocuri galbene, priveau țintă printre pleoapele strânse din mărgelele rotunde ale ochilor negri și fricoși, și plecau în zbor razant, aproape de pământ. Măcăleandri și pițigoi erau mulți.

Într-un loc, în pădure, se afla o groapă, o baltă plină cu apă verde, groasă, pe care alergau de zor ca nebunii pradă unui joc fără noimă, păianjeni cu picioare lungi, iar deasupra bălții zburau câteva libelule, cu aripi de un albastru foarte închis. Și o dată era târziu, aproape de seară văzu ceva, adică mai degrabă nu văzu decât frunziș agitat, răscolit, auzi sfărâmându-se crengi și plescăind pământul ud și un animal mare abia întrezărit goni, cu vigoare năprasnică, prin desiș, rupându-l, poate un cerb, poate o scroafă, nu știa. Multă vreme stătu locului, respirând ușurat după spaima pe care o trăsese, adânc tulburat încercă a ghici, cu auzul la pândă, făgașul pe care și-l croia animalul, și continuă să asculte, și după ce liniștea învăluise de mult totul.

Nu găsi drum de ieșire din pădure, fu nevoit să înnopteze aici. În vreme ce-și alese un culcuş și-și clădi un pat din mușchi, încercă să-și imagineze, ce s-ar petrece dacă nu ar mai găsi niciodată drumul și ar trebui să rămână veşnic aici, în pădure. Își dădu seama că ar fi o mare nenorocire. La urma urmelor, ar fi cu putință să se hrănească numai cu boabe și, de asemenea să doarmă pe mușchi, în afară de asta, fără îndoială, ar reuși să-și durieze o colibă, poate chiar să aprindă focul. Însă ar fi trist și de neîndurat să rămână mereu și mereu singur, să sălășluiască printre trunchiurile tăcute și adormite ale copacilor, și să trăiască printre viețuitoarele care fug de el și cu care nu poate vorbi, să nu întâlnească niciun om, să nu spună nimănui bună ziua și noapte-bună, să nu mai poată privi chipuri și ochi, să nu mai vadă fete și femei, să nu mai simtă un sărut, să nu mai joace jocul tainic al buzelor și al trupurilor, o, ar fi de neînchipuit! Dacă asta i-ar fi hărăzit, se gândi el, atunci ar încerca să devină un animal, urs sau cerb, chiar renunțând la mântuirea veşnică. Să fii un urs și să iubești o ursoaică nu ar fi rău, ar fi, cel puţin, mult mai bine decât să-ți păstrezi rațiunea și graiul, și toate celelalte și având-le, să trăiești mai departe, singur și trist și neiubit.

De pe patul său de mușchi, înainte de a adormi, ascultă curios și temător multele, neînțelesele, misterioasele zgomote de noapte ale pădurii. Ele erau acum tovarășii săi, cu ele era nevoit să trăiască, să se obișnuiască, să se măsoare și să se împace; era acum în rând cu vulpile și cu căprioarele, cu brazii și cu molizii, cu ei trebuia să trăiască, cu ei

să împartă aerul și soarele, laolaltă cu ei să aștepte ziua, laolaltă cu ei să flămânzească, la ei să fie în ospeție.

Apoi adormi și visă animale și oameni, visă că era urs și o devora, printre mângâieri pe Lise. În toiul nopţii se trezi cu profundă spaimă, nu știa de ce, își simţi inima teribil de înfricoșată și multă vreme rămase pe gânduri, tulburat. Își aduse aminte că ieri și astăzi se culcase fără rugăciunea de noapte. Se sculă, îngenunche lângă culcușul său și-și rosti ruga de seară de două ori, pentru ieri și pentru astăzi. Peste puţin adormi iarăși.

Uimit privi de dimineaţă de jur împrejur, uitase unde se află. Teama de pădure începu acum să-l părăsească, se lăsă în voia vieţii de codru, cu încântare reînnoită având însă grijă să meargă drept înainte și potrivindu-și calea după soare. Găsi o dată o porţiune de pădure, complet netedă, cu foarte puţine tufe și desiș, iar pădurea însăși era alcătuită din brazi albi, foarte groși, bătrâni și drepţi; după ce umblă câtva timp printre aceste coloane, ele începură să-i amintească de coloanele bisericii mari din mănăstire, ale aceleiași biserici, în al cărei portal negru îl văzuse, dispărând nu de mult pe prietenul său Narcis – când anume? Să fi fost într-adevăr numai cu două zile în urmă?

Abia după două zile și două nopţi ieși din pădure. Cu bucurie recunoscu semnele vecinătăţii omenești: pământ lucrat, fâșii de ogoare cu secară și ovăz, fâneţe prin care se vedea, ici colo câte o porţiune de cărare îngustă. Gură-de-Aur culese secară și o mestecă. Lanul îl privi prietenos după îndelungata sălbăticie a pădurii, totul părea că poartă pecetea omului și totul îi făgăduia tovărășie, cărăruia, ovăzul, florile de mentă trecute, albite. Va ajunge acum printre oameni. După un ceas ce trecu repede poposi în dreptul unui ogor, la marginea căruia se înălţa o cruce, îngenunche și se rugă la picioarele ei. Ocolind o costișă de deal, se trezi deodată în faţa unui tei umbros, ascultă, încântat, melodia unei fântâni a cărei apă curgea dintr-o ţeavă, într-un jgheab, lung de lemn, bău apa rece, gustoasă și văzu cu bucurie câteva acoperișuri de paie, înălţându-se deasupra unor tufe mari de soc, ale căror boabe se și înnegriseră. Dar mai profund decât toată această priveliște prietenoasă îl mișcă mugetul unei vaci, era plăcut, cald și domestic, asemenea unui salut și unei urări de bun-venit.

Iscodind împrejurimea, se apropie de coliba dinspre care venise mugetul. În colbul din fața ușii ședea un băiețaș cu păr roșcat și ochi albaștri-deschis, lângă el, pe jos, se afla o oală de lut plină cu apă, copilul frământa din praf și apă o cocă, picioarele sale desculțe erau mânjite de-a binelea cu ea. Fericit și serios pritocea glodul umed cu mâinile, privea cum îi mustește printre degete, modela din el cocoloașe și pentru a-l frământa și a-i da formă, se mai folosea și de bărbie.

— Bună ziua, băiețaș, zise Gură-de-Aur, foarte prietenos. Dar când mititelul își ridică privirea și văzu un străin, rămase cu gura căscată, își strâmbă fața rotofeie și o tuli în patru labe pe ușă, scâncind. Gură-de-Aur îl urmă și ajunse în bucătărie; era atât de întunecoasă, încât venind din strălucirea intensă a amiezii, la început nu fu în stare să deslușească nimic. Pentru orice eventualitate, rosti un salut cuviincios și nu primi niciun răspuns; dar printre țipetele speriate ale copilului, se făcu auzită, cu încetul, o voce pițigăiată bătrânească, grăindu-i puștiului, ogoindu-l. În sfârșit, din întuneric se ridică, și se apropie o femeie măruntică, o băbuță, care-și feri cu o mână ochii și-și înălță privirea către musafir.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, mamă, strigă Gură-de-Aur, și toți sfinții să-ți blagoslovească fața, că-i bună; de trei zile n-am mai văzut obraz de om.

Băbuța îl privi nătâng, cu ochii slăbiți de bătrânețe.

— Ce vrei? întrebă ea, nesigură.

Gură-de-Aur îi întinse mâna, apoi i-o mângâie încet pe-a ei.

— Vreau să-ți dau bineţe, bunicuțo, și să mă odihnesc puțin și să-ți ajut s-aprinzi focul. O bucată de pâine dacă vrei să-mi dai, n-o disprețuiesc, dar nici nu-s zorit s-o capăt.

Zări o laviță la perete, se așeză pe ea, în vreme ce bătrâna tăie o felie de pâine băiețașului, care se mai zgâia la străin, curios și încordat, gata și acum să izbucnească în orice clipă în plâns și s-o tulească. Bătrâna tăie o a doua felie și i-o dete lui Gură-de-Aur.

— Mulțumesc, zise el. Dumnezeu să te răsplătească.

— Ți-e burta goală? întrebă femeia.

— E plină cu afine.

— Ei, atunci mănâncă. De unde vii?

— De la Mariabronn, din mănăstire.

— Ești popă?

— Nu, sunt elev. Călătoresc.

Ea îl privi mai în batjocură, mai în prostie și-și clătină ușor capul, pe gâtul slăbănog și stafidit. Îl lăsă să mestece câteva îmbucături și-l scoase pe mititel iarăși la soare. Apoi se întoarse curioasă, și-l întrebă:

— Ai noutăți?

— Îl cunoști pe pater Anselmus?

— Nu. Ce-i cu el?

— E bolnav.

— Bolnav? Trage să moară?

— Nu știu. L-au apucat picioarele. Nu poate să umble.

— Trage să moară?

— Nu știu, poate.

— Ei, n-are decât să moară! Trebuie să fierb supa. Ajută-mă să tai surcele.

Îi dădu un butuc de brad, uscat grijuliu pe vatră, și un cuțit. El tăie surcele, câte voi ea și urmări din priviri cum le așează bătrâna în cenușă, cum se pleacă deasupra lor, cum se ostenește și suflă până ce ele se aprind. Cu o ordine precisă, ea stivui lemnele, brad și fag, focul din vatra deschisă străluci voios, ea împinse în mijlocul flăcărilor ceaunul mare negru, prins de un lanț îmbâcsit de funingine, ce atârna din coșul sobei.

La porunca ei, Gură-de-Aur cară apă de la fântână, smântâni laptele din oală, șezu în penumbra afumată a odăii, privi jocul flăcărilor și pe deasupra lor, fața brăzdată, osoasă a bătrânei apărând și dispărând în licărul roșu; de alăturea, de după un perete de scândură, auzi cum scormonește și lovește vaca în iesle. Îi plăcea grozav. Teiul, fântâna, focul pâlpâind sub ceaun, sforăitul și mestecatul vacii, izbiturile ei surde în perete, încăperea semiobscură, cu masa și lavița, trebăluitul femeii mititele, bătrâne, toate i se părură frumoase și bune, miroseau a hrană și pace, a oameni și a căldură, a patrie. Mai erau acolo și două capre iar de la bătrână află că în dosul colibei aveau și o cocină de porc și că băbuța era bunica țăranului, străbunica băiețașului. Acesta se numea Kuno, din când în când venea înăuntru și

chiar dacă nu scotea niciun cuvințel și continua să arunce priviri sperioase, totuși nu mai plângea.

Sosi țăranul, împreună cu femeia lui, și fură nespus de mirați să găsească un străin în casă. Țăranul fu gata să înceapă a ocărî, neîncrezător îl trase de braț pe tânăr, spre ușă, ca să-i vadă fața la lumina zilei; apoi râse, îl bătu binevoitor pe umăr și-l pofti la masă. Se așezară și fiecare își muie pâinea în strachina cu lapte comună, până ce pe fundul ei mai rămăseseră doar câteva linguri, iar țăranul le sorbi.

Gură-de-Aur întrebă dacă îi îngăduiau să stea la ei până a doua zi și să doarmă sub acoperișul lor. Nu, fu de părere bărbatul, nu ar fi loc, dar pretutindeni afară este fân destul, își va găsi el negreșit un culcuș.

Țăranca îl ținea pe mititel alăturea, nu se amesteca în vorbă, dar în timpul mesei, ochii ei curioși puseseră stăpânire pe străinul cel tânăr. Părul lui inelat și privirea o impresionaseră de la început, apoi îi descoperi cu plăcere și gâtul frumos, alb, mâinile distinse, cu pielea netedă și mișcările lor degajate, frumoase. Era un străin chipeș și ales, și atât de tânăr! Ceea ce o atrăgea însă în mod deosebit și o făcu să se îndrăgostească, fu vocea străinului, această voce de bărbat tânăr ce purta în ea o melodie ascunsă, radiind căldură, îmbiind cu o blândețe, care suna asemenea unei alintări. Ar fi stat oricât s-o asculte.

După masă țăranul își găsi de treabă în grajd; Gură-de-Aur ieșise din casă, își spălase mâinile la fântână și ședea acum pe muchia scundă a puțului, răcorindu-se și ascultând susurul apei. Ședea nehotărât; nu mai avea ce căuta aici, totuși îi părea rău că trebuie să plece. Tocmai atunci ieși din casă țăranca, ținea în mână o căldare, o așeză sub firul de apă, și așteptă să se umple. Cu glas scăzut, îi zise:

— Dacă deseară mai ești pe-aici, am să-ți aduc de mâncare. Uite, după ogorul acela mare cu orz, e fân, abia mâine-l vor strânge. Ai să fii acolo?

Se uită la fața ei pistruiată, la brațele puternice, încordate ca să ridice căldarea, la ochii ei mari care-l priveau senini și cu căldură. Îi zâmbi și încuviință din cap și în aceeași clipă ea porni îndărăt cu căldarea plină și dispăru în întunericul ușii. Cu un sentiment de gratitudine mai zăbovi locului, foarte mulțumit și ascultă clipocitul apei. Ceva mai târziu intră în casă, îl căută pe țăran, dădu mâna cu el și cu bunicuța și le mulțumi. În colibă mirosea a foc, a funingine și a

lapte. Adineauri îi era încă adăpost și patrie, acum îi devenise iarăși un loc străin. Își luă rămas bun și ieși.

Dincolo de cele câteva colibe, găsi o capelă și în apropierea ei o pădurice frumoasă, cu un pâlc de stejari bătrâni, vânjoși, și printre ei un covor de iarbă măruntă. Rămase aici, la umbră, umblând de colo până colo, plimbându-se printre trunchiurile groase. Ciudat lucru, cugetă el, cu femeile și cu dragostea; de fapt, ele nu aveau nevoie de cuvinte. Femeia folosise unul singur pentru a-i indica locul întâlnirii, restul îi spusese fără cuvinte. Dar cu ce? Cu ochii da, și cu un sunet anume al glasului ei învăluit, și cu încă ceva, poate o mireasmă, o radiaţie imperceptibilă, gingașă, a pielii, după care femeile și bărbaţii sunt în stare să recunoască numaidecât, că se doresc unul pe altul. Totul era ciudat, precum o delicată limbă secretă, dar ce repede o învăţase! Aștepta seara cu multă bucurie, era curios să afle cum va fi oare această femeie blondă, înaltă, ce fel de priviri și de sunete, ce fel de trup, de mișcări și de sărutări va avea – desigur, cu totul altele, deosebite de cele ale Lisei. Unde putea fi acum, Lise, cea cu părul negru și aspru, cu pielea brună, cu oftaturile scurte? O bătuse bărbatul ei? Se mai gândea oare la el? Găsise un nou amant, cum și el găsise astăzi o nouă femeie? Cât de repede se petreceau toate acestea, cum se ivea, pretutindeni în drum, norocul, cât de frumos și fierbinte era totul, și cât de straniu de trecător! Era un păcat, un adulter, nu de mult s-ar fi lăsat mai de grabă ucis decât să comită păcatul acesta. Iar acum o și aștepta pe cea de-a doua femeie, iar conștiința lui tăcea și era liniștită. Adică liniștită poate nu era, totuși; dar nu adulterul și voluptatea îi nelinișteau câteodată conștiința și i-o împovărau. Era ceva de altă natură, ceva căruia el nu era în stare să-i spună pe nume. Era sentimentul unei culpe nelegată de vreo faptă, o culpă cu care ai venit pe lume. Să fi fost ceea ce teologia numește păcat originar? Se prea poate. Da, viaţa însăși purta în sine ceva, asemănător unei culpe – altminteri de ce un om atât de curat și de înţelept ca Narcis, s-ar fi supus penitenţe, asemenea unui condamnat? Sau de ce o fi trebuind ca el însuși, Gură-de-Aur, să simtă undeva, în adâncul inimii, această culpă? Nu era oare fericit? Nu era tânăr și sănătos, nu era liber ca pasărea cerului? Nu-l iubeau femeile? Nu era oare minunat să simtă că el, amantul, putea dărui femeii aceeași voluptate profundă, pe care o

gusta și el? Prin urmare de ce nu era, totuși, pe deplin fericit? De ce putea pătrunde când și când, în fericirea lui, ca și în virtutea și înțelepciunea lui Narcis, această stranie durere, această frică surdă, această plângere a ceea ce este trecător? De ce era de atâtea ori nevoit să cadă pe gânduri, să-și stoarcă mințile, deși știa bine că el nu este un cugetător?

În sfârșit, cu toate astea era minunat să trăiești! Culese din iarbă o floricică violetă, o ridică aproape de ochi, se uită în cupele mici, înguste, acolo șerpuiau vinișoare și pulsau, vii, mădulare mărunte, subțiri ca firul de păr; ca în poala unei femei sau ca în creierul unui cugetător, vibra și acolo viața, tremura și acolo voluptatea. O, de ce se știe atât de puțin? De ce nu se poate vorbi cu floarea aceasta? De fapt, nici măcar doi oameni nu-și pot vorbi cu adevărat, pentru asta e nevoie de prietenie deosebită și deschidere. Nu, e un adevărat noroc că dragostea nu are nevoie de cuvinte; altminteri, s-ar împotmoli cu totul în neînțelegeri și neghiobii. Ah, cum se frânsese privirea Lisei, pe jumătate ascunsă sub pleoape în revărsarea copleșitoare a voluptății și cum se zărea numai albul ochilor, sub genele ce tresăreau – nici cu zece mii de cuvinte savante sau poetice nu se putea exprima clipa aceea! Nimic, ah, absolut nimic nu se lăsa exprimat în niciun fel, nu se lăsa gândit în niciun fel – și totuși, simțeai în tine, mereu reînnoită, nevoia stăruitoare de a vorbi, impulsul veșnic de a gândi!

Privi frunzele micuței plante, cât de fermecător, ce neașteptat de înțelept erau orânduite în jurul tulpinii. Frumoase erau versurile lui Virgiliu, le iubea; dar Virgiliu avea și versuri care nu erau nici pe jumătate atât de limpezi și înțelepte, atât de frumoase și pline de sens, ca ordinea așezării în spirală a acestor frunzulițe, în susul tulpinii. Ce desfătare ar fi, ce noroc, ce faptă încântătoare, nobilă și plină de sens, dacă un om ar fi în stare să creeze o singură asemenea floare! Dar nimeni nu era în stare, niciun erou și niciun împărat, niciun papă și niciun sfânt.

Când soarele scăpată spre asfințit, se ridică și caută locul unde îl trimisese țăranca. Așteptă acolo. Era plăcut să aștepte astfel, și să știe că o femeie se află în drum spre el, purtând cu ea dragostea.

Ea veni, aducând un ștergar de in, în care legase o bucată mare de pâine și o felie de slănină. Îl deznodă și-l așternu în fața lui.

— Pentru tine, zise ea. Mănâncă!

— Mai târziu, răspunse el, nu sunt flămând de pâine, sunt flămând de tine. O, arată-mi ce mi-ai adus frumos!

Multe frumuseţi îi adusese ea, buze tari, setoase, dinţi tari, scânteietori, braţe puternice, arse de soare, dar pe partea lor dinlăuntru, ca şi pe gât, şi mai în jos, pielea era albă şi gingaşă. Cuvinte știa puţine, însă adânc, în gâtlej, cânta pe un ton dulce, îmbietor şi când îi simţi mâinile pe trupul ei, mâini atât de delicate, drăgăstoase şi blânde, cum nu mai simţise niciodată, pielea i se înfiora, iar în gâtlej îi susură, parcă ar fi tors o pisică. Ştia puţine din jocurile dragostei, mai puţine decât Lise, dar era minunat de puternică, îl strângea, de parcă ar fi vrut să-i frângă grumazul. Dragostea ei era copilăroasă şi lacomă, simplă şi plină de vigoare, încă rușinoasă; Gură-de-Aur fu foarte fericit cu dânsa.

Ea plecă apoi, oftând, se smulse din loc cu greu, totuși nu mai putea să zăbovească.

Gură-de-Aur rămase singur, fericit, şi în același timp trist. Abia într-un târziu își aduse aminte de pâine, de slănină și mâncă de unul singur; se înnoptase de-a binelea.

CAPITOLUL VIII

Trecuse multă vreme de când Gură-de-Aur călătorea, arareori rămânea două nopţi la rând în acelaşi loc, pretutindeni dorit şi fericit de femei, bronzat de soare, slăbit de drumeţie și de mâncarea frugală. Multe femei se despărţiseră de el în zorii zilei şi plecaseră, unele cu lacrimi în ochi și câteodată se gândise: „De ce nu rămâne oare niciuna la mine? De ce, din moment ce mă iubesc şi pentru o noapte de dragoste comit adulterul – de ce toate se întorc neîntârziat la bărbaţii lor, de la care, de cele mai multe ori trebuie să îndure chiar bătaie? Niciuna nu-l rugase cu tot dinadinsul să rămână, nici măcar una nu-l rugase vreodată să o ia cu el, gata fiind, din dragoste, să împartă cu el bucuriile și nevoile drumeţiei. E adevărat, nici el nu îmbiase pe vreuna, nici uneia nu-i împărtășise această dorinţă: când își cerceta inima, își dădea seama că libertatea îi este mai dragă şi nu-și amintea de nicio iubită de care să-i mai fie dor în braţele următoarei. Și totuși, i se părea straniu şi puţin întristător că pretutindeni dragostea părea atât de trecătoare, şi cea a femeilor, şi a lui însuși, că se sătura la fel de repede, precum se înflăcăra. Era bine astfel? Se întâmpla așa întotdeauna și pretutindeni? Sau era din vina lui, poate că el era în așa fel plămădit, că femeile îl doreau într-adevăr şi-l găseau frumos, dar nu râvneau o însoţire cu el, afară de cea scurtă, fără de cuvinte, în fân sau pe patul de muşchi? Să fi fost din pricină că el își ducea viaţa călătorind iar pe oamenii aşezaţi la casa lor traiul celor fără de căpătâi îi îngrozeşte? Sau ţinea numai de el, de ființa lui, faptul că femeile îl doreau ca pe o păpuşă frumoasă şi-l strângeau la piept, dar după aceea fugeau toate înapoi la bărbaţii lor, chiar dacă le aştepta bătaia? Nu știa.

Nu ostenea să înveţe de la femei. Deşi se simţea mai atras de fete, de cele tinere de tot, care încă nu avuseseră bărbat și încă nu știau nimic din ale dragostei, de ele era în stare să se îndrăgostească arzător; însă de cele mai multe ori fetele erau inaccesibile, ele, cele iubite,

sfioase, prea bine păzite. Dar și de la femei învăța cu plăcere. Fiecare îi lăsa ceva amintire, un gest, un fel de a săruta, un joc deosebit, un fel anume de a se dărui sau a se apăra. Gură-de-Aur primea orice, era nesățios și gata la toate ca un copil, era dispus să accepte orice seducție; numai astfel devenea el însuși atât de seducător. Singură frumusețea lui nu ar fi fost de ajuns ca să atragă femeile către el cu atâta ușurință; era însă această fire de copil, această receptivitate deschisă, această nevinovăție plină de curiozitate a dorinței, disponibilitatea desăvârșită față de tot ce o femeie putea dori de la el. Fără să-și dea seama, era pentru fiecare iubită exact cel pe care ea și-l dorise și și-i visase, pentru una gingaș și răbdător, pentru cealaltă iute și energic, când copilăros precum un băiat care abia acum cunoaște dragostea, când rafinat și cunoscător. Era gata de joc și de luptă, în stare să suspine și să râdă, plin de pudoare și impudic; nu dăruia unei femei decât ceea ce ea dorea și căuta într – însul. Or tocmai asta ghicea repede la el orice femeie cu simțurile treze, de asta devenea favoritul tuturor.

Iar el învăța. Nu învăță numai, în scurt timp, meșteșugurile și felurile iubirii și nu-și însuși numai experiența multor iubite. Învăță, de asemenea, să vadă femeile în diversitatea lor, să le simtă, să le perceapă, să le adulmece: dobândi o ureche sensibilă la nuanțele oricărui glas și învăță a bănui fără greș, numai după sunetul glasului unor femei, felul și amploarea capacității lor de a iubi; contemplă, cu mereu reînnoită încântare, modurile nesfârșit de variate cum putea sta un cap pe un gât, cum se putea delimita o frunte de rădăcina părului, cum se putea mișca o rotulă. Învăță să deosebească în întuneric, cu ochii închiși, cu degete gingaș-cercetătoare, un păr de femeie de altul, o piele și un puf de altul. Nu după mult timp începu să-și dea seama, că poate tocmai aceasta era de fapt rostul drumeției sale, că poate din pricina aceasta era mânat de la o femeie la alta, pentru a învăța și a exersa cu tot mai mare finețe, tot mai divers și mai profund această aptitudine a cunoașterii și a deosebirii. Poate că aceasta era chemarea lui: să cunoască femeile și dragostea, într-o mie de modalități și într-o mie de deosebiri, până va atinge perfecțiunea precum unii muzicieni știu să cânte nu numai la un instrument, ci la trei, la patru, la multe. Nu știa, firește, la ce slujeau, unde duceau toate acestea; simțea doar

că se află pe drumul său. Pesemne că era dotat satisfăcător pentru latină, și logică, dar avea un talent deosebit rar și uimitor pentru ele, în schimb pentru dragoste, pentru jocul cu femeile, da; aici învăța fără trudă, nu uita nimic, aici experiențele se adunau și se orânduiau de la sine.

Odată, după ce colindase astfel un an sau doi, Gură-de-Aur nimeri la curtea unui cavaler bogat, care avea două fete tinere, frumoase. Era toamnă timpurie, curând nopțile urmau să se răcorească; în toamna și în iarna trecută îndurase frigul, se gândea nu fără griji la lunile ce aveau să vină, pe timp de iarnă drumeția era trudnică, întrebă de mâncare și de un adăpost pentru noapte. Fu primit după cuviință, iar când cavalerul află că străinul studiase și știa grecește, îl pofti să treacă de la masa slujitorilor la a sa, tratându-l aproape ca pe cineva egal în rang. Cele două fiice țineau privirile plecate, cea mai mare avea optsprezece ani, cea mai mică abia șaisprezece, Lydia și Julie.

A doua zi Gură-de-Aur voi să pornească mai departe. Nu exista nicio speranță de a câștiga pe vreuna din frumoasele domnișoare blonde, iar alte femei, de dragul cărora ar fi putut rămâne, nu se aflau prin preajmă. Dar iată că, după gustarea de dimineață, cavalerul îl luă deoparte și-l conduse într-o cameră pe care și-o amenajase în scopuri deosebite. Modest, bărbatul cu tâmplele cărunte îi vorbi tânărului despre slăbiciunea lui pentru cărturărie și cărți, îi arătă un sipet, plin de scrieri pe care le adunase, îi mai arătă un pupitru de scris, pe care și-l construise și o provizie de hârtie și pergament din cele mai frumoase. Acest cavaler pios, avea să afle Gură-de-Aur mai târziu, încetul cu încetul, frecventase în tinerețea lui școli, dar apoi se dedicase în întregime vieții de războinic și celei lumești, până ce, în timpul unei boli grave, un avertisment divin îl hotărî să pornească în pelerinaj și să se căiască de păcatele sale din tinerețe. Ajunsese la Roma și chiar până la Constantinopol, la întoarcere îl găsise pe tatăl său mort și casa pustie, se stabilise aici, se însurase, își pierduse soția, își crescuse fetele iar acum, în pragul bătrâneții, se așezase și se apucase să scrie o amănunțită dare de seamă a pelerinajului său de odinioară. Terminase mai multe capitole, dar – precum îi mărturisi tânărului – latineasca lui era destul de mediocră și-l împiedica la fiecare pas. Așadar, îi oferi lui Gură-de-Aur un rând de haine noi și

adăpost, fără plată, dacă ar fi dispus să corecteze și să transcrie pe curat ce scrisese până acum și să-l ajute la continuarea lucrării.

Era toamnă, Gură-de-Aur știa ce înseamnă asta pentru un drumeţ. Straiele noi erau și ele binevenite. Mai presus de toate însă îi surâse perspectiva de a rămâne o vreme sub același acoperiș cu cele două surori frumoase. Spuse da, fără să stea mult pe gânduri. După câteva zile, menajera fu pusă să deschidă dulapul cu postavuri, se găsi un postav cafeniu frumos, și comandă din el un costum și o bonetă pentru Gură-de-Aur. Ce-i drept, cavalerul se gândise la o haină neagră, un soi de veşmânt de magistru, dar musafirul său nici nu voi să audă, reuși să-l convingă și astfel, până la urmă se alese cu această îmbrăcăminte drăguță, pe jumătate de paj, pe jumătate de vânător, care-i venea foarte bine.

Nici cu latina lucrurile nu mergeau rău. Revăzură împreună cele scrise până acum și Gură-de-Aur corectă nu numai numeroasele cuvinte inexacte sau greșite, ci pe alocuri drese și frazele scurte, neajutorate ale cavalerului, compunând frumoase perioade latineşti, cu o construcţie solidă și o *consecutio temporum* impecabilă. Cavalerul era încântat, nu se zgârcea cu laudele. În fiecare zi petreceau cel puțin două ceasuri cu lucrul.

La castel – de fapt era o curte țărănească largă, protejată de un zid de apărare – Gură-de-Aur găsi multe feluri de a-și petrece vremea. Participă la vânătoare și învăță de la vânătorul Heinrich să tragă cu arbaleta, se împrieteni cu câinii și avea voie să călărească oricând poftea. Rareori era văzut singur; fie că vorbea cu un câine, sau cu un cal, fie cu Heinrich sau cu Lea, menajera, o bătrână grasă, cu voce de bărbat și cu multă aplecare spre glumă și râs, cu băiatul de la câini sau cu un păstor. Cu nevasta morarului, din vecinătate, ar fi fost uşor de înnodat o legătură, dar se reţinu, făcând pe neştiutorul.

Cele două fiice ale cavalerului îl fermecau. Cea mică era mai frumoasă, dar în același timp atât de năzuroasă, încât abia schimba câte un cuvânt cu Gură-de-Aur. El le întâmpina pe amândouă cu cea mai mare consideraţie și politețe, dar amândouă percepeau prezența lui ca o permanentă tentativă de cucerire. Mezina se închise complet, încăpățânată în timiditatea ei. Cea mai mare, Lydia, găsi în schimburile de cuvinte cu el un ton special, tratându-l pe jumătate

respectuos, pe jumătate în bătaie de joc, ca pe o ciudată dihanie de cărturar, îi punea multe întrebări curioase, interesându-se de viața de mănăstire, dar vădind mereu față de el o nuanță de ironie, ceva din superioritatea unei doamne. El acceptă totul, o tratā pe Lydia ca pe o doamnă, pe Julie ca pe o călugăriță mică și când reușea să rețină fetele prin conversaţie, mai îndelung, la masă, după cină, sau când Lydia intra în vorbă cu el prin curte sau în grădină, și-și îngăduia să-I tachineze, era mulțumit, simțea că lucrurile nu stau pe loc.

În toamna aceea până târziu frasinii înalți din curte, își păstrară frunzele, până târziu se mai găsiră în grădină flori de ochiul boului și de trandafir. Iată însă că într-o zi sosi în vizită un vecin de moșie cu nevasta lui, însoțit de un rândaș de cai; veniseră călare, blândețea zilei îi ispitise la o plimbare neobișnuit de lungă, așa ajunseseră până aici și acum cereau adăpost pentru o noapte. Fură primiți foarte cuviincios și fără zăbavă, patul lui Gură-de-Aur fu mutat din odaia de musafiri în cea de scris, iar încăperea primenită pentru găzduirea oaspeților se tăiară câteva găini și se trimise la moară, după pește. Gură-de-Aur participă cu încântare la emoțiile pregătirilor sărbătorești și simți imediat că doamna cea străină îl privea cu luare aminte. Și îndată ce vocea ei, și ceva din privire, îl făcură să-i ghicească simpatia și dorința, observă cu încordare sporită, cum Lydia se schimbă, cum devine tăcută și închisă, cum începe să-i urmărească din ochi pe el și pe soția vecinului. Când, în timpul festinului, piciorul doamnei începu să se joace sub masă cu piciorul lui, pe Gură-de-Aur nu-l încântă numai jocul în sine, ci și mai mult tensiunea sumbră, tăcută, cu care Lydia observă jocul cu ochi curioși și învăpăiați. Până la urmă lăsă dinadins să-i scape un cuțit pe jos, se aplecă pentru a-l ridica de sub masă, și-și trecu, mângâietor, mâna peste piciorul și gamba doamnei; o văzu pe Lydia cum pălește și-și mușcă buzele, și continuă să povestească anecdote mănăstirești, simțind că străina ascultă cu dăruire, mai puțin poveștile propriu-zise, cât mai mult glasul său învăluitor. Și ceilalți îl ascultau, mentorul său cu bunăvoință, musafirul cu fața imobilă, dar sensibil și el la focul care ardea în tânărul comesean. Lydia nu-l mai auzise vreodată vorbind astfel, Gură-de-Aur înflorise, văzduhul era încărcat de voluptate, ochii lui scăpărau, glasul îi vibra de fericire, ca și cum ar fi implorat dragostea. Cele trei femei simțeau asta, fiecare

altminteri, micuţa Julie cu violentă împotrivire şi adversitate, nevasta cavalerului cu radioasă satisfacţie, Lydia cu o dureroasă tălăzuire a inimii, în care se amestecau o dorinţă arzătoare, o apărare sfioasă şi o gelozie aprinsă, care îi crispa trăsăturile şi-i încinse privirea. Gură-de-Aur simţea toate aceste talazuri, ele se revărsau spre el asemenea unor răspunsuri tainice la chemările lui ispititoare, asemenea unor păsări zburau împrejurul lui gândurile de dragoste, cele ce se dăruiau, cele ce se împotriveau, cele ce se luptau între ele.

După cină, Julie se retrase, se lăsase de mult noaptea, părăsi foişorul, glacial, ca o călugăriţă mică, ducând lumânarea într-un sfeşnic de lut. Ceilalţi mai zăboviră un ceas, şi în timp ce amândoi bărbaţii vorbeau despre recoltă, despre episcop şi despre împărat, Lydia asculta, îmbujorată, cum între Gură-de-Aur şi musafiri se înfiripa o flecăreală oarecare, despre mai nimic, prin a cărui urzeală rară se ţesea însă, o reţea deasă, dulce, plămădită din aluzii, priviri, accente, mici gesturi, fiecare supraîncărcat de semnificaţii, supraîncălzit de dogoare. Fata percepea această atmosferă cu voluptate şi cu oroare totodată, iar când vedea sau bănuia că genunchiul lui Gură-de-Aur îl atinge pe sub masă, pe cel al străinei, simţea atingerea parcă pe propriul ei trup, şi tresărea. Apoi nu reuşi să adoarmă şi jumătate de noapte stătu la pândă cu inima bătând să se spargă, convinsă că cei doi se vor întâlni. Trăi în imaginaţie ceea ce le era interzis celor doi; îi vedea aievea îmbrăţişându-se, le auzea sărutările, tremurând de emoţie, în vreme ce se temea şi dorea în acelaşi timp ca îndrăgostiţii să fie surprinşi de cavalerul înşelat iar acesta să-i înfigă pumnalul în inimă ticălosului Gură-de-Aur.

A doua zi cerul era acoperit, sufla un vânt umed şi oaspetele, refuzând invitaţia de a-şi prelungi şederea, insistă să pornească neîntârziat. Lydia asistă la plecare, stătu lângă oaspeţi când încălecară, le strânse mâinile şi rosti cuvintele de salut, dar nu-şi dădu seama de *nimic* din ce făcea şi spunea, toate simţurile ei se concentraseră în privirea cu care urmărea cum la urcarea în şea nevasta cavalerului îşi aşează piciorul în mâinile pe care i le oferea Gură-de-Aur şi cum dreapta lui, lată şi viguroasă, se încleştează în jurul pantofului, cuprinzând o clipă piciorul ei.

Străinii plecaseră călare. Gură-de-Aur trebui să se ducă în camera de scris, și să lucreze. După o jumătate de ceas auzi jos în curte glasul poruncitor al Lydiei, auzi cum se scoate un cal din grajd, stăpânul se apropie de fereastră și se uită afară, zâmbind și dând din cap, apoi amândoi priviră în urma Lydiei, care părăsea, călare, curtea. În dimineaţa aceasta progresară mai încet cu scrisul în latinește. Gură-de-Aur era distrat; prietenos, stăpânul său îi dădu drumul mai devreme decât în alte dăţi.

Neobservat Gură-de-Aur se strecură cu calul afară din curte, călări împotriva vântului rece și umed de toamnă, înainta în peisajul decolorat și îndemnând calul la un trap din ce în ce mai susţinut, simţi cum se încălzește animalul sub el și cum începe a se încinge și propriul lui sânge. Străbătu miriști și pământuri nedesţelenite, tufărișuri și mocirle năpădite de brădișor și de rogoz, călări, respirând lacom, prin ziua cenușie, trecu prin vâlcele cu arini, prin crânguri de molizi ce musteau de glod și peste lunci brumate, pustii.

Pe o coamă înaltă de deal, profilându-se limpede pe cerul cenușiu-deschis, înnorat, descoperi silueta Lydiei, ședea semeaţă pe cal, înaintând în trap lent. Goni spre dânsa; dar când băgă ea de seamă că e urmărită, ea dădu pinteni calului și fugi de el. Ba dispărea, ba se ivea din nou, cu părul fluturând. O gonea ca pe un vânat, inima lui râdea, își îndemna calul, cu strigăte scurte, gingașe, deslușea din zbor, cu ochi încântaţi, reperele peisajului, câmpurile tupilate, păduricea de arini, cetele de arţari, malurile noroioase ale bălţilor, și își întorcea mereu privirea spre ţinta din faţa lui, frumoasa care fugea. Curând o ajunse.

Când Lydia îl simţi aproape, renunţă la fugă și-și struni bidiviul la pas. Nu se întoarse spre urmăritorul ei. Mândră, aparent indiferentă, călări înainte, de parcă nu s-ar fi petrecut nimic, de parcă ar fi fost singură. El își conduse calul alături de al ei, cei doi cai călcau acum liniștiţi, aproape atingându-se, dar și animalele, și călăreţii erau încinși de goană.

— Lydia! chemă el, încet.

Nu primi niciun răspuns.

— Lydia!

Ea rămase mută.

— Cât de frumoasă priveliște, Lydia, să te văd de departe, călărind, părul zbura în urma ta ca un fulger auriu! Cât a fost de frumos! Ah, ce minunat că ai fugit de mine! Abia acum mi-am dat seama că mă iubeşti puţin. Nu ştiam, aseară mă îndoiam încă. Abia când ai încercat să fugi de mine, am înțeles dintr-o dată. Iubito, frumoasa mea, trebuie să fii obosită, hai să descălecăm!

Descălecă iute și apucă, în aceeași clipă, căpăstrul calului ei, ca nu cumva să mai încerce încă o dată să fugă. Ea își aplecă fața spre el, albă ca varul și când o trase din şa, izbucni în plâns. Atent, o conduse câţiva paşi, o lăsă să se aşeze pe iarba veștedă și îngenunche alături. Stând acolo, în iarbă, ea luptă împotriva sughiţurilor de plâns, luptă cu nădejde şi izbuti să le stăpânească.

— Oh, eşti atât de rău! începu ea, când fu în stare să vorbească. Abia izbutea să închege cuvintele.

— Sunt chiar atât de rău?

— Ești un seducător, Gură-de-Aur. Vreau să uit ce mi-ai spus adineauri, au fost cuvinte neruşinate, nu se cuvine să vorbeşti cu mine astfel. Cum de poţi crede că te-aș iubi? Hai să uităm toate astea! Dar cum să uit ce am fost nevoită să văd ieri seara?

— Ieri seara? Dar de fapt ce-ai văzut?

— Ah, nu te mai preface, nu mai minți! A fost îngrozitor și neruşinat, cum o făceai pe galantul, în văzul meu, în fața acelei femei. N-ai pic de rușine? Chiar și piciorul i l-ai mângâiat sub masă, sub masa noastră! în fața mea, sub ochii mei! Și acum *vii, î*ndată după plecarea ei, și te ții după mine! Într-adevăr, tu nu știi ce înseamnă ruşinea?

Gură-de-Aur regretase imediat cuvintele pe care i le spusese înainte de a descăleca. Cât de prost fusese! De cuvinte ne putem lipsi în dragoste, ar fi trebuit să tacă.

Nu mai spuse nimic. Îngenunche alături de dânsa și cum ea îl privea, atât de frumoasă și de nefericită, se molipsi de suferința ei; simți și el că era într-adevăr motiv de plâns. Dar în ciuda a ce spusese Lydia, citea, totuși, dragoste în ochii fetei, chiar și durerea de pe buzele care-i tremurau tot dragoste era. Dădea mai multă crezare ochilor decât cuvintelor.

Însă ea aşteptase un răspuns. Cum răspunsul nu venea, Lydia își înăspri și mai mult buzele, îl privi cu ochii încă puţin înlăcrimaţi, şi repetă:

— Ție, într-adevăr nu ţi-e rușine?

— Iartă-mă, zise el umil, vorbim despre lucruri care n-ar trebui să se vorbească. E vina mea, iartă-mă! Mă întrebi, dacă nu mi-e rușine. Da, sigur că mi-e rușine. Dar mi-ești dragă, și dragostea nu știe de rușine. Nu fi supărată!

Părea că nu aude. Şedea și-și ţinea mai departe buzele strânse a amărăciune, privind pe lângă el, departe, în zare, de parcă ar fi fost singură. Niciodată Gură-de-Aur, nu mai fusese într-o asemenea situaţie. Cuvintele erau de vină.

Cu un gest molcom își aşeză faţa pe genunchiul ei și în aceeași clipă atingerea îl reconforta. Totuși se simţea încă pierdut și trist, iar Lydia, la rândul ei, părea și ea mereu tristă, şedea nemişcată, tăcea și privea spre depărtări. Câtă confuzie, câtă tristeţe! Dar genunchiul accepta, prietenos, alipirea obrazului său, nu-l respingea. Faţa lui, cu ochii închiși întârzia, pe genunchiul ei, întipărind în sine încetul cu încetul linia nobilă, alungită a acestuia. Gură-de-Aur descoperea cu bucurie şi emoţie, în gând, cât de bine se potrivea acest genunchi, prin forma sa elegantă și tinerească, cu unghiile ei lungi, frumoase, delicat bombate. Se lipea recunoscător de genunchiul acesta, lăsându-și obrazul și gura să-i grăiască.

Apoi simţi cum mâna ei poposeşte, sfioasă şi uşoară ca o pasăre, pe părul lui. Dulce mână, simţi el, iar ea îi mângâie, încet şi copilăros, părul. Privise de multe ori această mână cu atenţie și cu admiraţie, o cunoștea aproape la fel de bine ca pe a sa, degetele lungi, subţiri, cu moviliţele alungite, frumos bombate, ale unghiilor roze. Acum degetele lungi și subţiri grăiau cu timiditate buclelor sale. Graiul lor era copilăros şi temător, dar era graiul iubirii. Plin de gratitudine își lipi capul de mâna ei, îi pipăi palma cu ceafa și cu obrajii.

Atunci ea zise:

— E timpul să plecăm.

El își săltă capul și o privi cu gingăşie, îi sărută blând degetele subţiri.

— Te rog, scoală-te, zise ea, trebuie să ne întoarcem acasă.

El ascultă neîntârziat, se sculară, încălecară, porniră.

Inima lui Gură-de-Aur era plină de fericire. Cât era de frumoasă Lydia, ce copilăros de curată și de gingașă! Nici nu o sărutase încă, și totuși era atât de îmbogățit, atât de plin de dânsa. Călăriră repede, și abia la întoarcere, chiar în marginea curții, ea se sperie și zise:

— N-ar fi trebuit să sosim împreună! Cât de proști suntem! Iar în ultima clipă, când descălecau, iar un rândaș de la grajduri se apropia, alergând, ea îi suflă în ureche repede și fierbinte:

— Spune-mi dacă noaptea trecută ai fost la femeia aceea!

El își scutură de mai multe ori capul și se apucă să scoată căpăstrul calului.

După-amiază, când tatăl ei nu mai era acolo, ea apăru în camera de scris:

— E chiar adevărat? nu întârzie să întrebe pasionată, și el ghici imediat la ce se gândește.

— Atunci de ce te-ai jucat cu dânsa, atât de îngrozitor, și ai făcut-o să se îndrăgostească?

— Te țінteam pe tine, zise el. Crede-mă, mi-ar fi fost de o mie de ori mai drag să mângâi piciorul tău, decât pe al ei. Dar piciorul tău nu s-a apropiat niciodată de mine sub masă, și nu m-a întrebat dacă te iubesc.

— Într-adevăr, mă iubești, Gură-de-Aur?

— O, da!

— Dar la ce o să ducă asta?

— Nu știu, Lydia. Nici nu-mi pasă. Mă simt fericit că te iubesc – la ce o să ducă, nu mă gândesc. Mă bucur când te văd călărind și când îți aud glasul, și când degetele tale îmi mângâie părul. Mă voi bucura când îmi va fi îngăduit să te sărut.

— Doar mireasa ți-e îngăduit să o săruți, Gură-de-Aur. Nu te-ai gândit niciodată la asta?

— Nu, nu m-am gândit niciodată. La ce bun? Știi tot atât de bine ca și mine că nu poți deveni mireasa mea.

— Așa este. Și pentru că tu nu poți să devii bărbatul meu și să rămâi lângă mine pentru totdeauna, a fost cât se poate de nedrept din partea ta să-mi vorbești de dragoste. Ai crezut că m-ai putea seduce?

— N-am crezut și nu m-am gândit la nimic, Lydia, în general gândesc mult mai puţin decât ţi se pare. Eu nu doresc decât să mă săruţi o dată. Vorbim atât de mult. Îndrăgostiţii nu fac așa. Cred că tu nu mă iubești.

— Azi-dimineaţă ai spus contrariul.

— Și tu ai făcut contrariul!

— Eu? Ce vrei să spui?

— Întâi ai fugit din faţa mea, când m-ai văzut apropiindu-mă. Atunci am crezut că-ţi sunt drag. Apoi ţi-a venit să plângi și am crezut c-o faci pentru că mă iubești. Apoi capul meu a stat pe genunchiul tău și tu m-ai mângâiat și am crezut că o faci din dragoste. Dar acum nu-mi dai niciun semn de iubire.

— Eu nu sunt ca femeia al cărei picior l-ai mângâiat ieri. Pari obișnuit cu asemenea femei.

— Nu, slavă Domnului, ești mult mai frumoasă și mai delicată ca ea.

— Nu despre asta vorbesc.

— O, dar așa este. Știi oare cât ești de frumoasă?

— Am oglindă.

— Ţi-ai privit vreodată fruntea în oglindă, Lydia? Și apoi umerii și unghiile și genunchii? Și ai văzut cum seamănă între ele, și cum se armonizează una cu alta, cum au aceeași formă toate, o formă prelungă, zveltă, fermă și foarte subţire? Ai văzut?

— Cum vorbești! De fapt, n-am văzut niciodată, dar acum, când mi-o spui, îmi dau seama la ce te gândești. Ascultă, ești totuși un seducător, încerci să mă faci încrezută.

— Îmi pare rău că nu izbutesc nicicum să-ţi fiu pe plac. Dar de ce m-aş strădui să te fac încrezută? Ești frumoasă și aş vrea să-ţi arăt recunoştinţa mea pentru asta. Mă sileşti să ţi-o spun cu vorbe; ţi-aş putea-o spune de o mie de ori mai bine altminteri. Cu vorbele nu-ţi pot da nimic! Și cu vorbe nu pot învăţa nimic de la tine nici tu de la mine.

— Dar ce să învăţ eu de la tine?

— Eu de la tine, Lydia, și tu de la mine. Dar tu nu vrei. Tu vrei să-l iubești numai pe acela, căruia îi vei deveni mireasă. Va râde când va vedea că nu ai învăţat nimic, nici măcar să săruţi.

— Așa, va să zică vrei să mă instruiești în materie de sărutat, magistre?

El îi zâmbi. Chiar dacă vorbele nu-i erau pe plac, în dosul flecărelii pripite și prefăcute simțea, totuși, cum fecioria ei era cuprinsă de voluptate și cum Lydia se apăra, speriată.

Nu-i mai dădu niciun răspuns. Îi zâmbi, îi prinse cu ochii privirea neliniștită și i-o ținu prizonieră și, în vreme ce ea, nu fără să reziste, cedă farmecului, își apropie încet fața de a ei, până ce buzele lor se atinseră. Ii dezmierdă ușor gura, ea îi răspunse cu un mic sărut de copil și când el nu-i mai dădu drumul, buzele ei se desfăcură, ca într-o dureroasă mirare. Ispitind-o blând, urmări gura ei, care încerca să fugă, o făcu să-i vină din nou, șovăielnică, în întâmpinare și astfel, fără constrângere, o învăță pe fata stăpânită de vrajă, să ia și să primească sărutul, până ce, epuizată, își îngropa fața în umărul lui. O lăsă să se odihnească, îi adulmecă fericit părul blond și des, îi murmură la ureche vorbe gingașe și liniștitoare, și-și aduse aminte cum odinioară pe când era numai un școlar neștiutor, fusese inițiat în această taină de țiganca Lise. Cât de negru fusese părul ei, cât de brună pielea, ce puternic dogorise soarele și cum mirosea pojarnița veștedă! Și cât de departe era acum întâmplarea aceea, din ce depărtări fulgera spre el! Atât de repede se veștejea tot ce abia înflorise!

Încet Lydia își înălță fruntea, chipul ei nu mai era același, ochii ei drăgăstoși îl priveau serioși și mari. Lasă-mă să plec, Gură-de-Aur, zise ea. Am stat prea multă vreme cu tine. O, tu, tu, iubitul meu!

În fiece zi se întâlniră pentru câte un ceas al lor ascuns și Gură-de-Aur se lăsă condus în toate de cea îndrăgostită, această dragoste de fată îl mișca și îl fericea ca un miracol. Câteodată vreme de o oră întreagă ea nu voia, decât să-i țină mâinile într-ale ei, și să se uite în ochii lui luându-și apoi rămas-bun, cu un sărut de copil. Altădată, săruta dăruită și nesățioasă, dar nu răbda nicio atingere. Odată, roșind adânc și înfrângându-se, în dorința de a-i face o mare bucurie, îl lăsă să-i vadă unul din sâni cu sfială ea scoase micul fruct alb din rochie; iar după ce el așezat în genunchi, îl sărută, ea îl ascunse din nou, grijulie, îmbujorată până la gât. Mai și vorbeau, însă într-un fel nou, nu ca în prima zi; își inventau unul altuia nume, ea îi povestea cu plăcere despre copilăria ei, despre vise și jocuri. Adesea fata vorbea

despre faptul că dragostea lor era nedreaptă, pentru că el nu o putea lua în căsătorie; pomenea toate acestea cu tristeţe şi resemnare şi-şi împodobea dragostea cu taina acestei tristeţi, asemenea unui văl negru.

Pentru prima oară, Gură-de-Aur se simţea nu numai dorit de o femeie, ci şi iubit.

Lydia zise odată.

— Eşti atât de drăguţ şi de vesel. Dar, adânc, în ochii tăi, nu-i veselie, e numai jale; de parcă ochii tăi ar şti că nu există fericire şi că, nu putem păstra prea mult ceea ce e frumos şi drag. Ai ochii cei mai frumoşi ce pot exista şi cei mai trişti. Cred că sunt aşa, pentru că tu nu ai un cămin. Ai venit la mine din pădure şi cândva ai să pleci iarăşi, ai să dormi pe muşchi şi ai să colinzi lumea. Dar unde-i oare căminul meu? Dacă tu pleci, mai am, ce-i drept, un tată şi o soră şi mai am o odaie şi-o fereastră, unde pot şedea gândindu-mă la tine; dar voi fi dezrădăcinată pentru totdeauna.

El o lăsa să vorbească, uneori zâmbea, ascultând-o, uneori se întrista. N-o consola niciodată cu vorbe, ci numai cu mângâieri blânde, numai strângându-i capul la piept şi murmurând sunete de vrajă fără sens, precum şuşotesc doicile pruncilor când plâng. Odată Lydia zise:

— Aş vrea să ştiu, Gură-de-Aur ce se va întâmpla cu tine în viitor, adeseori stau şi mă gândesc. Nu vei avea o viaţă obişnuită, niciuna uşoară. Ah, de ţi-ar merge bine! Câteodată mă gândesc că ar trebui să devii poet, unul dintre cei ce au viziuni şi vise şi le exprimă atât de frumos. Vei hoinări prin toată lumea şi toate femeile te vor iubi şi, totuşi, vei rămâne singur. Mai bine întoarce-te la mănăstire, la prietenul tău, despre care mi-ai povestit atâtea! Am să mă rog pentru tine, ca să nu trebuiască să mori cândva, singur, în pădure!

Asemenea lucruri era în stare să spună profund serioasă, cu ochii pierduţi. Însă pe urmă călărea iarăşi cu el, râzând, peste câmpurile tomnatice sau îi dădea ghicitori glumeţe de dezlegat sau azvârlea spre el crenguţe veştede şi ghinde strălucitoare.

Odată Gură-de-Aur stătea în odaia lui, întins pe pat şi aştepta să-i vină somnul. Inima îi era grea, într-un fel minunat şi dureros în acelaşi timp, îi bătea în piept greu şi cu putere, peste măsură de încărcată de

dragoste, de tristețe, de dezorientare. Auzea cum vântul de noiembrie zgâlțâia acoperișul; se obișnuise să stea astfel mult timp înainte de a adormi somnul se lăsa așteptat. Rosti încet, precum obișnuia în fiecare seară, un imn marianic, lăsându-se pătruns de el:

Tota pulchra es, Maria, et macula originalis non est in te.
Tu laetitia Israel, tu advocata peccatorum!

Cântecul picura, cu blânda sa melodie, în sufletul său, dar în același timp afară cânta vântul, cânta despre neliniști și drumeții, despre pădure, despre toamnă, despre viața celor hoinari. Se gândea la Lydia, se gândea la Narcis și la mama lui, inima neostoită îi era plină și grea.

Tresări și se uită, neputând să-și creadă ochilor: ușa odăii se deschisese, în întuneric pătrunse o făptură învăluită într-o cămașă albă, lungă, Lydia intră, fără un sunet, călcând cu picioarele goale pe dalele de piatră, închise încet ușa și se așeză pe marginea culcușului său.

— Lydia, șopti el, căprioara mea, floarea mea albă! Lydia, ce faci?

— Vin la tine, zise ea, numai pentru o clipă. Vreau să văd și eu cum stă în pătuț Gură-de-Aur al meu, inima mea de aur.

Se întinse lângă el, stătură nemișcați, cu inimi grele, palpitânde. Ea îl lăsă să o sărute, lăsă mâinile lui îndrăgostite să se plimbe pe brațele ei, mai mult nu-i era îngăduit. După puțin, îi dădu încet mâinile de-o parte, îl sărută pe ochi, se sculă fără zgomot și dispăru. Ușa scârțâi, pe acoperiș vântul se zbătea și zornăia. Totul era vrăjit, plin de mister, plin de spaime, plin de promisiuni, plin de amenințări. Gură-de-Aur nu mai știa nici ce gândește, nici ce face. Când, după un somn scurt și neliniștit, se trezi din nou, perna îi era udă de lacrimi.

Ea reveni peste câteva zile, dulce stafie albă, și stătu un sfert de ceas lângă dânsul, în pat, ca și prima dată. Cuprinsă de brațele lui, îi șopti la ureche, avea a-i spune și a i se plânge de multe. O ascultă cu delicatețe, ea se culcase pe brațul lui stâng, cu mâna dreaptă îi mângâia genunchii.

— Guriță de aur, zise ea, cu vocea foarte scăzută, aproape de obrazul lui, e atât de trist că niciodată nu voi putea fi a ta. Mica noastră fericire, mica noastră taină nu va mai dura mult. Julie a și

intrat la bănuială, în curând mă va sili să-i mărturisesc tot. Sau va băga de seamă tata. Dacă m-ar găsi la tine, în pat, pasărea mea de aur, ar fi rău de Lydia ta; ar sta cu ochii plânși, să se uite la copaci și l-ar vedea pe iubitul ei, atârnat acolo, sus, și clătinat de vânt. Ah, mai bine ai fugi chiar acum, în loc să aștepți până te leagă și te spânzură tata. Am văzut odată pe unul, spânzurat, un hoţ. Nu te pot vedea spânzurat, mai bine fugi și uită-mă, să nu trebuiască să te văd mort, dulcele meu auraș, să nu ciugulească păsările ochii tăi albaștri! Dar nu, comoara mea, nu te las să pleci – ah, ce mă fac dacă mă lași singură!

— Nu vrei să vii cu mine, Lydia? Fugim împreună, lumea e mare!

— Ar fi foarte frumos, suspină ea, ah, cât ar fi de frumos, să colind cu tine prin lume! Dar nu pot. Nu pot să dorm în pădure și să trăiesc fără adăpost și să umblu cu fire de paie în păr, nu pot. Și nici nu-l pot face de rușine pe tata. Nu, nu-mi spune nimic, nu sunt năluciri. Nu pot! Așa cum n-aş fi în stare să mănânc dintr-o farfurie murdară sau să dorm într-un pat de lepros. Ah, nouă ne e interzis tot ce-i bine și frumos: noi, amândoi, suntem născuţi pentru suferinţă. Aurașul meu, bietul meu băiețel, până la urmă tot am să te văd spânzurat. Și eu, eu voi fi închisă și, apoi trimisă într-o mănăstire. Iubitule, trebuie să mă părăsești și să faci iar dragoste cu ţigănci și cu ţărănci. Ah, du-te, du-te, înainte să te prindă și să te lege! Niciodată nu vom fi fericiţi, niciodată.

El îi mângâie încet genunchii și atingându-i foarte delicat locul de taină, o rugă:

— Floricica mea, am putea fi atât de fericiţi! Vrei?

Fără supărare, dar cu putere ea îi dădu mâna deoparte și se depărtă puţin de el.

— Nu, zise ea, n-ai voie să faci asta! Mi-e interzis. Tu, ţigănușule, poate nu înţelegi. Mă port cum nu trebuie, sunt o fată rea, fac de rușine casa noastră. Dar undeva în adâncul sufletului meu, mi-am păstrat mândria; și acolo nu are voie să pătrundă nimeni. Trebuie să-mi lași măcar atât, altfel n-am să mai pot veni niciodată la tine în odaie.

Nicicând n-ar fi trecut peste o interdicţie, o dorinţă sau o aluzie a ei. Era el însuși uimit de puterea pe care fata o avea asupra lui. Dar suferea. Simţurile îi rămâneau flămânde și inima lui protesta adeseori

cu vehemenţă împotriva acestei supuneri. Câteodată se străduia să se desprindă de ea. Câteodată o curta, cu politeţe aleasă, pe micuţa Julie şi, de fapt, era chiar foarte necesar să rămână în relaţii bune cu această persoană însemnată şi, pe cât îi stătea în putinţă, să o inducă în eroare. Erau ciudate raporturile sale cu această Julie, care de multe ori se purta atât de copilăreşte şi de multe ori se vădea atotştiutoare. Fără îndoială era mai frumoasă decât Lydia, era o frumuseţe neobişnuită care, alături de nevinovăţia şi înţelepciunea ei precoce, copilăroasă, constituia o mare ispită pentru Gură-de-Aur; era adesea foarte îndrăgostit de Julie. Tocmai datorită acestei ispite, pe care Julie o exercita asupra simţurilor sale, recunoscu în cele din urmă, uimit, deosebirea dintre dorinţă şi iubire. La început privise ambele surori cu aceiaşi ochi, le socotise pe amândouă vrednice de a fi dorite, pe Julie o găsise însă mai frumoasă, meritând deci mai mult osteneala seducerii, încercase fără deosebire a le cuceri pe amândouă, păstrându-le fără contenire pe amândouă în raza privirilor sale. Şi acum, Lydia dobândise această putere asupra lui! Acum o iubea atât de mult încât din dragoste renunţa s-o posede în întregime. Îi cunoscuse şi îi îndrăgise sufletul, copilăros cum era, gingaş şi înclinat spre tristeţe, i se părea asemănător cu propriul său suflet; adeseori rămânea profund uimit şi încântat de corespondenţa desăvârşită dintre sufletul şi trupul ei; când făcea ori spunea ceva, dădea grai unei dorinţe sau unei judecăţi, cuvântul ei şi atitudinea sufletului repetau în chip desăvârşit acelaşi tipar, ca tăietura ochilor, şi conformaţia degetelor ei.

În asemenea clipe, în care el credea că vede formele de bază şi legile după care era plămădită fiinţa ei, atât sufletul cât şi trupul, se trezea de cele mai multe ori în Gură-de-Aur pofta de a reţine şi a reda ceva din această făptură şi, pe câteva foi pe care le păstra în mare taină, încercă să deseneze din memorie, cu câteva trăsături de condei, conturul capului, linia sprâncenelor, mâna, genunchiul ei.

Cu Julie situaţia era mai complicată. Evident, ea simţea unda de dragoste ce o învăluia pe sora ei mai mare şi, pline de curiozitate şi dorinţe, simţurile ei se îndreptau spre acest paradis, fără ca judecata ei încăpăţânată să recunoască acest lucru. Pe Gură-de-Aur îl trata cu exagerată răceală şi antipatie şi totuşi, în clipe de uitare, se întâmpla să-l privească cu admiraţie şi voluptuoasă curiozitate. Cu Lydia se

purta adeseori cu foarte multă delicatețe, câteodată se ducea chiar în patul ei și în asemenea clipe, respira cu tăcută lăcomie atmosfera de dragoste și de sex, se apropia, curajoasă, de secretul interzis și râvnit. Apoi dădea iarăși a înțelege, într-un fel aproape jignitor, că știe fapta nepermisă a Lydiei și o disprețuiește. Fermecătoare și stingheritoare, frumoasa copilă pâlpâia capricioasă între cei doi îndrăgostiți, se hrănea, în visele ei însetate, din taina lor, ba făcând pe nebănuitoarea, ba lăsând să se întrevadă o primejdioasă cunoștință de cauză; deveni repede dintr-un copil, o putere de temut. Lydia avea mai mult de suferit de pe urma ei decât Gură-de-Aur, care, afară de mese, o zărea rar. De asemenea nu-i putea scăpa Lydiei că Gură-de-Aur nu era insensibil la farmecul Juliei, câteodată vedea privirea lui admirativă, plină de încântare, zăbovind asupra mezinei. Nu avea voie să spună nimic, totul era atât de complicat, totul atât de plin de primejdii, Julie, mai ales, nu trebuia indispusă și jignită; ah, în orice zi și în orice clipă secretul iubirii lor putea fi descoperit, fericirea lor atât de împovărată de oprelişti și temeri putea fi curmată, poate într-un fel îngrozitor.

Câteodată Gură-de-Aur se mira că încă n-o luase din loc, ceea ce de mult ar fi trebuit să facă. Era greu de trăit așa cum trăia el acum: iubit, dar fără să tragă nădejde nici într-o fericire îngăduită și durabilă, nici în împlinirile ușoare, cu care dorințele sale de dragoste fuseseră obișnuite până mai deunăzi; cu instinctele necontenit ațâțate și flămânde, niciodată potolite, și, în același timp, în permanentă primejdie. De ce rămânea aici și suporta totul, toate complicațiile acestea, toate sentimentele acestea confuze? Oare acestea nu erau trăiri, sentimente, stări de conștiință cuvenite sedentarilor, celor cu drepturi legitime, oamenilor care locuiesc în odăi încălzite? Iar el, hoinarul fără cămin și fără ambiții, nu era el îndreptățit să se sustragă acestor gingășii și complicații și să râdă de ele? Da, avea acest drept, și era o nebunie să caute ceva aici, ceva ce semăna cu un cămin și o patrie, plătind această căutare cu atâtea dureri și atâtea confuzii. Totuși, așa făcea, și suferea, se învoia să sufere și, în taină, suferința aceasta îi aducea fericirea. Era stupid și dificil, complicat și extenuant să iubească astfel, dar era minunat. Era superbă tristețea splendid-întunecată a acestei iubiri, ca și nebunia și deznădejdea ei; aceste nopți frumoase erau fără somn, încărcate de gânduri; erau frumoase și

pline de delicii toate acestea, ca și trăsătura de suferință ce se desena pe buzele Lydiei, ca și sunetul pierdut, supus al glasului ei, când îi vorbea despre dragoste și despre îngrijorare. Trăsătura aceasta de suferință se crestase și încremenise în puţine săptămâni pe faţa tânără a Lydiei, ale cărei linii el le trasa încă o dată cu condeiul și acest lucru i se părea frumos și foarte important și simţea că în aceste câteva săptămâni, el însuși devenise altfel, mult mai vârstnic, nu mai înţelept, dar totuși mai experimentat, nu mai fericit, dar totuși mult mai matur și mai bogat la suflet. Nu mai era un băieţandru.

Cu glasul ei blând, pierdut, Lydia îi zise:

— Nu trebuie să fii trist din pricina mea, n-aș vrea decât să te înveselesc și să te văd fericit. Iartă-mă, te-am întristat, te-am molipsit cu teama și cu mâhnirea mea. Noaptea visez ciudăţenii: umblu mereu printr-un deșert, care e atât de întins și de întunecos, cum nici nu-ţi pot spune, și umblu, și umblu, și te caut, dar nu te aflu, și știu că te-am pierdut, și va trebui întotdeauna, întotdeauna să umblu astfel, singură de tot. Apoi, când mă trezesc, îmi spun: „O, ce bine, ce minunat că mai este aici și-l voi vedea, poate încă săptămâni întregi, poate numai zile, totuna, dar mai este aici!"

Într-o dimineaţă, Gură-de-Aur se trezi curând după ce mijiseră zorile și rămase câtva timp întins în pat, căzut pe gânduri, mai roiau în jurul lui imagini de vis, dar fără legătură între ele. Îi visase pe mama sa și pe Narcis, continua să vadă limpede figurile amândurora. După ce se descâlci din firele visului, luă aminte la lumina neobișnuită, la seninul acela ciudat, care pătrundea astăzi prin micul ochi ie geam. Sări din pat și alergă la fereastră, iar de acolo văzu acoperișul grajdului, intrarea în curte și întreg peisajul de dincolo de ea, toate licărind alb-albăstrui, acoperite ie prima zăpadă a acestei ierni. Contrastul dintre neliniștea inimii sale și tihnita, resemnata lume hibernală îl impresiona; cât de calm, cât de emoţionant și pios se dăruiau ogorul și pădurea, dealul și lunca soarelui, vântu-lui, ploii, secetei, omătului, cât de frumos și domol își purtau arţarii și frasinii povara lor iernatică! Nu putea deveni asemenea lor, nu putea învăţa nimic de la ei? Încărcat de gânduri, ieși în curte, își croi pârtie prin zăpadă, o pipăi cu mâinile, trecu dincolo, spre grădină și privi peste gardul nins și el din belșug, spre tulpinile de trandafir, încovoiate de povara omătului.

La micul dejun mâncară o supă de făină, vorbiră despre prima zăpadă, toţi – chiar şi fetele – fuseseră în curte. Zăpada sosea târziu anul acesta, Crăciunul era aproape. Cavalerul povesti despre ţările de la miazăzi, unde nu există zăpadă. Însă ceea ce avea să-l facă pe Gură-de-Aur să nu uite niciodată această primă zi de iarnă, se petrecu abia mult după ce se lăsase noaptea.

Cele două surori avuseseră astăzi o ceartă, de care Gură-de-Aur nu ştia. Noaptea, după ce casa se învălui în linişte şi întuneric, Lydia veni la el, precum obişnuia, se culcă lângă dânsul, cu capul pe pieptul său, pentru a auzi cum îi bate inima şi pentru a găsi alinare în apropierea lui. Era abătută şi speriată, se temea de trădarea Juliei, dar nu se putea, decide totuşi să-i vorbească iubitului despre toate necazurile acestea împovărându-l şi cu alte griji. Aşa că şedea liniştită cuibărită la inima lui, îl auzea din când în când, şoptindu-i câte un cuvânt alintător şi îi simţea mâna care-i mângâia părul.

Dar deodată – nu stătuse prea multă vreme astfel – se sperie îngrozitor şi se înălţă, cu ochii larg deschişi. Şi Gură-de-Aur se sperie, şi încă zdravăn, când văzu cum se deschide uşa odăii, lăsând să intre o persoană pe care, în prima lui spaimă, nici nu o recunoscu imediat. Abia când arătarea ajunse foarte aproape de pat şi se aplecă peste el, văzu că era Julie, şi simţi o violentă strângere de inimă. Ea lepădă mantia pe care şi-o azvârlise peste cămaşă lăsând-o să cadă la pământ. Cu un icnet de durere, de parcă ar fi fost înjunghiată, Lydia se culcă la loc şi se încleşta de Gură-de-Aur.

Cu un ton de ironie şi de satisfacţie maliţioasă, dar totuşi cu glasul nesigur, Julie zise:

— Nu-mi place să stau singură în pat, la mine în odaie. Sau mă luaţi la voi şi stăm culcaţi împreună toţi trei, sau mă duc şi-l scol pe tata.

— Bine, atunci vino, – zise Gură-de-Aur şi dădu învelitoarea de o parte, – că-ţi îngheaţă picioarele. Ea se sui, şi pe el îl costă oarecare trudă, să-i facă loc în culcuşul îngust, căci Lydia îşi îngropase faţa în pernă şi şedea nemişcată, în sfârşit se aflau toţi trei în pat, fetele de o parte şi de alta a lui Gură-de-Aur şi pentru o clipă el nu putu să alunge gândul că abia cu puţină vreme în urmă, această situaţie s-ar fi potrivit

de minune dorinţelor sale. Cuprins de o ciudată teamă, totuşi în taină încântat, simţi şoldul Juliei atingându-i coapsa.

— Trebuia să văd şi eu o dată, reîncepu ea, cum se stă în patul tău, pe care sora mea îl vizitează cu atâta plăcere.

Pentru a o potoli, Gură-de-Aur îşi frecă încet obrazul de părul ei şi o mângâie, abia atingând-o, pe şold şi pe genunchi, cum se alintă o mâţă, şi ea se dărui mâinii sale, tăcută şi curioasă, cu tulburare şi reculegere, ca vrăjită, nu opuse nicio rezistenţă. Însă în timpul acestei descântări, n-o uită nici pe Lydia, îi şopti la ureche, încet, cuvinte şi alintări drăgăstoase şi o hotărî, până la urmă, să-şi ridice măcar faţa de pe pernă şi să o întoarcă spre el. Îi sărută în tăcere gura şi ochii, în vreme ce dincolo, mâna lui o stăpânea pe sora cea mică, pe deplin conştient, aproape neputând să îndure penibilul şi falsitatea întregii situaţii. Mâna lui stângă fu cea care îl învăţă de bine; în vreme ce ea făcea cunoştinţă cu trupul frumos al Juliei, care-l aştepta în tăcere, percepu, pentru prima oară, nu numai frumuseţea şi profunda deznădejde a dragostei sale faţă de Lydia, dar şi ridicolul ei. Ar fi trebuit, aşa i se părea acum, în vreme ce-şi dăruia buzele Lydiei iar mâinile Juliei, ar fi trebuit fie s-o constrângă pe Lydia la dăruire deplină, fie să purceadă mai departe, pe drumul său. A o iubi şi totuşi a renunţa la ea, fusese o neghiobie, o greşeală.

— Inima mea, şopti el la urechea Lydiei, suferim zadarnic. Cât de fericiţi am putea fi acum, toţi trei! Hai să facem ceea ce ne cere sângele!

Cum ea se retrase, înfiorată, dorinţa lui se refugie la cealaltă şi mâna lui stârni atâta plăcere, încât Julie răspunse cu un îndelung şi tremurat suspin de voluptate.

Când Lydia auzi acest oftat, gelozia îi strânse inima, de parcă i-ar fi picurat venin în ea. Se ridică, brusc, în capul oaselor, smulse învelitoarea de pe pat, sări în picioare şi strigă:

— Julie, hai să mergem!

Julie tresări; chiar şi numai necugetata intensitate a strigătului, care îi putea trăda pe toţi, o făcu să înţeleagă primejdia, deci se ridică în tăcere.

Dar Gură-de-Aur, jignit şi înşelat în toate instinctele sale, o cuprinse repede pe Julie, îi sărută amândoi sânii în timp ce ea se

ridica, și-i șopti încins la ureche:

— Mâine, Julie, mâine!

Lydia stătea în cămașă, desculță, pe dalele de piatră, degetele de la picioare i se zgârciseră de frig. Ridică de jos mantia Juliei și i-o anină de umeri, cu un gest de suferință și de umilință totodată, care nici în întuneric nu-i scăpă celeilalte, gest care o mișcă și o împacă imediat. Surorile se strecurară afară din odaie tăcute ca niște umbre. Răscolit de sentimente contradictorii Gură-de-Aur pândi în urma lor și respiră ușurat, căci în casă domnea aceeași liniște de moarte.

Astfel, părăsind acea însoțire ciudată și potrivnică naturii, cei trei tineri se văzură exilați acum fiecare într-o singurătate apăsată de gânduri, căci nici amândouă surorile, după ce ajunseră în odaia lor de culcare, nu reușiră să se lămurească între ele, ci fiecare ședea în patul ei singuratică, tăcută și încăpățânată. Un spirit al nefericirii și a] înfruntării, un demon al lipsei de sens, al însingurării și al confuziei sufletești părea să fi pus stăpânire pe casă. Gură-de-Aur adormi abia după miezul nopții, Julie abia spre dimineață. Lydia rămase trează, chinuită, până ce peste zăpadă răsări paloarea zilei. Se ridică imediat, se îmbrăcă, zăbovi îndelung în genunchi, în fața micului ei crucifix de lemn și se rugă, iar apoi, de cum auzi pe scări pasul tatălui ei, se duse la el și-l rugă să-i dea ascultare. Fără a încerca să facă vreo distincție între grija pentru virtutea Juliei și propria ei gelozie, ajunsese la concluzia că situația trebuie curmată. Gură-de-Aur și Julie mai dormeau, când cavalerul și aflase tot ce Lydia găsise de cuviință să-i împărtășească. Trecuse sub tăcere participarea Juliei la aventură.

Când Gură-de-Aur apăru, la ceasul obișnuit, în odaia de scris, îl zări pe cavaler – care altminteri se îndeletnicea cu compunerile lor în papuci și halat de pâslă – încălțat cu cizmele, îmbrăcat cu tunica, cu spada aninată la șold și își dădu îndată seama ce însemnau acestea.

— Pune-ți boneta, zise cavalerul, am de făcut un drum cu tine.

Gură-de-Aur își luă boneta din cui și-l urmă pe stăpânul său pe scări în jos, de-a lungul curții și afară pe poartă. Tălpile lor făceau să scârțâie strident omătul ușor înghețat, pe cer mai stăruia roșeața dimineții. Cavalerul mergea tăcut înainte, tânărul îl urma și își întoarse, de mai multe ori, privirea înapoi spre curte, spre fereastra odăii sale, spre acoperișul țuguiat, acoperit cu zăpadă, până ce acesta

se topi în zare. Niciodată nu va revedea acest acoperiș și aceste ferestre, niciodată odaia de scris și cea de culcare, nici pe cele două surori. De multă vreme se deprinsese cu ideea unei despărțiri subite, totuși inima i se strânse. Despărţirea îl durea amarnic.

Vreme de un ceas umblară astfel, stăpânul în față, tânărul în urma lui, amândoi fără să scoată o vorbă. Gură-de-Aur începu să se întrebe ce-l aștepta. Cavalerul era înarmat, poate îl va omorî. Totuși, nu-i venea să creadă. Primejdia era neînsemnată; trebuia numai să o rupă la fugă și bătrânul ar rămâne neputincios locului cu tot cu spada sa. Nu, viaţa nu-i era în pericol. Dar drumul acesta şi tăcerea, mersul în urma bărbatului solemn, jignit, această escortare mută de la locul faptei devenea, pas cu pas, tot mai chinuitoare. În sfârșit, cavalerul se opri.

— De aici încolo, zise el cu voce spartă, te vei duce singur mai departe, mereu în direcţia aceasta şi-ţi vei relua viaţa de hoinar, cu care ai fost obișnuit. De te vei arăta vreodată în apropierea casei mele, vei fi omorât. Nu vreau să mă răzbun împotriva ta; ar fi trebuit să fiu mai înțelept și să nu îngădui ca un om atât de tânăr să ajungă în preajma fiicelor mele. Dacă însă îndrăznești să te întorci, ți-ai pierdut viaţa. Du-te acum, Dumnezeu să te ierte!

Stătu pe loc; în lumina palidă a zorilor și a omătului, fața lui cu barba cenușie, părea stinsă. Rămase locului asemenea unei stafii și nu se urni până ce Gură-de-Aur nu dispăru după următoarea creastă de deal. Licăririle roșii de pe cerul acoperit de nori se pierduseră, soarele nu mai apăru, începu să ningă încet, cu fulgi subțiri, șovăielnici.

CAPITOLUL IX

După atâtea plimbări călare Gură-de-Aur cunoștea împrejurimile; ştia că dincolo de stufărişul îngheţat se află o șură a cavalerului, iar ceva mai încolo o gospodărie ţărănească, unde era cunoscut; într-unul din locurile acestea, va putea poposi şi înnopta. Mâine va hotărî ce are de făcut mai departe. Treptat îl cuprinse din nou sentimentul libertăţii, al străinătăţilor, de care se dezobişnuise de la o vreme. În această zi de iarnă morocănoasă și geroasă, străinătatea nu-l chema cu un parfum plăcut, avea un iz iute de chin, foame și ananghie și totuși, nemărginirea ei, grandoarea și crâncena ei asprime grăia inimii sale răsfățate, tulburate, cu un glas liniștitor, aproape consolator.

Umblă până osteni. „S-a isprăvit cu călăria, gândi el. O, lume largă!” Ningea încet, undeva, departe, coamele pădurilor se pierdeau, cenușii, în nori, tăcerea se întindea nesfârşită, până la capătul lumii. Oare ce se întâmplă acum cu Lydia, cu biata ei inimă speriată? îi părea amarnic de rău de dânsa; se gândea la ea cu duioșie, în timp ce ședea să se odihnească în mijlocul stufărișului pustiu, sub un frasin singuratic şi pleşuv. Până la urmă, frigul îl goni din loc, se sculă cu picioarele înţepenite, se sili, treptat, la un mers întins, lumina nevoiașă a zilei tulburi părea să scadă iarăşi. În timpul marşului îndelungat de-a curmezişul câmpurilor pustii scăpă de toate gândurile. Acum nu era momentul să gândească ori să nutrească sentimente, oricât de gingaşe, oricât de frumoase; acum important era să nu îngheţe, să ajungă la vreme într-un adăpost pentru noapte, să se strecoare asemenea jderului şi vulpii prin această lume neospitalieră, de gheaţă, și, pe cât cu putinţă, să nu se prăpădească aici, în câmp deschis; nimic altceva nu mai avea însemnătate.

Privi uimit împrejur, căci i se păru că aude bătaia depărtată a unor copite. Ar fi cu putinţă să-l urmărească? Pipăi micul cuţit de vânătoare din buzunar și-i desfăcu teaca de lemn. Acum călăreţul ajunse în raza

privirilor sale și recunoscu, de departe, un cal din grajdul cavalerului, ce se îndrepta stăruitor spre el. Fuga ar fi fost inutilă. Se opri locului și așteptă, fără a se teme de fapt, însă foarte încordat și curios, cu inima bătându-i repede. Violent îl străfulgera o clipă gândul: „Dacă aş reuşi să-l omor pe călărețul acesta, ce bine mi-ar merge; aş avea un cal și a mea ar fi lumea!" Dar când îl recunoscu pe călăreț, pe tânărul Hans, rândaș la grajduri, cu ochii săi apoși, albaștri-deschis, cu fața bună, de băiețaș timid, îi veni să râdă; ca să-l omoare pe acest băiat drăguț și bun ar fi avut nevoie de o inimă de piatră. Îl salută prietenos pe Hans și îl salută cu gingășie pe Hannibal, calul care-l recunoscu imediat, și căruia îi mângâie gâtul fierbinte, umed.

— Încotro zorești, Hans? îl întrebă.

— După tine, râse flăcăul, arătându-și toți dinții. Ai alergat o bună bucată de drum! Va să zică, de zăbovit, nu am voie să zăbovesc, trebuie doar să te salut și să-ți predau asta.

— Dar din partea cui să mă saluți?

— Din partea domnișoarei Lydia. Ei, amară ciorbă ne-ai mai fiert, magistre Gură-de-Aur; sunt fericit că am putut s-o șterg și eu puțin de acolo. Deși stăpânul nu trebuie să bage de seamă că am fost plecat și că am îndeplinit unele însărcinări, altfel ar ieși lată de tot. Va să zică, ia asta!

Îi întinse un pacheţel pe care Gură-de-Aur îl luă în primire.

— Ascultă, Hans, ai cumva o bucată de pâine prin buzunare? Dacă ai, dă-mi-o.

— Pâine? Ei, s-o mai găsi o coajă. Scormoni prin buzunare, și dădu la iveală o bucată de pâine neagră. Apoi voi să se aștearnă din nou la drum.

— Dar domnișoara ce face? întrebă Gură-de-Aur. Nu ți-a încredințat nimic? N-ai vreo scrisorică?

— Nimic. Am văzut-o numai o clipă. Știi, în casă e furtună; stăpânul aleargă de colo până colo, ca regele Saul. Prin urmare trebuie să-ți predau asta și atâta tot. Trebuie să mă întorc.

— Da, o clipă numai! Ascultă, Hans, n-ai putea să-mi dai cuțitul tău de vânătoare? Eu nu am decât unul mic. Dacă vin lupii sau cine știe... ar fi mai bine să am în mână ceva mai acătării.

Însă Hans nici nu voia să audă. I-ar părea rău, zicea el, dacă magistrul Gură-de-Aur ar păţi ceva. Dar jungherul său, nu, nu l-ar da niciodată, nici pentru bani, nici în schimb, o, nu nici măcar dacă l-ar ruga, personal, însăşi sfânta Genoveva. Aşa, iar acum trebuie să se grăbească, îi doreşte vreme bună şi-i pare rău.

Îşi strânseră mâinile, băiatul întoarse calul şi plecă. Gură-de-Aur privi în urma lui cu inima ciudat de îndurerată. Apoi desfăcu pachetul, bucuros de cureaua bună, din piele de viţel, cu care fusese legat. Înăuntru găsi un pieptar, împletit din lână cenuşie, groasă, evident lucrat de mâna Lydiei, şi destinat lui, iar în împletitura de lână, bine învelit, mai simţi ceva tare, era o felie de şuncă, iar în şuncă o crestătură mică, şi înfipt în ea, un ducat de aur, strălucitor. Niciun cuvânt scris. Cu darurile Lydiei în mână stătu locului, în zăpadă, nehotărât, apoi îşi scoase haina şi trase pe el pieptarul de lână, îi ţinea plăcut de cald. Se îmbrăcă repede, ascunse moneda de aur în buzunarul cel mai sigur, se încinse cu cureaua şi porni în grabă mai departe, de-a curmezişul câmpului; era timpul să ajungă la un loc de popas, ostenise de-a binelea. Dar la ţăran nu voia să se ducă, deşi acolo ar fi dormit la căldură şi cu siguranţă ar fi primit şi lapte; însă nu-i venea să flecărească, nici să înfrunte întrebările. Înnopta în şura cavalerului, dimineaţa porni mai departe prin ger şi vânt aspru, frigul îl silea la marşuri îndelungate. Multe nopţi de-a rândul îl visă pe cavaler şi spada lui şi pe cele două surori; multe zile de-a rândul solitudinea şi melancolia îi împovărară inima.

Într-una din serile următoare găsi găzduire pentru noapte într-un sat la nişte ţărani săraci, care nu aveau pâine, ci doar supă de mei. Aici îl aşteptau experienţe noi. Ţăranca, al cărei oaspete era, născu în timpul nopţii şi Gură-de-Aur fu sculat din fân ca să dea o mână de ajutor, deşi, până la urmă, nu i se găsi altceva de făcut decât să ţină o făclie până ce moaşa avea să-şi isprăvească treaba. Asista pentru prima oară la o naştere şi stătea cu ochii uimiţi, arzători, aţintiţi la faţa femeii, îmbogăţit dintr-o dată cu o nouă experienţă. Ceea ce desluşea pe faţa aceea i se părea demn de luat în seamă. La lumina faclei de brad, privind cu neînfrânată curiozitate la femeia care ţipa în durerile facerii, îşi dădu seama de ceva neaşteptat: liniile chipului schimonosit al celei ce ţipa se deosebeau foarte puţin de altele pe care le văzuse, în

clipa supremei beatitudini a dragostei, pe alte chipuri de femeie! Expresia unei dureri cumplite desfigura într-adevăr mai mult, era mai violentă decât cea a unei mari voluptăţi – dar nu fundamental deosebită, era aceeaşi contracţie aducând cu o grimasă, aceeaşi învăpăiere şi stingere. Fără să înţeleagă de ce, descoperirea că durerea şi plăcerea se aseamănă precum două surori gemene îl covârşi ca un miracol.

Şi se mai întâmplă ceva în satul acela. De dragul unei femei din vecini, pe care o zărise în dimineaţa următoare şi care răspunsese repede la întrebarea ochilor săi îndrăgostiţi, rămase şi a doua noapte în sat şi făcu femeia foarte fericită, căci abia acum instinctul său se putu îndestula iarăşi pentru prima oară după foarte lungă vreme şi după multele întâmplări de dragoste, care-l stârniseră şi-l dezamăgiseră întruna în aceste ultime săptămâni. Iar amânarea plecării îi prilejui o nouă experienţă; din pricina ei întâlni a doua zi, printre ţăranii din acelaşi sat, un tovarăş de drum, un lungan obraznic, pe nume Victor, ce arăta pe jumătate a popă, pe jumătate a tâlhar. Acesta îl salută cu frânturi de cuvinte latineşti şi se dădu drept un student pribeag, deşi depăşise de mult vârsta anilor de învăţătură.

Bărbatul cu bărbiţă ascuţită îl salută pe Gură-de-Aur cu oarecare cordialitate şi cu un anume umor de vagabond, care îl cuceri repede pe tânăr. La întrebarea acestuia unde anume învăţase şi încotro îl poartă drumeţia, ortacul cel ciudat declamă:

— Pe sufletul meu, sărmanul, şcoli înalte am frecventat destule; am fost la Köln şi la Paris şi despre metafizica slăninii afumate arareori s-au vorbit lucruri mai cu miez decât le-am rostit eu, în dizertaţia pe care am ţinut-o la Leyda. De atunci încoace, *amice,* eu, un biet porc de câine, cutreier imperiul german, cu sufletul, dragul de el, chinuit de neţărmurită foame şi sete; mi se zice „spaima ţăranilor" şi meseria mea constă în a instrui femeile tinere în tainele limbii latine şi a muta prin vrăji, cârnaţii din horn la mine în burtă. Ţinta mea este patul nevestei primarului şi dacă mă vor mânca în prealabil ciorile, atunci probabil că nu voi fi cruţat de obligaţia de a mă dedica plicticoasei profesii de arhiepiscop. E mai bine, tinere coleg, să foloseşti mâinile ca să-ţi îndestulezi gura şi nu invers, şi la urma urmelor, niciodată o friptură de iepure nu s-a simţit mai la locul ei decât în bietul meu stomac.

Regele Boemiei îmi este frate și tatăl nostru, al tuturor, ne hrănește, deopotrivă, pe amândoi, dar, întru atingerea acestui scop, pe mine mă lasă să depun eu însumi grosul strădaniilor, iar alaltăieri, hain la inimă cum sunt taţii îndeobşte, a vrut să abuzeze de mine, pentru a salva cu făptura mea viaţa unui lup pe jumătate mort de foame. De n-aș fi omorât dihania, domnule coleg, nu ai fi avut niciodată parte de onoarea de a mă cunoaște. *În saecula saeculorum, amen!*

Gură-de-Aur, încă nefamiliarizat cu umorul macabru și latineasca de haimana a acestui specimen, se cam temea de derbedeul deșirat, ciufulit și de râsul prea puţin plăcut, cu care își însoţea glumele, totuși ceva îl atrase la acest vagabond uns cu toate alifiile și se lăsă repede convins să continue călătoria împreună, căci fie că povestea cu lupul omorât fusese o născocire, fie că nu, în doi erau, în orice caz, mai puternici și aveau a se teme de mai puţine vitregii. Însă înainte de a purcede mai departe, fratele Victor voia să mai vorbească latinește cu sătenii, cum spunea el, și se încartirui la un biet ţăran. Dar nu se purtă, precum se purtase până acum Gură-de-Aur, în toate călătoriile sale, când fusese găzduit într-o gospodărie sau într-un sat, ci o luă din colibă în colibă, flecări cu fiecare femeie, își vârî nasul în fiecare grajd și în fiecare bucătărie și nu păru a se învoi să părăsească nicio bătătură, până ce nu-și luă de peste tot vama și tributul. Le povesti ţăranilor despre războiul din ţara italică și cântă lângă vatră balada despre bătălia de la Pavia, le recomandă bunicuţelor leacuri împotriva podagrei și a căderii măselelor, părea că știe totul și a fost pretutindeni, între timp își burduși cămașa deasupra curelei, gata să plesnească, cu felii de pâine, cu nuci, cu pere primite în dar. Uimit Gură-de-Aur îl privea cum își duce, neobosit, campania până la capăt, cum izbutea ba să sperie oamenii, ba să-i câștige, lingușindu-i, cum se umfla în pene și cum se lăsa admirat, cum maltrata latina și făcea pe cărturarul, impresionând printr-un limbaj pestriţ și obraznic, de haimana, cum în toiul povestirii sau al discursurilor savante, înregistra cu ochi ageri, vigilenţi, fiecare chip, fiecare sertar ce se deschidea, fiecare cheie și fiecare jimblă. Văzu, că avea de-a face cu un vagabond viclean spălat cu toate apele pământului, un bărbat care cunoscuse și trăise multe, răbdase adesea de foame și de frig și în lupta încrâncenată pentru viaţa sa, atât de sărăcăcioasă și mereu

primejduită, devenise priceput și neobrăzat. Deci așa deveneau toți cei care trăiau vreme îndelungată pe drumuri. Oare și el va deveni, cândva, la fel? A doua zi porniră mai departe. Gură-de-Aur încerca acum pentru prima oară gustul drumeției în doi. Umblau de trei zile împreună și Gură-de-Aur găsea mereu câte ceva de învățat de la Victor. Multe lucruri îl învățase pe vagabond în decursul anilor obișnuința, transformată în instinct, de a reduce totul la cele trei nevoi principale ale omului lipsit de cămin: asigurarea împotriva primejdiei de moarte, găsirea unui adăpost pentru noapte și procurarea hranei. Să recunoască din semnele cele mai puțin vizibile apropierea așezărilor omenești și pe timp de iarnă, și în toiul nopții, să cerceteze cu de-amănuntul fiecare colțișor de pădure sau de câmp, ca să vadă dacă e bun sau nu pentru popas, sau pentru un culcuș de noapte, ori să adulmece într-o secundă, la intrarea într-o odaie, măsura bunăstării sau a mizeriei în care trăiește proprietarul, precum și măsura generozității, curiozității ori a fricii sale – toate acestea erau arte în care Victor dobândise o adevărată măiestrie. El povesti mai tânărului tovarăș de drum multe lucruri pline de învățăminte. Când, odată, Gură-de-Aur îi ripostă zicând că lui nu-i vine să se apropie de oameni cu atâta chibzuire calculată, și că, deși nu cunoștea toate aceste arte, la rugămintea lui prietenoasă numai de foarte puține ori i se refuzase dreptul la ospitalitate, lunganul Victor râse și răspunse binevoitor:

— Ei da, Guriță-de-Aur, mititelule, s-ar putea ca ție să-ți izbutească, ești așa de tânăr și frumușel și arăți așa de nevinovat, încât înfățișarea ta un bilet bun de încartiruire. Muierilor le placi, iar bărbații cugetă: „Ah, Doamne, ăsta-i nevinovat, ăsta nu face rău nimănui.” Dar uite frățioare, omul îmbătrânește și pe mutra de copilandru crește barbă și se sapă riduri și pantalonii se găuresc și pe nesimțite, devii un musafir urât și nedorit, și în loc de tinerețe și nevinovăție, în ochii tăi nu se mai citește decât foame; dacă până la ceasul acela omul încă n-a lepădat mila și n-a învățat câte ceva din lume, e azvârlit fără vorbă multă la gunoi și se pișă câinii pe el. Dar mie mi se pare că tu nici așa nu vei mai colinda prea multă vreme pe drumuri, ai mâini prea fine, bucle prea frumoase, o să te aciuiești iarăși pe undeva unde se trăiește mai bine, într-un pat cald dobândit cu cununie sau într-o mănăstire frumoasă, ghiftuită sau într-o odaie

de scris, încălzită zdravăn. Chiar și porți straie atât de frumușele, încât ai putea fi luat drept un tânăr nobil.

Tot râzând, își petrecu mâna peste îmbrăcămintea lui Gură-de-Aur și acesta simți cum degetele caută și pipăie toate buzunarele și cusăturile; se feri, gândindu-se la ducatul său de aur. Povesti despre șederea lui în casa cavalerului și cum își câștigase straiele cele frumoase, cu mâzgăleala latinească. Însă Victor voi să știe de ce părăsise în toiul iernii aspre un cuib atât de călduros și Gură-de-Aur, neobișnuit cu minciuna, povesti câte ceva despre fiicele cavalerului. Atunci izbucni prima ceartă între cei doi camarazi. Victor îl socoti pe Gură-de-Aur un netot fără pereche, pentru că-și luase pur și simplu catrafusele și lăsase castelul și fecioarele care sălășluiau în el, în voia bunului Dumnezeu. Greșeala trebuia dreasă, va vedea el cum anume. Se vor duce la castel și bineînțeles că Gură-de-Aur nu trebuia să se arate acolo, ci doar să lase totul în seama lui. Va avea de întocmit o scrisorică pentru Lydia, așa și pe dincolo, și înarmat cu răvașul, el, Victor, va descinde la castel și, pe rănile Mântuitorului, nu se va întoarce de acolo fără atât și atât, socotind în bani și în bunuri. Gură-de-Aur se împotrivi și până la urmă deveni violent; refuză să mai asculte o vorbă despre asta sau să-i dezvăluie numele cavalerului, și drumul către el.

Când Victor îl văzu atât de mânios, râse din nou și-și compuse o mină binevoitoare:

— Ei, zise el, am priceput, nu-ți răci gura de pomană! Atât îți spun: ai lăsat să ne scape, o pradă zdravănă, băietele, și de fapt, asta nu-i prea frumos, nici colegial din partea ta. Dar tu nu le învoiești, mă rog, doar ești nobil, vrei să te întorci la castelul tău călare și s-o iei de nevastă pe domnișoara! Băiete, cât ți-e capul de împuiat cu prostii! Ei, hai, fie și așa, hai să ne vedem de drum mai departe și să ne împăcăm cu degeratul picioarelor.

Gură-de-Aur rămase până seara supărat și tăcut, dar cum în ziua aceea nu dăduseră peste nicio așezare și peste nicio urmă de om, îl lăsă pe Victor, nu fără recunoștință, să caute un loc potrivit pentru adăpostul de noapte, să înalțe o apărătoare între două trunchiuri la marginea pădurii și să adune multe crengi de brad, pentru a clădi un culcuș. Mâncară pâine și brânză din buzunarele pline ale lui Victor.

Gură-de-Aur se rușină de mânia sa de dinainte, se arătă cuviincios și gata de orice ajutor, îi oferi camaradului, pentru noapte, pieptarul său de lână, căzură la învoială, de frica fiarelor, să stea de strajă cu schimbul, și Gură-de-Aur prelua prima veghe, în timp ce Victor se culcă pe crengile de brad. Gură-de-Aur stătu vreme îndelungată rezemat de un trunchi de molid, și nu se mișcă, pentru a nu-l tulbura pe celălalt, care dormea. Apoi începu să se plimbe de colo până colo, căci i se făcuse frig. Umblă în sus și în jos pe o distanță tot mai lungă, văzu cum vârfurile ascuțite ale brazilor înțepau cerul palid, ascultă cu solemnitate și cu oarecare spaimă liniștea profundă a nopții de iarnă, își simți inima caldă, vie, bătând solitară în tăcerea glacială ce nu-i dădea răspuns și, întorcându-se încet, auzi respirația camaradului adormit, îl cuprinse, mai puternic ca oricând, sentimentul celui pierdut în lume, care nu a durat între ființa lui și marea spaimă ziduri despărțitoare de casă, de castel sau de mănăstire, care aleargă, gol și însingurat, prin lumea neînțeleasă, plină de dușmănie, însingurat pe sub stelele reci, ironice, printre animalele pitite la pândă, printre copacii răbdători, neclintiți.

Nu, gândi el, nu va deveni niciodată asemenea lui Victor, chiar dacă va rămâne pe drumuri toată viața. Nu-și va putea însuși felul acesta de a se apăra de groază, nici furișatul viclean, hoțesc și nici meșteșugul acesta de a face pe măscăriciul zgomotos, obraznic, acest umor macabru, limbut, de fanfaron. Poate că bărbatul cel isteț și aspru, avea dreptate, poate că el. Gură-de-Aur, nu va fi niciodată aidoma lui, niciodată pe de-a-ntregul un vagabond iar într-o bună zi se va refugia, între niște ziduri. Cu toate acestea va rămâne, dezrădăcinat și fără de țintă, niciodată nu se va simți într-adevăr apărat și în siguranță mereu, lumea îl va înconjura misterios de frumoasă și misterios de tulburătoare, mereu va trebui să pândească, să-și plece urechea la această tăcere, în mijlocul căreia bătaia inimii era atât de timidă, de trecătoare. Se vedeau puține stele, nu adia nimic prin văzduh, dar sus, în tării, norii păreau a se învălmăși.

După o bună bucată de vreme Victor se deșteptă – Gură-de-Aur nu se îndurase să-l trezească – și-l chemă.

— Vino, strigă el, acum trebuie să dormi tu, altfel mâine nu vei fi bun de nimic...

Gură-de-Aur îi dădu ascultare, se întinse în culcuş şi închise ochii. Era destul de obosit dar nu dormi, gândurile îl ţineau treaz, şi dincolo de gânduri, un sentiment, pe care nu şi-l mărturisea nici sieşi, un sentiment de teamă şi de neîncredere faţă de camaradul său. I se părea acum de neînţeles cum de i-a putut povesti despre Lydia acestui om grosolan, cu un râs atât de gălăgios, acestui farsor şi cerşetor obraznic. Era supărat pe celălalt şi pe sine şi, îngrijorat, căuta în gând felul şi prilejul cel' mai potrivit pentru a se despărţi de el.

Trebuie să fi aţipit totuşi, căci se sperie şi rămase surprins când simţi mâinile lui Victor pipăindu-i atent hainele. Într-unui din buzunare avea cuţitul, în celălalt ducatul; dacă le-ar fi găsit, Victor le-ar fi furat, negreşit, pe amândouă. Se prefăcu adormit, se răsuci pe o parte' şi pe alta, parcă beat de somn, îşi mişcă braţele, iar Victor se retrase. Gură-de-Aur era foarte pornit. Împotriva lui şi hotărî ca a doua zi să se despartă de el.

Când însă, cam după un ceas, Victor se aplecă din nou peste el, începând să caute, Gură-de-Aur fu cuprins de o mânie rece. Fără a se mişca, deschise ochii şi zise, dispreţuitor:

— Pleacă de-aici, de la mine nu-i rost să furi nimic. Speriat de apostrofare, hoţul întinse mâinile şi le încleştă pe gâtul lui Gură-de-Aur. Când Gură-de-Aur se apără şi încercă să se ridice, celălalt apăsă şi mai tare, şi în acelaşi timp îi puse genunchiul în piept. Nemaiputând respira, Gură-de-Aur se zbătu şi se zvârcoli violent, şi cum nu izbuti să scape, îl străfulgeră spaima de moarte care-i inspiră prezenţă de spirit. Îşi vârî mâna în buzunar şi în timp ce celălalt continua să-l sugrume, scoase micul cuţit de vânătoare şi izbi, brusc şi orbeşte, de câteva ori în cel îngenuncheat peste el. După o clipă mâinile lui Victor îl slobozіră, avu din nou aer; inspirând adânc şi sălbatic Gură-de-Aur îşi gustă viaţa regăsită. Încercă apoi să se ridice, însă camaradul deşirat se prăbuşi peste el, moale şi fleşcăit, cu un geamăt înfiorător şi sângele lui năpădi faţa lui Gură-de-Aur. Abia acum izbuti acesta să se scoale. În lumina cenuşie, nocturnă, îl zări pe lungan, zăcând grămadă; atingându-l dădu de sânge peste tot. Îi săltă capul, dar acesta căzu la loc, moale şi greu, ca un sac. Din piept şi din gât continua să-i gâlgâie sângele, viaţa i se scurgea din trup cu oftaturi fără rost, din ce în ce mai slabe.

„Iată, am ucis un om”, gândi Gură-de-Aur și gândul îi revenea întruna, pe când, îngenuncheat deasupra mortului, îi privea fața cuprinsă de paloare. „Sfântă Maică a Domnului, am ucis”, se auzi vorbind singur.

Deodată simți că nu mai e în stare să zăbovească aici. Își luă cuțitul, îl șterse de pieptarul de lână purtat de celălalt, și împletit de mâinile Lydiei, pentru iubitul ei; vârî cuțitul în teaca de lemn și-l ascunse la loc în buzunar, sări în picioare și o rupse la fugă, cât îl ținură puterile.

Moartea vagabondului cel vesel îi apăsa greu sufletul; când se crăpă de ziuă, se spălă cu zăpadă, înfiorat de sângele pe care-l vărsase și rătăci de colo până colo, fără țintă, cuprins de groază, încă o zi și o noapte. Nevoile trupului îl dezmeticiră până la urmă și-i curmară regretele și frica.

Răzlețit în ținutul pustiu și înzăpezit, fără adăpost, fără drum, fără hrană și aproape fără somn, ajunse la mare ananghie, foamea îi țipa în trup asemenea unei fiare, de mai multe ori se întinse epuizat, în mijlocul câmpului, închise ochii și se crezu pierdut, nemaidorind nimic, decât să doarmă și să moară în zăpadă. Dar ceva îl îmboldea să se scoale de fiecare dată, pornea să meargă deznădăjduit și lacom, pentru a-și salva viața și chiar pradă celor mai cumplite spaime, îl încântă și-l ameți puterea și sălbăticia dincolo de orice rațiune a voinței de a nu muri, puterea imensă a instinctului vital. De pe o tufă înzăpezită de ienupăr culese, cu mâini vinete de ger, bobițele stafidite și le mâncă, sfărâmicioase și amare cum erau, amestecându-le cu ace de brad; înghiți pumni întregi de zăpadă, pentru a-și stinge setea. Cu respirația tăiată, suflând în mâinile înțepenite, șezu pe o movilă și-și îngădui un scurt răgaz de odihnă, pândi lacom în toate direcțiile, dar nu se vedea nimic decât câmp sterp și pădure, nicăieri o urmă de fum. Peste capul său, trecură în zbor, niște ciori, privi mânios în urma lor. Nu, nu se vor ospăta din trupul lui, nu câtă vreme mai avea o picătură de vlagă în picioare, o scânteie de căldură în sânge. Se ridică și porni din nou în ne-cruțătoarea cursă împotriva morții. Mergea și mergea, iar în febra epuizării și a ultimului efort, gânduri ciudate puneau stăpânire pe el, purta discuții smintite, de unul singur, ba pe tăcute, ba cu glas tare. Vorbea cu Victor, cu cel înjunghiat, vorbea cu el brutal și ironic:

— Ei, viclene, cum îți merge? îți râde luna-n mațe, haimana, îți rod vulpile urechile? Zici că ai omorât un lup? L-ai mușcat de beregată sau i-ai smuls coada, hai? Ai vrut să-mi furi ducatul, nesătulule! Numai că Guriță-de-Aur, mititelul te-a prins, așa-i bătrâne, și te-a cam gâdilat pe la coaste! Și doar aveai desagile pline cu pâine și cu cârnați și cu brânză, porcule, sac fără fund ce ești!

Împroșca și urla de unul singur asemenea vorbe de ocară, îl suduia pe mort, se îmbăta de biruința asupra lui, îl lua în râs, pentru că se lăsase răpus, tâmpitul, prostovanul, lăudărosul!

După aceea însă, gândurile și vorbele sale nu mai fură adresate lui Victor. Acum o vedea pe Julie, pe mica și frumoasa Julie, așa cum îl părăsise în noaptea aceea; o striga, cu alintări, cu gingășii nerușinate, nebunești, încerca s-o seducă, s-o ademenească, s-o hotărască să-și scoată cămășuța și să călătorească împreună cu el prin ceruri, cu un ceas înainte de moarte, cu o secundă înainte de jalnicul său sfârșit. Implorându-i și provocându-i, grăi sânilor ei mititei, pietroși, picioarelor, părului blond și creț de la subțioara ei.

Și iarăși în vreme ce umbla împleticindu-se, cu încheieturile înțepenite, peste buruienile câmpului, acoperite de zăpadă și înghețate, beat de durere, cu un sentiment de triumf inspirat de lăcomia de viață ce ardea în el ca o vâlvătaie, începu să șoptească; dar acum cel cu care vorbea era Narcis, lui îi împărtășea noile sale descoperiri, înțelepciuni și glume.

— Ți-e frică, Narcis, îi vorbi, ți-e groază, ai observat oare ceva? Da, stimate prietene, lumea e plină de moarte, plină de moarte, stă cocoțată pe fiecare gard, după fiecare copac și nu folosește la nimic că înălțați ziduri și dormitoare și capele și biserici, ea se zgâiește la voi prin ferestre, râde, vă cunoaște pe fiecare dintre voi fără greș, în miez de noapte o auziți cum râde de sub geamul vostru și vă strigă pe nume. Cântați-vă psalmii și, aprindeți frumos lumânări pe altar și rugați-vă la vecernii și la utrenii și strângeți buruieni pentru laborator și cărți pentru bibliotecă! Postești, prietene? Te lipsești de somn? O să te ajute ea, cumătră, o să te facă să te lipsești de toate, numai ciolanele o să ți le lase. Fugi, scumpule, fugi repede, aici pe câmp se aține dumneaei, fugi și ține-ți bine ciolanele laolaltă, că vor să se împrăștie, n-o să le mai avem multă vreme. Ah, bietele noastre ciolane, ah, biata

noastră gură și bietul nostru pântec, ah, biata noastră fărâmă de creier de sub țeasta asta tare! Totul vrea să se risipească, vrea să se ducă naibii, pe copaci șed ciorile, popi în sutane negre...

De mult nu mai ştia cel rătăcit încotro se duce, unde se află, ce spune, dacă e culcat sau mai e în picioare. Cădea peste tufișuri, se lovea de copaci, se prindea, în cădere, de zăpadă sau de spini. Dar instinctul său era viguros, îl smulgea mereu din loc, îl mâna mereu mai departe în goana lui oarbă. Când se prăbuși pentru ultima oară și rămase zăcând pe jos, se găsea în același sătuc, unde, cu câteva zile mai înainte, îl întâlnise pe Victor, şi unde ţinuse, timp de o noapte, facla de brad deasupra femeii ce năștea. Acolo rămase întins pe pământ, iar oamenii veniră, alergând, și se strânseră în jurul lui, și-și dădură cu părerea, dar el nu mai auzea nimic. Ţăranca, a cărei dragoste o gustase atunci, îl recunoscu și se sperie de înfățișarea lui, i se făcu milă de el, îl lăsă pe bărbatul ei s-o ocărască și-l târî pe cel pe jumătate mort în grajd.

Nu dură mult până ce Gură-de-Aur se putu ridica din nou în picioare și fu în stare să-și continue drumul. Căldura grajdului somnul și laptele de capră, pe care femeia i-l dăduse de băut, îl tămăduiră și-i redară puterile; relele prin care trecuse de curând, alunecaseră în urmă, undeva foarte departe, de parcă s-ar fi scurs multă vreme de când le trăise. Marşul cu Victor, noaptea geroasă, de spaimă, din pădure, sub brazii aceia, încleștarea înfiorătoare de pe culcuș, moartea îngrozitoare a camaradului, zilele și nopţile de ger, de foame și rătăcire, toate țineau de trecut, le uitase aproape; dar nu erau totuși uitate, ci numai biruite, numai rămase în urmă. Ceva stăruia însă, ceva imposibil de exprimat în cuvinte, ceva totodată, de spaimă și de preţ, ceva scufundat și, totuși, pentru totdeauna prezent, o experienţă, un gust anume pe limbă, un inel în jurul inimii. În numai doi ani deșertase până la fund cupa plăcerilor și suferințelor vieţii fără de căpătâi: singurătatea, libertatea, pânda pădurii și a fiarelor, dragostea necredincioasă, hoinară, ananghia cumplită, de moarte. Zile întregi fusese musafir în câmpia văratică, zile și săptămâni în pădure, zile în zăpadă, zile în spaima și în vecinătatea morţii și din toate prin câte trecuse, lucrul cel mai covârșitor și mai ciudat fusese felul cum se apărase de moarte, faptul că se știa mic și prăpădit și amenințat, și

totuși, în această ultimă luptă, deznădăjduită, cu moartea, simţise în sine această putere, superbă, teribilă, această încăpăţânare a vieţii. Asta stăruia în el ca un ecou, asta-i rămăsese înscris în inimă, asemenea gesturilor şi chipurilor voluptăţii, care semănau atât de bine cu ale nașterii și ale morţii. Cum strigase, deunăzi, femeia în chinurile facerii şi cum îşi schimonosise faţa, şi cum se prăbuşise, deunăzi, tovarășul lui de drum, Victor, iar sângele lui cursese atât de repede și de tăcut! Oh, şi el însuşi cum simţise, în zilele lui de foame, cum îl pândește moartea din toate părţile, cât îl duruse foamea, și ce frig îi fusese, ce frig! Şi cum luptase, cum îi dăduse morţii peste nas, cu ce spaimă și cu ce voluptate crâncenă se apărase! Acum i se părea că pe lângă cele ce i se întâmplaseră nici nu ar mai fi multe de aflat în viaţă. Poate cu Narcis ar fi putut vorbi despre toate acestea, cu nimeni altcineva.

Când Gură-de-Aur îşi reveni pentru prima oară, de-a binelea, pe culcuşul de paie din grajd, nu-şi mai găsi în buzunar ducatul. Să-l fi pierdut în timpul marşului îngrozitor, când umblase împleticindu-se, pe jumătate inconștient, în ultima zi de foame? Rămase multă vreme pe gânduri, căutând răspuns Ia întrebare. Ducatul îi fusese drag, n-ar fi vrut să-l piardă. Ce-i drept, banii nu însemnau mare lucru pentru el, abia le cunoștea valoarea. Dar această monedă de aur îi devenise importantă din două motive. Era singurul dar ce-i mai rămăsese de la Lydia, căci pieptarul de lână zăcea în pădure, cu Victor, îmbibat de sângele acestuia. Și apoi, mai presus de toate, din pricină că nu voise să rabde înstrăinarea monezii de aur, de aceea se apărase de Victor, şi fusese silit să-l ucidă. Dacă ducatul era acum pierdut, toate întâmplările din noaptea aceea de groază rămâneau fără rost și fără valoare. După ce stătuse multă vreme pe gânduri, se destăinui şi ţărăncii.

— Christine, îi șopti el, am avut o monedă de aur în buzunar şi acum n-o mai am.

— Ai și băgat de seamă? zise ea cu un zâmbet deosebit de drăgăstos, dar totodată șiret și hazliu care-l încântă într-atât, încât în ciuda slăbiciunii sale, o cuprinse în braţe.

— Ce băiat ciudat eşti tu, zise ea cu gingăşie, atât de înţelept şi de delicat şi totodată atât de prost! Căci cine aleargă prin lume cu un

ducat în buzunar la vedere? O, băiat copilăros ce ești, prostuț și dulce! Moneda ta de aur am găsit-o eu, încă de pe când te-am culcat aici, în paie.

— Așa? Și unde-i acuma?

— Caut-o, râse ea și-l lăsă, într-adevăr, să o caute îndelung, până ce-i arătă, pe tunică, locul cu pricina, în care o prinsese cu o cusătură solidă.

Mai adăugă o mulţime de sfaturi bune, materne, pe care Gură-de-Aur le dădu repede uitării, dar serviciul pe care i-l făcuse, din dragoste, şi râsul acela şiret şi binevoitor de pe chipul ei de ţărancă, nu-l uită niciodată. Se strădui a-i arăta câtă recunoştinţă îi poartă, şi când, peste puţin, se simţi din nou în stare de drum şi voi să pornească mai departe, ea îl ţinu pe loc, căci în zilele acestea se schimba luna şi era sigură că vremea se va mai îmblânzi. Și așa se și întâmplă. Când porni mai departe, zăpada părea cenuşie şi bolnavă, şi văzduhul era greu de umezeală, iar sus, în tării se auzea geamătul vântului, care prevestea dezgheţul.

CAPITOLUL X

Din nou gheaţa se scurgea pe râuri în jos, din nou sub frunzişul putred mirosea a violete, din nou Gură-de-Aur umbla prin anotimpurile pestriţe, sorbea cu ochi nesăţioşi pădurile, munţii şi norii, hoinărea de la o ogradă la alta, de la un sat la altul, de la o femeie la alta, şedea uneori, în răcoarea serii, trist şi cu inima îndurerată, sub câte o fereastră dincolo de care ardea lumina, iar din răsfrângerea ei roşietică radia spre el, splendidă şi de neatins, imaginea a tot ce putea însemna pe pământ fericire, cămin şi pace. Toate reveneau iarăşi şi iarăşi, toate câte crezuse a le cunoaşte atât de bine, toate reveneau şi păreau, totuşi, de fiecare dată altminteri: colindatul îndelung peste câmpuri şi lunci sau pe drumuri pietroase, somnul văratic din pădure, hoinăreala prin sate, în urma şirurilor de fete tinere care se întorceau acasă, mână în mână, de la zvântatul finului sau de la culesul hameiului, primul fior al toamnei, primele geruri tăioase – toate reveneau, o dată, de două ori, banda pestriţă a imaginilor se depăna nesfârşită în faţa ochilor săi.

Nu puţine ploi şi nu puţine zăpezi apucase Gură-de-Aur pe drumuri, până când, într-o bună zi, străbătând o pădure luminoasă de fag, care începuse a înmuguri verde-deschis urcă o coastă şi, de sus, de pe creasta muntelui, zări, desfăşurându-se în faţa sa, un peisaj nou, care îi încântă ochii şi stârni în inima lui un val de presimţiri, de doruri şi de nădejdi. De zile întregi ştia că se apropie de acest ţinut şi îl aşteptase, dar faptul că-l vedea izbuti totuşi să-l surprindă la acest ceas de amiază, şi ceea ce ochii săi percepură, la prima întâlnire, îi confirmă şi-i întări aşteptările. Printre trunchiurile cenuşii şi printre crengile ce se legănau molcom, văzu o vale colorată în brun şi verde, în mijlocul căreia licărea, albastru-sticlos, un râu lat. Îşi dădu seama că începând de acum se va isprăvi şi pentru o bucată de vreme cu umblatul peste mirişti, fără drumuri, prin câmpii sălbatice, prin păduri şi singurătăţi

în care numai arareori putea poposi în câte o gospodărie sau în vreun sătuc nevoiaş. Aici, în vale, curgea râul, și de-a lungul râului se întindea unul din cele mai frumoase și mai vestite drumuri ale imperiului, aici se aşternea până în zare un ţinut bogat, îndestulat, pe aici treceau plute și bărci, iar drumul ducea spre sate frumoase, spre castele, mănăstiri şi oraşe bogate şi cine voia putea hălădui pe drumul acesta zile și săptămâni în șir, fără grijă că s-ar putea înfunda brusc, asemenea unui şleau mizer de ţară, undeva în desişul unei păduri sau în umezeala unei mocirle. Îl aștepta ceva nou și Gură-de-Aur se bucură.

În seara aceleiași zile, se și afla într-un sat frumos așezat pe șoseaua lată, între râu și roșcatele coaste cu vii, un sat unde casele cu fronton, aveau grinzile aparente, vopsite vesel în roşu; se vedeau porţi cu intrări boltite și străduţe tăiate în trepte de piatră, dintr-o fierărie se revărsa pe uliţă lumina roşie a focului şi bătăile sonore ale nicovalei. Plin de curiozitate hoinări cel proaspăt sosit, prin toate uliţele și ungherele, adulmecă izul de butoi și de vin, ce izvora din gurile de pivniţă, iar la malul râului mirosul proaspăt de apă și de pește; se uită la casa Domnului şi cercetă cimitirul, şi nu uită să-şi ochească o şură potrivită, în care la nevoie se putea aciui preţ de o noapte. Dar înainte de asta, voia să-și încerce norocul la casa parohului cerând ceva de-ale gurii. Dădu peste un preot gras, cu faţa stacojie, care-l interogă şi căruia îi relată povestea vieţii sale, trecând unele pasaje sub tăcere şi adăugând altele, născocite; în urma acestei povestiri fu primit cu prietenie şi nevoit să petreacă seara în prelungi discuţii cu sfinţia-sa, dar ospătat cu mâncări alese și vin. A doua zi porni mai departe, de-a lungul șoselei, care urma cursul râului. Văzu trecând plute și bărci împovărate, lăsă în urmă căruţe, câte una îl duse chiar o bucată de drum; zilele de primăvară goniră una după alta repede şi supraîncărcate de imagini, sate şi orăşele îl găzduiau, femei îi zâmbeau de după gardurile grădinilor sau îngenuncheau în ţărâna brună, în care sădeau răsaduri, fete cântau pe uliţele satelor, la ceasul înserării.

Într-o moară, o slujnică tânără îi plăcu atât de mult, încât rămase două zile încheiate în împrejurimi și-i dădu târcoale; ea râse și stătu cu plăcere la flecăreală cu el, lui i se păru că mai mult ca orice i-ar surâde să devină ajutor de morar și să rămână pentru totdeauna aici. Şezu cu

pescarii, ajută cărăușilor să dea nutreț cailor și să-i țesale, primi în schimb pâine și carne și putu să-și continue călătoria cu ei. Îi prii, după îndelungata lui singurătate, această lume de drumeți prietenoși, după atâta vreme petrecută numai cu gândurile lui, veselia laolaltă cu oameni vorbăreți și voioși după nesfârșitele posturi, îndestularea cotidiană cu mâncare îmbelșugată, bucuros se lăsă dus de valul acesta zglobiu care-l săltă și-l purtă mai departe; și cu cât se apropia de orașul de reședință al episcopiei, cu atât șoseaua devenea mai aglomerată și mai veselă.

Într-un sat, cum tocmai se însera, se duse să se plimbe de-a lungul apei, sub niște copaci cu coroane falnice. Râul curgea puternic și liniștit, șuvoiul murmura și ofta sub rădăcinile arborilor, de după un deal răsărea luna, azvârlind scânteieri peste râu și umbre sub arbori. Întâlni acolo o fată care ședea și plângea, se certase cu iubitul ei, el plecase și o lăsase singură. Gură-de-Aur se așeză lângă ea și-i ascultă jelania, îi mângâie mâna, îi povesti despre pădure și despre căprioare, o împacă, o făcu să râdă puțin și ea îi îngădui o sărutare. Dar atunci apăru, iubitul fetei pornit în căutarea ei; se potolise și regretase cearta. Când îl găsi pe Gură-de-Aur, șezând lângă ea, se azvârli asupra lui și-l izbi cu pumnii; Gură-de-Aur izbuti cu oarecare trudă să se apere, până la urmă reuși totuși să se descotorosească de el, flăcăul fugi, ocărind, spre sat, fata se mistuise de mult. Dar Gură-de-Aur, neîncrezător în această pace nestatornică, își părăsi culcușul pregătit și merse mai departe, preț de-o jumătate de noapte la lumina lunii, străbătând o lume tăcută, argintată, mulțumit foarte, încântat de picioarele lui zdravene, nu se opri până ce roua nu-i spălă colbul alb de pe încălțări, apoi, obosit, dintr-o dată se culcă sub cel mai apropiat copac și adormi. Se făcuse de mult ziuă când îl trezi un gâdilat pe obraz, beat de somn căută să izgonească, dând din mână, presupusa gâză, adormi la loc și în curând fu din nou trezit de același gâdilat; în fața lui stătea o țărăncuță, care – în vreme ce-l privea – îl gâdila cu vârful unei nuielușe de salcie. Se ridică, împleticindu-se, își dădură binețe zâmbindu-și unul altuia, iar ea îl conduse într-un șopron, unde chipurile se dormea mai bine. Dormiră un timp acolo, împreună, apoi ea plecă în fugă și reveni cu o căldare mică, plină cu lapte cald, proaspăt muls. Dărui fetei o bentiță albastră de prins părul, pe care nu

de mult o găsise în uliță și pe care o pusese bine și apoi, înainte ca el s-o pornească mai departe, se mai sărutară o dată. Se numea Franziska și lui Gură-de-Aur îi păru rău că trebuia s-o părăsească.

În seara aceleiași zile găsi adăpost într-o mănăstire, dimineața luă parte la misă; o mie de amintiri îi unduiră miraculos în inimă, aerul de sub bolți, pietros și rece, sunetul sandalelor pe dalele de piatră ale coridoarelor îl mișcară, trezindu-i o emoție parcă de acasă. După ce misa se isprăvi și în biserica mănăstirii se lăsă liniștea, Gură-de-Aur rămase îngenuncheat; inima lui era tulburată într-un fel ciudat, noaptea trecută visase multe. Simțea dorința de a se elibera într-un fel de propriul său trecut, de a-și schimba oarecum viața, nu știa nici el de ce, poate că îl tulbura numai amintirea anilor de la Mariabronn și a tinereții sale pioase. Se simțea îndemnat să se confeseze și să se primenească, avea de mărturisit multe păcate mărunte, multe vicii neînsemnate, dar mai greu decât orice îl apăsa moartea lui Victor, care se prăpădise de mâna lui. Găsi un preot, i se spovedi, îi povesti una și alta, îndeosebi loviturile de cuțit în gâtul și în spatele bietului Victor. O, de cât timp nu se mai mărturisise! Numărul și greutatea păcatelor sale i se părură covârșitoare, ar fi fost gata să ispășească pentru ele, luând asupră-i un canon greu. Dar părintele confesor părea a cunoaște viața celor hoinari, nu se îngrozi, îl ascultă calm, îl dojeni și-l avertiză, cu seriozitate și simpatie, fără a se gândi să-l afurisească.

Gură-de-Aur se ridică ușurat, își rosti rugăciunile în fața altarului, după cum îl îndemnase părintele și era gata să părăsească biserica, dar în acea clipă o rază de soare pătrunse printr-o fereastră, privirea lui o urmări și atunci zări, într-o capelă laterală, o statuie care parcă îi grăia și-l atrăgea atât de intens, încât se întoarse spre ea cu ochi de îndrăgostit și o privi, cu adâncă evlavie, profund mișcat. Era o Maică a Domnului, lucrată din lemn, nespus de gingașă, care stătea ușor plecată și felul cum mantia albastră îi cădea de pe umerii înguști, cum întindea mâna gingașă, de fată, cum priveau ochii ei mai sus de gura îndurerată, cum i se arcuia fruntea superbă, toate acestea erau atât de vii, de frumoase, de profunde și de însuflețite, cum – i se păru – nu mai văzuse niciodată. Nu se sătura să privească aceste buze, această curbură delicată, dulce a gâtului. I se părea că vede ceva ce mai întâlnise de nenumărate ori în visele și presimțirile lui, ceva după care

tânjise adesea. În câteva rânduri dădu să plece, dar de fiecare dată ceva îl atrăgea îndărăt.

Când, în sfârșit, voi totuși să pornească, îl descoperi pe părintele căruia i se mărturisise adineauri, stând în spatele său.

— Ți se pare frumoasă? întrebă acesta, prietenos.

— Nespus de frumoasă, zise Gură-de-Aur.

— Mulți spun la fel, răspunse preotul. Iar alții dimpotrivă spun că n-ar fi o adevărată Maică a Domnului, că ar fi prea de modă nouă, prea lumească, și totul de la exagerat și neadevărat. Mulți se contrazic pe seama ei. Va să zică ție-ți place, îmi pare bine. Se află abia de un an aici în biserică, a donat-o un binefăcător al casei noastre. E cioplită de meșterul Niklaus.

— Meșterul Niklaus? Cine-i meșterul Niklaus, unde stă? Îl cunoașteți? O, vă rog, spuneți-mi ceva despre el! Cel ce-i în stare să creeze asemenea lucru trebuie să fie un om minunat și binecuvântat.

— Nu știu multe despre el. Este un sculptor în lemn din orașul de reședință al episcopului nostru, cale de o zi de aici, și ca artist, se bucură de mare faimă. De obicei artiștii nu sunt chiar niște sfinți și probabil că nici el nu este, dar fără îndoială un bărbat de talent, un spirit ales. L-am văzut de câteva ori...

— Oh, l-ați văzut! Cum arată?

— Fiule, pari cu totul vrăjit de el. Ei bine, caută-l și du-i salutări din partea lui pater Bonifazius.

Gură-de-Aur mulțumi în cuvinte deosebit de însuflețite. Părintele plecă zâmbind, el însă zăbovi încă multă vreme în dreptul acestei statui misterioase al cărei piept părea că respiră și pe a cărei față păreau să trăiască laolaltă atâta durere și atâta dulceață, încât i se încleșta inima.

Ieși din biserică schimbat, pașii îl purtară printr-o lume cu desăvârșire nouă. Din clipele acelea, trăite în fața statuii sfinte, de lemn, Gură-de-Aur intrase în stăpânirea a ceva ce el însuși nu mai avusese niciodată, și care la alții, îi stârnise de atâtea ori zâmbetul sau invidia: un scop! Avea un scop și poate că va izbuti să-l atingă și poate că astfel întreaga sa viață neînchegată, va dobândi sens și valoare. Cu bucurie și cu teamă simțea cum îl străbate acest sentiment nou, și-i înaripează pașii. Șoseaua frumoasă, veselă, pe care umbla, nu mai era

ce fusese ieri, un prilej permanent de sărbătoare câmpenească și un loc unde era o plăcere să zăbovești astăzi, nu mai era decât un simplu drum, era drumul spre oraş, drumul spre meşter. Zori, nerăbdător. Ajunse încă înainte de a se însera, văzu turnurile răsărind de după ziduri, deasupra porții zări blazoane dăltuite și steme pictate, păși înăuntru cu inima palpitând şi abia luă în seamă hărmălaia şi înghesuiala voioasă de pe străzi, cavalerii care treceau călare, căruţele şi trăsurile. Nici cavalerii, nici căruţele, nici oraşul şi nici episcopul nu aveau vreo însemnătate pentru el. Întrebă pe primul om pe care-l întâlni la poartă unde locuieşte meşterul Niklaus şi rămase profund dezamăgit că acela nu ştia nimic despre sculptor.

Ajunse într-o piaţă cu case mari, multe dintre ele erau împodobite cu picturi sau cu statui. Deasupra intrării unei case stătea, mare şi strălucitor, chipul sculptat al unui lăncier, colorat în tonuri extrem de vii. Nu era atât de frumos, ca statuia din biserica mânăstirii, dar felul anume cum stătea, și-și arăta pulpa și înțepa cu barba către lume, îl făcu pe Gură-de-Aur să gândească totuși, că putea să fi fost făurit de același meșter. Intră în casă, bătu la uși, urcă trepte, dădu până la urmă peste un domn îmbrăcat cu un halat de catifea împodobit cu blană, și-l întrebă, unde l-ar putea afla pe meșterul Niklaus. Ce vrea de la dânsul, întrebă domnul și Gură-de-Aur trebui să facă un efort ca să se stăpânească, și să se mărginească a-i spune doar că are de transmis un mesaj. Domnul îi indică numele străzii în care locuia meșterul, și până ce Gură-de-Aur, tot întrebând, găsi drumul până acolo, se făcuse noapte. Puțin cam speriat, dar totuși foarte fericit stătea acum în fața casei meşterului, cu privirea ridicată spre ferestre, gata să dea buzna. Dar luă aminte că era târziu, că arăta nădușit și colbuit de marşul de peste zi, aşa încât se stăpâni şi aşteptă. Rămase vreme îndelungată în faţa casei. Văzu o fereastră luminându-se, și tocmai când se-ntoarse să plece zări, apropiindu-se de geam, silueta unei fete blonde, foarte frumoase, prin părul căreia se scurgea, venind din spate, licărul blând al unei candele.

Dimineaţa următoare, după ce oraşul se deşteptă şi hărmălaia reîncepu, Gură-de-Aur se spălă pe față și pe mâini, la mănăstirea unde dormise peste noapte își curăță hainele și încălțările de praf, apoi căută iarăși drumul spre strada aceea, și bătu în poartă. Apăru o

servitoare care nu prea voi să-l conducă la meșter, însă el reuși s-o îmbuneze, așa că până la urmă bătrâna îl conduse, totuși, înăuntru. Meșterul se afla într-o sală mică, ce-i slujea de atelier, purta un șorț de lucru, era un bărbat înalt, bărbos, Gură-de-Aur i-ar fi dat patruzeci sau cincizeci de ani. Îl privi pe străin cu niște ochi albaștri, tăioși, și-l întrebă scurt ce dorește. Gură-de-Aur îi transmise salutul lui pater Bonifazius.

— Altceva, nimic?

— Meștere, zise Gură-de-Aur cu respirația tăiată, acolo, la mănăstire, am văzut acea Maică a Domnului, cioplită de dumneavoastră. Ah, nu vă uitați atât de neprietenos la mine, numai dragostea și admirația mă aduc la dumneavoastră. Nu sunt fricos, am hoinărit multă vreme și cunosc gustul pădurii și al zăpezii, și al foamei; nu există om de care m-aș teme. Dar de dumneavoastră mă tem. Oh, am o singură, o mare dorință, de care inima mi-e atât de încărcată, încât mă doare.

— Și anume care dorință?

— Aș vrea să vă devin ucenic și să învăț la dumneavoastră.

— Nu ești singurul om care nutrește această dorință, tinere. Însă mie ucenicii nu-mi plac, iar două calfe am. Dar de unde vii și cine-ți sunt părinții?

— Nu am părinți, și vin de nicăieri. Am fost școlar într-o mănăstire, unde am învățat latina și greaca, apoi am fugit, ani de zile am fost tot pe drumuri, până astăzi.

— Și de ce crezi că ar trebui să devii sculptor? Ți-ai încercat vreodată mâna? Ai desene?

— Am făcut multe desene, însă nu le mai am. De ce anume aș vrea să învăț această artă, cred că vi-o pot spune. Mi-au trecut prin cap multe gânduri, am văzut nenumărate fețe și trupuri și am cugetat asupra lor, iar unele din aceste gânduri m-au chinuit neîncetat și nu m-au lăsat în pace. Am observat cum într-o făptură se repetă mereu o anume formă, o anume linie, cum o frunte corespunde unui genunchi, un umăr unui șold și cum în miezul lor cel mai adânc, toate sunt una cu ființa și cu firea omului care are un asemenea genunchi, un asemenea umăr sau o asemenea frunte. Și am mai observat, asta am văzut-o într-o noapte în care a trebuit să ajut unei femei care năștea:

că cea mai mare durere și cea mai mare voluptate au o expresie foarte asemănătoare.

Meșterul îl privi pătrunzător pe străin:

— Îți dai seama ce-mi spui?

— Da, meștere, așa este. Tocmai asta a fost, spre cea mai mare încântare și uimire a mea, ceea ce am găsit exprimat în Maica Domnului sculptată de dumneavoastră, și de asta am și venit. Oh, atâta suferință pe fața aceea frumoasă, sublimă, și în același timp parcă toată suferința a devenit numai fericire, numai zâmbet. Când am văzut asta, am fost ca fulgerat de un foc, toate gândurile și visele mele de atâția ani au părut să se confirme și deodată n-au mai fost de prisos și pe loc am știut ce am de făcut și încotro să mă îndrept. Iubite meștere Niklaus, vă rog din inimă, îngăduiți-mi să învăț la dumneavoastră!

Niklaus ascultase cu atenție, fără ca chipul lui să devină mai prietenos.

— Tinere, zise el, știi să vorbești uimitor de frumos despre artă și mă miră, de asemenea, că la anii tăi, ai atâtea de spus despre voluptate și despre suferință. Ar fi o plăcere pentru mine să stăm de vorbă despre toate acestea, într-o seară, la o cupă de vin. Dar uită-te: a sta de vorbă împreună, a schimba cuvinte plăcute și înțelepte, nu este același lucru cu a trăi și a munci câțiva ani împreună. Aici e un atelier și se lucrează, nu se flecărește, și aici nu are preț ce i-a trecut prin cap cuiva și ce știe să spună, ci numai și numai ce poate plămădi cu mâinile sale. Pari a avea intenții serioase, de aceea nu vreau să te trimit îndată de unde ai venit. Să vedem dacă știi să faci ceva. Ai modelat vreodată un chip în lut sau în ceară?

Gură-de-Aur se gândi imediat la visul avut cândva, cu multă vreme în urmă, în care modelase mici figuri de lut ce înviaseră și deveniseră uriașe. Dar trecu întâmplarea sub tăcere și răspunse că n-a încercat încă niciodată asemenea lucruri.

— Bine. Atunci vei desena ceva. Acolo-i o masă, vezi, cu hârtie și cărbune. Așează-te și desenează, nu te grăbi, poți rămâne până la prânz sau chiar până deseară. Poate atunci îmi voi da seama dacă ești sau nu bun de ceva. Așa, și acum am vorbit destul, eu trebuie să mă apuc de lucrul meu; apucă-te și tu de-al tău.

Gură-de-Aur se aşeză pe scaunul pe care i-l indicase Niklaus, la masa de desen. Nu se grăbi cu lucrarea, întâi stătu și așteptă liniștit, asemenea unui şcolar intimidat, uitându-se cu nesaţ, curios și plin de dragoste spre celălalt capăt al sălii, la meşterul care-i întors pe jumătate cu spatele își continua lucrul la o statuie mică, de lut. Privea cu atenţie la acest bărbat, în al cărui cap sever, uşor încărunţit şi în ale cărui mâini de meşteşugar, aspre dar nobile și însuflețite, sălășluiau splendide puteri de vrăjitor. Arăta altfel decât și-l închipuise Gură-de-Aur: mai bătrân, mai modest, mai lucid, mult mai puţin strălucitor şi cuceritor, și defel fericit. Tăişul necruțător al privirii sale scormonitoare era acum aţintit asupra lucrului, astfel că ferit de ochii lui, Gură-de-Aur cercetă cu grijă înfățișarea meşterului în ansamblul ei. „Omul acesta, gândi el, ar fi putut deveni la fel de bine un cărturar, un cercetător tăcut, sever, care și-ar fi închinat viaţa unei opere, începută înaintea lui, de un şir întreg de antecesori şi pe care, odată, va trebui la rându-i să o lase moştenire urmașilor, o operă tenace, de lungă durată, ce nu se isprăveşte nicicând, și care adună în sine munca și abnegaţia multor generaţii.” Acestea toate le citea observatorul, privind capul meşterului; erau înscrise acolo multă răbdare, multă învăţătură dobândită și cugetare, multă modestie și cunoaștere a valorii îndoielnice a oricărei munci omenești, dar și credință în propria lui misiune. Altul era limbajul mâinilor sale, ele contraziceau chipul. Mâinile acestea apucau cu degete sigure dar și foarte sensibile lutul pe care-l modelau, atingeau lutul ca mâinile unui amant pe iubita ce i se dăruise în întregime: îndrăgostite, pline de tremurul fin al simțirii, doritoare, dar fără să deosebească între a lua şi a da, voluptuoase şi pioase în acelaşi timp, sigure și măiestre, ca înțelepțite de o străveche, profundă cunoaştere. Gură-de-Aur urmărea încântat şi plin de admiraţie mişcarea acestor mâini bine-cuvântate. Cu dragă inimă l-ar fi desenat pe meşter, de n-ar fi stăruit acel contrast dintre faţă şi mâini, care-l paraliza.

După ce îl privise poate vreun ceas pe artistul care, singur cu sine își vedea de lucrul său, după ce iscodise cu gândul taina acestui om, o altă imagine începu să se formeze în el, arătându-se ochilor sufletului său, imaginea omului pe care-l cunoştea cel mai bine dintre toţi, pe care îl iubise foarte mult şi-l admirase cu ardoare; iar această imagine

era fără fisuri și contradicții, deși purta și ea trăsături diverse și amintea de multe înfruntări. Era imaginea prietenului său Narcis. Ea se adună tot mai densă într-o unitate, într-un întreg, tot mai limpede ieşea la lumină în această imagine a sa legea lăuntrică a acestui om iubit, capul nobil era modelat de spirit, gura frumoasă, stăpânită și ochiul puţin trist, toate înăsprite și înnobilate de slujirea spiritului, umerii înguști, gâtul prelung, mâinile subţiri, distinse, toate însufleţite de aspiraţia către spiritualizare. De-atunci, de când se despărţise de mănăstire, niciodată nu-și mai revăzuse atât de limpede prietenul, niciodată nu avusese în sine imaginea lui atât de completă.

Ca în vis, nu din voia sa, totuși plin de dăruire și ascultând parcă o poruncă, Gură-de-Aur începu să deseneze cu băgare de seamă, petrecându-și degetele drăgăstos, cu evlavie, împrejurul figurii ce sălăşluia în inima lui, și uită de meşter, de sine însuși și de locul în care se afla. Nu observă că lumina din sală se mutase încet, nici că meşterul își aruncase în câteva rânduri ochii spre dânsul. Ca o ofrandă rituală își împlinea datoria pe care și-o asumase, pe care i-o impusese inima lui: să înalţe imaginea prietenului și s-o păstreze astfel cum ea trăia astăzi, în sufletul său. Fără a o numi astfel în gând, socotea ceea ce înfăptuia în clipele acestea ca achitarea unei datorii, ca o recunoştinţă.

Niklaus se apropie de el și zise:

— E vremea amiezii: mă duc la masă, poţi veni și tu. Ia să văd, ai desenat ceva?

Trecu în spatele lui Gură-de-Aur și privi foaia cea mare, apoi îl dădu deoparte și o luă cu grijă în mâinile sale iscusite. Gură-de-Aur se trezise din visul său și acum privea spre meşter, cu așteptare sufocată de emoţie. Meşterul ţinea desenul cu ambele mâini și-l cerceta foarte atent, cu privirea tăioasă a ochilor săi albaștri-deschis, severi.

— Cine-i ăsta, pe care mi l-ai desenat aici? întrebă Niklaus după o vreme.

— Este prietenul meu, un tânăr călugăr și cărturar.

— Bine. Spală-te pe mâini, colea, în curte, ai să vezi fântâna. Apoi să mergem la masă. Calfele mele nu sunt aici, lucrează în altă parte.

Gură-de-Aur se duse, ascultător, găsi curtea și fântâna, își spălă mâinile și ar fi dat mult să cunoască gândurile meşterului. Când se

întoarse, Niklaus era plecat din atelier, îl auzi, trebăluind în odaia vecină; când reapăru, văzu că și el se spălase și în locul șorțului purta o haină frumoasă de postav, în care arăta impunător și solemn. O luă înainte, pe scări în sus, pilaștrii balustradei din lemn de nuc aveau cioplite capete, de îngerași, trecură printr-o încăpere mai mică înțesată de statui, mai vechi și mai noi, până ajunseră într-o odaie frumoasă, în care dușumeaua, pereții și tavanul erau din esență tare și unde, în colțul de lângă fereastră, aștepta o masă așternută. O fată veni într-un suflet, Gură-de-Aur o cunoștea, era fata frumoasă de aseară.

— Lisbeth, zise meșterul, trebuie să mai pui un tacâm, am adus un musafir. Este, ei da, nici măcar nu-i cunosc încă numele...

Gură-de-Aur i-l spuse.

— Deci Gură-de-Aur. Putem mânca?

— Într-o clipă, tată.

Aduse o farfurie, ieși în fugă și se întoarse repede, însoțită de slujnică; aceasta servi mâncarea, carne de porc, linte și pâine albă. În timpul mesei tatăl vorbi cu fata despre unele și altele. Gură-de-Aur șezu tăcut, mâncă puțin și se simți foarte nesigur și stingherit. Fata îi plăcu grozav, era o apariție impunătoare, frumoasă, aproape tot atât de înaltă ca și tatăl ei, însă ședea cuviincioasă și cu desăvârșire inaccesibilă, ca sub sticlă, nu-i adresă străinului nici vorbe, nici priviri.

După ce masa se isprăvi, meșterul zise:

— Vreau să mă odihnesc jumătate de ceas. Tu du-te în atelier sau pierde-ți vremea pe undeva, pe afară, după aceea vom sta de vorbă despre cele ce avem de făcut.

Gură-de-Aur ieși, salutând. Trecuse un ceas, poate mai bine, de când meșterul îi văzuse desenul, dar nu-i spusese nicio vorbă despre el. Și acum să mai aștepte altă jumătate de oră! Ei bine, n-avea de ales, așa că așteptă. Nu se duse în atelier, nu voia să-și revadă acum desenul. Ieși în curte, se așeză pe jgheabul fântânii și privi firul de apă ce se scurgea necontenit din țeava, cădea în covată adâncă, de piatră, stârnea, în cădere, valuri minuscule și ducea cu el în adânc puțin aer, care urca apoi în bule albe îndărăt, la suprafață. În oglinda întunecată a fântânii își văzu propriul chip și se gândi că acest Gură-de-Aur, care-l privește din apă, nu mai este de mult Gură-de-Aur cel din mănăstire sau Gură-de-Aur al Lydiei, dar nici Gură-de-Aur al pădurilor nu mai

este. Se gândi că, aidoma fiecărui om, se trece și el, parcă scurgându-se, și schimbându-se întruna, iar la sfârșit se va risipi, în vreme ce imaginea plăsmuită de artist rămâne veșnic aceeași, neschimbată.

Poate că rădăcina oricărei arte, gândi el, poate chiar rădăcina a tot ce-i spirit, este numai spaima în fața morții. Ne temem de ea, ne înfiorăm întâlnind efemerul, observăm cu tristețe cum mereu florile se ofilesc și frunzele cad și simțim în inima noastră certitudinea că și noi suntem trecători, și în scurt timp ne vom ofili. Iar dacă, artiști fiind, făurim imagini, sau gânditori fiind, căutăm legi și formulăm idei, o facem pentru a salva, totuși, ceva din marele dans macabru, pentru a construi ceva ce are o existență mai durabilă decât noi înșine. Femeia, după care meșterul își modelase Madona cea frumoasă, este poate ofilită sau moartă, și în curând va fi și el mort, alții vor locui în casa lui, vor mânca la masa lui – dar opera sa va stărui, neschimbată, va străluci în biserica liniștită a mănăstirii și peste o sută de ani, sau mult mai mulți, și va rămâne, pururea frumoasă și va zâmbi pururea, cu aceeași gură, înfloritoare și tristă totodată.

Îl auzi pe meșter coborând scările, și alergă în atelier. Meșterul Niklaus se plimbă încolo și încoace, se uită de câteva ori la desenul lui Gură-de-Aur, în sfârșit se opri în dreptul ferestrei și zise, în felul său cam tărăgănat și sec:

— La noi e obiceiul ca ucenicul să învețe cel puțin patru ani și tatăl său să plătească bani pentru această învățătură.

Deoarece făcu o pauză, Gură-de-Aur crezu că meșterul se teme că nu va primi de la el plată pentru învățătură. Scoase fulgerător cuțitul din buzunar, tăie cusătura din jurul ducatului ascuns și-l pescui din ascunziș. În toată vremea asta Niklaus îl privi uimit și când Gură-de-Aur îi întinse moneda, începu să râdă.

— Ah, asta ai crezut? făcu el. Nu, tinere, păstrează-ți ducatul. Și acum ascultă-mă. Ți-am spus care este la noi, în breaslă, obiceiul cu ucenicii. Dar nici eu nu sunt un meșter obișnuit, nici tu nu ești un ucenic obișnuit. Căci unul din acesta își începe ucenicia la treisprezece, paisprezece sau cel mult cincisprezece ani, și jumătate din timpul învățăturii e pus la corvoadă și trebuie să facă și pe servitorul, fu însă ești flăcău în toată firea, și judecind după vârstă, ai putea fi de mult calfă, ba chiar și meșter. Nu s-a văzut niciodată în

breasla noastră ucenic cu barbă. Şi ţi-am mai spus, nu vreau să ţin ucenici în casă. De altfel, nici nu pari a fi din soiul acelora care rabdă să li se poruncească sau să fie trimişi de colo până colo.

Încordarea lui Gură-de-Aur sporise la maximum, fiecare din cuvintele cumpănite ale meşterului îl tortura, i se părură îngrozitor de plicticoase şi dăscălitoare. Cu violenţă exclamă:

— De ce îmi spuneţi toate acestea, când nici nu vă gândiţi să mă luaţi la învăţătură?

Meşterul continuă însă nestingherit, pe acelaşi ton:

— Am chibzuit vreme de un ceas la dorinţa ta, acum trebuie să ai şi tu răbdarea să mă asculţi. Ţi-am văzut desenul. Are greşeli, dar este, totuşi, frumos. De n-ar fi, ţi-aş fi dăruit o jumătate de galben, ţi-aş fi dat drumul şi te-aş fi uitat. Nu vreau să-ţi spun mai multe despre desen. Doresc să te ajut să devii un artist, poate că ești chemat pentru aceasta. Dar ucenic nu mai poţi. Pe de altă parte, cine nu a fost ucenic și nu și-a făcut anii de ucenicie, nu poate ajunge, în breasla noastră, nici calfă, nici meşter.

S-o știi din capul locului. Vei face însă o încercare. Dacă ţi-e cu putinţă să rămâi câtva timp aici, în oraş, vei veni la mine ca să înveţi câte ceva. Fără obligaţii şi fără contract, poţi pleca oricând ţi-e voia. Ai să rupi la mine câteva cuțite de cioplitor, ai să strici câţiva butuci de lemn, şi dacă se va dovedi că nu eşti chemat să devii sculptor, nu vei avea încotro şi va trebui să-ţi cauţi altceva. Eşti mulţumit cu atât?

Gură-de-Aur îl ascultase ruşinat şi mişcat.

— Vă mulţumesc din inimă – strigă el. Fiind hoinar de felul meu, voi şti să mă descurc, aici, în oraş, tot atât de bine ca şi afară, în păduri. Înţeleg că nu vreţi să luaţi asupra dumneavoastră grija şi răspunderea pentru mine ca pentru un ucenic. Socotesc un mare noroc că mi-e îngăduit să învăţ la dumneavoastră. Din inimă vă mulţumesc că faceţi asta pentru mine!

CAPITOLUL XI

Imagini noi îl împresurau pe Gură-de-Aur, aici în oraş, o nouă viaţă începea pentru el. După cum meleagurile şi oraşul acesta îl primiseră cu blândeţe îmbietoare şi dărnicie, tot aşa viaţa aceasta nouă îi ieşea în cale cu bucurie şi multe făgăduieli. Chiar dacă în străfundurile sale triste şi ştiutoare sufletul îi rămăsese neatins, la suprafaţă totuşi viaţa lui se desfăşura, schimbând parcă felurite culori. Perioada care începu acum fu cea mai veselă, cea mai lipsită de necazuri din toată viaţa lui Gură-de-Aur. Afară îl întâmpina bogatul oraş de reşedinţă episcopală, cu toate artele sale, cu femei, cu sute de jocuri şi desfătări şi imagini; înăuntru, simţul său artistic, pe punctul de a se trezi, îl îmbogăţea cu noi senzaţii şi experienţe. Cu ajutorul meşterului găsi adăpost în casa unui aurar, la piaţa de peşte, şi atât de la meşter cât şi de la aurar învăţă arta de a umbla cu lemnul cu ghipsul, cu vopselele, cu firnisul şi cu foiţa de aur.

El nu făcea parte dintre acei artişti nefericiţi, care deşi sunt înzestraţi cu daruri înalte, nu găsesc mijloacele potrivite pentru a le exprima. Căci există asemenea oameni, cărora le este dat să perceapă cu profunzime şi grandoare frumuseţea lumii şi să poarte în suflet imagini elevate şi nobile, însă nu găsesc calea de a exterioriza apoi aceste imagini, de a le întruchipa şi împărtăşi spre desfătarea celorlalţi. Gură-de-Aur nu suferea de acest neajuns. Îi venea uşor şi-i plăcea să se folosească de mâinile sale şi învăţă trucurile şi deprinderile meşteşugului, la fel cum odinioară, de sărbători, îi venise uşor să înveţe de la nişte camarazi cântatul din lăută iar duminica, pe tăpşanele satelor, dansul. Învăţa uşor, parcă de la sine, fără efort. Adevărat, cu sculptatul în lemn fu nevoie, totuşi, de strădanii serioase, avu de înfruntat greutăţi şi dezamăgiri, ciopârţi câte o bucată de lemn frumos şi-şi tăie de câteva ori, zdravăn, degetele. Dar depăşi repede

începuturile și deveni îndemânatic. Cu toate acestea, meșterul adesea era foarte nemulțumit de el și-i vorbea bunăoară astfel:

— E bine că nu ești ucenicul sau calfa mea, Gură-de-Aur. E bine că știm amândoi că tu vii de pe drumul mare și din păduri, și într-o bună zi tot acolo ai să te întorci. Cine n-ar ști că nu ești nici orășan, nici meșteșugar, ci un om fără căpătâi, un vagabond, ar putea fi ispitit să-ți ceară una sau alta, din cele pe care, în mod firesc, le cere orice meșter oamenilor său. Ești un lucrător destul de bun, când n-ai toane. Dar săptămâna trecută ai hoinărit două zile. Ieri ai dormit jumătate de zi în atelierul din curte, unde trebuia să lustruiești cei doi îngeri.

Avea dreptate, cu reproșurile sale și Gură-de-Aur le asculta în tăcere, fără să se dezvinovățească. Știa bine despre sine că nu este nici harnic, nici om de încredere. Atâta vreme cât munca îl captiva, îi punea probleme grele sau îi dădea prilejul să devină conștient și să se bucure de propria sa îndemânare, era un lucrător sârguincios. Munca manuală grea o executa fără nicio plăcere, iar acele lucrări care nu erau dificile, dar pretindeau timp și hărnicie, cum sunt atât de multe în toate meșteșugurile și se cer îndeplinite cu devotament și răbdare, îi erau cel mai adesea nesuferite de-a binelea. El însuși rămânea câteodată uimit din pricina acestor sentimente. Oare cei câțiva ani de drumeție au fost de ajuns, pentru a-l preface într-un leneș, într-un om pe care nu te puteai bizui? Era moștenirea mamei, care creștea în el și începea să-l domine? Sau ce anume îi lipsea? își aducea foarte bine aminte de primii săi ani la mănăstire, când fusese un învățăcel atât de zelos și de vrednic. Cum de găsise atunci atâta răbdare, iar acum ducea lipsă de ea, de ce izbutise să se dăruiască atât de neobosit sintaxei latinești și să învețe toate aoristele acelea eline, care totuși, în adâncul inimii, nu avuseseră însemnătate pentru el? Cugeta uneori și-și frământa mintea, în vremurile acelea îl călise și-l înaripase dragostea; învățătura lui nu fusese decât o constantă încercare de a-l cuceri pe Narcis, iar dragostea acestuia putea fi câștigată doar pe calea respectului și a recunoașterii meritelor. Pe vremea aceea, pentru o privire de apreciere din partea dascălului său iubit, fusese în stare să se străduiască ore și zile întregi. Apoi ținta râvnită fusese atinsă, Narcis devenise prietenul său și, în mod ciudat, tocmai eruditul Narcis fusese cel ce-i arătase inaptitudinea sa pentru cărturărie și-i invocase

imaginea mamei pierdute. În locul cărturăriei, a vieții monahale și a virtuții, puseseră stăpânire pe el instinctele originare, viguroase, ale ființei sale: sexul, dragostea de femei, impulsul spre libertate, drumeția. Însă apoi văzuse figura aceea a Mariei, făurită de meșter, descoperise artistul din el, pornise pe o cale nouă și prinsese din nou rădăcini. Iar acum ce se întâmplă, încotro se îndreaptă drumul său? De unde vin opreliștile?

Întâi nu reuși să-și dea seama. Nu putea recunoaște decât că-l admira într-adevăr foarte mult pe meșterul Niklaus, însă nu-l iubea nicidecum în felul în care îl iubise odinioară pe Narcis, ba câteodată chiar îi plăcea să-l dezamăgească și să-l supere. Pesemne că tendința aceasta era pricinuită de dualitatea din ființa meșterului. Statuile ieșite din mâna lui Niklaus, în orice caz cele mai izbutite, constituiau pentru Gură-de-Aur idealuri demne de venerație, dar meșterul însuși nu era un ideal pentru el.

Alături de artistul care cioplise acea Maică a Domnului, cu gura cea mai îndurerată și mai frumoasă cu putință, alături de vizionarul, de știutorul, ale cărui mâini erau în stare să preschimbe prin vrăjitorie experiențe și presimțiri profunde în întrupări vizibile, sălășluia în meșterul Niklaus un al doilea om: un tată de familie și un meșter sever și întrucâtva fricos, un văduv, care, împreună cu fiica lui și cu o slujnică urâtă, ducea în casa lui tăcută o viață tihnită și cam retrasă, iar acum se apăra cu străşnicie împotriva instinctelor dezlănțuite ale lui Gură-de-Aur, un bărbat care se acomodase cu o viață liniștită, cumpătată, foarte ordonată și cuviincioasă.

Deși Gură-de-Aur îl respecta pe meșterul său, deși niciodată nu și-ar fi îngăduit să pună altora întrebări despre el sau să formuleze în fața altora judecăți asupra lui, totuși după un an știa, până în cele mai mici amănunte, tot ce se putea ști despre Niklaus. Meșterul era important pentru el, îl iubea și îl ura deopotrivă, îl zgândărea mereu și, astfel, elevul pătrundea cu dragoste și neîncredere, cu dorință neostoită de a cunoaște, în ascunzișurile felului său de a fi și ale vieții sale. Vedea că la Niklaus în casă nu locuiau nici ucenici, nici calfe, deși era loc destul. Vedea că iese foarte rar și tot atât de rar invită musafiri. Observa cum își iubește fiica cea frumoasă cu o dragoste mișcătoare și plină de gelozie și caută s-o ascundă de ochii tuturor. Mai știa, de asemenea, că

în spatele abstinenței severe și premature a văduvului, continuau să pulseze instincte vii, că în împrejurările rare când o comandă îl obliga, când și când, la o călătorie de câteva zile, putea să se transforme și să întinerească în mod ciudat. Și odată chiar observă că într-un orășel străin, unde instalau un amvon sculptat, Niklaus vizită într-o seară, în mare taină, o târfă plătită, iar după aceea zile întregi fu neliniștit și prost dispus.

Cu timpul, curiozității, i se adăugă și altceva, ce-l reținea pe Gură-de-Aur în casa meșterului și-i dădea bătaie de cap. Era fiica sa, frumoasa Lisbeth, care-i plăcea foarte mult. Dădea numai rareori ochii cu dânsa, fata nu călca niciodată în atelier, și el nu avea cum afla dacă nazurile ei și sfiala în fața bărbaților erau numai impuse de tată, sau aparțineau firii ei proprii. Nu-i scăpă faptul că meșterul nu-l mai luă niciodată cu el la masă, și că încerca să-i îngreuneze orice întâlnire cu fata. Lisbeth era o fecioară de mare preț, păzită cu grijă, înțelese el, nu exista nicio nădejde de dragoste cu ea fără căsătorie; iar cine voia s-o ia în căsătorie, trebuia întâi de toate să fie odrasla unor oameni cumsecade și membru într-una din breslele superioare, și-apoi, pe cât cu putință, să mai aibă și bani și casă.

Frumusețea lui Lisbeth, atât de deosebită de cea a pribegelor sau a țărăncilor, îl atrăsese pe Gură-de-Aur încă din prima zi. Era într-însa ceva ce el încă nu cunoscuse, ceva ciudat, ce-l atrăgea cu putere dar, în același timp, îi stârnea neîncrederea, ba chiar îl supăra: o mare liniște și nevinovăție, o bună cuviință și o curățenie care totuși nu erau copilărești, căci în spatele cuviinței și manierelor ei frumoase se simțea răceală ascunsă și trufie, astfel că nevinovăția ei nu-l mișca și nu-l dezarma (nu ar fi putut seduce niciodată o copilă), ci îl ațâța, ba chiar îl provoca, îndată ce se familiarizase puțin cu silueta ei, făurindu-și o imagine lăuntrică, simți dorința de a plămădi dintrânsa, odată și odată, o statuie, dar nu așa cum arăta acum, ci cu trăsături vii, senzuale și îndurerate, nu o mică fecioară, ci o Magdalenă. Adeseori își dorea să vadă această față calmă, frumoasă și nemișcată, cutremurându-se în sfârșit, fie de voluptate, fie de durere, deschizându-se asemenea filelor unei cărți și dându-și taina în vileag.

Și apoi, mai era un alt chip, care sălășluia în sufletul său și totuși, nu-i aparținea în întregime, pe care dorea din răsputeri să-l prindă și

să-l înfăţişeze cândva, ca artist, dar această a doua imagine i se sustrăgea mereu şi se întuneca. Era chipul mamei. Acest chip nu mai era de mult acelaşi, ca odinioară, când îi reapăruse după convorbirile cu Narcis, revenind din pierdutele adâncimi ale amintirilor. În zilele de drumeţie, în nopţile de dragoste, în clipele de nostalgie, în cele când viaţa îi era pericol şi când se apropia de el moartea, acest chip matern se prefăcuse cu timpul şi se îmbogăţise, devenise mai profund şi mai complicat; nu mai era imaginea propriei mame, ci din trăsăturile şi culorile acesteia se închegase, treptat imaginea unei mame care nu mai era doar a lui, imaginea unei Eve, a unei mame tuturor oamenilor. Tot aşa cum meşterul Niklaus înfăţişase în câteva Madone imaginea îndureratei Maici a Domnului, cu o perfecţiune şi o vigoare a expresiei care lui Gură-de-Aur i se păreau de nedepăşit, tot aşa nădăjduia ca odată, când va fi mai matur şi mai sigur de talentul său, să înfăţişeze el însuşi imaginea mamei-lumeşti, a mamei-Eva, aşa cum era înscrisă în inima lui, ca cea mai veche şi cea mai sacră taină. Dar această icoană lăuntrică, la început doar o imagine a amintirii despre propria sa mamă şi dragostea lui faţă de ea, se afla în permanentă prefacere şi creştere. Trăsăturile ţigăncii Lise, ale fiicei de cavaler, Lydia, şi numeroase alte feţe de femei pătrunseseră în acea imagine originară, şi nu numai toate feţele femeilor iubite continuaseră a o îmbogăţi, ci fiecare zguduire, fiecare experienţă, fiecare trăire în parte, o dăltuise şi-i dăruise noi trăsături. Pentru că această figură, dacă mai târziu ar izbuti să o redea în lemn, nu trebuia să înfăţişeze o anume femeie, ci viaţa însăşi, în chip de mamă originară. Adeseori credea că o vede, câteodată îi apărea în vis. Dar nu ar fi putut spune nimic mai mult despre acest chip al Evei şi despre ceea ce el urma să exprime, decât că ar trebui să arate voluptatea vieţii în intima ei înrudire cu durerea şi cu moartea.

Gură-de-Aur învăţă multe în decursul unui an. La desen ajunse repede să-şi conducă mâna cu mare siguranţă şi alături de sculptatul în lemn, Niklaus îi îngădui să încerce câteodată şi modelatul în lut. Prima sa operă izbutită fu o statuetă de lut, înaltă de cel puţin două palme, figura dulce, seducătoare, a micuţei Julie, sora Lydiei. Meşterul lăudă lucrarea, dar nu împlini dorinţa lui Gură-de-Aur de a pune să fie turnată în metal; socotea figura prea impudică, prea lumească, pentru

a-i deveni naş. Apoi începu munca la statuia lui Narcis, pe care Gură-de-Aur o cioplea în lemn, şi anume reprezentându-l pe apostolul Ioan, căci dacă îi ieșea bine, Niklaus avea de gând să o așeze într-o compoziţie închinată răstignirii, care i se comandase; cele două calfe nu mai lucrau de multă vreme decât la ea, pentru ca apoi să lase pe seama meşterului ultimele retuşuri.

La figura lui Narcis, Gură-de-Aur lucra cu adâncă dragoste, în munca aceasta se regăsea, își regăsea darurile de artist și sufletul, ori de câte ori se abătuse de la calea dreaptă, ceea ce se petrecea destul de des: aventuri de dragoste, serbări cu dans, chefuri cu camarazii, joc de zaruri, adeseori și încăierări îl antrenau cu violență, astfel încât ocolea apoi atelierul pentru o zi sau mai multe, ori stătea zăpăcit și morocănos, în faţa lucrului său. Dar la apostolul Ioan, al cărui chip iubit și visător îi răsărea tot mai pur din lemn, lucra numai în ceasuri de mare sensibilitate, cu dăruire și umilință. În ceasurile acestea nu era nici bucuros nici abătut, nu mai știa nici de voluptăţile vieţii, nici de nestatornicie; în inima lui revenea atunci sentimentul respectuos, senin și pur, cu care se dăruise cândva prietenului, lăsându-se cu bucurie condus de dânsul. Nu el era cel ce stătea aici și făurea, din propria sa voinţă, un chip; era mai degrabă celălalt, era Narcis, care se slujea de mâinile sale de artist, pentru a păși dincolo de efemerul și nestatornicia vieţii, înfăţişând imaginea pură a fiinţei sale.

În felul acesta, – socotea câteodată Gură-de-Aur cu un fior – iau naştere adevăratele opere. Astfel se născuse neuitata Madonă a meşterului, pe care, de atunci încoace, o vizitase în multe duminici, la mănăstire. În felul acesta tainic și sacru, fuseseră create cele mai izbutite dintre statuile vechi, pe care meșterul le păstra în încăperea de sus. Astfel va fi creată, cândva, și cealaltă imagine, cea unică pe care el o socotea și mai tainică, și mai vrednică de cinstire, imaginea mamei oamenilor. Ah, de-ar ieşi din mâinile artiştilor numai asemenea opere sfinte, izvorând din nevoile sufletului, neîntinate de ambiţii și deșertăciuni! Dar nu era așa, o ştia de mult. Se puteau crea și alte imagini, lucruri drăgălaşe, fermecătoare, izvodite cu mare măiestrie, desfătări ale amatorilor de artă, podoabe pentru biserici și săli de consiliu ale primăriilor – lucruri frumoase, da, însă nu sfinte, nu imagini autentice ale sufletului. Nu văzuse numai ieșind din mâna lui

Niklaus și ale altor meșteri numeroase asemenea lucrări, care, cu toată grația imaginației și meticulozitatea execuției erau, totuși, simple jucării. Spre rușinea și tristețea lui, cunoscuse și în propria sa inimă, simțise și în propriile sale mâini în ce fel poate să dea un artist astfel de obiecte drăguțe lumii, pentru plăcerea meșteșugului său, din trufie sau din joacă.

În clipa când dobândi pentru prima oară această conștiință, se întrista de moarte. Ah, pentru a făuri statuete frumușele de îngerași, sau alte fleacuri, fie ele oricât de plăcute, nu merită să fii artist. Pentru alții poate, pentru meșteșugari, pentru burghezi, pentru sufletele domoale și mulțumite, poate fi o satisfacție suficientă, pentru el însă nu. Pentru el, arta și calitatea de artist erau fără de valoare dacă nu aveau dogoarea soarelui și forța furtunii, dacă nu aduceau decât mulțumire și plăcere, decât fericire măruntă. El căuta altceva. Să acopere cu foi de aur strălucitor coronița gingașă, fină ca dantela, a unei Marii, nu era o treabă pentru el, chiar dacă se plătea bine. De ce accepta meșterul Niklaus toate aceste însărcinări? De ce ținea două calfe? De ce stătea să-i asculte ceasuri întregi pe acești domni consilieri sau pe acești canonici, care îi comandau un portal sau un amvon măsurat cu cotul? Din două motive, și anume din două motive meschine: fiindcă ținea să fie un artist renumit, copleșit de comenzi și fiindcă voia să adune bani, însă nu pentru a întreprinde fapte mari sau pentru a gusta desfătări, ci bani pentru fiica lui, care și așa era de mult o moștenitoare bogată, bani pentru zestrea ei, pentru gulere de dantelă și rochii de brocart, pentru un pat conjugal din lemn de nuc, încărcat de plăpumi scumpe și lenjerie de preț! De parcă fata cea frumoasă nu ar putea cunoaște dragostea la fel de bine și într-un pod oarecare cu fân!

În ceasurile unor asemenea meditații, în Gură-de-Aur se răzvrătea sângele mamei, mândria și disprețul celor fără căpătâi, față de cei sedentari și avuți. Câteodată meșteșugul și meșterul îl îngrețoșau deopotrivă, precum fasolea ațoasă, adeseori era gata să-și ia picioarele la spinare și să fugă.

Și meșterul regretase amar în câteva rânduri, că-și făcuse de lucru cu acest tânăr dificil, în care nu se putea încrede și care-i punea de multe ori răbdarea la grea încercare. Ceea ce află despre felul de viață

al lui Gură-de-Aur, despre indiferenţa lui faţă de bani şi proprietate, despre pofta lui de risipă, despre amorurile lui numeroase, despre desele sale încăierări, nu era de natură să-l îmblânzească; primise la el un ţigan, un ins îndoielnic. De asemenea, nu-i scăpase nici cu ce ochi o privea acest vagabond pe fiică-sa, Lisbeth. Dacă totuși vădea față de el mai multă răbdare decât i-ar fi făcut plăcere, n-o făcea nici din pricina vreunui sentiment al datoriei, nici de teamă, ci de dragul apostolului Ioan, a cărui figură o vedea născându-se. Cu un sentiment de dragoste și de înrudire sufletească pe care nu și-l mărturisea în întregime nici sieși, meşterul urmărea pe acest ţigan, aciuat la el drept din pădure, cum își modelează statuia după desenul atât de emoţionant, de frumos, și, totuși, atât de neîndemânatic, pentru care îl oprise atunci lângă el, cum modela încet și capricios, dar totuși dârz și fără greș, chipul de lemn al apostolului său. Cândva, în privința aceasta meşterul n-avea nicio îndoială, statuia va fi isprăvită, în ciuda toanelor și a întreruperilor, și atunci va fi o operă, cum niciuna din calfele sale nu ar fi putut făuri vreodată, cum până și meşterilor celor mari numai rareori le reușește. Oricât de multe displăceau meşterului la elevul său, oricât de darnic era cu dojana, oricât de des se înfuria – despre apostolul Ioan nu-i spunea, niciodată, vreun cuvânt.

Urmele de graţie tinerească și de farmec copilăros, pentru care Gură-de-Aur plăcuse atâtora, se pierduseră cu încetul, în cursul acestor ani. Devenise un bărbat frumos și voinic, foarte dorit de femei, foarte puţin agreat de bărbaţi. Și firea lui, profilul său lăuntric se schimbase foarte mult, de când Narcis îl trezise din somnul candid al anilor săi de mănăstire, de când lumea și drumeţiile îl frământaseră, ca pe un aluat. Din școlarul frumușel al mănăstirii, blând, iubit de toţi, pios și gata oricând să facă altora servicii, devenise de mult cu totul alt om. Narcis îl trezise, femeile îl făcuseră știutor, drumeția ștersese puful de pe el. Prieteni nu avea, inima lui aparţinea femeilor. Ele îl puteau câștiga cu ușurință, ajungea o singură privire încărcată de dorinţi. Nu-i venea ușor să reziste nici uneia, răspundea la cea mai slabă chemare. El, care avusese o sensibilitate specială faţă de frumusețe și, dintotdeauna, îndrăgise cel mai mult fetele tinere, în prima înflorire a lor, se lăsa mișcat și sedus și de femei mai puţin frumoase, chiar trecute de prima tinereţe. La dans se întâmpla să

rămână agățat de o fată oarecare, mai trecută, lipsită de curaj, pe care nu o dorea nimeni și care îl câștiga pe calea milei, dar nu numai a milei, ci și a unei curiozități veșnic treze. Îndată ce începea a se dărui unei femei – poate pentru niște săptămâni sau numai pentru câteva ceasuri – i se părea frumoasă și el i se dăruia în întregime. Și experiența îl învățase că fiecare femeie e frumoasă și în stare de a dărui fericire, că ființa cu înfățișare ștearsă, disprețuită de bărbați, este capabilă de o nemaipomenită dogoare și dăruire, cea trecută, de o gingășie dulce-amară, mai mult decât maternă, că fiecare femeie își are taina și vraja ei și deslușirea fiecăreia fericește. În privința aceasta toate femeile erau la fel. Orice scădere în privința tinereții sau frumuseții era compensată de un alt farmec, deosebit. Numai că, firește, nu oricare din ele se dovedea în stare să-l rețină la fel de mult. Față de cea mai tânără și mai frumoasă nu era nici cu o fărâmă mai drăgăstos sau mai recunoscător decât față de cea lipsită de frumusețe, niciodată nu iubea cu jumătate de măsură. Dar existau femei care abia după trei sau după zece nopți de dragoste îl cucereau de-a binelea, și altele, care chiar după prima erau cunoscute pe deplin și date uitării.

Dragostea și voluptatea i se păreau singurele lucruri prin care viața poate într-adevăr să se umple de căldură și să dobândească valoare. Nu cunoștea ambiția, îi prețuia la fel și pe episcop și pe cerșetor; nici câștigul sau avuția nu-l puteau lega, le disprețuia, n-ar fi făcut pentru ele, niciodată, cel mai mic sacrificiu iar banii pe care-i câștiga, în anumite perioade cu prisosință, îi azvârlea fără a sta pe gânduri. Dragostea femeilor, jocul sexelor, iată ce avea pentru el cea mai mare însemnătate și sâmburele deselor sale tristeți și plictiseli creștea din experiența instabilității și a naturii efemere a voluptăților. Vâlvătaia rapidă, fugară, încântătoare, a poftei de dragoste, arderea scurtă, plină de pasiune, stingerea neîntârziată – iată ce i se părea a cuprinde esența tuturor trăirilor, iată ce devenea pentru el imaginea tuturor desfătărilor și a suferințelor vieții. Se lăsa cu aceeași dăruire în voia acestei tristeți, acestui fior al vremelniciei ca și în voia iubirii, iar melancolia aceasta era și ea dragoste, era și ea voluptate. După cum în clipa supremei încordări a fericirii depline, voluptatea dragostei cuprinde certitudinea că se va spulbera și va muri o dată cu următoarea respirație, tot așa cea mai adâncă singurătate și contopire

cu melancolia cuprinde certitudinea că va fi brusc înlăturată de dorinţă, de o nouă contopire cu latura luminoasă a vieţii. Moartea şi plăcerea sunt una. Mama vieţii poate fi numită iubire sau voluptate, dar de asemenea poate fi numită întoarcere în ţărână și putrezire. Mama este Eva, ea este izvorul fericirii și izvorul morţii, ea naște veşnic, ucide veşnic, în ea se amestecă dragostea şi cruzimea şi cu cât o purta mai îndelung în inimă, cu atât mai mult chipul ei devenea pildă şi simbol sacru.

Ştia, nu din vorbe şi din raţiune, ci din profunda intuiţie a sângelui, că drumul îl duce către această mamă, către voluptate şi moarte. Latura paternă a vieţii, spiritul, voinţa, nu erau patria lui. Acolo se simţea în largul său Narcis şi abia acum pătrunse şi înţelese, în întregime, Gură-de-Aur cuvintele prietenului său şi recunoscu în el contrariul propriei sale fiinţe şi tocmai asta voi să reprezinte şi să exprime el în chipul sculptat al apostolului Ioan. Îl putea dori pe Narcis până la lacrimi, îl putea visa minunat – însă nu putea ajunge la dânsul, nici deveni ceea ce era el.

Cu un simţ secret, Gură-de-Aur bănuia şi taina vocaţiei sale de artist, a dragostei sale profunde pentru artă, a urii sălbatice care-l cuprindea uneori, împotriva ei. Fără idei, căutând numai cu simţirea, afla sensul multor simboluri: arta înseamnă revenirea lumii paterne cu cea maternă, a spiritului cu sângele; ea poate începe chiar de la simțuri, pentru a se ridica până la cele mai înalte abstracții sau poate porni din lumea pură a ideilor, sfârşind în cea mai sângeroasă carnalitate. Toate operele de artă, care sunt într-adevăr sublime, nu numai scamatorii, izbuti cele încărcate cu taină veşnică, de pildă acea Maică a Domnului, cioplită de meşter, toate operele de artă autentice şi neîndoielnice, posedă această faţă dublă, primejdioasă şi zâmbitoare, bărbătesc-femeiască, această împreunare a instinctului spiritualitatea pură. Această faţă dublă în expresia ei cea mai pregnantă, o va arăta lumii cândva, însăși mama-Eva, dacă el, Gură-de-Aur, va izbuti vreodată să-i dea formă.

În artă și în existenţa de artist Gură-de-Aur descoperea posibilitatea de a împăca cele mai adânci contradicții ale fiinţei lui și de a da grai superbului, mereu înnoitului simbol al dezbinării naturii sale. Însă arta nu era un dar gratuit, nu se putea dobândi pe degeaba,

costa foarte scump, cerea jertfe. Gură-de-Aur îi jertfise mai bine de trei ani bunul cel mai de preţ şi de nelipsit pe care-l cunoştea după voluptatea dragostei: libertatea. A fi liber, a rătăci în depărtări necuprinse, bunul plac al vieţii de hoinar, singurătatea şi independenţa – pe toate le sacrificase. Găsească-l alţii capricios, nesupus și prea încrezut, când, la răstimpuri, ocolea cu furie atelierul și munca, – viața aceasta era pentru el o sclavie, care îl amăra adesea până dincolo de ceea ce putea suporta. Nu meşterul era cel căruia trebuia să-i dea ascultare, nici viitorul, nici nevoia, – ci arta însăși. Arta care părea să fie o zeiță atât de spirituală, avea nevoie de atâtea lucruri de nimic! Avea nevoie de un acoperiș deasupra capului, avea nevoie de scule, de butuci de lemn, de lut, de culori și de aur, cerea muncă și răbdare. Ei îi jertfise sălbatica libertate a pădurilor, beţia depărtărilor, voluptatea aspră a primejdiei, mândria sărăciei și, icnind și scrâșnind, trebuia să-și reînnoiască mereu sacrificiul.

Își lua în parte răsplata pentru sacrificiile sale, își îngăduia răzbunări mărunte împotriva ordinii de sclav şi a vieţii sedentare pe care trebuia s-o ducă acum, în unele aventuri prilejuite de dragoste, în încăierări cu rivalii. Toată sălbăticiunea zăvorită, toată forţa claustrată a firii sale ţâşni, parcă fumegând, prin această spărtură, astfel încât deveni un bătăuș cunoscut și temut. Să fie atacat brusc, într-o străduță întunecoasă, în drum spre o fată sau în drum spre casă, venind de la dans, să încaseze câteva lovituri de ciomag, să se răsucească fulgerător și să treacă de la apărare la atac, să strivească în brațe, gâfâind, dușmanul care gâfâia și el, să-l pocnească sub bărbie cu pumnul, să-l târască de păr şi să-l strângă zdravăn de gât, toate acestea îi cădeau bine și-l lecuiau pentru o vreme de toanele lui sumbre. Iar aceste lucruri plăceau și femeilor.

Și asta îi umplea cu prisosință zilele, și le dădea un sens, câtă vreme dura munca la apostolul Ioan. Ea se prelungi mult şi ultimele neteziri delicate, ale chipului și ale mâinilor, se petrecură într-o reculegere răbdătoare și solemnă. Isprăvi lucrarea într-un mic şopron de lemn, în dosul atelierului de calfe. Sosi și ceasul de dimineață, când sculptura fu gata. Gură-de-Aur luă o mătură, deretică meticulos șopronul, scoase cu gingășie, folosindu-se de pensulă, ultimele fire de rumeguș din părul lui Ioan, apoi stătu îndelung în fața lui, un ceas și mai bine,

solemn, covârșit de sentimentul unei trăiri rare, mărețe, care se mai putea repeta poate o dată în viața lui, dar putea rămâne și singura ce-i fusese hărăzită. Un bărbat în ziua nunţii sau în ziua înnobilării sale, o femeie după prima ei naștere puteau simţi ceva asemănător în inima lor, o înaltă consacrare, o adâncă seriozitate și totodată tainica teamă de clipa în care și această înălțare, această clipă singulară va fi trăită și depășită, rânduită printre altele, înghițită de obișnuita perindare a zilelor.

Stătu și-l privi pe prietenul său Narcis, îndrumătorul anilor săi de adolescență, cum parcă aștepta, cu fața înălțată, înveșmântat în straiele celui mai iubit dintre apostoli cu o expresie de liniște, de dăruire și de reculegere, în care părea să înmugurească un zâmbet. Acestui chip frumos, cucernic și spiritualizat, acestui trup zvelt care parcă plutea, acestor mâini lungi, ridicate cu grație și evlavie nu le erau necunoscute nici durerea, nici moartea, deşi erau pline de tinerețe și muzică lăuntrică; necunoscute le erau doar deznădejdea, dezordinea și revolta. Sub aceste nobile trăsături sufletul putea să fi fost vesel sau trist, era însă acordat cu puritate și ferit de disonanțe.

Gură-de-Aur stătea și-și privea opera. Contemplația sa începu ca o reculegere în fața monumentului primei sale tinereţi și al prieteniei, dar se isprăvi cu o furtună de griji și gânduri grave. Iată, opera se afla aici, în fața lui, și frumosul apostol va dăinui peste ani și delicata lui înflorire nu va conteni niciodată. El însă, cel care o făurise, era nevoit să-și ia acum bun-rămas de la opera lui, căci începând chiar de mâine ea nu-i va mai aparţine, nu-i va mai aștepta mângâierea mâinilor, nu va mai creşte și înflori sub ele, nu-i va mai fi refugiu, alinare și rost al vieţii. Gură-de-Aur simțea cum rămâne în urmă, părăsit și prădat. I se părea că cel mai bine ar fi să-și ia astăzi bun-rămas nu numai de la acest Ioan, ci și de la meşter, de la oraș, de la artă. Nu mai avea nimic de făcut aici; în sufletul său nu se mai aflau imagini pe care le-ar putea modela. Acea râvnită imagine între imagini, figura mamei-oamenilor, îi era încă inaccesibilă, poate pentru mult timp. Să înceapă acum să lustruiască iar figuri de îngerași și să cioplească ornamente?

Se smulse din loc și trecu în atelierul meşterului. Intră încet și rămase lângă ușă, până ce Niklaus îl observă și-l strigă.

— Ce-i, Gură-de-Aur?

— Sculptura mea e gata. Poate înainte să mergeţi la masă, veniţi dincolo s-o vedeţi.

— Vin bucuros, chiar acuma.

Trecură împreună dincolo, și lăsară ușa deschisă, ca să fie mai multă lumină. Niklaus nu văzuse de mai multă vreme statuia și-l lăsase pe Gură-de-Aur să lucreze nestingherit. Acum privi opera cu tăcută atenție, chipul său închis deveni frumos și senin, ochii severi, albaștri – radioși.

— E bună, zise meșterul. E foarte bună. E lucrarea ta de calfă, Gură-de-Aur, acum ai isprăvit de învăţat. Am să arăt statuia celor din breaslă și am să le cer să-ţi dea pentru ea brevetul de meșter, îl meriţi din plin.

Gură-de-Aur punea puţin preţ pe breaslă, dar ştia câtă apreciere cuprind cuvintele meșterului și se bucură.

În vreme ce mai dădu o dată ocol statuii lui Ioan, fără grabă, Niklaus zise cu un oftat:

— Chipul acesta este plin de evlavie și limpezime, serios, dar plin de fericire și pace. S-ar crede că l-a făurit un om în a cărui inimă sălăşluiesc seninătatea și veselia.

Gură-de-Aur zâmbi.

— Ştiţi că în statuia aceasta nu m-am înfăţişat pe mine, ci pe cel mai drag prieten al meu. El este cel care a adus în această sculptură limpezimea și pacea, nu eu. De fapt, nu eu am făurit-o, ci el mi-a sădit-o în suflet.

— Așa o fi, zise Niklaus. Rămâne o taină cum anume se naște o asemenea imagine. Eu nu sunt chiar modest, dar trebuie să-ţi spun: am făcut multe opere care rămân departe în urma lucrării tale, nu în privinţa înfăptuirii artistice și a grijii pentru amănunt, ci în privinţa adevărului. Ei bine, probabil că știi și singur, o astfel de operă nu poate fi repetată. Este o taină.

— Da, zise Gură-de-Aur, când statuia a fost terminată și m-am uitat la ea, m-am gândit: „Nu mai poţi face încă o dată ceva asemănător”. Și de aceea și cred, meștere, că în curând voi porni din nou la drum.

Niklaus îl privi mirat și nemulţumit, ochii săi deveniră iarăși severi.

— Vom mai vorbi despre asta. Abia acum ar trebui să începi să muncești cu adevărat, nu-i momentul să dai bir cu fugiţii. Dar pentru

azi ajunge cu lucrul, iar la prânz ești musafirul meu.

La amiază, Gură-de-Aur apăru pieptănat și spălat, în straiele lui de sărbătoare. De astă dată își dădea seama cât înseamnă și ce favoare deosebită este să fii poftit de meșter la masă. Totuși, pe când urca scările spre încăperea ticsită cu statui, inima nu-i era nici pe departe atât de înfiorată de respect și de bucurie sfioasă, ca atunci când intrase pentru întâia oară, palpitând de emoție, în aceste odăi frumoase, liniștite.

Și Lisbeth era gătită și purta la gât un colier de pietre sclipitoare, iar la masă, afară de crap și de vin, i se mai servi o surpriză: meșterul îi dărui o pungulița de piele, în care erau două monezi de aur, răsplata pentru statuia isprăvită.

De astă dată nu mai stătu mut, nici gazdele nu se mai întreținură între ele. Amândoi îi adresară acum cuvântul și ciocniră cu el. Ochii lui Gură-de-Aur erau neobosiți, căci avea ocazia s-o privească îndeaproape pe fata cea frumoasă, cu fața distinsă și cam trufașă, iar ochii săi mărturiseau deschis cât de mult îi plăcea Lisbeth. Ea se arătă cuviincioasă cu el, dar îl dezamăgi fiindcă nici nu roșea, nici nu se încălzea. Gură-de-Aur dorea cu ardoare să convingă acest chip frumos și nemișcat să grăiască și să-și destăinuie secretul.

După masă mulțumi, zăbovi puțin printre sculpturile de alături, iar după-amiază tândăli nehotărât prin oraș, asemenea unui trândav fără nicio țintă. Fusese foarte onorat de meșter, mai presus de orice așteptări. De ce nu se bucura? De ce toate onorurile acestea îi lăsau un gust atât de puțin sărbătoresc?

Urmând o inspirație de moment, închirie un cal și porni spre mănăstirea în care, odinioară, văzuse pentru prima dată o operă a meșterului Niklaus și-i auzise numele, întâmplarea se petrecuse doar cu câțiva ani în urmă, totuși părea neînchipuit de îndepărtată. În biserica mănăstirii o contemplă iar pe Maica Domnului și opera aceasta îl încântă și-l subjugă din nou la fel de puternic și astăzi; era mai frumoasă decât statuia lui, avea aceeași profunzime și aceeași taină, dar îi era superioară ca meșteșug, părea să plutească liber, neîmpovărată de nimic. Vedea acum în lucrarea aceasta unele amănunte pe care numai un artist le vede, unduirile vagi și delicate ale straielor, îndrăznelile în modelarea mâinilor prelungi și a degetelor,

folosirea, plină de sensibilitate, a unor accidente din structura lemnului – adevărat, toate frumuseţile acestea nu însemnau nimic faţă de ansamblu, faţă de simplitatea şi adâncimea viziunii, însă ele existau aievea şi erau foarte frumoase, şi nici celui dăruit cu har nu-i erau la îndemână decât dacă stăpânea temeinic meşteşugul. Pentru a putea înfăptui asemenea lucru, nu era îndeajuns ca omul să plămădească numai imagini în suflet, ci trebuia de asemenea să-şi fi educat şi încercat la nesfârşit ochii şi mâinile. Poate că merita totuşi să-şi pună viaţa întreagă în slujba artei, sacrificându-şi libertatea şi marile trăiri pentru a da cândva la iveală o asemenea frumuseţe, care nu era numai trăită, şi văzută şi concepută cu dragoste, ci în acelaşi timp stăpânită până la ultimul amănunt, cu o măiestrie neumbrită de nicio şovăială? Era o mare întrebare.

Gură-de-Aur se întoarse în oraş târziu, noaptea, cu calul ostenit. Mai găsi deschis un birt mâncă acolo pâine şi bău vin, apoi urcă în odaia lui de lângă piaţa de peşte, dezbinat cu sine, împovărat de întrebări, împovărat de îndoieli.

CAPITOLUL XII

A doua zi Gură-de-Aur nu se putu hotărî să se ducă la atelier. Ca în multe asemenea zile când n-avea chef, umblă prin oraş de colo până colo. Văzu cum se duc să târguiască nevestele şi slujnicele, se opri mai mult în preajma fântânii din piaţă şi-i privi pe negustorii de peşte şi pe femeile lor necioplite, cum îşi pun marfa în vânzare şi cum o laudă, cum se reped să scoată din putini peştii răcoroşi, argintii şi să-i ofere, cum peştii se lasă cuminţi, în voia morţii cu gurile căscate dureros şi ochii de aur holbaţi şi plini de spaimă sau cum se apără de ea, furioşi şi deznădăjduiţi. Ca în multe alte dăţi, fu cuprins de milă faţă de aceste fiinţe şi de o tristă indignare, împotriva oamenilor; de ce erau atât de nesimţitori şi grosolani, atât de neînchipuit de săraci cu duhul şi de nătângi, de ce nu vedeau nimic, cu toţii de-a valma, nici pescarii şi nevestele lor, nici cumpărătorii ocupaţi cu tocmeala, de ce nu vedeau gurile acestea, ochii aceştia speriaţi de moarte, cozile acestea care izbeau sălbatic primprejur, această luptă deznădăjduită, înspăimântătoare, inutilă, această insuportabilă transformare a fiinţelor misterioase, miraculos de frumoase, când ultimul tremur le înfioară pielea şi apoi zac, moarte şi stinse, doborâte, nişte jalnice hălci de carne, pregătite pentru a desfăta cerul gurii mâncăcioşilor? Nimic nu vedeau oamenii aceştia, nimic nu ştiau şi nu băgau de seamă, nimic nu le grăia! Era totuna dacă în faţa lor, piere un biet peşte frumos, sau dacă un meşter îţi dă fiori înfăţişând într-un chip de sfânt, toată nădejdea, toată nobleţea, toată suferinţa sau toată spaima gâtuitoare şi sumbră a existenţei omeneşti – ei nu vedeau nimic, nu-i mişca nimic! Erau cu toţii mulţumiţi sau preocupaţi, aveau treburi importante, se grăbeau, strigau, râdeau şi râgâiau, făceau gălăgie, făceau glume, se ciorovăiau pentru doi bani şi tuturor le mergea bine, toţi erau împăcaţi şi mulţumiţi peste măsură de sine şi de lumea întreagă. Nişte porci,

ah, erau mult mai răi şi mai greţoşi decât porcii! Ei da, el însuși se aflase destul de des în mijlocul lor, se veselise printre cei asemenea lor, alergase după fete, râsese şi nu se înfiorase deloc mâncând pești prăjiţi. Însă necontenit şi adeseori pe neaşteptate, ca printr-o vrajă, bucuria și liniștea îl părăseau, iluzia aceasta de îmbuibare îl sufoca, această mulţumire de sine, trufie şi trândavă tihnă a sufletului se scuturau de pe el și ceva îl trimitea în singurătate şi meditaţie, în pribegie, la contemplarea suferinţei, a morţii, a zădărniciei oricărei acţiuni, îndemnându-l să privească ţintă în abis. Iar uneori, din deznădejdea atotcuprinzătoare, stârnită întrânsul de această panoramă a lipsei de sens, şi a spaimei atotstăpânitoare, înflorea dintr-o dată în el o bucurie, o dragoste violentă, dorința de a cânta un cântec frumos ori de a desena; sau în vreme ce mirosea o floare, se juca puţin cu o pisică, regăsea armonia copilăroasă a vieţii. Sentimentul acesta s-ar putea întoarce şi acum, mâine sau poimâine, și lumea ar deveni iarăși bună, minunată. Până când s-ar înstăpâni din nou celelalte, tristeţea, îngândurarea, dragostea disperată, sufocantă, pentru peștii muribunzi, pentru florile gata să se ofilească, spaima de o viaţă nătângă, porcească şi de oamenii ce se holbează, fără a fi în stare să vadă ceva. În asemenea clipe nu putea să nu se gândească, îmboldit de o chinuitoare curiozitate și cu o dureroasă strângere de inimă, la studentul pribeag Victor, căruia îi înfipsese cuţitul în coaste și îl părăsise, zăcând pe crengile de brad, scăldat în sânge și atunci se întreba iarăși și iarăși ce se întâmplase până la urmă cu acest Victor, dacă animalele îl înfulecaseră de tot sau dacă mai rămăsese ceva din el. Da, cu siguranţă că mai rămăseseră oasele, şi poate câţiva pumni de păr. Și oasele – ce se va alege din ele? Cât durează oare, decenii sau numai ani, până-şi pierd şi ele forma şi devin ţărână?

Ah, astăzi, în vreme ce privea cu milă peştii şi cu scârbă pe precupeţi, cu inima plină de melancolie şi de amarnică duşmănie împotriva lumii şi a lui însuşi, fusese din nou nevoit să se gândească la Victor. Poate că îl găsise cineva și îl îngropase? Și dacă așa s-a întâmplat, oare până acum îi va fi căzut toată carnea de pe oase, va fi putrezit, viermii vor fi ros totul? Mai avea încă păr pe țeastă și sprâncene deasupra orbitelor? Și din viaţa lui Victor, ce fusese plină de aventuri și păţanii, de jocul fantastic al glumelor și poznelor lui

ciudate, ce mai rămăsese? Mai dăinuia ceva, în afară de cele câteva amintiri vagi, păstrate de ucigașul său, ceva din această viață de om, care doar nu fusese una dintre cele mai obișnuite? Mai exista un Victor în visele femeilor pe care le iubise odinioară? Ah, firește că totul era dus și risipit. Și la fel se petrece cu toate și cu toți, înfloresc repede și se veștejesc repede, apoi omătul cade deasupra. Câte nu înfloriseră chiar în sufletul său, când, cu câțiva ani înainte, venise în orașul acesta, dorind cu sete să se dăruiască artei, plin de profundă, sfioasă admirație față de meșterul Niklaus! Mai supraviețuia ceva din toate acestea? Nimic, nu mai mult decât rămăsese din statura deșirată a bietului Victor. De i-ar fi spus atunci cineva, că va veni ziua, în care Niklaus îl va recunoaște ca pe egalul său și va cere breslei brevetul de meșter pentru el, ar fi crezut că ține în mână tot norocul din lume! Și acum, totul nu mai era decât o floare trecută, ceva veșted și fără bucurie.

Pe când cugeta astfel, Gură-de-Aur avu deodată o viziune. Dură doar o clipă, o tresărire fulgerătoare: văzu fața mamei originare, aplecată deasupra abisului vieții, privind cu un zâmbet pierdut, frumos și când, o văzu cum privește cu acest zâmbet nașterile, morțile, florile, frunzele foșnitoare ale toamnei, arta, mortăciunile putrezite.

Punea pe toate același preț, ea, mama originară, peste toate plutea, precum luna, zâmbetul ei neliniștitor, iar el, Gură-de-Aur, cu gândurile lui melancolice, îi era tot atât de drag ca și crapul care murea pe caldarâmul pieței de pește, și mândra, glaciala fecioară Lisbeth tot atât de dragă ca și oasele, risipite prin pădure, ale lui Victor, cel ce s-ar fi bucurat cândva să-i fure lui ducatul.

Apoi fulgerul se stinse, misteriosul chip al mamei dispăru. Dar lumina ei pală continua să palpite în adâncurile sufletului lui Gură-de-Aur, un val de viață, de durere, de sugrumată nostalgie se abătu asupra inimii sale, răscolind-o. Nu, nu el, nu voia fericirea și îndestularea celorlalți, a cumpărătorilor de pește, a burghezilor, a oamenilor cu ocupații statornice. Să-i ia dracul pe toți! Ah, tresărirea acelei fețe pale, gura plină, pârguită, ca o vară târzie, peste ale cărei buze răsfrânte alunecase un fugar zâmbet de moarte, precum suflarea vântului și lumina lunii!

Gură-de-Aur o porni către casa meşterului, era ceasul amiezii; aşteptă până ce-l auzi pe Niklaus părăsindu-şi lucrul şi spălându-şi mâinile. Atunci intră la el.

— Îngăduiţi-mi să vă spun câteva cuvinte, meştere, pot vorbi în vreme ce vă spălaţi pe mâini şi vă îmbrăcaţi haina. Mor de sete după o gură de adevăr, vreau să vă spun ceva şi pesemne că numai acum sunt în stare, mai târziu niciodată. Mă simt astfel încât trebuie să vorbesc unui om şi dumneavoastră sunteţi singurul care m-ar putea înţelege. Nu-i vorbesc bărbatului care are un atelier vestit şi primeşte din partea oraşelor şi a mânăstirilor comenzi ce-i fac cinste, celui ce are două calfe şi o casă frumoasă, îmbelşugată. Îi vorbesc meşterului care a făurit-o pe Maica Domnului, cea din mănăstire, cea mai frumoasă statuie pe care o cunosc. Pe omul acesta l-am iubit şi l-am cinstit, a deveni asemenea lui mi s-a părut scopul suprem pe pământ. Am făcut o statuie, pe Ioan, şi nu am putut-o face atât de desăvârşită ca Maica Domnului ieşită din mâna dumneavoastră; dar este aşa cum este. Altă sculptură n-am de făcut, nu există acum niciuna care să mă cheme şi să mă silească s-o cioplesc. Mai curând, există una, o imagine sfântă îndepărtată, pe care va trebui s-o făuresc cândva, dar astăzi îmi e cu neputinţă. Pentru a o făuri, trebuie să mai trăiesc şi să mai cunosc foarte multe. Poate o voi putea făuri peste trei, peste patru ani, sau poate peste zece, chiar mai târziu, poate niciodată. Până atunci însă, meştere, nu vreau să-mi câştig pâinea cu meşteşugul şi să lustruiesc sculpturi, şi să dăltuiesc amvoane, şi să duc o viaţă de meşteşugar de atelier, şi să câştig bani şi să devin ceea ce sunt toţi meşteşugarii, nu, nu vreau asta, ci vreau să trăiesc şi să umblu, să simt vara şi iarna, să privesc lumea şi să-i gust frumuseţea şi grozăvia ei. Vreau să sufăr de foame şi de sete, şi vreau să uit şi să lepăd tot ce am trăit şi am învăţat aici, la dumneavoastră. Aş vrea într-adevăr să făuresc ceva atât de frumos şi atât de adânc-mişcător cum este statuia dumneavoastră, dar să devin ce sunteţi şi să trăiesc cum trăiţi dumneavoastră mi-e peste putinţă…

Meşterul îşi spălase mâinile şi le ştersese, după asta se întoarse şi îl privi pe Gură-de-Aur. Faţa lui era severă, dar nu mânioasă.

— Ai vorbit, zise el, şi eu te-am ascultat. Acum lasă lucrurile cum sunt. Nu te aştept la treabă, deşi avem multe de făcut. Nu te consider

calfa mea, tu ai nevoie de libertate. Aş vrea să stăm de vorbă despre unele și altele, dragă Gură-de-Aur; nu acum, ci peste câteva zile, între timp petrece-ţi vremea după cum te trage inima. Vezi, eu sunt mult mai bătrân, și am cunoscut câte ceva din viaţă. Gândesc altfel decât tine, dar te înţeleg, și înţeleg ce anume vrei să spui. Te chem peste câteva zile. Vom vorbi despre viitorul tău, am o mulţime de planuri. Până atunci, fii cu răbdare! Știu prea bine ce se întâmplă când isprăvești o lucrare ce ţi-a fost dragă, cunosc acest gol. Trece, crede-mă.

Gură-de-Aur plecă nemulţumit. Meşterul era plin de bune intenţii faţă de el, dar cu ce-i putea ajuta?

Știa la râu un loc, unde apa nu era adâncă și curgea peste o albie plină cu vechituri și resturi, se aruncau aici, în apă, tot soiul de gunoaie de pe la casele din mahalaua pescarilor. Se duse acolo, se aşeză pe mal şi privi în apă. Iubea mult apa, orice fel de apă îl atrăgea. Și adâncindu-și privirea până la fund, la albia întunecoasă, neclară, în apa ce părea a curge în şuviţe de cristal, zări, sclipind, ici-colo, cu un licăr estompat, auriu, scânteind îmbietor, obiecte de nerecunoscut, poate un ciob de farfurie veche, sau o seceră îndoită, aruncată, sau o piatră netedă deschisă la culoare, câteodată un pește de nămol, un mihalţ gras sau o roșioară, care se răsucea acolo jos, prinzând pentru o secundă pe aripioarele albicioase de pe burtă, și pe solzi, câte o rază de lumină – niciodată nu se putea recunoaște exact ce era de fapt această scurtă și tulbure licărire a unor comori scufundate pe fundul umed și negru al râului, dar întotdeauna ea era fermecător de frumoasă și de ispititoare. Aidoma acestei mărunte taine a apei, își zise el, erau toate adevăratele taine, toate imaginile adevărate, autentice ale sufletului: nu aveau contur, nu aveau formă, se lăsau numai bănuite ca o frumoasă, îndepărtată posibilitate, erau învăluite și aveau înţelesuri multiple. Ca din crepusculul adâncimilor verzi ale râului licărea spre el, tresărind câte o clipă, ceva nemaivăzut de auriu sau de argintiu, un nimic, și totuși încărcat de cele mai fericite făgăduieli, la fel profilul şters al unui om, văzut pe jumătate din spate, putea vesti câteodată ceva nesfârșit de frumos sau nemaipomenit de trist, sau, de asemenea: un felinar atârnat sub căruţă noaptea zugrăvind pe ziduri umbrele imense ale spiţelor ce se învârteau în mers, jocul acestor umbre putea

fi pe durata unui minut tot atât de plin de priveliști, întâmplări și istorii, ca toată opera lui Virgiliu. Din aceeași plămădeală ireală, magică, se țeseau noaptea visele, câte un fleac cuprindea toate imaginile lumii, o apă în cristalul căreia sălăşluiau, ca niște virtualităţi fără contenire treze, formele tuturor oamenilor, animalelor, îngerilor și demonilor.

Se cufundă iarăși în jocul acesta, privi pierdut în șuvoiul râului, văzu, cum în profunzimile lui tremură scânteieri învălmășite, bănui coroane regale și umeri albi de femeie. Cândva, la Mariabronn, își aminti el acum, întrezărise în literele latinești și eline asemenea vise ale formelor, și vrăji ale metamorfozei. Nu vorbise oare pe atunci cu Narcis despre ele? Ah, când se petrecuse asta, cu câte sute de ani înainte? Ah, Narcis! Ca să-l vadă, ca să vorbească un ceas cu el, ca să-i țină mâna, ca să-i audă glasul calm, plin de înțelepciune, și-ar fi dat bucuros cei doi ducați de aur.

De ce erau lucrurile acestea atât de frumoase, sclipătul acesta de aur, de sub apă, aceste umbre şi presimţiri, toate aceste apariţii ireale, feerice – de ce erau atât de nespus de frumoase și încântătoare, fiind totuși exact opusul frumosului pe care-l putea crea un artist? Căci dacă la obiectele acelea fără nume, frumuseţea era lipsită de orice formă și consta numai din mister, cu operele de artă lucrurile se întâmplau tocmai invers, ele erau numai și numai formă, grăind cu desăvârșită claritate. Nimic nu era mai necruțător de clar și de hotărât decât linia unui cap sau a unei guri, desenate sau sculptate în lemn. Ar fi fost în stare să deseneze din memorie, precis, absolut precis buza de jos ori pleoapele Mariei lui Niklaus; acolo nu era nimic nehotărât, înșelător, nimic care să curgă și să se risipească.

Gură-de-Aur cugetă cu pasiune la toate acestea. Nu se lămurea cum se face că tocmai acele imagini, cele mai hotărâte cu putință și mai statornic prinse într-o formă acţionează asupra sufletului la fel ca închipuirile impalpabile şi lipsite de contur. Un lucru i se limpezi însă în cursul acestui exercițiu de gândire, și anume motivul pentru care atâtea opere de artă fără cusur, bine executate, nu-i plăceau defel ci, în ciuda unei anumite frumuseţi, îl plictiseau și îi deveneau aproape detestabile. Atelierele, bisericile și palatele erau pline cu asemenea opere de artă nefericite, el însuși contribuise la crearea câtorva. Erau

atât de cumplit de dezamăgitoare, pentru că trezeau năzuința spre suprem și totuși nu o împlineau, lipsindu-le principalul: taina. Asta au comun visul și opera de artă desăvârșită: taina.

Și Gură-de-Aur gândi mai departe: „Este o taină pe care o iubesc, i-am dat de urmă, am zărit-o străfulgerând de mai multe ori, și eu, ca artist, dacă îmi va fi cândva cu putință, aș vrea să o reprezint și să-i dau grai. Este chipul marii Născătoare, a mamei originare iar taina ei nu constă, ca la altele, într-un amănunt anume, în rotunjimile ei aparte sau în zvelteţe, în asprime sau gingășie, putere sau grație, ci constă în faptul că marile contraste ale lumii, care altminteri sunt de neîmpăcat, în această făptură s-au alăturat și au încheiat pace: nașterea și moartea, bunătatea și cruzimea, viața și distrugerea. Dacă aș fi născocit această ființă, dacă ea n-ar fi decât un joc al gândurilor mele sau o aspirație ambițioasă de artist, nu m-aș înduioșa din pricina ei, aș putea să-i observ cusururile și s-o uit. Dar mama originară nu este o idee, căci eu nu am născocit-o, ci am văzut-o! Ea trăiește în mine, m-am întâlnit mereu cu dânsa. Întâia oară am presimțit-o când, într-o noapte de iarnă, într-un sat, a trebuit să țin lumina peste patul unei țărănci care năștea: atunci a început să trăiască imaginea din mine. Adeseori e departe și rămâne pierdută mult timp, dar brusc răsare iarăși, ca și azi. Imaginea propriei mele mame, cândva cea mai dragă dintre toate, s-a transformat întreagă în această imagine nouă, e cuprinsă în ea ca sâmburele într-o cireașă.

Își intuia acum cu limpezime situația prezentă, teama în fața unei hotărâri. Se afla, nu mai puțin ca odinioară, în ceasul despărțirii de Narcis și de mânăstire, pe o cale vitală pentru el: calea care-l ducea spre mamă. Poate cândva, mama va deveni o imagine palpabilă și vizibilă pentru toți, o operă a mâinilor sale. Poate că acolo se găsea ținta, acolo stătea ascuns sensul vieții sale. Poate; nu știa. Un lucru știa însă: a da ascultare mamei, a merge către ea, a fi atras și chemat de ea, asta era bine, asta era viață. Poate că niciodată nu va fi în stare să-i creeze imaginea, poate că ea va rămâne pentru totdeauna vis, presimțire, ispită, străfulgerare de aur a unei sfinte taine. Oricum era dator s-o urmeze, să-i încredințeze destinul său, ea era steaua lui călăuzitoare.

Și acum hotărârea îi stătea la îndemână, totul devenise limpede. Arta era un lucru frumos, dar nu o zeiță, și un scop, nu pentru el; nu artei trebuia să-i dea ascultare, ci numai chemării mamei. Ce-i folosea lui să aibă degetele tot mai îndemânatice? Se vedea la meșterul Niklaus unde duce această sporire a îndemânării. La faimă și nume, la bani şi la viaţă sedentară, la secarea şi degenerarea acelor simţuri lăuntrice, care, ele singure pot descoperi taina. La făurirea unor jucării drăguțe, costisitoare, la tot soiul de altare și amvoane bogate, un sfânt Sebastian și încă unul și încă unul și capete frumușele de îngeri bucălaţi, patru taleri bucata. Oh, aurul din ochiul unui crap și puful de argint, dulce și fin de pe marginea unei aripi de fluture erau nesfârșit mai frumoase, mai vii, mai de preț decât o sală întreagă, plină cu acele opere de artă!

Un băiat venea, cântând, pe uliță în jos spre mal, din când în când cântecul său amuţea, căci el muşca dintr-o felie mare, de pâine albă pe care o avea în mână. Gură-de-Aur îl văzu și îi ceru o bucățică din pâinea lui, scormoni cu două degete miezul feliei și frământă din el cocoloașe mici. Aplecat peste parapet, azvârli cocoloașele de pâine încet, unul după altul, jos, în râu; vedea cum se scufundă bila albă în apa întunecoasă, o vedea înconjurată de îmbulzeala agitată a capetelor de pești ce roiau în jurul ei, până ce una din guri o înhăța. Urmări, cufundându-se și dispărând, o bilă după alta și fu adânc mulțumit. Apoi i se făcu foame și se duse la una din iubitele sale, slujnică în casa unui măcelar, pe care o botezase „stăpână a cârnaţilor şi a şuncilor". O momi la fereastra bucătăriei cu fluieratul obișnuit și avea de gând să primească de la ea câte ceva de-ale gurii pe care să le ia cu el sus, deasupra râului, pe unul din dealurile cu vii, al căror pământ roșu, gras, se arăta vederii cu culoarea lui atât de vie, de sub frunzişul, bogat al viței și unde, primăvara, înflorea hiacintul albastru, mirosind gingaș a drupe.

Dar părea a fi o zi a hotărârilor și a limpezirilor. Când Katherine apăru la fereastră, zâmbindu-i cu faţa ei plină, cam grosolană, când el întinse mâna, ca să-i dea semnalul obișnuit, își aminti brusc de alte dăți, când stătuse aici la fel, în așteptare. Și totodată prevăzu, cu o claritate care-l plictisi, ce se va petrece în minutele următoare: cum va recunoaște ea semnalul și cum se va retrage, cum va apărea curând la

ușa din dosul casei, ţinând în mână vreo afumătură, cum va lua el în primire cele aduse și, între timp, o va mângâia puţin și o va strânge la piept, gest pe care ea îl și așteptase – și dintr-o dată i se păru negrăit de prostesc şi urât, să repete toată această desfăşurare mecanică a unor lucruri de atâtea ori trăite și să-și joace rolul dinainte știut de a lua în primire cârnatul, de a simţi sânii voinici, cum îi dau ghes, şi de a-i strânge uşor, de parcă ar face şi el, un dar, în schimb. I se păru deodată că vede pe faţa ei bună, cărnoasă, o obişnuinţă lipsită de suflet, iar în zâmbetul ei prietenos ceva de prea multe ori văzut, ceva mecanic, lipsit de taină, ceva nedemn de el. Nu mai duse până la capăt obișnuitul gest al mâinii, zâmbetul îi îngheţă pe faţă. O mai iubea oare, o mai dorea cu adevărat? Nu, de prea multe ori fusese aici, de prea multe ori văzuse mereu același zâmbet, și-i răspunsese, fără vreun imbold al inimii. Ceea ce ieri încă ar fi putut face fără a sta să judece, astăzi, dintr-o dată, nu mai era cu putinţă. Slujnica mai stătea și-l privea, când el se și întoarse și dispăru din uliţă, hotărât să nu se mai arate niciodată pe acolo. Mângâie-i altul sânii. Mănânce-i altul cârnaţii cei gustoși! De fapt, câte nu se înfulecau, și se iroseau zi de zi, în orașul acesta îmbuibat, mulţumit de sine! Ce leneşi, ce răsfăţaţi, ce mofturoși erau aceşti burghezi rotofei, de dragul cărora se măcelăreau zilnic atâţia porci și viţei și se scoteau din râu atâţia pești frumoși, bieţii de ei! Și el însuși – cât se răsfăţase și se stricase și el, ce scârbos de asemănător devenise cu burghezii dolofani! În drumeţiile lui, pe câmpul înzăpezit, o prună uscată sau o coajă de pâine veche avusese un gust mai grozav decât aici, în îmbuibare, întreg banchetul unei bresle. O, drumeţia, o, libertatea, o, câmpul luminat de lună și urma de animal, prudent cercetată, în iarba cenușiu-umedă a dimineţii! Aici, la oraş, printre cei aşezaţi, toate mergeau atât de uşor şi costau atât de puţin, chiar și dragostea. Dintr-o dată fu sătul, scuipă pe toate cele. Viaţa de aici își pierduse rostul, era un os fără măduvă. Fusese frumoasă și-și avusese rostul, câtă vreme meşterul păruse a fi un ideal, iar Lisbeth o prinţesă; fusese suportabilă, câtă vreme lucrase la Ioan al său. Acum se isprăviseră toate, parfumul se mistuise, floricica se veştejise. Ca un talaz violent, îl cuprinse sentimentul vremelniciei, care mereu îl rănea și-l ameţea atât de adânc. Repede se veştejeşte totul, repede se irosește orice plăcere, nimic nu rămâne în urmă, decât

oase și pulbere. Ba da, ceva rămâne: mama cea eternă, străveche şi veşnic tânără, cu zâmbetul ei de dragoste, trist și crud. O zări iarăşi pentru o clipă: o uriașă, cu stele în păr, ședea visătoare la marginea lumii, culegea cu mâna jucăușă, floare după floare, viaţă după viaţă şi le lăsa să cadă încet, în spaţiul fără de hotar.

În zilele acelea, în vreme ce Gură-de-Aur vedea pălind în urma lui o fărâmă ofilită de viaţă, și hoinărea de bun-rămas ca într-o beţie tristă prin împrejurimile ce-i deveniseră familiare, meșterul Niklaus depunea mari strădanii să-i asigure viitorul, și să-l facă pe musafirul nestatornic să prindă rădăcini pentru totdeauna. Convinsese breasla să-i elibereze lui Gură-de-Aur brevetul de meşter și cumpăni planul de a-l lega de el definitiv, nu ca subaltern, ci ca asociat, astfel încât să se sfătuiască în privinţa tuturor comenzilor mari şi să le execute împreună, făcându-l părtaş la veniturile dobândite de pe urma lor. Putea fi aici un risc, chiar și din pricina lui Lisbeth, pentru că, fireşte, în cazul acesta, tânărul i-ar fi devenit, în curând, ginere. Dar o sculptură ca Ioan nu ar fi izbutit să creeze nici cel mai bun dintre câte ajutoare năimise Niklaus vreodată, iar el însuși îmbătrânea și devenea mai sărac în inspiraţie şi putere creatoare, şi nu voia să-şi vadă faimosul atelier decăzând și ocupându-se cu îndeletniciri meșteșugărești obișnuite. Va fi greu cu acest Gură-de-Aur, însă trebuia să riște.

Acestea erau socotelile pe care, îngrijorat, şi le făcea meşterul. Va reclădi pentru Gură-de-Aur atelierul din dos, și-l va lărgi, îi va elibera odaia de la mansardă, și-i va dărui, cu prilejul primirii sale în breaslă, un rând de straie noi, frumoase. Prudent, ceru şi părerea Lisbethei, care, încă de la prânzul acela, se aşteptase la asemenea propuneri. Și, ca să vezi, Lisbeth nu se împotrivea. Dacă flăcăul era aşezat într-un cămin și-și putea zice meşter, era mulţumită cu el. Nici în privinţa aceasta nu existau piedici. Iar dacă meşterul Niklaus şi meşteșugul încă nu reușiseră să-l îmblânzească pe deplin pe acest ţigan, Lisbeth neîndoielnic că va izbuti până la urmă.

Aşa se puse totul la cale pentru prinderea păsăruicii şi momeala fu aşezată cu grijă în laţ. Și într-o zi se trimise după Gură-de-Aur, care nu se mai arătase pe la meşter. Fu încă o dată invitat la masă, apăru din nou periat și pieptănat, şezu din nou în odaia cea frumoasă, puţin cam

prea solemnă, ciocni din nou un pahar cu meşterul şi cu fiica meşterului, până ce aceasta din urmă ieşi din odaie şi Niklaus dădu la iveală marile sale planuri şi oferte.

— M-ai înţeles, adăugă el uimitoarelor sale destăinuiri, şi nu trebuie să-ţi mai spun că, niciodată până acum un om tânăr nu a fost avansat atât de repede meşter, fără să-şi fi făcut măcar anii de ucenicie obligatorii, şi n-a găsit de-a gata asemenea cuib cald. Norocul tău e mare, Gură-de-Aur.

Uimit şi speriat Gură-de-Aur privi la meşterul său şi împinse departe de sine paharul, încă pe jumătate plin.

De fapt, se aşteptase ca Niklaus să-l certe un pic pentru zilele tândălite, şi apoi să-i propună să rămână la el, ca ajutor. Va să zică aşa stăteau lucrurile. Îl întristă şi-l stingheri că trebuia să şadă faţă-n faţă cu bărbatul acesta, într-o asemenea postură. Nu găsi imediat răspunsul.

Meşterul, cu faţa puţin încordată şi dezamăgită pentru că oferta, cu care-l cinstea, nu fusese primită cu bucurie şi cu umilinţă, se ridică şi zise:

— Ei bine, propunerea mea îţi vine pe neaşteptate, poate că vrei întâi să te gândeşti. Recunosc că sunt puţin jignit, am crezut că-ţi pregătesc o mare bucurie. Dar mă rog, iată, îţi dau răgaz de cugetare.

— Maestre, zise Gură-de-Aur, luptându-se pentru a-şi găsi cuvintele, nu fiţi supărat pe mine! Vă mulţumesc din toată inima pentru bunăvoinţa dumneavoastră şi vă mulţumesc încă şi mai mult pentru răbdarea cu care m-aţi tratat, ca învăţăcel. Nu voi uita niciodată cât vă sunt de îndatorat. Dar răgaz de cugetare nu-mi trebuieşte, m-am hotărât de mult.

— La ce te-ai hotărât?

— Am fost hotărât încă înainte de a primi invitaţia domniei-voastre şi înainte de a avea habar de ofertele dumneavoastră, care mă cinstesc. Nu mai pot rămâne aici, plec la drum...

Palid la faţă, Niklaus îl privi cu ochi sumbri.

— Maestre, imploră Gură-de-Aur, credeţi-mă, nu vreau să vă jignesc! V-am spus care mi-e hotărârea. Nu se mai poate schimba nimic. Trebuie să plec, să călătoresc, să fiu iar liber. Îngăduiţi să vă mai mulţumesc o dată din inimă şi îngăduiţi să ne despărţim prieteni!

Îi întinse mâna, își simțea lacrimile aproape. Niklaus nu-i primi gestul, se albise la față și începu să umble prin odaie din ce în ce mai repede, pașii săi apăsați vădindu-i furia. Niciodată Gură-de-Aur nu-l mai văzuse într-o asemenea stare.

Apoi, brusc, meșterul se opri locului, se stăpâni și cu un efort puternic zise, fără a-l privi pe Gură-de-Aur, șuierând printre dinți:

— Bine, atunci du-te! Dar du-te imediat! Să nu te mai văd! Nu cumva să fac și să spun ceva, ce-aș putea să regret mai târziu. Du-te!

Gură-de-Aur îi mai întinse o dată mâna. Meșterul făcu o mină de parcă ar fi fost gata s-o scuipe. Atunci Gură-de-Aur, care pălise și el, se întoarse și ieși încet din odaie, își puse afară boneta, se strecură în jos pe scări, lăsându-și mâna să alunece peste capetele sculptate ale pilaștrilor balustradei, intră, în micul atelier din curte, rămase puțin, de adio, în fața statuii lui Ioan, apoi părăsi casa cu o durere mai adâncă în inimă decât cea pe care o simțise odinioară la despărțirea de castelul cavalerului și de biata Lydia.

Cel puțin a mers repede! Cel puțin nu s-a rostit nimic inutil! Acesta fu singurul gând mângâietor ce-i veni în minte pe când trecea pragul pentru ca dintr-o dată, ulița și orașul să-l privească în ochi cu acea față schimbată, străină, pe care o dobândesc lucrurile ce fac parte din obișnuință, atunci când inima noastră și-a luat rămas-bun de la ele. Azvârli o privire îndărăt, spre ușa casei – acum era ușa unei case străine, zăvorită pentru el.

După ce ajunse în odaia sa, Gură-de-Aur își începu pregătirile de plecare. Bineînțeles, nu erau multe de pregătit; nu avea de făcut decât să-și ia rămas-bun. Pe perete atârna un tablou, pictat de el, o Madonă blândă, iar primprejur atârnau și zăceau câteva lucruri pe care le putea numi ale lui: pălăria de duminică, o pereche de încălțări pentru dans, un sul de desene, o lăută mică, niște figurine de lut, modelate de el, apoi câteva daruri de la iubite: un buchet de flori artificiale, un pocal roșu-rubiniu, o turtă dulce veche și uscată, în formă de inimă și alte asemenea mărunțișuri, fiecare dintre ele își avusese însemnătatea și povestea sa, și-i fusese drag, dar acum toate erau numai vechituri care-l încurcau, căci la drum nu putea lua cu el niciuna. Izbuti măcar să schimbe cu proprietarul casei pocalul rubiniu pe un cuțit de vânătoare solid, bun, pe care-l ascuți la tocila din curte, fărâmiță turta dulce și

hrăni cu ea găinile din ograda vecină, dărui Madona gazdei și primi, în schimb, un dar folositor: o raniță veche, de piele și provizii bogate pentru drum. În raniță împacheta cele câteva cămăși pe care le avea și câteva desene mai mici, înfăşurate în jurul unei cozi de mătură, iar alături așeză bucatele. Mărunțișurile celelalte trebuiau lăsate aici.

Existau mai multe femei în oraş, de la care s-ar fi cuvenit să-şi ia rămas bun; la una din ele dormise chiar ieri, fără să-i pomenească de planurile sale. Da, așa se agaţă câte ceva ca scaiul de tine, când vrei s-o pornești la drum. Nimic nu trebuie luat în serios. Nu-și luă rămas-bun de la nimeni, afară de cei ai casei. O făcu de cu seară, pentru a putea porni la drum de cum s-o crăpa de ziuă.

Totuși, cineva se sculase de dimineaţă şi, tocmai când dădea să părăsească, în linişte, casa, îl chemă în bucătărie la o cană cu lapte. Era fiica gazdelor, o copilă de cincisprezece ani, o ființă tăcută, bolnăvicioasă, cu ochi frumoşi, dar cu o vătămătură la încheietura șoldului, din pricina căreia șchiopăta. Se numea Marie. Cu faţa nedormită, palidă de tot dar îngrijit îmbrăcată și pieptănată, îl servi în bucătărie cu lapte fierbinte și pâine, și păru foarte întristată de plecarea lui. El îi mulţumi și, de bun-rămas, o sărută, milos, pe gura micuță. Reculeasă, cu ochii închiși, primi ea sărutarea.

CAPITOLUL XIII

În vremea dintâi a noii sale pribegii, în prima amețeală lacomă a libertății redobândite, Gură-de-Aur fu nevoit să învețe iarăşi să trăiască viaţa fără căpătâi și fără ceasornic a hoinarilor. Nedând ascultare nimănui, dependenţi numai de vreme şi de anotimp, fără ţintă, în faţa ochilor, fără acoperiş deasupra capului, neposedând nimic şi primind cu braţele deschise tot ce le trimite întâmplarea astfel își duc pribegii viaţa copilăroasă și vitează, sărăcăcioasă și vajnică. Sunt fiii lui Adam, cel izgonit din paradis, sunt fraţii animalelor nevinovate. Iau din mâna cerului, ceas de ceas, ceea ce li se dă: soare, ploaie, ceață, zăpadă, căldură și frig, bunăstare și nevoie, pentru ei nu există timp, nici istorie, nici ambiţie şi nici acel idol ciudat al prosperității și progresului, căruia i se închină cu atâta disperare proprietarii de case. Un vagabond poate fi delicat sau aspru, rafinat sau grosolan, temerar sau fricos, însă în inima sa rămâne mereu copil, trăieşte mereu în ziua întâia, înainte să înceapă istoria lumii, viaţa lui e condusă mereu de puţine şi simple instincte şi nevoi. Poate fi deștept sau prost; poate şti adânc în sine, cât de fragilă şi nestatornică e orice viaţă, cât de sărmană și de înfricoșată își poartă orice vietate, puţinul sânge fierbinte prin gheaţa spațiilor cosmice; sau poate asculta numai, copilăreşte şi lacom, de poruncile bietului său stomac – întotdeauna este opusul și dușmanul de moarte al celui avut, al sedentarului care-l urăște, îl dispreţuieşte şi se teme de el, pentru că nu vrea să i se aducă aminte de efemerul existenţei, de ofilirea necontenită a tot ce e viață, de moartea implacabilă, glacială, care, de jur împrejurul nostru, umple universul.

Nevinovăţia copilăroasă a vieţii de vagabond, originea ei maternă, adversitatea ei faţă de lege şi spirit, vulnerabilitatea ei şi tainica, permanenta vecinătate a morţii cuprinseseră şi modelaseră de mult sufletul lui Gură-de-Aur. Iar faptul că în el sălăşluia totuși spirit și

voinţă, că era totuşi un artist, îi îmbogăţea şi-i îngreuna viaţa. Căci, orice viaţă devine bogată şi înfloritoare prin dislocări şi contraste. Ce-ar fi raţiunea şi luciditatea, pentru cel care n-a cunoscut ameţeala, ce-ar fi voluptatea simţurilor dacă în spatele ei nu s-ar ascunde moartea şi ce-ar fi dragostea, fără eterna duşmănie neîmpăcată a sexelor?

Vara şi toamna scăpătară, Gură-de-Aur trecu trudnic prin lunile grele, hoinări ameţit în primăvara cu miresme dulci, anotimpurile se perindau în goană, soarele înalt al verii cobora iarăşi spre orizont. Trecu an după an, şi se părea că Gură-de-Aur uitase că pe pământ mai există şi altceva afară de foame şi dragoste şi de această tăcută, înfiorătoare grabă a anotimpurilor; se părea că se cufundase complet în lumea originară, maternă instinctelor. Dar în fiecare vis şi în fiecare popas însoţit de gânduri, lăsându-şi privirea să colinde peste văile înfloritoare sau veştede, era plin de ceea ce văzuse, era artist, suferea din pricina nostalgiei chinuitoare, a dorinţei de a invoca prin spirit şi de a preface în sens, absurditatea candidă şi trecătoare a vieţii.

Odată, el, care de la aventura sângeroasă cu Victor nu mai călătorise niciodată altfel decât de unul singur, întâlni un camarad, care se lipi pe nesimţite de el şi de care nu scăpă apoi o bună bucată de vreme. Dar nu era de soiul lui Victor, ci era un pelerin pe drumul Romei, un bărbat încă tânăr, înveşmântat în rasă şi cu pălărie, care se numea Robert, originar de lângă Bodensee. Omul acesta, fiu de meseriaş, care un timp făcuse şcoala la călugării sfântului Gallus, îşi vârâse în cap, încă de copil, să meargă în pelerinaj la Roma, rămăsese întotdeauna devotat acestui gând, cel mai drag al său, şi folosise primul prilej pentru a-l înfăptui. Prilejul acesta fu moartea tatălui său, în atelierul căruia lucrase ca tâmplar. Îndată după înmormântarea bătrânului, Robert declară maică-şi şi soră-şi că nimic nu-l poate împiedica să pornească spre Roma întru potolirea ardorii sale şi ispăşirea păcatelor lui şi ale tatălui său. Degeaba se jeluiră femeile, degeaba îl certară, el rămase cu încăpăţânare la hotărârea sa dintru început şi, în loc de a se îngriji de cele două femei, porni la drum fără binecuvântarea maică-şi şi urmărit de ocările mânioase ale surorii. Ceea ce îl îmboldea era, mai presus de toate, dorul de ducă, împletit cu un soi de evlavie superficială, care-l făcea să încline a zăbovi în apropierea unor aşezăminte bisericeşti şi a unor îndeletniciri

spirituale, bucurându-se să fie de față oriunde ar fi întâlnit slujbe, botezuri, înmormântări, miros de tămâie și de lumânări aprinse. Știa puțin latinește, dar nu spre cărturărie râvnea sufletul său copilăros, ci spre contemplație și tăcută adorație, în umbra bolților de biserică. Pe când era băiețandru, se dăruise cu pasiune slujbei de băiat în cor și servant de liturghie. Gură-de-Aur nu-l prea lua în serios, dar ținea totuși la el, se simțea puțin înrudit cu dânsul, datorită pornirii instinctive spre pribegie și meleaguri străine. Așadar Robert plecase cu încântare la drum și chiar ajunsese până la Roma, beneficiase de ospitalitatea a nenumărate mănăstiri și parohii, contemplase munții și sudul, iar la Roma se simțise foarte bine, printre atâtea biserici și servicii divine, ascultase sute de mise și se reculesese în cele mai vestite și mai sfinte lăcașuri și primise sacramentele și înghițise mai mult fum de tămâie decât ar fi fost nevoie, pentru micile sale păcate de tinerețe, ca și pentru cele ale tatălui său. Un an și mai bine fusese plecat și când, în sfârșit, reveni și trecu pragul casei părintești, nu avu parte de primirea fiului rătăcitor, căci între timp sora lui își însușise îndatoririle și drepturile gospodărești, și, trebuindu-i o calfă de tâmplar tocmise un flăcău sârguincios, se măritase cu el și conducea acum casa și atelierul atât de bine, încât cel reîntors își dădu seama repede că e de prisos, și într-adevăr nimeni nu-l pofti să rămână, când după puțină vreme începu să vorbească iarăși despre plecare și călătorie. El nu se supără defel, acceptă de la maică-sa cei câțiva bănuți ai ei, economisiți, se împodobi iarăși cu straiele de călător evlavios și porni într-un nou pelerinaj, fără țintă de-a curmezișul imperiului, un hoinar pe jumătate religios. Medaliile de aramă, luate ca amintire din localități vestite de pelerinaj și mătăniile sfințite atârnau pe el, zornăind.

Astfel dădu el peste Gură-de-Aur, umblară o zi împreună, schimbară impresii de pribegie, se pierdură din ochi în orășelul următor, ici-colo se reîntâlniră și până la urmă se însoțiră de-a binelea, deoarece Robert era un tovarăș de drum plăcut, gata oricând să se facă folositor. Gură-de-Aur îi plăcea grozav, încerca să-l cucerească prin mici servicii, îi admira cunoștințele, curajul și spiritul și îi plăceau sănătatea, puterea și sinceritatea lui. Se obișnuiră unul cu altul, căci și Gură-de-Aur era sociabil. Un singur lucru nu-l suporta: când îl

cuprindeau tristețile sale sau cădea pe gânduri, tăcea cu încăpățânare și-l trecea pe celălalt cu vederea, de parcă nici n-ar fi fost de față și în asemenea împrejurări nu erau îngăduite nici trăncănelile, nici întrebările, nici consolările, ci trebuia lăsat în voia lui. Robert învăță curând aceste reguli. De când observase că Gură-de-Aur știe pe de rost o mulțime de versuri și cântece latinești, de când în fața portalului unui dom îl auzise explicând figurile de piatră, de când îl văzuse desenând cu cretă roșie pe un zid pleșuv, lângă care poposiseră, din câteva linii mari, rapide, chipuri de dimensiuni naturale, îl socotea pe camaradul său un răsfățat al lui Dumnezeu, aproape un vrăjitor. Mai băgă de seamă că era și un răsfățat al femeilor, căci pe multe dintre ele le lua în stăpânire numai cu o privire și un zâmbet; asta îi plăcea mai puțin, totuși nu putea să nu admire și aceste isprăvi.

Odată călătoria lor fu întreruptă într-un fel neașteptat, într-o zi sosiră în preajma unui sat, iar acolo, îi întâmpină o ceată de țărani înarmați cu ciomege, prăjini și îmblăcii, iar cel din fruntea lor le strigă de departe să se întoarcă din drum și să se ducă unde și-a înțărcat dracul copiii, altminteri îi omoară. Când Gură-de-Aur stătu locului și voi să afle ce se petrece la urma urmei, primul bolovan azvârlit de țărani îl și nimeri în piept. Robert, după care-și roti privirea, o rupsese la fugă, ca apucat.

Țăranii înaintau amenințători și nici lui Gură-de-Aur nu-i mai rămase altceva de făcut decât să-l urmeze pe fugar, ce-i drept, cu pas mai domol. Tremurând Robert îl aștepta la picioarele unei cruci, cu Mântuitorul răstignit, înălțată în mijlocul câmpului.

— Ai fugit ca un erou, râse Gură-de-Aur. Dar ce au neciopliții ăștia în căpățână? Să fie oare război? Așează străji înarmate în fața cătunului lor prăpădit și nu vor să lase pe nimeni să intre! Stau și mă minunez ce să mai însemneze și asta...

Nu știau niciunul, nici celălalt. Abia în dimineața următoare dădură peste ceva într-o gospodărie răzlețită la marginea satului, și începură să ghicească secretul. Gospodăria aceasta, constând din căsuță, grajd și șură, împrejmuită de o livadă verde cu mulți pomi, era ciudat de liniștită și adormită: nicio voce omenească, niciun pas, niciun țipăt de copil, niciun scrâșnet de coasă ascuțită, nimic; în mijlocul ogrăzii, o vacă mugea în iarbă și se vedea cât colo că era vremea să fie mulsă.

Ajunseră în fața casei, bătură la ușă, nu primiră niciun răspuns, se duseră la grajd, acesta stătea deschis și pustiu, merseră apoi la șopron, pe al cărui acoperiș de paie mușchiul verde-deschis lucea în soare, nici aici nu găsiră suflet de om. Se întoarseră în fața casei, mirați și intrigați de pustietatea acestui cămin, mai bătură o dată cu pumnii în ușă, dar rămaseră și de astă-dată fără răspuns. Gură-de-Aur încercă să deschidă și spre uimirea lui găsi ușa nezăvorâtă, o împinse și intră în odaia întunecoasă.

— Ziua bună! strigă el tare și: Nu-i nimeni acasă? dar peste tot domnea tăcerea.

Robert se oprise lângă ușă. Gură-de-Aur, curios, pătrunse mai adânc înăuntru. În căsuță mirosea urât, mirosea ciudat și respingător. Vatra era plină de cenușă, suflă în ea, dedesubt, printre tăciuni, mai licăreau scântei. Atunci zări pe cineva, șezând în penumbra din dosul vetrei; cineva ședea acolo pe un scaun dormind, părea a fi o femeie bătrână. Strigătele lui nu folosiră la nimic, toată casa părea stăpânită de o vrajă. Bătu femeia, prietenos, pe umăr, ea nu se urni și abia acum observă că bătrâna ședea în mijlocul unei pânze de păianjen, iar unele fire erau prinse de părul și de genunchii ei. „Asta-i moartă”, gândi el cu o ușoară înfiorare și pentru a se convinge, începu să trebăluiască la foc, scormoni și suflă, până stârni o flacără și aprinse o așchie lungă. Lumină chipul femeii de pe scaun. Sub părul cărunt văzu o față vânătă, de cadavru, un ochi stătea deschis, căscându-se, gol și plumburiu. Femeia murise, aici, pe scaun. Ei da, n-o mai putea ajuta cu nimic.

Cu așchia aprinsă în mână Gură-de-Aur căută mai departe și găsi în aceeași odaie, pe pragul spre încăperea din spate, un alt cadavru, un băiat de vreo opt sau nouă ani, cu fața umflată, diformă, îmbrăcat numai cu o cămașă. Zăcea cu burta pe pragul de lemn și-și încleștase dur și îndârjit, amândoi pumnișorii. „Ăsta-i al doilea”, gândi Gură-de-Aur; ca într-un vis urât trecu mai departe, în odaia din spate, aici obloanele erau deschise și lumina zilei pătrundea, senină. Prevăzător, stinse facla și strivi scânteile pe dușumea cu talpa.

În odaia din spate se aflau trei paturi. Unul era gol, sub cearșaful cenușiu, din pânză aspră se zăreau paiele. Pe cel de-al doilea zăcea un bărbat bărbos, înțepenit pe spate, cu capul dat îndărăt, cu bărbia și

barba înălțate: trebuie să fi fost stăpânul gospodăriei. Fața lui scofâlcită lucea stins, în culorile stranii ale nopții, un braț îi atârna peste marginea patului. Jos, pe dușumea, se afla, răsturnat și deșertat, un ulcior de lut, apa scursă nu fusese încă înghițită pe de-a-ntregul în dușumea, se adunase într-o adâncitură, unde mai stăruia o băltoacă. În al treilea pat stătea, învelită, îngropată de-a dreptul în cearșafuri și pături, o femeie mare, voinică, fața și-o ascunsese cu totul în așternut, părul aspru, blond ca paiul, strălucea în lumina senină. Lângă dânsa și încolăcită de ea, parcă prinsă și sugrumată de cearșaful răvășit, o fetiță, blondă și ea ca paiul, cu pete albastre-cenușii pe obrazul cadaveric.

Privirea lui Gură-de-Aur rătăci de la un mort la altul. Chipul fetei, deși desfigurat, mai purta înscrisă groaza morții celei fără de scăpare. Pe ceafa și în părul mamei, care se îngropase atât de adânc și de sălbatec în culcuș, se citea mânie, teamă și pătimașă dorință de a fugi. Îndeosebi părul rebel nu se lăsa rob morții. Pe fața țăranului se puteau vedea îndărătnicie și durere câinoasă; părea a fi murit greu, dar bărbătește, chipul său bărbos se profila vertical și rigid în aer, asemenea unui războinic întins pe câmpul de bătălie. Această atitudine tăcută și sfidător dreaptă, puțin îndărătnică, era frumoasă; cel ce primise moartea astfel nu fusese, cu siguranță un om mărunt și laș. Înduioșător era însă micul cadavru al băiețașului, care zăcea peste prag, culcat pe burtă; fața lui nu spunea nimic, dar poziția lui și pumnii strânși de copil spuneau multe: suferință, nedumerire, apărare deznădăjduită împotriva unor dureri cumplite. Chiar alături de capul său era o gaură în ușă, fusese tăiată cu fierăstrăul, pentru pisică. Gură-de-Aur privi atent la toate. Fără îndoială, căsuța oferea o priveliște sinistră și mirosul de cadavru era oribil; totuși pentru Gură-de-Aur toate acestea aveau o profundă putere de atracție, erau încărcate de măreție și destin, atât de adevărate, atât de neprefăcute, ceva îi câștigă dragostea și-i pătrunse în suflet.

Între timp, Robert începu să strige de afară, nerăbdător și speriat. Gură-de-Aur ținea la Robert, totuși, gândi el în clipa aceasta, cât de meschin și de neînsemnat era omul viu cu frica și curiozitatea sa, cu toate copilărelile lui, în comparație cu morții. Nu-i răspunse și se cufundă pe deplin în contemplarea imaginii morților, cu acel straniu

amestec de compasiune sinceră şi observaţie rece, caracteristic artiştilor. Se uită atent la trupurile culcate și la cel așezat pe scaun, la capetele, la mâinile lor, la mișcarea în care încremeniseră. Câtă liniște era în această căsuţă vrăjită! Cât de ciudat şi de îngrozitor mirosea! Acest mic adăpost omenesc, cu vatra în care mai pâlpâia o urmă de foc, cum devenise el fantomatic şi trist, locuit de cadavre, străbătut şi umplut de moarte! Curând acestor locatari tăcuţi, carnea le va cădea de pe obraji şi șobolanii le vor ronţăi degetele. Ceea ce cu alţi oameni se săvârşeşte în coşciug şi în mormânt, în ascunziş trainic şi ferit de priviri, ultima şi cea mai jalnică dintre prefaceri, descompunerea şi putrezirea, cu aceşti cinci se va săvârşi aici, acasă, în odăile lor, la lumina zilei, cu uşile deschise, nestânjenit, neruşinat, nemilos. Gură-de-Aur văzuse mulţi morţi până acum, dar o asemenea imagine a lucrării neîndurătoare a morţii nu întâlnise încă niciodată. Și-o întipări adânc în minte.

În sfârșit, strigătele de la uşă izbutiră să-l deranjeze, aşa că ieşi. Camaradul îl privi cu teamă.

— Ce este? întrebă el încet, cu glasul înfricoșat. Nu-i nimeni acasă? Oh, şi ce ochi ai. Vorbeşte o dată!

Gură-de-Aur îl măsură cu o privire rece.

— Du-te înăuntru şi uită-te, e o casă de ţărani, cam ciudată. După aceea vom mulge vaca asta frumoasă, colea. Hai, du-te!

Nehotărât, Robert intră, se îndreptă spre vatră, o descoperi pe bătrâna aşezată pe scaun şi observând că e moartă, scoase un ţipăt puternic. Reveni îndată, cu ochii larg căscaţi.

— Pentru numele lui Dumnezeu! O femeie moartă sade acolo, lângă vatră. Ce-i asta? De ce nu e nimeni cu ea? De ce n-o îngroapă? O, Doamne, a şi început să miroasă...

Gură-de-Aur zâmbi.

— Mare viteaz eşti, Robert! Dar te-ai întors prea repede. O femeie bătrână, moartă, stând aşa pe scaun, e într-adevăr, o priveliște neobișnuită; dar dacă mai făceai câţiva paşi, aveai prilejul să vezi ceva mult mai ciudat. Sunt cinci, Robert. Trei zac în paturile lor şi un băiat a murit chiar pe prag. Toţi sunt morţi. Toată familia moartă, casa pustie. De asta n-a muls nimeni vaca.

Îngrozit celălalt se holbă la el, apoi deodată strigă cu voce înăbușită:

— O, acum îi înțeleg și pe ţăranii de ieri care ne împiedicau să intrăm în sat. O, Doamne, acum se limpezeşte totul! E ciuma! Domnul să se îndure de noi, e ciuma, Gură-de-Aur! Și tu ai zăbovit atâta vreme înăuntru şi poate că ai atins morţii! Înapoi, nu te apropia de mine, fără îndoială că te-ai molipsit. Îmi pare rău, Gură-de-Aur, dar trebuie să plec, nu mai pot rămâne cu tine.

Chiar voia să o rupă la fugă, dar fu apucat de haina lui de pelerin. Gură-de-Aur îl privi sever, cu tăcută dojană, și îl ţintui necruţător locului, deși Robert se zbătea și se împotrivea.

— Scumpul meu băieţaş, îi zise el pe un ton prietenos-batjocoritor, eşti mai deştept, decât pari, probabil că ai dreptate. Ei bine, vom afla adevărul în următoarea ogradă sau în următorul sat. Probabil că în regiunea aceasta bântuie ciuma. Vom vedea dacă scăpăm întregi şi teferi. Dar de fugit, micuţul meu Robert, nu te pot lăsa să fugi. Uite, eu sunt un om milos, am o inimă mult prea blândă şi când mă gândesc că adineauri, acolo, înăuntru s-ar putea să te fi molipsit și tu, iar eu acum să te las să fugi şi să te culci cine ştie unde, pe câmp, ca să mori, aşa, de unul singur şi nimeni să nu-ţi închidă ochii şi să nu-ţi sape un mormânt și să nu arunce o lopată de ţărână peste tine – nu, dragă prietene, mă înăbușă jalea. Deci fii atent şi ţine minte ce-ţi spun, că nu ți-o spun de două ori: noi, amândoi, ne aflăm în aceeași primejdie, s-ar putea să mă nimerească pe mine, s-ar putea să te nimerească pe tine. Rămânem deci împreună și ori pierim amândoi, ori scăpăm amândoi de ciuma asta blestemată. Dacă te îmbolnăveşti şi mori, eu te îngrop, de asta poţi fi sigur. Dacă moartea mă alege pe mine, fă cum vrei, îngroapă-mă sau şterge-o, mie mi-e totuna. Dar înainte de asta n-ai să speli putina, scumpule, ţine bine minte! Avem nevoie unul de altul. Şi acum tacă-ţi fleanca, nu vreau să aud nimic și caută undeva, în grajd, o căldare, ca să putem mulge vaca.

Aşa se petrecură lucrurile și începând din clipa aceea, Gură-de-Aur fu cel care poruncea și Robert cel care asculta și amândoi ieșiră astfel la socoteală. Robert nu mai încercă să fugă. Zise numai împăciuitor:

— O clipă mi-a fost frică de tine. Nu mi-a plăcut faţa ta, când te-ai întors din casa morţilor. Am crezut că te-ai molipsit de ciumă. Dar

chiar dacă nu ciuma a fost pricina, faţa ta era totuşi schimbată. A fost chiar atât de îngrozitor ce – ai văzut acolo, înăuntru?

— N-a fost îngrozitor, zise Gură-de-Aur, şovăind. N-am văzut nimic mai mult acolo, înăuntru, decât ce mă aşteaptă pe mine şi pe tine şi pe toţi, chiar dacă nu ne molipsim de ciumă.

În drumul lor mai departe întâlniră pretutindeni moartea neagră, care domnea peste ţară. Multe sate nu îngăduiau intrarea străinilor, în altele putură umbla nestingheriţi, prin toate uliţele. Multe gospodării erau părăsite, mulţi morţi neîngropaţi putrezeau pe câmpuri sau în odăi. În grajduri mugeau vacile, nemulse ori flămânde; peste câmpuri goneau dobitoace sălbăticite. Mulseră şi dădură nutreţ multor vaci şi capre, tăiară şi fripseră la margine de pădure mulţi iezi şi godaci, băură vin şi must din multe pivniţi rămase fără stăpân. Duceau o viaţă plăcută, era belşug. Dar nu-i simţiră gustul decât pe jumătate. Robert trăia neîncetat cu spaima de molimă şi la văzul cadavrelor i se făcea rău, adeseori era complet zăpăcit de groază; mereu se credea molipsit, când aprindeau focul în locurile lor de popas îşi ţinea vreme îndelungată mâinile şi capul la fum (ceea ce se socotea a fi un mijloc de tămăduire), chiar şi în somn se pipăia, ca să vadă dacă nu cumva i-au apărut umflăturile la picioare, pe braţe sau la subsuori.

Gură-de-Aur îl certa adesea, adesea îşi bătea joc de el. Nu împărtăşea teama lui, nici scârba; trecea încordat şi sumbru prin ţara morţii, atras până la durere de priveliştea marii stingeri, cu sufletul plin de toamna cea mare, cu inima împovărată de cântecul coasei, ce reteza vieţi. Câteodată îi reapărea imaginea mamei eterne, o faţă palidă şi uriaşă, cu ochi de meduză, cu zâmbetul greu, de suferinţă şi moarte.

Odată ajunseră într-un mic oraş; era puternic întărit, începând de la poartă o pasarelă de apărare împrejmuia tot zidul oraşului, ridicându-se până la înălţimea caselor de locuit, dar niciun străjer nu se afla sus, şi niciunul în poarta deschisă. Robert refuză să calce în oraş şi-l imploră şi pe camaradul său să nu intre. Între timp auziră sunetul unui clopot, un preot apăru la poartă, purtând o cruce, în urma lui veneau trei furgoane, două trase de cai, al treilea de o pereche de boi şi toate, erau încărcate până sus cu cadavre. Câteva slugi, îmbrăcate în

pelerine ciudate, cu fețele ascunse adânc, în glugi, pășeau alături și mânau animalele.

Robert se mistui pe undeva, galben la faţă, Gură-de-Aur urmă de aproape carele cu morţi, merseră câteva sute de paşi, dar acolo nu se afla un cimitir, ci o groapă săpată chiar în mijlocul câmpului pustiu, adâncă numai de trei lopeţi, însă întinsă cât o sală. Gură-de-Aur stătu locului și privi cum slujitorii smulg cu prăjinile și cu căngile morţii din furgoane şi îi împing, grămadă, în gaura căscată, cum preotul îşi vântură crucea deasupra, murmurând ceva și cum pleacă apoi, cum slujitorii aprind focuri mari pe toate laturile mormântului întins cât un ogor şi aleargă, tăcuţi, îndărăt, spre oraş, fără ca cineva să încerce măcar să acopere groapa. Privi într-însa, să fi fost cincizeci sau mai bine de oameni care zăceau acolo, azvârliţi claie peste grămadă, mulţi fără veşminte. Ici-colo, câte un braţ sau un picior se înălţa în aer, ţeapăn şi acuzator, o cămaşă flutura încet în vânt.

Când se întoarse, Robert îl imploră, aproape în genunchi, să plece de grabă, în altă parte. Avea într-adevăr temei să-l implore, căci în privirea absentă a lui Gură-de-Aur deslușise acea cufundare și încremenire, care-i devenise binecunoscută, acea aplecare spre lucruri cumplite, acea curiozitate teribilă. Nu reuși să-și rețină prietenul. Gură-de-Aur intră singur în oraş.

Trecu prin poarta nepăzită și în vreme ce-și auzea pașii răsunând pe caldarâm, în amintirea lui răsăriră multe orășele și multe porţi prin care trecuse astfel, și-și aduse aminte cum îl întâmpinaseră acolo strigăte de copii, jocurile băieților, certurile muierilor, bătăile de ciocane ale fierarilor pe nicovale răsunătoare, huruitul de căruţe şi multe alte zgomote fine sau grosolane, al căror talmeş-balmeş, împletit ca un năvod, vestea feluritele îndeletniciri omeneşti, bucuria, isprăvile și veselia. Iată însă că aici, în această poartă pustie și pe această stradă goală nu răsuna nimic, nu râdea nimeni, nu striga nimeni, totul zăcea încremenit într-o tăcere funebră, în care cântecul molcom al unei fântâni ce nu contenise să curgă suna prea tare, aproape gălăgios. Printr-o fereastră deschisă văzu un brutar, trebăluind printre jimblele și pâinișoarele lui; Gură-de-Aur arătă spre una din ele și brutarul i-o întinse prudent aşezată, pe lopata lungă, cu care umbla în cuptor, aşteptă ca Gură-de-Aur să-i pună banii pe

lopată, și închise fereastra supărat, dar fără ceartă, când străinul mușcă din pâinișoară și porni mai departe, fără a-i plăti. La geamurile unei case frumoase adăsta un șir de ghivece de lut, altădată purtaseră în ele flori, acum din hârburile goale atârnau numai frunze veștede. Dintr-o altă casă răzbăteau hohote de plâns și vaietele unor glasuri de copii. Dar în ulița următoare Gură-de-Aur zări sus, la o fereastră, o fată frumoasă care-și pieptăna părul: o privi câtăva vreme până când, simțindu-se privită, ea își aruncă ochii pe geam se uită la el roșind și fiindcă tânărul îi zâmbi prietenos, răsări și pe fața ei îmbujorată, încet și firav, un zâmbet.

— Mai e mult până isprăvești să te piepteni? strigă el în sus, spre geam.

Chipul luminos se aplecă spre el surâzând, prin deschizătura ferestrei.

— Încă nu ești bolnavă? întrebă el și ea scutură din cap. Atunci hai cu mine, să plecăm din orașul ăsta, care-i al morților, să mergem în pădure și să trăim împreună o viață frumoasă.

Ea căscă ochii întrebător.

— Nu sta mult pe gânduri, vorbesc serios, strigă Gură-de-Aur. Ești la tata și la mama, sau în slujbă, la oameni străini? Va să zică, la străini. Atunci vino, copilă dragă; lasă-i pe bătrâni să moară, noi suntem tineri și sănătoși, și vrem să ne mai veselim, câtva timp. Vino, cosiță castanie, vorbesc serios.

Fata se uită la el cântărindu-l din ochi, șovăitoare și mirată. El se duse încet mai departe, tândăli printr-o stradă pustie apoi printr-o a doua, și se întoarse încet. Fata tot mai stătea la fereastră, aplecată peste pervaz și se bucură când îl zări venind înapoi. Îi făcu semn, el își încetini mersul, curând, îl prinse din urmă încă înainte să ajungă la poarta orașului; purta o bocceluță în mână și o basma roșie pe cap.

— De fapt, cum te cheamă? o întrebă el.

— Lene. Vin cu tine. Oh, e atât de groaznic, în orașul, ăsta mor cu toții. Să plecăm de aici, să plecăm!

Aproape de poartă Robert ședea ghemuit la pământ, încruntat. Sări în picioare când apăru Gură-de-Aur și căscă ochii mari la vederea fetei. De astă dată nu cedă atât de repede, se lamenta și făcu scene. Să iei cu tine o persoană din văgăuna asta afurisită, ciumată, și să impui

tovarășului de drum să rabde compania ei, asta era mai mult decât o nebunie, însemna de-a dreptul să-l înfrunți pe Dumnezeu, iar el refuza, nu voia să-i însoțească mai departe, răbdarea lui ajunsese la capăt.

Gură-de-Aur îl lăsă să afurisească și să se jeluie, până se liniști.

— Așa, zise el, ne-ai împuiat urechile destul. Ai să mergi cu noi și ai să te bucuri că avem, o companie atât de drăguță. O cheamă Lene și rămâne cu mine. Dar acum am să-ți fac și o bucurie, Robert, ascultă-mă: vreau să trăim câtăva vreme în liniște și sănătate, să nu ne mai întâlnim cu molima. Ne căutăm un loc plăcut, o căsuță goală, sau poate ne clădim una acolo eu și cu Lene, vom fi stăpân și stăpână, iar tu, prietenul nostru, ai să stai cu noi. Vreau să ne fie bine, să trăim frumos și în prietenie. Te învoiești?

O, da, Robert se învoia cu dragă inimă. Dacă nu i se cerea să dea mâna cu Lene sau să-i atingă straiele...

— Nu, nu ți se cere, zise Gură-de-Aur. Ba chiar ți se interzice cu străşnicie s-o atingi pe Lene, măcar și cu un deget. Să nu-ți treacă prin minte așa ceva!

Mărșăluiră mai departe în trei, tăcură mai întâi apoi încetul cu încetul fata începu să vorbească, să spună cât e de fericită că vede iarăși cerul și copacii și pajiștile, în orașul ciumat fusese atât de sinistru. Și începu să povestească și să-și descarce sufletul de imaginile triste și înfiorătoare pe care fusese nevoită să le vadă. Avea de povestit multe, multe și urâte, orășelul trebuie să fi fost un iad. Din doi medici unul murise, celălalt venea numai la cei bogați, și în multe case morții zăceau și putrezeau, pentru că nu-i ridica nimeni, în alte case, în schimb, intraseră dricarii, jefuiseră, chefuiseră și preacurviseră și de multe ori smulseseră din paturi o dată cu cadavrele și bolnavii, care încă mai suflau, îi încărcaseră în căruțele lor de hingheri și-i azvârliseră în gropi, la un loc cu morții. Povesti fel și fel de fapte înfiorătoare și nimeni n-o întrerupse. Robert ascultă îngrozit și lacom iar Gură-de-Aur rămase tăcut și netulburat, o lăsă să-și deșerte grozăviile și nu spuse nimic. Căci, ce ar fi fost de fapt de spus? Până la urmă Lene obosi, șuvoiul secă, și cuvintele i se curmară. Atunci Gură-de-Aur începu să umble mai agale și intona, încet, un cântec cu multe strofe și cu fiecare strofă vocea îi devenea mai plină; Lene începu să

zâmbească și Robert ascultă încântat și adânc uimit – niciodată nu-l mai auzise pe Gură-de-Aur cântând. La toate se pricepea acest Gură-de-Aur. Uite-l acum, umbla și cânta, omul acesta bizar! Cânta ca un artist cu glas limpede, dar reţinut. Și încă de la cel de al doilea cântec, Lene începu și ea să zumzăie și curând îi ţinu isonul, cu voce plină. Se apropia seara, departe, la marginea câmpului se întindeau păduri negre și în șoaptele lor, munţi albaștri, scunzi, care parcă deveneau din miezul lor tot mai albaștri. În cadenţa pașilor, cântecul răsuna când vesel, când solemn.

— Ești atât de bucuros azi, zise Robert.

— Da, sunt bucuros, firește că azi sunt bucuros, doar mi-am găsit o drăguţă atât de dulce. Ah, Lene, bine că dricarii te-au lăsat în pace. Mâine o să facem rost de un cuibușor al nostru, unde s-o ducem bine și o să fim bucuroși că mai avem carnea și oasele tefere și la locul lor. Lene, ai văzut vreodată, toamna, în pădure, ciuperca aceea cărnoasă, pe care melcii o iubesc atât de mult și care se poate mânca?

— O, da, râse ea, am văzut-o de multe ori.

— La fel de brun ca ea este și părul tău, Lene. Și miroase la fel de frumos. Vrei să mai cântăm? Sau poate ţi-e foame? în raniţă mai am destule bunătăţi.

Ziua următoare găsiră ceea ce căutaseră. Într-o pădurice de mesteacăn se afla o colibă făcută din trunchiuri necurăţate de coajă, clădită pesemne cine știe când de tăietorii de lemne sau de vânători. Stătea goală, ușa o putură sparge și, până și Robert fu de părere că e o căsuţă pe cinste iar împrejurimile sunt sănătoase. Pe drum întâlniseră câteva capre care umblau de colo până colo, fără păstor, și luaseră cu ei una mai arătoasă.

— Ei bine, Robert, zise Gură-de-Aur, chiar dacă nu ești dulgher, cândva ai fost tâmplar. Vrem să locuim aici, trebuie să faci un perete despărţitor în castelul nostru, ca să avem două odăi, una pentru Lene și pentru mine, una pentru tine și capră. Nu mai avem prea multă mâncare, astăzi trebuie să ne mulţumim cu laptele caprei, cât o fi, mult sau puţin. Prin urmare tu meșterește peretele, iar noi doi pregătim între timp culcușul pentru tustrei. Și mâine o pornesc să caut de-ale gurii.

Toţi se apucară neîntârziat de lucru. Gură-de-Aur şi Lene se duseră după paie, ferigi şi muşchi pentru culcuş, iar Robert îşi ascuţi cuţitul de o piatră, ca să taie trunchiuri subţiri, pentru perete. Nu izbuti totuşi să isprăvească într-o zi, şi seara ieşi să doarmă sub cerul liber. Gură-de-Aur găsi în Lene o tovarăşă de dragoste dulce, sfioasă şi neexperimentată, dar drăgăstoasă. Blând o trase la pieptul său şi veghe încă lungă vreme, ascultând bătaia inimii ei, mult după ce, obosită şi sătulă, ea adormise. Adulmecă părul ei brun şi se lipi de ea şi se gândi în acelaşi timp la groapa aceea întinsă, căscată, în care diavolii mascaţi aruncaseră toată încărcătura carelor cu morţi. Frumoasă e viaţa, frumos şi fugar norocul, frumos şi repede se veştejeşte tinereţea.

Peretele despărţitor le izbuti foarte bine, până la urmă lucrară la el toţi trei. Robert voia să arate ce ştie şi nu-i mai tăcea gura, povestindu-le celorlalţi câte ar clădi, dacă ar avea numai un banc de rindeluit şi scule şi un vinclu şi nişte cuie. Cum afară de cuţit şi de mâini nu avea nimic, se mulţumi să reteze o duzină de trunchiuri subţiri de mesteacăn şi să croiască din ele un fel de gard des, grosolan, împlântat în podeaua colibei. Golurile însă, hotărî el, trebuiau astupate cu o împletitură de grozamă. Asta le luă ceva timp, dar arăta vesel şi frumos, toată lumea puse mâna să ajute. Între timp Lene trebui să caute mure şi boabe, şi să vadă de capră, iar Gură-de-Aur cercetă împrejurimile, întreprinzând mici incursiuni, căută hrană, iscodi vecinătăţile şi aduse câte ceva cu el. Pe o rază întinsă nu se afla picior de om, ceea ce-l bucură îndeosebi pe Robert; erau feriţi astfel de molipsire, ca şi de duşmănii; pe de altă parte, aveau dezavantajul, că se găsea prea puţină mâncare. Exista în apropiere o casă ţărănească părăsită, de astă dată fără morţi, aşa că Gură-de-Aur propuse să o aleagă drept adăpost în locul colibei, dar Robert refuză, înfiorat, nu-i plăcea că Gură-de-Aur intră în casa pustie, iar fiecare lucru pe care îl aducea de acolo trebuia afumat şi spălat, înainte ca Robert să pună mâna pe el. Gură-de-Aur nu găsi acolo cine ştie ce, totuşi aduse două scăunaşe, o căldare de lapte, câteva străchini şi căni de lut, o secure iar într-o zi prinse pe câmp două găini rătăcite. Lene era îndrăgostită şi fericită, şi toţi trei simţeau plăcere clădindu-şi micul lor cămin şi înfrumuseţându-l câte puţin în fiecare zi. De pâine duceau lipsă, în schimb mai puseră la treabă încă o capră şi descoperiră, şi un mic ogor

cu sfeclă. Trecu zi după zi, împletitura peretelui fu terminată, culcuşurile îmbunătăţite, apoi clădiră şi o vatră. Pârâul curgea nu departe, apa era limpede şi dulce. Adesea, în timpul lucrului, cântau.

Într-o zi, pe când îşi beau împreună laptele şi-şi lăudau viaţa domestică, Lene zise deodată, pe un ton visător:

— Dar ce se va întâmpla când va veni iarna?

Nimeni nu răspunse. Robert râse, Gură-de-Aur privi cu o expresie ciudată, undeva în gol; Lene începu să înţeleagă că nimeni nu se gândea la iarnă, că nimeni nu se gândea cu toată seriozitatea să rămână atâta timp în acelaşi loc, că de fapt căminul nu era un cămin, că se afla printre pribegi. Îşi plecă fruntea.

Atunci Gură-de-Aur zise, în joacă şi încurajator totodată, parcă ar fi vorbit unui copil:

— Tu eşti fată de ţăran, Lene, voi vă îngrijiţi din vreme de toate cele. Nu te teme, ai să nimereşti iarăşi acasă, când va fi trecut ciuma, că doar n-o ţine o veşnicie. Atunci ai să te întorci la părinţii tăi, sau la cine vei mai avea tu, sau ai să te duci iarăşi la oraş, într-o slujbă, şi-ţi vei avea pâinea asigurată. Acum însă mai este vară şi pretutindeni, de jur împrejur, domneşte moartea, aici în schimb e frumos şi ne merge bine. De aceea rămânem aici, vreme lungă sau scurtă, cât ne-o place.

— Şi după aceea? strigă Lene, cu violenţă. După aceea totul o să se isprăvească? Şi tu ai să pleci mai departe? Şi eu?

Gură-de-Aur îi cuprinse cu mâna coada împletită şi o trase cu blândeţe.

— Copil mic şi prost ce eşti, zise el, ai şi uitat dricarii şi casele pustii şi groapa cea mare din faţa porţii oraşului, unde ard focurile? Fii fericită că nu zaci acolo, în groapă, şi ploaia nu curge şiroaie peste cămăşuţa ta. La asta să te gândeşti, că ai scăpat, că mai ai viaţă în trup, draga mea, că mai poţi să râzi şi să cânţi.

Dar ea tot nu era mulţumită.

— Nu vreau să plec din nou, se jelui ea, şi nici pe tine nu vreau să te las să pleci, nu. Nu mă pot bucura, când ştiu că în curând totul se va isprăvi şi va fi trecut!

Gură-de-Aur îi răspunse încă o dată prietenos, însă în glas îi suna o ameninţare ascunsă:

— Cu asta, micuţă Lene, și-au spart capul până la tine toţi înțelepţii și toţi sfinţii lumii. Nu există fericire care să dureze mult timp. Dar dacă nu-ţi ajunge ce avem acum, și nu te mai bucuri, atunci chiar în ceasul acesta dau foc colibei şi ne vedem fiecare de drumul nostru. Las-o baltă, Lene, am bătut destul apa în piuă.

Lucrurile rămaseră aşa şi ea renunţă la revoltă, dar o umbră căzuse și îi întuneca bucuria.

CAPITOLUL XIV

Încă înainte ca vara să fi pălit cu totul, viața lor în colibă se curmă, dar altminteri de cum crezuseră. Fu o zi în care Gură-de-Aur hoinări îndelung prin împrejurimi cu o praștie pentru păsări, în nădejdea de a răpune vreo potârniche sau vreo altă sălbăticiune, căci hrana li se cam împuținase. Lene se afla nu departe și culegea boabe, câteodată trecea prin apropierea ei și-i vedea, peste tufișuri, capul înălțându-se pe gâtul arămiu, care ieșea din cămașa de pânză, ori o auzea cântând; o dată ciuguli cu ea câteva boabe, apoi porni mai departe și câtva timp n-o mai văzu. Se gândi la ea pe jumătate cu gingășie, pe jumătate supărat, căci ea adusese din nou vorba de toamnă și de viitor, credea că e însărcinată și spusese că nu-l va lăsa să plece. „Curând ne apropiem de capăt, se gândea el, curând îmi va fi de ajuns, atunci am s-o pornesc singur mă despart și de Robert, vreau să ajung până la iarnă din nou în orașul cel mare, la meșterul Niklaus. Rămân acolo cât ține iarna și în primăvara viitoare îmi cumpăr încălțări noi, o iau la drum, și răzbesc până la mănăstirea noastră din Mariabronn, să-l salut pe Narcis, trebuie să tot fi trecut vreo zece ani de când nu l-am mai văzut. Trebuie să-l văd, fie numai pentru o zi sau două."

Un zgomot neobișnuit îl trezi din cugetare și deodată deveni conștient că pentru un timp nici nu se mai aflase acolo fiindcă gândurile și dorințele îl purtaseră departe. Ascultă atent, țipătul de spaimă se repetă, crezu că recunoaște vocea Lenei și se luă după ea, deși nu-i plăcea să fie strigat. Curând ajunse destul de aproape – da, era glasul Lenei, îi strigase numele, ca la mare primejdie. Alergă mai repede, încă puțin supărat, dar la țipetele ei repetate, mila și grija covârșiră celelalte sentimente. Când, în sfârșit, putu s-o zărească, Lene era căzută sau îngenuncheată în iarbă, cu cămașa sfâșiată, și se lupta, țipând, cu un bărbat care încerca să o siluiască. Gură-de-Aur sosi în salturi lungi și toată supărarea, neliniștea și tristețea ce se adunaseră

în el se descărcară într-o turbată mânie împotriva atacatorului străin. Îl surprinse pe când încerca să o trântească pe Lene de-a binelea la pământ, sânul ei dezgolit sângera, străinul o ţinea îmbrăţişată cu lăcomie. Gură-de-Aur se azvârli asupra lui şi cu mâini furioase îl strânse de gât, simţindu-l, slab şi vânos şi acoperit cu o barbă încâlcită. Cu voluptate Gură-de-Aur apăsă, până când celălalt slobozi fata şi atârnă în mâinile lui, moale şi fleşcăit; continuând să-l sugrume, îl târî pe bărbatul fără vlagă, pe jumătate părăsit de suflet, până când ajunse cu el la câţiva colţi de stâncă, cenuşii, care se înălţau, pietre goale, din ţărână. Aici, îl săltă pe cel biruit cât era de greu, îl ridică de două-trei ori în aer şi-l izbi cu capul de muchia stâncilor. Aruncă apoi hoitul cu gâtul frânt; mânia lui nu era încă ogoită, ar fi vrut să continue a-l lovi.

Lene privea radioasă la cele ce se petreceau. Sânul îi sângera şi fata încă tremura din tot trupul, abia izbutea să respire, dar se ridicase îndată şi urmărise cu o privire pierdută, plină de plăcere şi de admiraţie, cum îl târăşte voinicul ei iubit pe venetic, cum îl sugrumă, cum îi frânge gâtul şi cum îi azvârle cadavrul cât colo. Ca un şarpe strivit mortul zăcea, fleşcăit şi frânt, căpăţâna cenuşie, cu barba sălbatecă şi părul rar, firav, atârna, jalnică, pe spate. Lene se ridică exaltând şi se aruncă la pieptul lui Gură-de-Aur, dar păli brusc, spaima continua să-i stăruie în oase, i se făcu rău şi, epuizată, căzu în tufele de afine. Curând însă fu în stare să meargă cu Gură-de-Aur până la colibă. Gură-de-Aur îi spălă pieptul, era zgâriată şi unul din sâni purta o muşcătură, dinţii ticălosului o răniseră.

Robert se emoţionase, ceru înfierbântat să i se dea amănunte despre luptă.

— I-ai rupt gâtul, zici? Formidabil! Gură-de-Aur, eşti de temut!

Dar Gură-de-Aur nu voia să ne povestească despre asta, se răcorise şi, plecând de lângă mort, simţise nevoia să se gândească la tâlharul Victor, bietul de el, spunându-şi că iată, acum un al doilea om murise de mâna lui. Ca să scape de Robert, zise:

— Acum, însă ai putea ajuta şi tu cu ceva. Du-te acolo şi fă să dispară cadavrul. Dacă ţi-e prea greu să-i sapi o groapă, trebuie dus dincolo, în stufărişul bălţii, sau acoperit bine, cu pietre şi cu pământ.

Dar cererea fu respinsă, Robert nu voia să aibă de a face cu niciun fel de cadavre, nu se putea şti dacă ele nu poartă cumva otrava ciumei.

Lene se culcase în colibă. Muşcătura de pe sân o durea, dar curând se simţi mai bine, se sculă iarăşi, aţâţă focul şi fierse laptele pentru seară; era foarte bine dispusă, totuşi fu trimisă devreme la culcare. Ascultă supusă, ca un miel, atât de mult îl admira pe Gură-de-Aur. Acesta, la rândul său, era tăcut și sumbru; Robert cunoștea toana lui și-l lăsă în pace. Când se duse într-un târziu spre culcuşul său de paie, Gură-de-Aur se plecă, pentru a trage cu urechea la Lene. Fata dormea. El nu-şi găsea liniştea, se gândea la Victor, simţea o strângere de inimă şi dorinţa de drumeţie, îşi dădea seama că se isprăvise cu joaca de-a căminul. Însă un lucru mai ales îl punea pe gânduri. Prinsese privirea cu care îl urmărea Lene, când îl zgâlţâise şi-l azvârlise pe individul ucis. Fusese o privire stranie, ştia că nu o va mai uita niciodată: din ochii ei larg deschişi, deznădăjduiţi şi încântaţi, radiase o mândrie, un triumf, o profundă, pasionată participare la voluptatea răzbunării şi a uciderii, cum nu văzuse vreodată pe o faţă de femeie şi nu bănuise că ar putea exista. De n-ar fi fost privirea aceasta, gândi el, poate că, mai târziu, cu anii, ar fi uitat faţa Lenei. Dar, datorită acestei priviri, faţa ei de ţărăncuţă devenise mare, frumoasă şi teribilă. De luni întregi ochii săi nu întâlniseră nimic care să-l străfulgere cu dorinţa: „Asta ar trebui desenat!” La privirea ei însă simţise, cu oarecare spaimă, cum i se trezeşte din nou această dorinţă.

Neputând dormi, până la urmă se sculă şi ieşi din colibă. Era răcoare, printre mesteceni plutea o adiere. Se plimbă de colo până colo în întuneric, apoi se aşeză pe un bolovan, şezu şi se cufundă în gânduri şi în tristeţe adâncă. Îi părea rău de Victor, îi părea rău de cel pe care-l omorâse astăzi, îi părea rău de nevinovăţia şi copilăria pierdută a sufletului său. Pentru asta plecase din mănăstire, îl părăsise pe Narcis, îl jignise pe meşterul Niklaus şi renunţase la frumoasa Lisbeth – pentru ca acum să-şi facă tabără aici, într-o pustietate, să pândească dobitoace rătăcite şi să-l omoare acolo, printre stânci, pe nenorocitul acela? Aveau oare toate acestea un sens, merita să trăieşti? Inima i se chirci, din pricina lipsei de noimă şi a dispreţului de sine. Se rezemă cu spatele de bolovan, rămase astfel şi privi ţintă spre norii palizi ai nopţii, în vreme ce-o fixa îndelung, gândurile i se risipiră; nu

mai ştia dacă priveşte norii cerului sau lumea înnorată dinăuntrul său. Deodată, în clipa în care adormi sprijinit de bolovan apăru, tresărind asemenea unei fulgerări, din goana norilor, o faţă mare, palidă, chipul Evei, care privea grav şi învăluit dar deodată deschise larg ochii, nişte ochi mari, plini de voluptatea simţurilor şi de voluptatea uciderii. Gură-de-Aur dormi până ce-l umezi roua.

În ziua următoare Lene era bolnavă. O lăsară culcată, aveau treabă multă: Robert dăduse de dimineaţă în pădurice peste două oi care, de cum îl zăriseră, o rupseseră la fugă. Îl luă pe Gură-de-Aur, şi goniră mai bine de jumătate de zi până prinseră una dintre ele; erau foarte obosiţi când, spre seară, se întoarseră cu ea. Lene se simţea foarte rău. Gură-de-Aur o cercetă, o pipăi şi descoperi bubele ciumei. Tăinui descoperirea, însă Robert intră la bănuială când află că Lene continuă să fie bolnavă şi refuză să rămână în colibă. Are să doarmă pe undeva, pe afară, zise, şi mai bine să ia şi capra cu el, se putea molipsi şi ea.

— Atunci cară-te dracului, strigă Gură-de-Aur mânios, nu vreau să te mai văd. Însă capra o înşfacă şi o trase la el, dincoace de peretele de grozamă. Robert se făcu nevăzut în tăcere, fără capră, îi venea rău de frică, de frica ciumei, a lui Gură-de-Aur, a singurătăţii şi a nopţii. Se culcă în apropierea colibei.

Gură-de-Aur îi zise fetei:

— Rămân cu tine, nu-ţi fie grijă. Ai să te înzdrăveneşti iarăşi.

Ea îşi scutură capul.

— Fereşte-te, dragule, ca să nu iei şi tu boala, nu trebuie să te mai apropii atât de mult de mine. Nu te strădui să mă alini. Eu am să mor şi mi-e mai drag să mor, decât să fiu nevoită într-o zi să văd culcuşul tău gol, pentru că m-ai părăsit. În fiecare dimineaţă numai la asta m-am gândit şi mi-a fost frică. Nu, mai degrabă mor.

Până dimineaţă starea ei se agravase mult. Gură-de-Aur îi dăduse din când în când câte o înghiţitură de apă, între timp mai adormise şi el câte puţin. Acum, la lumina zilei, recunoscu limpede moartea apropiată înscrisă pe faţa ei, ofilită şi buhăită. Ieşi o clipă din colibă ca să soarbă o gură de aer proaspăt şi a privi cerul. La marginea pădurii câteva trunchiuri strâmbe de pin, luceau roşietice în soare, aerul avea un iz proaspăt şi dulce, dealurile depărtate încă nu se vedeau din ceaţa dimineţii. Se duse ceva mai încolo, îşi întinse mădularele ostenite şi

trase aerul adânc în piept. Frumoasă era lumea în această dimineață tristă. Și, în curând va reîncepe pribegia. Trebuia să-și ia rămas-bun.

Dinspre pădure îl strigă Robert. Voia să știe dacă-i merge mai bine Lenei? Dacă nu era ciumă, el ar rămâne, Gură-de-Aur să nu fie supărat, între timp păzise oaia.

— Du-te dracului, cu oaia ta cu tot, îi strigă Gură-de-Aur, Lene trage să moară și eu sunt molipsit.

Ultimul cuvânt era minciună; îl spusese pentru a scăpa de celălalt. Chiar dacă acest Robert era un băiat bun la inimă, Gură-de-Aur se săturase de el, era prea fricos şi prea mărunt, se potrivea prea puţin unor asemenea vremuri de răscruce și de cutremur. Robert se mistui și nu mai apăru. Luminos soarele se înălță pe cer.

Când se întoarse din nou la Lene, ea dormea. Adormi și el încă o dată, iar în vis își revăzu calul de odinioară, pe Bless și frumosul castan al mănăstirii; avu senzaţia că priveşte înapoi, dintr-o nesfârşită depărtare și pustietate, spre o patrie superbă, pierdută, și când se trezi, peste obrajii săi acoperiţi cu barbă blondă curgeau lacrimi. O auzi pe Lene vorbind cu glas scăzut; crezu că-l strigă și se săltă în capul oaselor, dar fata nu vorbea cu nimeni, îngâna cuvinte în gol, cuvinte de alintare, cuvinte de ocară, păru că râde, îndată după aceea începu să ofteze din greu și să sughiță, până ce, treptat, se liniști iarăși. Gură-de-Aur se sculă, se aplecă peste faţa ei care se şi urâţise, ochii lui urmăriră cu amară curiozitate liniile care, sub suflul pârjolitor al morţii, se deformau și se încâlceau atât de jalnic. „Dragă Lene, strigă inima lui, copilă scumpă, bună, și tu vrei să mă părăsești? Te-ai și săturat de mine?"

Dacă ar fi putut, ar fi rupt-o la fugă. Să colinde, să colinde, să meargă, să respire aer curat, să ostenească, să vadă imagini noi, iată ce i-ar fi priit, ce i-ar fi ogoit, poate, tristeţea adâncă. Dar nu putea pleca, îi era cu neputință să lase copila zăcând și murind aici, în singurătate. Abia îndrăznea, să iasă puţin, o dată la câteva ceasuri, pentru a respira aer proaspăt. Cum Lene nu mai putea bea nici lapte, îl bău el până se satură, altceva nu mai avea de mâncare. Scoase și capra de câteva ori, ca să pască, să bea apă și să se miște. Apoi șezu iarăși lângă culcușul Lenei, îi murmură vorbe gingașe, se uită neîncetat la fața ei și urmări, neconsolat, dar atent, cum moare încetul cu încetul. Era conștientă,

uneori adormea, dar când se trezea nu mai deschidea ochii decât pe jumătate, pleoapele-i erau stinse și vlăguite. În jurul ochilor și a nasului, fața ei îmbătrânea de la o oră la alta, gâtul tânăr și fraged purta acum un cap care se ofilea repede, un chip de bunică. Numai rareori rostea câte un cuvânt, spunea „Gură-de-Aur” sau „iubitule” și încerca să-și umezească buzele umflate, albăstrui, cu limba. Atunci el îi dădea câțiva stropi de apă.

În noaptea următoare muri. Muri fără să se jeluiască, avu numai un spasm scurt, apoi respirația i se opri și peste piele îi trecu un fior, la vederea căruia lui Gură-de-Aur i se zbătu inima, căci își aduse aminte de peștii muribunzi, pe care îi văzuse și-i compătimise de atâtea ori în piață; la fel se stinseseră și ei, cu un spasm și cu un fior încet, îndurerat, al pielii, care lua cu el, strălucirea și viața. Mai stătu câtva timp îngenuncheat lângă Lene, apoi ieși la aer și se așeză în tufele de iarbă-neagră. Își aduse aminte de capră, mai intră o dată și scoase animalul care, după ce se mișcă puțin de colo-colo, se culcă pe pământ. El se culcă alături, cu capul pe coastele ei și dormi, până se făcu lumină. Atunci pătrunse pentru ultima oară în căsuță, trecu după peretele împletit și privi bietul chip fără viață. Îi repugna ideea de a părăsi pur și simplu moarta. Se duse și adună brațe întregi de uscături și vreascuri veștede, le azvârli în colibă și-i dădu foc. Dinăuntru nu luase nimic, afară de amnar și cremene. Peretele uscat cu împletitura de grozamă se aprinse într-o clipă, arzând cu flăcări vii. Se opri afară și privi, cu fața încinsă de foc, până ce întreg acoperișul fu cuprins de flăcări și primele bârne se prăbușiră. Capra țopăia speriată și behăia a jale. Ar fi fost bine să omoare animalul să frigă o halcă de carne și să mănânce, pentru a avea puteri la drum. Dar nu era în stare; goni capra spre câmp și plecă. Fumul incendiului îl urmări până când se afundă în pădure. Niciodată nu pornise în drumeție atât de neconsolat.

Și totuși, prăpădul care-l aștepta de aici încolo se vădi și mai cumplit decât bănuise. Începu la primele ogrăzi și sate și dură fără contenire, și cu cât înainta, devenea din ce în ce mai cumplit. Toate împrejurimile, toată țara, cât era de întinsă, stătea învăluită într-o negură de moarte, într-un văl de oroare, de spaimă și de întunecare a sufletului, și nu casele pustii erau cele mai cumplite, nici câinii de pază, morți de foame și putreziți în lanțuri, cadavrele care zăceau

neîngropate, copiii care cerşeau, gropile comune din fața orașelor. Lucrul cel mai cumplit erau cei rămaşi în viaţă care, sub povara groazei, a spaimei de moarte, păreau să-și fi pierdut și ochii și sufletul. Călătorul auzi și văzu pretutindeni ciudăţenii şi grozăvii. Părinţii îşi părăsiseră copiii, iar soţii nevestele, când se îmbolnăviseră. Dricarii ciumei şi haidamacii din spitale stăpâneau peste tot, asemenea unor călăi, jefuiau casele pustiite de moarte, ba lăsau, după bunul lor plac, morţii neîngropaţi, ba smulgeau muribunzii din paturi înainte de a-şi fi dat ultima suflare şi-i azvârleau pe furgoanele cu cadavre. Refugiaţi îngroziţi rătăceau singuratici, sălbăticiţi, ocolind orice întâlnire cu alţi oameni, hăituiţi de spaima morţii Alţii se adunau, biciuiţi de o înspăimântată poftă de viaţă, chefuiau și serbau orgii de dans și de dragoste, la care moartea le cânta din lăută. Alţii stăteau neîngrijiţi, îndoliaţi sau blestemând cu priviri îndobitocite, ghemuiţi în faţa cimitirelor sau a caselor golite de oameni. Şi, mai rău ca orice, fiecare căuta un ţap ispășitor, pentru insuportabila mizerie pe care trebuia s-o îndure, fiecare pretindea că-i ştie pe nelegiuiţii care sunt vinovaţi de molimă, pe urzitorii ei ticăloși. Oameni ai diavolului, se zicea, se îndeletniceau, pătimaşi, cu răspândirea morţii, scoţând din cadavrele ciumaţilor, otrava molimei şi ungând cu ea zidurile şi clanţele de la uși, otrăvind cu ea fântâni și dobitoace. Cine cădea sub bănuiala unor asemenea orori era pierdut, dacă cineva nu-l avertiza din vreme și nu reușea să fugă: era pedepsit cu moartea fie de judecător, fie de gloată. Şi, pe deasupra, bogaţii dădeau vina pe săraci şi invers, ori pe evrei sau pe italieni, sau pe medici. Într-un oraș, Gură-de-Aur privi cu inima încrâncenată, cum arde toată uliţa evreilor, casă după casă, o mulţime de gură-cască stătea de jur împrejur și chiuia, și cei ce încercau, urlând, să fugă, erau goniţi cu forţa îndărăt, în flăcări. Pretutindeni, în demenţa fricii şi a disperării, oameni nevinovaţi erau omorâţi, arşi, torturaţi. Gură-de-Aur privea cu mânie şi scârbă, lumea părea distrusă și otrăvită, pe pământ părea să nu mai existe bucurie, nevinovăţie, iubire. Adeseori se refugia la petrecerile încinse ale celor dornici de viaţă, pretutindeni răsuna lăuta morţii, în curând el învăţă să-i deosebească sunetul, adeseori participa la chefurile acestea deznădăjduite, adeseori cânta el însuși din lăută sau intra în joc, la lumina faclelor de catran, în nopţile arse de febră.

Nu simţea teamă. Cândva gustase spaima morţii, în noaptea aceea de iarnă, sub brazi, când degetele lui Victor se încleştaseră pe gâtul său, sau în troienele și foamea unor zile grele de pribegie. Dar aceea fusese o moarte cu care puteai lupta, împotriva căreia te puteai apăra și chiar se apărase, cu mâinile și picioarele tremurânde, cu stomacul ghiorăind de foame, cu trupul secat de puteri, se apărase, biruise şi scăpase. Însă cu ciuma nu era de luptat, trebuia s-o lași să-și facă mendrele şi să i te predai iar Gură-de-Aur i se predase de mult. Nu se temea, părea că nu-i mai pasă de viaţă de când o lăsase în urmă pe Lene, în coliba incendiată, de când cutreiera zi după zi ţara pustiită de moarte. Dar o imensă curiozitate îl mâna şi-l ţinea treaz; nu se sătura s-o privească pe doamna cu coasa la treabă, să asculte cântecul marii treceri, nicăieri nu se dădea în lături, pretutindeni îl cuprindea aceeaşi pasiune tăcută, de a fi acolo și de a mărșălui prin iad, cu ochii deschiși. Mânca pâine mucegăită în case pustii, cânta şi bea vin la chefuri demente, culegea floarea voluptăţii, cea repede ofilită, privea în ochii ficşi şi tulburi ai femeilor, privea în ochii ficşi şi tâmpi ai beţivilor, privea în ochii gata să se stingă ai muribunzilor, iubea femeile deznădăjduite, febrile, ajuta la scoaterea morţilor din casă, în schimbul unei farfurii de supă, ajuta la ridicarea unei movile de pământ peste cadavrele goale și era plătit cu doi bani. Lumea se întunecase şi se sălbăticise, moartea urla cântându-și cântecul iar Gură-de-Aur îl asculta cu auzul încordat, cu pasiune arzătoare.

Ţinta sa era oraşul meşterului Niklaus, într-acolo îl chema glasul inimii. Lung era drumul și plin de moarte, plin de veştejire şi prăpăd. El se îndrepta într-acolo, trist, ameţit de cântecul morţii, dăruit suferinţei şi vaietelor lumii, trist și totuși înflăcărat, cu simţurile toate la pândă.

Într-o mănăstire văzu pe un perete o frescă proaspăt pictată, şi simţi nevoia s-o privească îndelung. Era dansul morţii, zugrăvit acolo pe perete, moartea palidă, ciolănoasă, scotea, dansând, oamenii din viaţă, pe rege, pe episcop, pe abate, pe conte, pe cavaler, pe medic, pe ţăran, pe oştean, îi lua cu ea pe toţi, şi lăutari scheletici îi însoţeau, cântându-le din ciolane găunoase. Ochii curioși ai lui Gură-de-Aur sorbiră imaginea, pentru a se umple de ea. Iată, un confrate al lui necunoscut trăsese învăţămintele din câte văzuse, din ravagiile morţii

negre și-și striga asurzitor, în urechile semenilor săi predica amară despre condamnarea la moarte a oamenilor. Era bună pictura, era o predică bună, confratele străin nu văzuse greşit cele ce se petreceau şi nu le înfăţişase greşit, din tabloul său sălbatic emanau un iz şi un fior de mormânt. Totuși, nu era ce văzuse și trăise el, Gură-de-Aur. Aici era pictată condamnarea la moarte a oamenilor, severă şi implacabilă. Însă Gură-de-Aur și-ar fi dorit altă imagine, cântecul sălbatic al morţii suna în el cu totul altfel, nu scheletic și sever, ci mai degrabă dulce şi seducător, ca o chemare acasă, maternă. Acolo unde moartea ridica mâna asupra vieții, cântecul nu suna doar asurzitor și războinic, ci și adânc și drăgăstos, tomnatec și îndestulat, în vecinătatea morţii candela vieţii licărea mai luminoasă, mai intimă. Pentru alţii moartea putea fi un războinic, un judecător sau un călău, un tată sever – însă pentru el moartea mai era și mamă și iubită, chemarea ei o îmbiere la amor, atingerea ei un fior de dragoste. După ce privi pictura cu dansul morţii și plecă mai departe, Gură-de-Aur se simţi atras de meşter şi de creaţie cu îndoită putere. Dar pretutindeni erau popasuri de făcut, pretutindeni îl așteptau imagini și trăiri noi, el respira cu nările tremurânde aerul de moarte, pretutindeni compasiunea sau curiozitatea îi mai furau câte un ceas, câte o zi. Trei zile ţinu la el un copilaş de ţăran care scâncea, îl purtă ore întregi pe umeri, o mogâldeaţă pe jumătate moartă de foame, de cinci sau șase ani, care-i dădu mult de furcă și de care abia cu greu izbuti să scape. În cele din urmă o femeie de cărbunar îi luă băieţaşul, bărbatul ei murise, voia să aibă iarăși un suflet viu în preajmă. Zile întregi îl însoţi un câine de pripas, îi mâncă din palmă, îl încălzi în timpul somnului, dar într-o dimineaţă se făcu nevăzut. Îi păru rău, se obișnuise să-i vorbească; ţinuse animalului discursuri pline de cugetări, lungi de câte o jumătate de ceas, despre răutatea oamenilor, despre existenţa lui Dumnezeu, despre artă, despre sânii şi coapsele unei tinere odrasle de cavaler pe nume Julie, pe care o cunoscuse cândva, în tinereţile sale. Pentru că, firește, în timpul acestei drumeţii prin moarte Gură-de-Aur cam înnebunise, toţi oamenii de pe meleagurile bântuite de ciumă erau puţin nebuni, iar mulţi erau nebuni de-a binelea. Puţintel nebună trebuie să fi fost și evreica Rebekka, fata frumoasă cu părul negru şi ochii învăpăiaţi, cu care își pierdu două zile.

O găsise pe câmp, în fața unui orășel, stătea ghemuită lângă niște dărâmături negre, carbonizate, și urla, se izbea singură peste față și-și smulgea părul negru. I se făcu milă de părul ei, era atât de frumos, îi apucă și îi ţinu strâns mâinile furioase, îi vorbi stăruitor, și între timp băgă de seamă că fața și trupul ei erau de o mare frumusețe. Își jeluia tatăl care, împreună cu alţi patrusprezece evrei, fusese ars de viu din ordinul stăpânirii, ea izbutise să fugă, dar acum se întorsese deznădăjduită, acuzându-se că nu se lăsase arsă și ea, împreună cu ceilalţi. Cu răbdare îi ţinu mâinile, care tresăreau spasmodic și-i vorbi cu blândețe, murmură cuvinte miloase și ocrotitoare, îi oferi ajutor. Ea îi ceru s-o ajute să-și înmormânteze tatăl, și culeseră din cenușa încă fierbinte, toate oasele, le cărară spre mijlocul câmpului, pe ascuns și le acoperiră cu ţărână. Intre timp se înserase și Gură-de-Aur căută un loc de dormit, aranja fetei un culcuș într-o pădurice de stejar, îi promise să vegheze și stătu să asculte cum și culcată ea nu contenea să plângă și să suspine până când în sfârșit, adormi. Apoi dormi și el puţin, și dimineaţa își începu încercarea de cucerire. Îi spuse că nu poate rămâne astfel singură, își vor da seama că e evreică și o vor omorî sau niște nemernici de vagabonzi o vor batjocori; iar, în pădure, se aţin lupi și ţigani. El însă, el e gata să o ia cu dânsul și să o apere deopotrivă împotriva lupilor și a oamenilor, căci îi stârnește milă și ţine la ea, fiindcă are ochi în cap și știe ce este frumuseţea, și niciodată nu va răbda ca aceste pleoape dulci, înțelepte, și acești umeri superbi să fie sfâșiaţi de fiarele hămesite sau să ajungă pe rug. Ea îl asculta sumbră, apoi sări din loc și o rupse la fugă. Fu nevoit să gonească după ea și să o prindă, ca să-i poată vorbi din nou.

— Rebekka, zise el, vezi doar că nu-ţi vreau răul. Ești întristată, te gândești la tatăl tău, acum nu vrei să știi de dragoste. Dar mâine sau poimâine, sau mai târziu, am să te întreb iarăși și până atunci te ocrotesc și-ţi aduc de mâncare și nu mă ating de tine. Fii tristă, câtă vreme simţi nevoia să fii. Cu mine vei putea să fii tristă sau veselă, să faci întotdeauna numai ceea ce-ţi place.

Dar toate erau vorbe azvârlite în vânt. Nu voia să facă nimic, zise ea, încrâncenată și furioasă, nimic ce i-ar plăcea, niciodată nu se va mai gândi la ceva ce putea semăna cu plăcerea și, cu cât mai de grabă vor sfâșia-o lupii, cu atât va fi mai bine pentru ea. N-are decât să-și

vadă de drum, e în zadar tot ce-i spune, și așa au rostit prea multe cuvinte.

— Tu, zise el, tu nu vezi că peste tot e moarte, că în toate casele şi oraşele se moare şi totu-i plin de jale? Chiar şi furia proştilor care l-au ars pe tatăl tău nu este decât ananghie și jale, și vine doar din prea multă suferinţă. Uite, curând ne ia şi pe noi moartea şi o să putrezim în câmp și cu oasele noastre o să joace zaruri cârtiţa. Dar înainte de asta, hai să trăim, să fim buni unul cu altul. Ah, ar fi atât de păcat de gâtul tău alb și de piciorul tău mititel! Fată dulce și frumoasă, vino cu mine, nu mă ating de tine, nu vreau decât să te văd și să-ţi port de grijă!

O mai imploră lungă vreme și deodată simţi, singur, cât de inutilă este încercarea de a o cuceri cu vorbe și argumente. Tăcu și o privi cu tristeţe. Faţa ei mândră, regească, încremenise într-o expresie de refuz.

— Așa sunteţi voi, zise ea până la urmă, cu un glas plin de ură și de dispreţ, aşa sunteţi voi, creştinii! Întâi ajuţi unei fiice să-și îngroape tatăl, ucis de oamenii tăi – ultima din unghiile lui era mai de preţ decât tine – dar abia s-a isprăvit înmormântarea și vrei ca fata să-ţi aparţină și să-și facă de cap cu tine. Aşa sunteţi voi, mai întâi am crezut că poate eşti un om bun. Dar cum să fii bun! Ah, sunteţi niște porci...

În vreme ce vorbea, Gură-de-Aur zări, arzând în ochii ei dincolo de ură, ceva ce îl mișcă și-l rușina, și-i merse adânc la inimă. Zări în ochii ei moartea, dar nu condamnarea la moarte, ci hotărârea de a muri, puterea de a muri, tăcuta supunere, năzuința de a se dărui și da ascultare chemării pământului-mamă.

— Rebekka, zise el încet, poate că ai dreptate. Nu sunt un om bun, deşi ţi-am vrut binele. Iartă-mă! Abia acum te-am înţeles.

Scoţându-și boneta o salută cu o plecăciune adâncă, de parcă ar fi fost o prinţesă și cu inima împovărată, plecă; trebuia să o lase să piară. Multă vreme rămase înnegurat și nu voi să vorbească cu nimeni. Oricât de puţin se asemănau între ele, această biată copilă de evreu atât de mândră, i-o amintea totuși, într-un fel, pe Lydia, fiica de cavaler. A iubi astfel de femei însemna suferinţă. Dar pentru un timp i se păru, că nu le iubise decât pe acestea două, pe biata, fricoasa Lydia și pe sfioasa evreică, în cumplita ei amărăciune.

Câteva zile se gândi la fata cea brună, învăpăiată, și câteva nopți de-a rândul visă frumusețea zveltă, arzătoare a trupului ei, care părea destinat fericirii și înfloririi și totuși, se dăruise morții. O, de ce să devină buzele acestea, sânii aceştia prada „porcilor” și de ce să putrezească într-un câmp! Nu exista oare o putere, o vrajă care să salveze aceste flori de preț? Da, exista o asemenea vrajă: ele dăinuiau în sufletul său și vor fi modelate și păstrate pentru veșnicie de mâinile lui. Cu spaimă și cu încântare simțea cât de plin de imagini îi este sufletul, cum călătoria îndelungată prin țara morții încrustase în el o sumedenie de chipuri. O, cât îi încorda sufletul această plenitudine, cât de nostalgic jinduia să cugete în tihnă la toate cele ce le purta într-însul, să le lase să se reverse și să se prefacă în imagini durabile! Încă mai arzător, și mai lacom năzuia apoi, mereu cu ochii larg deschiși și simțurile curioase, dar plin de un dor intens după hârtie și condei, după lut și lemn, după atelier și muncă.

Vara trecuse. Mulți dădeau asigurări că o dată cu toamna sau poate la începutul iernii molima va conteni. Era o toamnă fără veselie. Gură-de-Aur trecu prin ținuturi unde nu se mai afla suflare de om care să culeagă poamele, ele cădeau din pomi și putrezeau în iarbă; în alte părți, fuseseră jefuite și stricate de hoarde sălbăticite, fugite din orașe, pornite să tâlhărească.

Gură-de-Aur se apropia treptat de ținta sa și în vremea din urmă îl cuprinse de multe ori teama că se va molipsi de ciumă și va trebui să moară în cine știe ce grajd. Acum nu mai voia să moară, nu înainte de a gusta încă o dată fericirea de a sta într-un atelier, dăruindu-se creației. Pentru prima oară în viață lumea i se părea prea largă și imperiul german prea întins. Niciun orășel frumos nu-l mai putea ispiti la popas, nicio țărăncuță drăgălașă nu-l ținea locului mai mult de o noapte.

Odată trecu prin dreptul unei biserici, pe portalul căreia, în nișe adânci, susținute de mici coloane decorative se aflau numeroase statui de piatră din vremuri foarte vechi, figuri de îngeri, de apostoli și martiri, cum mai văzuse de atâtea ori până acum; și în mănăstirea lui, la Mariabronn, existau unele figuri de acest fel. Odinioară, în adolescență, le privise cu plăcere, dar fără pasiune; i se păruseră frumoase și demne, dar puțin prea solemne, oarecum țepene și

bătrânesc-patriarhale. Apoi, mai târziu, după ce la capătul primei sale drumeţii fusese atât de subjugat şi de mişcat de acea dulce, tristă Maică a Domnului cioplită de meşterul Niklaus, găsise că aceste solemne şi străvechi figuri de piatră francone, erau prea greoaie şi rigide şi străine, le privise cu o anumită superioritate şi văzuse în maniera nouă a meşterului său o artă mult mai vie, mai caldă, mai însufleţită.' Astăzi însă, când se întorcea din lume încărcat de imagini, cu sufletul brăzdat de cicatricele şi urmele unor aventuri şi emoţii intense, plin de o sfâşietoare dorinţă de a medita şi a crea din nou, aceste figuri străvechi, severe, îi mişcară inima dintr-o dată cu o putere covârşitoare. Stătu plin de cucernicie în faţa venerabilelor statui, în care continua să trăiască inima unui timp de mult apus, în care spaimele şi încântările încremenite în piatră ale unor generaţii de mult dispărute înfruntau, după veacuri, efemerul. Făcu ce nu mai făcuse de nesfârşit de lungă vreme, căută un confesional, pentru a se mărturisi şi a se lăsa pedepsit.

În biserică existau într-adevăr confesionale, dar toate fără preoţi; muriseră, zăceau în spital, fugiseră, se temeau de molipsire. Biserica era goală, ecoul paşilor lui Gură-de-Aur răsuna sub bolţile de piatră. Îngenunche în faţa unui confesional gol, închise ochii şi şopti spre zăbrele: „Bunule Dumnezeu, uită-te ce am devenit. Mă întorc din lume şi am devenit un om rău, un fluieră-vânt, mi-am irosit anii tinereţii ca un risipitor, puţin mi-a mai rămas. Am ucis, am furat, am preacurvit, am trândăvit şi am luat pâinea de la gura altora. Bunule Dumnezeu, de ce ne-ai croit aşa, de ce ne duci pe astfel de căi? Nu suntem oare copiii tăi? Nu a murit Fiul tău pentru noi? Nu există sfinţi şi îngeri, să ne călăuzească? Sau poate acestea sunt numai poveşti frumoase, născociri, care se istorisesc copiilor, pe seama cărora râd până şi popii? Din pricina ta, Dumnezeule-Tată, m-am rătăcit, rău ai plămădit lumea şi rău o ţii în ordine. Am văzut case şi străzi pline de morţi care zăceau în ele, am văzut pe bogaţi cum se zăvorau în casele lor sau fugeau, şi pe săraci cum îşi lăsau fraţii neîngropaţi, cum se bănuiau unul pe altul, şi cum îi omorau pe evrei, ca pe nişte vite. Am văzut, atâţia nevinovaţi suferind şi pierind, şi atâţia oameni răi, înotând în bunăstare şi-n plăceri. Oare ne-ai uitat cu desăvârşire şi ne-

ai părăsit, ți-ai întors fața de la propria ta creație, vrei să ne lași, să pierim cu toții?”

Oftând, ieși pe sub portalul înalt și zări figurile tăcute, de piatră, îngeri și sfinți, cum stăteau slabi și înalți în straiele lor, cu cutele rigid orânduite, nemișcați, de neatins, mai presus de oameni și totuși plămădiți de mâna și de spiritul omului. Stăteau acolo sus, în spațiul lor strâmt severi și surzi, inaccesibili vreunei întrebări sau rugăminți și, totuși, însemnau o nesfârșită consolare, o victorie glorioasă asupra morții și a deznădejdii, așa cum stăteau în demnitatea și frumusețea lor, supraviețuind, generațiilor muritoare ce se succed una după alta. Ah, printre ei ar trebui să stea și biata, frumoasa evreică Rebekka, și sărmana Lene, cea care arsese o dată cu coliba, și frumoasa Lydia, și meșterul Niklaus! Însă într-o zi vor sta și ei astfel și vor dura, el îi va înălța acolo și chipurile lor, care astăzi însemnaseră pentru el dragoste și chin, frică și pasiune, se vor înfățișa urmașilor ca imagini fără de nume și fără poveste, simboluri calme, tăcute, ale vieții omenești.

CAPITOLUL XV

Gură-de-Aur își atinse în sfârșit ținta, pătrunzând în orașul după care jinduise prin aceeași poartă, prin care odinioară, cu atâția ani în urmă, pășise pentru prima dată, în căutarea meșterului său. Încă pe drum, în vreme ce se apropia de țelul său, îl ajunseseră din urmă vești din orașul de reședință episcopală; știa că ciuma bântuise și aici, și poate nici nu contenise încă, i se povesti despre tulburări și răzmerițe populare, și că ar fi venit un guvernator imperial pentru a instaura ordinea, pentru a emite legi excepţionale și a apăra avuţia și viaţa cetățenilor. Căci episcopul părăsise orașul îndată după ce izbucnise molima și locuia departe, într-unul din castelele sale de la țară. Toate veștile acestea îl lăsaseră indiferent pe călător. Numai de ar mai exista orașul și atelierele în care spera să lucreze! Tot restul nu avea importanță pentru el. La sosirea lui, ciuma era stinsă, se aștepta întoarcerea episcopului și lumea se bucura de plecarea guvernatorului imperial și de revenirea la viața pașnică, obișnuită.

Când Gură-de-Aur revăzu orașul, inima îi fu cuprinsă de un sentiment al reîntâlnirii, al întoarcerii acasă, ca un val de o intensitate necunoscută înainte; își compuse o mină neobișnuit de severă, pentru a se stăpâni. Oh, toate erau la locul lor: porţile, frumoasele fântâni, vechiul turn mătăhălos al catedralei, și cel nou, zvelt, al bisericii sfintei Maria, sunetul limpede al clopotelor de la Sfântul Lorenz, piața cea mare, plină de strălucire, a orașului! Oh, ce bine că toate îl așteptaseră! Nu visase o dată, pe drum, că va sosi aici și va găsi totul schimbat și străin, în parte distrus și în ruine, în parte de nerecunoscut datorită unor construcţii noi și unor senine ciudate, puţin îmbucurătoare? Pe când trecea pe uliţi, recunoscând casă după casă, lacrimile erau gata să-i izbucnească. Până la urmă, parcă erau, totuși de invidiat cei sedentari, așezaţi în casele lor frumoase, sigure, trăindu-și viaţa lor

tihnită de burghezi, împlinită de sentimentul liniștitor, dătător de puteri, de a avea o patrie, de a fi acasă, în odaia sau în atelierul lor, între nevastă și copii, slugi și vecini?

Era o după-amiază târzie și pe partea însorită a străzii, casele, emblemele hangiilor și ale breslelor, ușile sculptate și ghivecele cu flori erau bătute de razele calde, nimic nu amintea că și în orașul acesta bântuise moartea furibundă și stăpânise nebunia fricii omenești. Răcoros, verde-deschis și albastru-deschis, curgea sub bolțile sonore ale podului râul cel limpede; Gură-de-Aur se așeză o vreme pe parapetul ce mărginea malul, jos, în cristalul verde, mai lunecau și acum, asemenea unor umbre, pești întunecoși, ori rămâneau nemișcați cu gura întoarsă împotriva curentului; și acum mai licăreau ici-colo, din crepusculul adâncimilor, acele lumini slabe, aurii, care făgăduiesc atâtea și îndeamnă atât de intens la visare. Și alte ape licăreau astfel și alte poduri sau orașe desfătau privirea, totuși lui i se păru că de foarte multă vreme nu mai văzuse asemenea priveliști, și nu mai trăise asemenea simțăminte.

Două calfe de măcelar mânau, râzând, un vițel, schimbând priviri și glume cu o slujnicuță care strângea niște rufe sus, într-un pridvor. Totuși, cât de repede trecea totul! Nu de mult aici mai arseseră focurile ciumei și domniseră slujitorii morții din spitale și acum, iată, viața mergea mai departe, se râdea și se glumea; și el însuși făcea la fel, ședea aici, încântat de revedere și simțea recunoștință și nutrea chiar și un sentiment de prietenie față de cei așezați la casele lor, de parcă nici nu ar fi existat jalea și moartea, nici Lene și nici prințesa evreică. Zâmbind, se ridică și porni mai departe, și abia când se apropie de strada meșterului Niklaus mergând pe drumul pe care, altădată, îl bătuse zi de zi, vreme de câțiva ani, spre atelier, abia atunci începu să simtă teamă și neliniște, întinse pasul, voia să se înfățișeze încă astăzi meșterului și să afle ce și cum, nu mai suporta nicio amânare, i s-ar fi părut absolut cu neputință să mai aștepte până mâine.

Oare meșterul să mai fie supărat pe el? Trecuse doar atâta vreme, cele petrecute odinioară nu mai puteau avea vreo însemnătate; și chiar de ar fi să aibă, va birui această oprelişte. Dacă meșterul se mai află acolo, el și atelierul, toate vor fi în bună regulă. Grăbit se îndreptă spre casa bine cunoscută, de parcă în acest ultim ceas ar mai fi putut pierde

ceva, puse mâna pe clanță și se sperie cumplit găsind poarta zăvorâtă. Să fie un semn rău? Odinioară nu se întâmpla niciodată să fie zăvorită ziua în amiaza mare. Cu vuiet lăsă să cadă ciocanul și așteptă. Dintr-o dată simţi în inimă o teamă cumplită.

Apăru aceeași slujnică bătrână, care îl primise odinioară, când intrase prima dată în această casă. Nu devenise mai urâtă, însă mai bătrână și mai neprietenoasă, și nu-l recunoscu pe Gură-de-Aur. Cu voce speriată o întrebă de meșter. Ea îl privi tâmp și neîncrezător.

— Meșterul? Aici nu există niciun meșter. Vezi-ţi de treabă, omule, aici nu dăm drumul nimănui!

Dădu să-l împingă îndărăt din poartă, el o apucă de braț și strigă la ea:

— Dar vorbește, Margrit, pentru numele lui Dumnezeu! Sunt Gură-de-Aur, nu mă mai cunoști? Trebuie să merg la meșterul Niklaus!

Din ochii prezbiţi, pe jumătate stinşi, nu licări spre el niciun semn de bun-venit.

— Aici nu mai există niciun meşter Niklaus, zise ea pe un ton aspru – a murit. Cătaţi-vă de drum, nu pot sta aici, să flecăresc.

În vreme ce totul se prăbușea în el, Gură-de-Aur o împinse la o parte pe bătrână care fugea, ţipând, în urma lui și o luă în grabă, prin coridorul întunecos, spre atelier. Îl găsi zăvorât. Urmat mereu de bătrână care se jeluia și-l ocăra, alergă în sus pe scări, zări în penumbra încăperii cunoscute sculpturile pe care le adunase Niklaus. Cu voce tare o strigă pe fecioara Lisbeth.

Ușa odăii se deschise și apăru Lisbeth, și când, uitându-se mai bine, o recunoscu, înfăţişarea ei stârni jale în inima lui. Dacă în casa aceasta, din clipa în care, spre spaima lui, găsise poarta închisă, totul i se păruse fantomatic şi vrăjit, asemenea unui coşmar, acum, la revederea Lisbethei, îi trecu într-adevăr un fior prin spinare. Frumoasa, mândra Lisbeth devenise o fată bătrână, sfioasă, încovoiată, cu faţa gălbejită, bolnăvicioasă, cu o rochie neagră, neîmpodobită, cu privire nesigură și cu o atitudine speriată.

— Iertaţi, zise el, Margrit nu a vrut să-mi dea drumul să intru. Nu mă cunoașteţi? Sunt Gură-de-Aur. Ah, spuneți-mi: să fie adevărat că tatăl dumneavoastră a murit?

Din privirea ei văzu că acum îl recunoaște și totodată în același timp, își dădu seama că aici nu i se păstrase o amintire frumoasa.

— Așa, sunteți Gură-de-Aur? zise ea și în vocea ei recunoscu ceva din felul trufaş de odinioară. V-aţi ostenit degeaba până aici. Tatăl meu a murit.

— Și atelierul? întrebă el fără să vrea.

— Atelierul? E închis. Dacă vă căutaţi de lucru, trebuie să vă duceţi în altă parte.

El încercă să-și revină:

— Domnișoară Lisbeth, zise prietenos, nu caut de lucru, voiam numai să vă salut, pe meşter și pe dumneavoastră. Mă întristează atât de mult că trebuie să aflu toate acestea! Văd că aţi dus-o greu. Dacă un învăţăcel recunoscător tatălui dumneavoastră, vă poate fi cumva de folos, spuneţi-mi, ar fi pentru mine o bucurie. Ah, domnișoară Lisbeth, mi se rupe inima că vă găsesc atât de... de covârșită de suferință.

Ea se retrase din uşa odăii.

— Mulţumesc, zise șovăind. Nu mai puteţi să ne fiţi în niciun fel de folos nici lui și nici mie. Margrit vă va conduce.

Glasul ei suna aspru, pe jumătate supărat, pe jumătate speriat. Simţi limpede că de-ar fi avut curajul, l-ar fi dat afară, făcându-l de rușine.

Ajunseră repede jos; bătrâna trânti poarta casei în urma lui și trase zăvoarele. Izbitura surdă a celor două zăvoare îi suna încă în urechi, asemenea zgomotului cu care se închide capacul unui coșciug.

Se întoarse umblând agale la parapetul de pe mal și se aşeză în același loc, deasupra râului. Soarele scăpătase, un curent de aer rece venea dinspre apă, rece era și piatra pe care ședea. Uliţa de lângă mal devenise tăcută, la piciorul podului șuvoiul apei stârnea vuiet, adâncul se căsca sumbru, nu mai sclipea spre el niciun licăr auriu. „Oh, gândi el, de-aş cădea acum peste zid și aş dispărea în râu!” Lumea era din nou plină de moarte. Trecu un ceas și amurgul se prefăcu în noapte. În sfârșit fu în stare să plângă. Ședea și plângea, picăturile calde îi cădeau pe mâini și genunchi. Îl plângea pe meșterul mort, plângea frumusețea dispărută a Lisbethei, o plângea pe Lene, pe Robert, pe fata de evreu, plângea tinerețea lui veștejită, irosită.

Într-un târziu nimeri într-o cârciumă în care odinioară chefuise de multe ori, cu prietenii. Cârciumărița îl recunoscu, ceru o bucată de pâine, ea i-o dădu și, prietenoasă, îi dădu și un pahar cu vin. Nu fu în stare să înghită nici pâinea, nici vinul. Noaptea aceea dormi pe o bancă acolo înăuntru. Cârciumărița îl trezi de dimineață, el îi mulțumi și plecă, pe drum mâncă bucata de pâine.

Se duse la piața de pește, aici se afla casa în care își avusese pe vremuri odaia. Lângă fântână, câteva neveste de pescar își ofereau marfa vie, el se uită lung în putini, la peștii frumoși, strălucitori. Îi văzuse deseori odinioară, își aduse aminte că de multe ori i se făcuse milă de pești și se înfuriase împotriva vânzătoarelor și a cumpărătorilor. Cândva, își aminti el, pierduse vremea pe aici, la fel ca și acum într-o dimineață, admirase peștii și-i compătimise, și fusese foarte trist, trecuse multă vreme de atunci, și pe râu se scursese multă apă. Fusese foarte trist, de asta își aducea bine aminte, dar ce anume îl întristase atât de mult, nu mai știa. Așa se întâmplă: trece și tristețea, trec și durerile și deznădejdile, aidoma bucuriilor, trec, pălesc, își pierd adâncimea și valoarea, și până la urmă vine o vreme când nu mai ești în stare să-ți aduci aminte ce anume te-a durut atât de rău. Și durerile pălesc și se veștejesc. Oare se va veșteji cândva și-și va pierde însemnătatea și durerea lui de astăzi, disperarea că meșterul era mort, că murise supărat pe el și că niciun atelier nu-i deschidea ușa, ca să guste fericirea creației și să-și ușureze sufletul de povara sa de imagini? Da, fără îndoială, și această durere, și acest chin amar, vor îmbătrâni și vor obosi, le va uita și pe ele. Nimic nu e trainic, nici suferința.

În vreme ce privea peștii și se lăsa în voia acestor gânduri, auzi o voce înceată, rostindu-i prietenos numele.

— Gură-de-Aur, grăi cu timiditate vocea și când se întoarse către ea, văzu stând în fața lui o fată tânără, cam firavă și bolnăvicioasă, însă cu ochi frumoși, negri: ea îl strigase. N-o cunoștea.

— Gură-de-Aur! Ești chiar tu? întrebă vocea sfioasă. De când ești iarăși în oraș? Nu mă mai cunoști? Sunt Marie.

Totuși n-o cunoștea. Fu nevoită să-i povestească cum că este fiica fostelor sale gazde și că odinioară, la acel ceas din zori, înainte de

plecarea lui, îi fiersese lapte în bucătărie. Se îmbujora, povestindu-i toate astea.

Da, era Marie, copilul amărât, cu încheietura șoldului vătămată, care pe vremuri se îngrijise de el cu atâta dragoste și sfială. Acum îi reveneau toate amintirile: îl așteptase în dimineața aceea răcoroasă și fusese atât de tristă că pleacă, îi fiersese lapte și el îi dăduse o sărutare, pe care ea o primise liniștită și solemnă, ca pe un sacrament. Niciodată nu se mai gândise la ea. Pe atunci fusese încă o copilă. Acum crescuse mare și avea ochi foarte frumoși, dar tot mai șchiopăta și arăta cam pipernicită. Îi dădu mâna. Se bucură că, totuși, se găsise cineva în oraș care să-l cunoască și să-l întâmpine cu drag.

Marie îl luă cu ea, el se împotrivi slab. La părinții ei, în odaia în care tabloul său mai atârna pe perete și pocalul său, din sticlă rubinie, stătea și acuma pe polița de deasupra căminului, fu silit să ia prânzul și îl poftiră să mai zăbovească vreo câteva zile, erau bucuroși că aveau prilejul să-l revadă. Iar aici află, ce se întâmplase în casa meșterului său. Niklaus nu murise de ciumă, ci frumoasa Lisbeth fusese cea care se molipsise, zăcuse bolnavă de moarte și tatăl ei o îngrijise până când murise el în locul ei; bătrânul închisese ochii încă înainte ca ea să se fi înzdrăvenit de-a binelea. Fusese salvată, însă își pierduse frumusețea.

— Atelierul stă gol, zise stăpânul casei, și pentru un sculptor vrednic ar fi un cămin frumos, și bani destui. Gândește-te, Gură-de-Aur! Ea n-ar zice nu. Nu mai are de ales.

Mai află și câte ceva din cele petrecute în vremea ciumei, cum gloata aprinsese întâi un spital și apoi asaltase câteva case de bogătași pe care le jefuise; o vreme nu mai fusese niciun fel de ordine și siguranță în oraș, căci episcopul își luase tălpășița. Atunci împăratul, care se afla tocmai prin apropiere, trimisese un guvernator al său, pe contele Heinrich. Ei da, era un om energic, cu cei câțiva călăreți și soldați ai săi restabilise ordinea în oraș. Dar acum ar fi într-adevăr vremea să i se isprăvească guvernarea, episcopul este așteptat să se întoarcă. Guvernatorul pretinsese multe burghezilor și lumea se săturase și de ibovnica lui, de Agnes, o muierușcă plină de draci. Mă rog, în curând or să plece, consiliul comunal e de mult sătul să aibă pe grumaz, în locul bunului episcop, un asemenea curtean și războinic,

care e favoritul împăratului și primește necontenit ambasade și deputății, ca un principe.

Și-apoi veni rândul musafirului să fie întrebat despre întâmplările prin care trecuse.

— Ah, zise el trist, despre asta nu se vorbește. Am fost pe drumuri, şi iarăşi pe drumuri, şi pretutindeni bântuia molima şi zăceau morţii şi pretutindeni oamenii erau nebuni și înrăiţi de groază. Am rămas în viaţă, poate că o dată și o dată voi putea uita toate astea. Și acum mă întorc, și meşterul e mort! Îngăduiţi-mi să stau câteva zile să mă odihnesc, și-apoi am să plec iarăşi.

Nu rămase ca să se odihnească. Rămase pentru că era dezamăgit şi nehotărât, pentru că amintirea vremurilor mai bune îl făcuse să îndrăgească orașul, și pentru că dragostea bietei Marie îi pria. Nu-i putea răspunde, nu-i putea oferi decât prietenie și milă, totuși adoraţia ei tăcută şi umilă îl încălzea. Dar, mai mult decât toate acestea, îl ţintuia locului nevoia arzătoare de a deveni încă o dată artist, chiar şi fără atelier, chiar şi cu mijloace improvizate.

Câteva zile Gură-de-Aur nu făcu nimic altceva decât să deseneze. Marie îi făcuse rost de hârtie şi condei, iar el şedea în odaia lui şi desena ceas de ceas, umplea colile mari cu figuri, unele creionate în grabă, altele migălite cu gingășie și dragoste, deșerta pe hârtie întreagă acea carte doldora de poze pe care o purta în suflet. Desenă de multe ori faţa Lenei, cu zâmbetul pe care-l avusese după moartea vagabondului, plin de satisfacţie, de dragoste şi de voluptatea uciderii, apoi fața Lenei așa cum se transformase în ultima noapte, începând să se piardă în trecerea spre dincolo, spre nefiinţă, pornind să se reîntoarcă în pământ. Desenă un copil de ţăran, pe care odată, îl văzuse zăcând pe pragul odăii părinţilor săi, cu pumnişorii strânşi. Desenă un furgon încărcat cu morţi și înaintea lui cele trei gloabe care-l trăgeau anevoie, alăturea, dricarii, cu prăjini lungi, cu ochii sticlind sumbru din tăieturile măștilor negre. O desenă mereu pe Rebekka, copila de evreu, zveltă, cu ochii negri, cu buzele subţiri, mândre, chipul plin de durere și de indignare, trupul frumos, tânăr, care îi păruse anume făurit pentru dragoste, și gura trufașă, amară. Se desenă pe sine, ca drumeţ, ca îndrăgostit, ca fugar în faţa morţii cu coasa, ca dansator la orgiile celor îngroziţi de ciumă şi înfometaţi de

viață. Pasionat se plecă peste hârtia albă, zugrăvi fața trufașă a fecioarei Lisbeth, așa cum o cunoscuse odinioară, înfățișarea de arătare a bătrânei slujnice Margrit, chipul temut și iubit al meșterului Niklaus. În câteva rânduri schiță, cu trăsături subțiri, abia bănuite, o siluetă masivă de femeie, pământul-mamă, șezând cu mâinile în poală, cu o adiere de zâmbet pe față, umbrită de ochii melancolici. Îi făcu nesfârșit de bine această revărsare, senzația mâinii care desena, luarea în stăpânire a chipurilor. În numai câteva zile umplu cu desene toate colile pe care i le adusese Marie. Din ultima tăie o bucată și pe ea desenă, din numai câteva trăsături de condei fața Mariei, cu ochii frumoși, cu gura ei care exprima renunțare. Schița aceasta i-o dărui.

Desenând, sentimentul de împovărare, de sufocare și de preaplin din sufletul său se topise și se ușurase. Atâta vreme cât desena, nu știa unde se află, lumea lui nu se mai compunea decât din masa la care era așezat, hârtia albă iar, seara, lumânarea. Acum se dezmetici, își aduse aminte de ultimele evenimente trăite, se vedea, implacabil, destinat unei noi pribegii și începu să cutreiere orașul cu sentimente ciudat de împărțite, pe jumătate de reîntâlnire, pe jumătate de bun-rămas.

Cu prilejul uneia din plimbările acestea întâlni o femeie, a cărei vedere dădu, ea singură, un nou centru de greutate sentimentelor sale, intrate altminteri în dezordine. Trecea călare, o femeie voinică, bălaie, cu ochi albaștri, curioși, puțin reci, cu mădulare pline, puternice și cu o față înfloritoare, pe care se citea pofta de plăcere și de putere, siguranță de sine și curiozitate ascuțită a simțurilor. Se ținea pe calul ei murg cu un aer oarecum trufaș și dominator, vizibil obișnuită să poruncească, dar nu închizându-se în sine sau refuzând apropierea, ci, sub ochii reci, nările fremătătoare se deschideau, tuturor miresmelor lumii, iar gura mare, întredeschisă, părea a fi aptă deopotrivă pentru a lua și pentru a dărui. În clipa în care o zări, Gură-de-Aur se trezi de-a binelea și-l cuprinse dorința de a se măsura cu această femeie mândră. I se părea o țintă nobilă s-o cucerească și a-și pierde viața în drum spre ea nu i s-ar fi părut o moarte nepotrivită. Simți îndată că această leoaică blondă avea, asemenea lui, sufletul și simțurile bogate, gata să primească orice furturi, că era tot atât de sălbatică pe cât de gingașă, cunoscătoare a pasiunilor dintr-o străveche experiență moștenită a sângelui.

Ea trecu călare, el se uită în urma ei, iar între cârlionţii părului blond şi gulerul de catifea albastră zări, înălţându-se zveltă, ceafa ei viguroasă şi mândră, totuşi acoperită de o piele catifelată de copil. Era, aşa i se părea, cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată. Voia să poată cuprinde cu mâna această ceafă şi să smulgă ochilor taina lor răcoros-albastră. Nu-i fu greu să întrebe cine era. Curând află că locuia la castel şi era Agnes, iubita guvernatorului, ceea ce nu-l miră defel, căci ar fi putut fi însăşi împărăteasa. Se opri la jgheabul unei fântâni şi-şi căută imaginea oglindită în apă. Chipul lui se îngemăna cu cel al femeii blonde, numai că era din cale-afară de sălbăticit. Chiar în acea clipă se duse la bărbierul pe care îl cunoştea, şi-l convinse cu vorbe bune, să-i tundă părul şi barba şi să le pieptene frumos.

Două zile dură urmărirea. Agnes ieşi din castel, iar străinul blond aştepta în dreptul porţii şi i se uita cu admiraţie în ochi. Agnes ocoli, călare, întăriturile şi dintre arini apăru străinul. Agnes se duse la aurar şi la ieşirea din atelier îl întâlni pe străin. Îl fulgeră, scurt, din ochii ei de stăpână, în vreme ce nările ei jucau, tremurând. În dimineaţa următoare, când, la ceasul primei ieşiri călare, îl găsi iarăşi la postul său, îi zâmbi, azvârlindu-i provocarea. El îl zări acum şi pe conte, pe guvernatorul imperial; era un bărbat arătos şi temerar, nu putea să nu-l iei în serios; dar părul începuse a-i încărunţi şi pe faţa lui se înscriseseră grijile, Gură-de-Aur i se simţi superior.

Aceste două zile îl făcuseră fericit, radia de tinereţea redobândită. Era frumos să i se arate acestei femei şi să-i ofere lupta. Era frumos să-şi piardă libertatea predându-se acestei frumuseţi. Era minunat şi captivant sentimentul de a-şi juca viaţa pe acest singur zar.

În dimineaţa celei de a treia zile Agnes ieşi călare pe poarta castelului, însoţită de un slujitor, călare şi el. Ochii ei se rotiră imediat, iscoditor, în căutarea urmăritorului, dornici de luptă şi puţin neliniştiţi. Într-adevăr, el se şi afla aici. Ea expedie servitorul cu o însărcinare oarecare, călări singură, încet, mai departe, trecu la fel de încet pe poarta de jos dinspre pod şi străbătu în lung podul. Numai o singură dată îşi întoarse privirea în urmă. II văzu pe străin urmând-o. Pe drumul spre biserica de pelerinaj Sankt Veit, la ora aceasta, complet pustiu, ea îl aşteptă. Fu nevoită să aştepte jumătate de ceas, străinul umbla agale, nu voia să-şi piardă răsuflarea. Veni spre ea proaspăt şi

zâmbitor, ţinând între dinţi o crenguţă, cu o măceaşă, de culoare roşie aprinsă. Ea descălecase şi-şi legase calul, stătea acum rezemată de iedera care acoperea zidul înalt de apărare, şi se uită drept în faţa urmăritorului. El se opri cu ochii în ochii ei, şi-şi scoase boneta.

— De ce mă urmăreşti? întrebă ea, ce vrei de la mine?

— Oh, zise el, mult mai degrabă aş vrea să-ţi dăruiesc, decât să primesc ceva de la tine. Aş vrea să mă ofer ţie în dar, femeie frumoasă, ca să faci cu mine ce pofteşti.

— Bine, am să văd ce-i de făcut cu tine. Dar dacă ţi-ai închipuit că vei putea culege o floricică aici, departe de castel, ferit de primejdii, atunci te-ai înşelat. Nu pot iubi decât bărbaţii care, la nevoie, îşi riscă şi viaţa.

— Porunceşte, eşti stăpână peste mine.

Ea scoase de la gât, cu mişcări lente, un lanţ subţire, de aur, şi i-l întinse.

— Cum te cheamă?

— Gură-de-Aur.

— Frumos, Gură-de-Aur; am să gust cât de aurie ţi-e gura. Ascultă-mă bine; spre seară ai să arăţi acest lanţ la castel şi ai să spui că l-ai găsit. Nu-l dai din mână, vreau să-l primesc eu însămi înapoi de la tine. Vii aşa cum eşti, lasă-i să te creadă cerşetor. Dacă vreunul dintre servitori te repede, rămâi calm. Trebuie să ştii că am numai doi oameni de încredere în tot castelul: pe rândaşul de la cai Max şi pe camerista Berta. La unul dintre aceştia doi trebuie să ajungi, ca să te laşi condus la mine. Faţă de toţi ceilalţi din castel, punându-l la socoteală şi pe conte, poartă-te prudent, sunt duşmani. Acum te-am prevenit. Te poate costa viaţa.

Îi întinse mâna, el o luă, zâmbind, o sărută cu gingăşie şi-şi frecă încet obrazul de ea. Apoi ascunse lanţul şi plecă, luând-o de vale, spre râu şi spre oraş. Viile erau pleşuvite, frunzele galbene cădeau una câte una de pe copaci. Gură-de-Aur dădu din cap şi surâse când, privind în jos, spre oraş, îl găsi prietenos şi demn de dragoste. Abia cu câteva zile în urmă fusese atât de trist, până şi pentru că îşi dăduse seama că şi chinul şi suferinţa sunt, trecătoare.

Într-adevăr, la ceasul acesta chiar şi trecuseră, scuturate ca podoaba aurie a crengilor. I se părea că niciodată înainte dragostea nu-i

strălucise astfel, ca din ființa acestei femei, al cărei trup înalt și a cărei plenitudine de viață blondă, zâmbitoare, îi amintea imaginea mamei, așa cum o purtase în inimă odinioară, în adolescența sa, la Mariabronn. Încă alaltăieri ar fi socotit cu neputință ca lumea să râdă încă o dată spre el cu atâta veselie, să simtă încă o dată șuvoiul vieții, al bucuriei, al tinereții curgând atât de plin și de impetuos prin vinele sale. Ce noroc că mai trăia, că în toate lunile acestea de groază moartea îl cruțase.

Seara se duse la castel. În curtea castelului era forfotă, se scoteau șeile de pe cai, curierii alergau de colo până colo, un mic grup de preoți și de demnitari ai bisericii era condus de servitori prin poarta interioară, și apoi în sus pe scări; Gură-de-Aur încercă să se ia după ei, dar ușierul îl reținu. Scoase lanțul de aur și zise că avea poruncă să nu-l înmâneze decât însăși doamnei sau cameristei. I se dădu un slujitor care să-l însoțească, trebui să aștepte mult timp pe coridoare. În sfârșit, apăru o femeie frumoasă și sprintenă, care trecu pe lângă el, întrebându-l cu glas scăzut: „Sunteți Gură-de-Aur?” și-i făcu semn să o urmeze. Dispăru pe tăcute printr-o ușă, reapăru după o vreme și-i făcu semn să între.

Ajunse într-o cameră mică, unde mirosea puternic a blănuri și a parfumuri dulci și care era ticsită cu rochii și mantii, pălării de damă ședeau pe suporturi de lemn, tot soiul de încălțări se înșirau într-un sipet deschis. Stătu și așteptă aici o jumătate de ceas, adulmecă mirosul straielor, își petrecu mâna peste blănuri și zâmbi curios pe seama tuturor obiectelor frumoase, care atârnau prin încăpere.

În sfârșit ușa interioară se deschise și nu veni camerista, ci însăși Agnes, într-o rochie albastru-deschis, cu o bordură de blană albă la gât. Se îndreptă încet spre cel ce o aștepta, pas cu pas, ochii răcoros-albaștri îl priveau cu seriozitate.

— A trebuit să aștepți, zise ea încet. Cred că acum suntem în siguranță. E o deputăție de preoți la conte, ia masa cu ei și vor avea, desigur, încă multă vreme de discutat, consfătuirile cu preoții sunt întotdeauna lungi. Ceasul ne aparține, mie și ție. Fii binevenit, Gură-de-Aur.

Se aplecă spre el, buzele ei jinduitoare se apropiară de ale lui, se cunoscură în tăcere, într-o primă sărutare. Încet îi cuprinse cu mâna

grumazul. Ea îl conduse în dormitorul ei, era o încăpere cu tavan înalt, puternic iluminată. Pe o masă stătea pregătită mâncarea, se așezară, ea îi puse, grijulie în față pâinea și untul, puţină carne, și-i turnă vin alb într-un pahar frumos, albăstrui. Mâncară, băură amândoi din același pocal albăstrui, mâinile lor se jucară, una cu alta, parcă încercându-se.

— De unde vii în zbor, îl întrebă ea, frumoasa mea pasăre? Ești războinic sau muzicant sau doar un biet vântură-țară?

— Sunt tot ce vrei, râse el încet, sunt cu totul al tău. Sunt muzicant, dacă vrei, și tu ești dulcea mea lăută și când îmi așez degetele pe gâtul tău și cânt pe tine, auzim îngerii cântând. Haide, dragostea mea, nu am venit să-ți mănânc cozonacul gustos, nici să-ți beau vinul alb, am venit numai de dragul tău.

Încet el îi trase blana albă de la gât și-i scoase, cu mângâieri, straiele de pe trup. Afară, dincolo de pereți, poate curtenii și popii își ţineau consfătuirile, poate servitorii se strecurau pe coridoare cu pas tiptil și secera îngustă a lunii apunea pe după copaci, însă amanţii nu mai ştiau nimic de toate acestea. Pentru ei înflorea paradisul, atraşi unul spre celălalt, împletiţi unul cu celălalt, ei se pierdură în noaptea înmiresmată, văzură licărind, tainele florilor ei albe, culeseră cu mâini gingaşe, pline de recunoştinţă, poamele sale râvnite. Niciodată înainte nu cântase lăutarul pe o asemenea lăută, niciodată înainte nu răsunase lăuta sub degete atât de viguroase și de știutoare.

— Gură-de-Aur, îi șopti ea la ureche, încinsă. Oh, ce vrăjitor ești! De la tine, dulcele meu odor de aur, aş vrea să am un copil. Dar și mai mult mi-ar plăcea să mor din pricina ta. Soarbe-mă, iubitule, topește-mă, ucide-mă!

Lui îi vibră adânc în gâtlej un sunet al fericirii, când văzu cum se topeşte, cum se-nmoaie asprimea din ochii ei reci. Asemenea unui tremur gingaş, unei gingaşe morţi, prin adâncul ochilor ei trecu în zbor o înfiorare, stingându-se precum fiorul argintiu pe pielea unui peşte muribund, pal-auriu precum licărul acelor străluciri de vrajă din profunzimile râului. În clipa aceasta i se păru că îl copleșește întreaga fericire pe care o poate trăi un om.

Îndată după aceea, în vreme ce ea mai stătea cu ochii închiși, tremurând el se sculă încet și-și îmbrăcă straiele. Cu un oftat îi șopti la ureche:

— Frumoasa mea comoară, te părăsesc. Nu vreau să mor, nu vreau să fiu omorât de conte. Întâi vreau să te fac pe tine, și pe mine, încă o dată la fel de fericiți, ca astăzi, încă o dată, și încă de multe ori...

Rămase culcată, în tăcere, până ce Gură-de-Aur se îmbrăcă. Apoi el întinse încet plapuma peste dânsa și îi sărută ochii.

— Gură-de-Aur, zise ea. Oh, de ce trebuie să pleci? Vino mâine din nou! Dacă e vreo primejdie, îți dau de știre. Vino iar, vino mâine iar!

Trase de funia unui clopot. În ușa odăii pline de hainele ei, îl luă în primire camerista și-l conduse afară din castel. Bucuros i-ar fi dat un galben; o clipă îi fu rușine de sărăcia lui.

Spre miezul nopții ajunse în piața de pește și-și ridică privirea spre casa gazdelor lui. Era târziu, pesemne că toată lumea dormea și va fi nevoit să petreacă noaptea afară. Spre uimirea lui găsi ușa casei deschisă. Se strecură tiptil înăuntru și închise poarta în urmă. Drumul spre odaia lui trecea prin bucătărie. Aici era lumină. Lângă o lampă mică de ulei, la masa din bucătărie, ședea Marie. Tocmai ațipise, după ce așteptase două, trei ceasuri. La intrarea lui se sperie și sări de la locul ei.

— Oh, zise el, Marie, mai ești trează?

— Sunt trează, zise ea. Altfel ai fi găsit casa zăvorâtă.

— Îmi pare rău, Marie, că m-ai așteptat. S-a făcut atât de târziu... Nu fi supărată pe mine.

— Nu sunt supărată niciodată pe tine, Gură-de-Aur. Sunt numai tristă.

— Să nu fii. De ce ești tristă?

— Ah, Gură-de-Aur, aș vrea să fiu sănătoasă și frumoasă și voinică. Atunci n-ar trebui să te mai duci noaptea prin case străine, ca să iubești alte femei. Atunci ai rămâne o dată și la mine, ai fi și cu mine drăguț.

Nicio speranță nu suna în glasul ei blând, și nicio amărăciune, ci numai tristețe. Stătu încurcat lângă dânsa, simțea atâta milă față de ea, nu știa ce să-i spună. Cu băgare de seamă, își așeză mâna pe capul ei și o mângâie pe păr, ea stătu și nu rosti nicio vorbă, mâna lui îi stârni fiori, plânse puțin, se îndreptă iarăși și zise sfioasă:

— Du-te acum și te culcă, Gură-de-Aur. Am spus prostii, am fost somnoroasă. Noapte bună!

CAPITOLUL XVI

Gură-de-Aur petrecu pe dealuri o zi de fericită nerăbdare. De-ar fi avut un cal, ar fi făcut în această zi un drum la mănăstire, la frumoasa Madonă a meşterului său; simţea dorinţa să o revadă şi de asemenea i se părea că noaptea trecută îl visase pe meşterul Niklaus. Ei bine, mai târziu, îşi va împlini şi această dorinţă. Chiar dacă fericirea dragostei cu Agnes ar ţine numai scurtă vreme, chiar dacă va duce la un deznodământ nedorit – astăzi era în floare, n-avea voie să piardă nicio fărâmă din ea. Astăzi nu voia să vadă pe nimeni, nici să i se distragă atenţia, voia să petreacă ziua molcomă de toamnă, afară, sub copaci şi sub nori. Îi spuse Mariei că are de gând să facă o plimbare prin împrejurimi şi se va întoarce probabil târziu, să-i dea o bucată zdravănă de pâine pentru drum şi seara să nu vegheze de dragul lui. Ea nu-i răspunse, îi umplu buzunarele cu pâine şi mere, îi netezi cu peria haina veche, ale cărei găuri le peticise chiar din prima zi, şi-l lăsă să plece.

El trecu, plimbându-se, peste râu şi urcă dealul prin viile pustii, pe drumuri abrupte, în trepte, sus, se pierdu în pădure şi nu conteni să urce, până ce ajunse pe ultima coamă de deal. Aici soarele strălucea palid printre trunchiurile copacilor pleşuvi, mierlele stârnite ţâşneau din faţa lui zburând spre tufişuri, se piteau şi priveau spre el din desiş cu ochi negri, strălucitori, iar jos, departe, râul curgea într-un arc albastru şi oraşul se întindea, mititel ca o jucărie, de acolo până sus nu mai ajungea niciun sunet, în afară de dangătul clopotelor, la ceasurile de rugăciune. Aici, pe creastă, se aflau din vremuri străvechi, păgâne mici movile şi valuri de pământ năpădite de iarbă, poate fuseseră întărituri, poate morminte. Se lăsă pe una din aceste movile, aici putea şedea pe loc uscat, în iarba foşnitoare a toamnei cuprinzând cu vederea întreaga vale largă şi chiar dincolo de râu, dealurile şi munţii,

lanţ după lanţ, până în zare, unde munţii şi cerul se întâlneau într-un joc albastru şi nu se mai puteau deosebi Picioarele sale călcaseră tot cuprinsul acestui ţinut şi încă mult mai departe decât putea răzbate ochiul, toate aceste meleaguri, care acum nu mai erau decât depărtare şi amintire, fuseseră cândva apropiere şi prezent. În codrii aceştia dormise de sute de ori, se hrănise cu boabe, flămânzise şi tremurase de frig, peste aceste coame de munţi şi fâşii de câmpie colindase, fusese vesel şi trist, proaspăt şi ostenit. Undeva, în depărtarea aceasta, dincolo de zborul privirii, zăceau osemintele arse ale bunei Lene, undeva, pe acolo, mai putea hălădui şi acum camaradul său Robert, dacă nu-l răpusese între timp ciuma: undeva, acolo, zăcea mort Victor şi, undeva, în depărtări vrăjite, se afla mănăstirea anilor săi de tinereţe, se înălţa castelul cavalerului cu cele două fiice frumoase, alerga săracă şi hăituită, biata Rebekka, sau poate se prăpădise. Toate locurile acestea, multe, împrăştiate în lume, câmpiile şi pădurile acestea, oraşele şi satele, cetăţile şi mănăstirile, toţi aceşti oameni, fie că mai erau vii, fie că muriseră, el îi ştia prezenţi în sufletul său şi legaţi între ei în amintirea lui, în dragostea, în remuşcarea, în nostalgia sa. Iar dacă mâine moartea îl va ajunge şi pe el din urmă, toate acestea, se vor risipi iarăşi în neant şi se vor stinge, toată cartea sa cu poze, plină de femei şi iubiri, dimineţi de vară şi nopţi ale iernii. Oh, era timpul să mai făurească ceva, să mai dureze şi să lase în urmă ceva, care să-i supravieţuiască.

Din această viaţa, din pribegiile lui, din toţi anii trăiţi de când plecase în lume, nu s-au ales până astăzi decât puţine roade. Au rămas cele câteva statui pe care le cioplise cândva, în atelier, mai ales acel Ioan, şi apoi această carte cu poze, această lume ireală din capul său, frumoasa şi dureroasa lume de imagini a amintirilor. Oare va izbuti să salveze câte ceva din această lume lăuntrică, scoţând-o din sine? Sau va continua întotdeauna la fel: mereu oraşe noi, peisaje noi, femei noi, trăiri noi, imagini noi, înghesuite unele peste altele, din care lui nu-i rămânea decât această neliniştită împovărare a inimii, pe cât de chinuitoare, pe atât de frumoasă?

Era într-adevăr ruşinos să fii astfel dus de nas de viaţă, era de râs şi de plâns! Ori trăiai, îţi lăsai simţurile să-şi facă de cap, sugeai cât puteai la sânul eternei mame-Eva – şi atunci puteai gusta, ce-i drept,

voluptăţi supreme, dar nu aveai nicio apărare împotriva efemerului; erai ca o ciupercă de pădure, astăzi împestrițată de culori frumoase, dar putrezită mâine. Ori te apărai, te închideai într-un atelier și căutai să înalţi vieţii fugare un monument – şi atunci trebuia să renunţi la viaţă, nu mai erai decât o unealtă, stăteai într-adevăr în slujba nepieirii, dar în acelaşi timp te uscai şi-ţi pierdeai libertatea, plenitudinea și plăcerea vieţii. Așa se întâmplase cu meșterul Niklaus.

Ah, și viața întreagă nu căpăta sens cu adevărat, decât dacă putea dobândi și una și alta, dacă viaţa nu era ciopârțită de acest searbăd ori-ori! Să crezi fără să plătești cu preţul vieţii! Să trăiești fără a renunța, totuși, la noblețea creației! Oare nu era cu putință?

Poate că existau oameni care izbuteau aşa ceva. Poate că existau soţi și părinţi cărora, fidelitatea, nu făcea să le piară plăcerea simțurilor? Poate că existau sedentari, cărora lipsa libertăţii și a primejdiilor nu le seca, totuși, inima? Poate. De văzut încă nu văzuse niciunul.

Toată existenţa părea să se întemeieze pe dualitate, pe contrarii; erai femeie sau bărbat, vagabond sau burghez, raţional sau simţitor – nicăieri nu puteai trăi concomitent inspiraţia și expiraţia, bărbăţia și feminitatea, libertatea și ordinea, instinctul și spiritul, întotdeauna unul trebuia plătit cu pierderea celuilalt, și întotdeauna și unul și celălalt erau la fel de importante și demne de a fi dorite! Femeile aveau poate o soartă mai ușoară. Pe ele natura le plămădise astfel, încât plăcerea își aducea ea însăși fructul și din fericirea dragostei se năștea copilul. La bărbat această fertilitate simplă era înlocuită de o eternă nostalgie. Oare Dumnezeu care le orânduise pe toate în felul acesta a fost supărat sau dușmănos, a râs pe seama propriei sale creaţii? Nu, nu a putut fi supărat, dacă a făurit cerbii și căprioarele, peștii și păsările, pădurea, florile, anotimpurile. Dar fisura străbătea, totuși, creaţia lui, așadar fie că ea era neizbutită și imperfectă, fie că Dumnezeu avusese intenţiile sale anume tocmai cu acest gol și cu această nostalgie sădită în existenţa omenească, fie că era vorba de o sământă aruncată de dușman, de păcatul originar. Dar de ce să fie această nostalgie și insatisfacţie un păcat? Nu din ea se isca oare tot ce este frumos și sacru, tot ce omul a creat și i-a redat lui Dumnezeu, în chip de ofrandă a recunoştinţei sale?

Apăsat de gânduri, își întoarse privirea spre oraș, zări piața de pește, podurile, bisericile, clădirea consiliului. Și, iată, acolo era și castelul, mândrul palat episcopal, în care acum guverna contele Heinrich. Sub acele turnuri și acoperișuri alungite locuia Agnes, locuia frumoasa, regeasca sa amantă, care arăta atât de trufașă, dar care în dragoste era în stare să se uite pe sine, se putea dărui atât de desăvârșit. Cu bucurie se gândi la ea, cu bucurie și plin de gratitudine își aduse aminte de noaptea trecută. Pentru a trăi fericirea nopții trecute, pentru a putea ferici această femeie minunată, a fost nevoie de întreaga lui viață, de toată învățătura primită din partea femeilor, de toată drumeția și suferințele, toate nopțile când își croise pârtie prin zăpadă, toată prietenia și intimitatea cu animalele, cu florile, cu copacii, cu apele, cu peștii și fluturii. A fost nevoie de simțurile ascuțite în voluptăți și primejdii, de traiul fără căpătâi, de toată lumea de imagini, adunate înăuntrul său vreme de mulți ani; cât timp viața lui era o grădină în care înfloreau asemenea flori vrăjite ca Agnes, nu avea voie să se plângă.

Toată ziua o petrecu pe înălțimile tomnatice, umblând, odihnindu-se, mâncând pâine, gândindu-se la Agnes și la seara ce va să vină. La ceasul amurgului fu din nou în oraș și se apropie de castel. Se făcuse răcoare și casele îl priveau cu ferestrele ca niște ochi calmi, roșii; întâlni un mic cortegiu de băiețași care cântau și purtau înfipte în vârfurile unor bețe, sfecle scobite în care tăiaseră fețe de oameni, iar înăuntrul lor băgaseră lumânări aprinse. Mica mascaradă avea ceva iernatic, Gură-de-Aur zâmbind privi în urma ei. Multă vreme se învârti în jurul castelului. Ceata de popi mai zăbovea încă aici, la una sau alta din ferestre se zărea câte unul dintre domnii clerici. În sfârșit izbuti să se strecoare înăuntru și să o găsească pe camerista Berta. Iarăși fu ascuns în încăperea care slujea de garderobă, până ce Agnes apăru și-l conduse cu delicatețe, în cameră. Cu gingășie îl întâmpină chipul ei minunat, cu gingășie, dar nicidecum bucuros; era tristă, îngrijorată, înspăimântată. Fu nevoit să se străduiască mult, pentru a o înveseli cât de cât. Încetul cu încetul sărutările și cuvintele sale de dragoste îi insuflară puțină încredere.

— Știi să fii atât de drăguț, zise ea, recunoscătoare. Ai sunete atât de catifelate în gât, pasărea mea, când ești drăgăstos și gungurești și

flecărești. Mi-ești drag, Gură-de-Aur. De-am fi departe de aici! Nu-mi mai place aici defel, și așa se isprăvesc toate curând, contele e rechemat, azi-mâine se va reîntoarce prostul acela de episcop. Contele este furios astăzi, l-au chinuit popii. Ah, numai să nu dea cu ochii de tine! N-ai mai avea niciun ceas de trăit. Mă tem grozav pentru viața ta!

În amintirea lui răsăriră sunete pe jumătate pierdute – oare nu mai auzise cântecul acesta, în vremuri îndepărtate? Astfel îi vorbise cândva Lydia, atât de iubitoare și de speriată, atât de gingaș-tristă. Astfel venise, nopțile, în odaia lui, plină de dragoste și de frică, plină de griji, de imaginile teribile ale spaimei. El asculta cu plăcere cântecul gingaș-temător. Ce-ar fi dragostea fără tăinuiri? Ce-ar fi dragostea fără primejdii?

Cu blândețe o trase pe Agnes la sine, o mângâie, îi ținu mâna, îi susură cuvinte îmbietoare în ureche, îi sărută sprâncenele. Îl mișca și-l încânta că o găsise atât de speriată și de îngrijată din pricina lui. Ea îi primi alintările cu recunoștință, aproape umilă, se lipi, drăgăstoasă, de el, dar nu se-nveseli.

Și deodată, tresări violent, în apropiere se auzi o ușă trântindu-se, și pași repezi îndreptându-se spre odaie.

— Pentru numele lui Dumnezeu, este el! strigă ea disperată. E contele. Repede, prin cămăruță poți să scapi. Repede! Nu mă trăda!

Îl și împinse în camera plină de haine, unde rămase singur, bâjbâind prin întuneric. De dincolo îl auzi pe conte, vorbind cu Agnes, cu glas ridicat. Își pipăi drumul printre straie, spre ușă, calcă fără zgomot, pas cu pas. Ajunse în dreptul ușii care dădea în coridor și încercă să o deschidă încet. Abia în clipa aceasta, găsind ușa zăvorâtă pe din afară, se sperie și el, și inima începu să-i bată sălbatec și dureros. Putea fi o întâmplare nefericită, poate cineva să fi închis ușa, după ce el intrase aici. Dar nu credea. Căzuse într-o capcană, era pierdut; cineva trebuie să-l fi văzut pe când se strecura înăuntru. Îl va costa capul. Stătea în întuneric tremurând și fulgerător își aduse aminte de cuvintele ei de despărțire: „Nu mă trăda!” Nu, nu o va trăda! Inima lui bătea sălbatic, dar hotărârea luată îl întări, își încleștă cu încăpățânare dinții.

Toate s-au petrecut în numai câteva clipe. Acum ușa de dincolo se deschise și din odaia lui Agnes intră contele, cu un sfeșnic în stânga și

cu spada goală în dreapta. În aceeași clipă, Gură-de-Aur smulse din cuiere, cu o mișcare grăbită, câteva din rochiile și mantiile atârnate împrejur, și le azvârli pe braț. Să fie socotit hoț, poate că așa mai avea o scăpare.

Contele îl zărise imediat. Se apropie încet de el.

— Cine ești? Ce cauți aici? Răspunde, altminteri izbesc.

— Iertați-mă, șopti Gură-de-Aur, sunt un om sărac și voi sunteți atât de bogați! Vă dau totul înapoi, domnule, tot ce am luat, priviți!

Și așeză mantiile pe pământ.

— Așa, va să zică ai furat? N-a fost înțelept să-ți riști viața pentru o mantie veche. Ești cetățean al orașului?

— Nu, domnule, sunt un pribeag. Sunt un om sărac, veți avea indulgență...

— Încetează! Vreau să știu, dacă, până la urmă, ai fost atât de obraznic încât ai avut intenția s-o plictisești pe doamna. Dar cum și așa vei fi spânzurat, nu mai trebuie să cercetăm și asta. Furtul ajunge.

Bătu cu violență în ușa încuiată și strigă:

— Sunteți aici? Deschideți!

Ușa fu deschisă de afară, trei oșteni stăteau pregătiți, cu spada trasă.

— Legați-l bine, strigă contele, cu o voce neplăcută din pricina ironiei și trufiei. E un vagabond care a furat. Puneți-l la loc sigur și mâine dimineață spânzurați haimanaua.

Lui Gură-de-Aur i se legară mâinile, fără ca el să se apere. Așa fu condus prin coridorul lung, în jos, pe scări, prin curtea interioară, un slujitor le lumina calea, cu un felinar. În dreptul ușii ferecate, rotunde, a unei pivniți, se opriră, începură să discute și să ocărască, lipsea cheia; un oștean luă felinarul, iar slujitorul fugi îndărăt, să o caute. Stătură astfel trei oameni înarmați și unul legat, și așteptară în fața ușii. Cel cu felinarul, curios, lumină fața prizonierului. În clipa aceasta trecură pe lângă ei venind dinspre capelă doi dintre numeroșii preoți aflați ca oaspeți la castel; se opriră în fața grupului, privind amândoi cu atenție scena nocturnă: cei trei oșteni, omul legat, care stăteau locului și așteptau.

Gură-de-Aur nu băgă de seamă nici preoții, nu se uită nici la străjile sale. Nu putea vedea decât lumina, care tremura slabă, dar îi era ținută

aproape de ochi și-l orbea. Iar în dosul luminii, într-un crepuscul de oroare, mai zărea ceva, ceva fără formă, imens, fantomatic: prăpastia, sfârșitul, moartea. Stătea nemișcat cu privirea fixă, nevăzând și neauzind nimic. Unul din preoţi schimbă, cu insistenţă, câteva şoapte cu oștenii. Când auzi că omul urma să moară și că ar fi hoţ, întrebă dacă i se adusese un confesor. Nu, i se răspunse, tocmai fusese prins asupra faptei.

— Atunci, zise preotul, dimineaţă, înainte de misa matinală, voi veni la el cu sfintele taine și-i voi asculta confesiunea. Răspundeţi faţă de mine dacă îl veţi duce la pierzanie mai înainte. Cu domnul conte voi vorbi în seara asta. Omul poate fi hoţ, totuși are dreptul la un confesor și la sfintele taine, ca orice creştin.

Oştenii nu îndrăzniră să-l contrazică. Îl cunoşteau pe domnul cleric, era una din cinstitele feţe ale deputăţiei, îl văzuseră de mai multe ori şezând la masa contelui. Și apoi, de ce să nu-i îngăduie bietului vagabond prilejul să-și mărturisească păcatele?

Domnii plecară. Gură-de-Aur rămase locului, privind în gol. În sfârșit, sosi slujitorul cu cheia și deschise. Prizonierul fu condus într-o pivniţă boltită, coborî cele câteva trepte împleticindu-se și clătinându-se. O masă și niște scaune, cu trei picioare, fără spetează, stăteau vraiște pe aici, era o săliţă de la gura unei pivniţe de vinuri. Îi împinseră un scăunel lângă masă și-i spuseră să se aşeze.

— Mâine dimineaţă vine un popă, ai să te poţi mărturisi, îi zise unul din oşteni. Apoi se duseră și închiseră cu grijă ușa cea grea.

— Lasă-mi lumina, prietene, se rugă Gură-de-Aur.

— Nu, frăţioare, ai putea pune la cale vreo ticăloșie. O să meargă și așa. Fii cuminte și împacă-te cu soarta. Și apoi, câtă vreme arde asemenea lumină? Într-un ceas tot s-ar stinge. Noapte bună!

Rămase deci singur în întuneric, şezând pe scăunaș; își puse capul pe masă. Îi era incomod să stea așa, legăturile de la încheietura mâinii îl tăiau dureros, dar aceste senzaţii pătrunseră numai într-un târziu în conștiința lui. La început şezu pur și simplu, cu capul culcat pe masă ca pe butucul călăului, căci îl mâna impulsul de a face cu trupul și cu simțurile, ceea ce se impusese acum inimii sale: să se predea inevitabilului, să se supună condamnării la moarte.

O veşnicie stătu astfel, jalnic încovoiat, şi încercă să ia asupră-şi ceea ce îi fusese impus, să accepte această poruncă, s-o respire, să se umple de ea. Era seară, începea noaptea iar sfârşitul acestei nopţi îi va aduce şi lui sfârşitul. Asta trebuia să încerce a înţelege. Mâine nu va mai trăi. Va fi spânzurat, va fi un obiect pe care se vor aşeza păsările şi din care vor ciuguli, va fi ceea ce fusese meşterul Niklaus, ce fusese Lene, prefăcută în cenuşă odată cu coliba, ce fuseseră toţi cei pe care îi văzuse zăcând prin casele pustiite de moarte şi pe furgoanele gemând de cadavre. Nu era uşor să accepte şi să se lase pătruns de gândul acesta. De fapt era imposibil să-l accepte. Erau prea multe, de care încă nu se despărţise, de la care încă nu-şi luase bun-rămas. Ceasurile acestei nopţi îi erau date pentru a o face.

Trebuia să-şi ia rămas bun de la frumoasa Agnes, niciodată nu va mai vedea trupul ei înalt, părul ei senin, însorit, ochii ei reci, albaştri, niciodată clătinarea şi tremurul trufiei în ochii aceştia, niciodată dulcele puf auriu de pe pielea ei parfumată. Bun-rămas ochi albaştri, bun-rămas gură umedă şi fremătătoare! Sperase să o mai sărute de multe ori. Oh, chiar astăzi pe dealuri, în soarele de toamnă târzie, cum se gândise la ea, cum fusese al ei, cum o dorise! Dar trebuia să-şi ia rămas bun şi de la dealuri, de la soare, de la cerul albastru presărat cu nori albi, de la copaci şi păduri, de la drumeţie, de la ceasurile zilei şi anotimpurile anului. Poate că Marie mai şedea trează şi acum, biata Marie, cu ochii ei buni, drăgăstoşi şi cu mersul ei şchiopătat, şedea şi aştepta, adormea în bucătărie şi se trezea din nou iar Gură-de-Aur nu mai venea acasă.

Ah, şi hârtia şi condeiul şi nădejdea tuturor chipurilor pe care mai voise să le făurească! S-au dus, s-au dus! Şi nădejdea într-o revedere cu Narcis, cu dragul său apostol Ioan, şi la ea era nevoit să renunţe.

Şi mai trebuia să-şi ia bun-rămas de la propriile sale mâini, de la propriii săi ochi, de la foame şi sete, mâncare şi băutură, de la dragoste, de la cântecul lăutei, de la somn şi deşteptare, de la toate. Mâine va zbura o pasăre prin văzduh şi Gură-de-Aur nu o va mai vedea, o fată va cânta la fereastră şi el nu o va mai auzi cântând, râul va curge, peştii cei întunecoşi vor înota în tăcere, se va isca vântul şi va mătura frunzişul galben, căzut la pământ, vor străluci soarele şi un întreg cer de stele, tineri se vor îndrepta spre tăpşanele de joc, peste

munţii îndepărtaţi se va aşterne primul omăt – şi totul va continua, toţi copacii îşi vor culca umbra alături de ei, toţi oamenii vor privi veseli sau trişti, din ochii lor vii, câinii vor lătra, vacile vor mugi în grajduri prin sate şi totul se va petrece fără dânsul, nimic nu-i va mai aparţine, va fi smuls de lângă toate.

Simţi în nări mirosul câmpului în zori, gura i se umplu de gustul vinului nou, dulce şi al alunelor tari, proaspăt culese, prin inima lui frământată zbură o amintire, un reflex luminos al acestei lumi pline de culori, pe când se pierdea în adâncuri și-și lua bun-rămas, întreagă viaţa cea frumoasă şi nebună mai străluci o dată, prin toate simţurile sale, şi el se chirci de durerea ce izbucnise într-însul şi simţi cum se rostogolesc din ochii săi o lacrimă după alta. Hohotind se lăsă în voia valului, lacrimile îi curseră violent, se prăbuși lăsându-se în voia unei nesfârșite dureri. O, voi văi și munţi păduroși, voi pâraie în crânguri verzi de arini, voi fetelor, voi seri cu lună pe poduri, o, tu, frumoasă, radioasă lume a imaginilor, cum să te las! Plângând zăcea cu capul pe masă, ca un copil fără alinare. Din năpasta care-i cuprinsese inima se înălţă un oftat, un bocet de implorare: „O, mamă, o, mamă!"

Şi când rosti numele de vrajă, din adâncurile amintirilor sale îi răspunse o imagine, imaginea mamei. Nu e figura mamei din gândurile şi visele sale de artist, ci imaginea propriei sale mame, frumoasă şi vie, cum n-o mai văzuse din vremea mănăstirii. Spre ea îşi îndreptă jelania, către ea își plânse această insuportabilă suferinţă a condamnării sale la moarte, ei i se dădea cu totul, ei îi dăruia pădurea, soarele, ochii, mâinile, ei îi înapoia toată fiinţa și viaţa lui, așezându-le în mâinile materne.

Adormi printre lacrimi; epuizarea şi somnul îl îmbrăţişară matern. Dormi un ceas sau două, şi astfel evadă din jale.

Când se trezi, simţea dureri intense. Încheieturile legate ale mâinilor îl ardeau chinuitor, dureri sfâşietoare îi înjunghiau spatele şi grumazul. Se îndreptă cu cazně, îşi reveni şi-şi dădu din nou seama de situaţia în care se afla. De jur-împrejurul său era beznă desăvârşită, nu ştia câtă vreme dormise, nu ştia câte ceasuri îi mai rămâneau de trăit. Poate chiar în clipa următoare vor veni să-l ia, spre a-l duce la moarte. Apoi îşi aduse aminte că i se promisese un preot. Nu credea că rugăciunile acestuia îi pot fi de mare folos. Nu ştia dacă o dezlegare şi

iertare de păcate chiar și completă l-ar mai putea duce în ceruri. Nu știa dacă există un cer și un Dumnezeu-tată, și o judecată, și o eternitate. În privința acestor lucruri, își pierduse de multă vreme orice fel de certitudine.

Dar fie că exista o veșnicie, fie că nu, el nu o dorea, nu râvnea la nimic, decât la această viață de aici, nesigură și trecătoare, la această respirație, la această sălășluire în propria piele, nu voia nimic decât să trăiască. Turbând de mânie se ridică, bâjbâi clătinându-se prin întuneric, până la zid, rămânând în picioare se rezemă de perete și începu să se gândească. Trebuia totuși să existe o scăpare! Poate că scăparea era preotul, poate va putea fi convins de nevinovăția lui și va pune o vorbă bună pentru el sau îl va ajuta să obțină un răgaz ori să fugă? Se cufundă pătimaș în aceste gânduri, iarăși și iarăși. Și chiar dacă nu se alegea nimic, tot nu voia să renunțe, jocul încă nu putea fi pierdut. Va încerca deci, întâi, să-l câștige pe preot, își va da cea mai mare silință să-l farmece, să-l încălzească, să-l convingă, să-l flateze. Preotul era singura carte bună din jocul său, toate celelalte posibilități erau numai vise. Totuși puteau exista întâmplări și potriviri, călăul se putea îmbolnăvi, funia spânzurătorii se putea rupe, se putea ivi o posibilitate neprevăzută de evadare. În orice caz, Gură-de-Aur refuza să moară; zadarnic încercase să se lase pătruns de acest destin și să-l accepte, nu izbutise. Se va apăra, va lupta până la sfârșit, îi va pune piedică paznicului, îl va îmbrânci pe călău, își va apăra viața până în ultima clipă, cu ultimul strop de sânge. Oh, de l-ar putea convinge pe popă să-i dezlege mâinile! Cu asta ar câștiga nesfârșit de mult.

Între timp încercă, neținând seamă de dureri, să-și roadă frânghiile cu dinții. Cu furioasă încordare izbuti, după o vreme cumplit de lungă, să le mai slăbească, cel puțin așa i se păru. Stătea gâfâind în noaptea temniței sale, brațele și palmele umflate îl dureau grozav. Când își recâștigă răsuflarea, se strecură pipăind, de-a lungul peretelui, tot mai departe, cercetă pas cu pas zidul umed al pivniței, în căutarea unei muchii ascuțite. Își aduse aminte de treptele pe care se împleticise, când pătrunsese în beci. Le căută și le găsi. Îngenunche și încercă să frece frânghia de una din muchiile de piatră ale scărilor. Mergea greu, în locul frânghiei nimereau pe piatră încheieturile mâinilor, îl dureau ca focul, simțea cum curge sângele. Dar nu se lăsă. Când, printre ușă și

prag, se zări o dungă jalnică din lumina cenușie a zorilor, izbutise. Frânghia era ruptă, o putea desface, avea mâinile libere. După aceea însă, abia izbuti să-și miște degetele, avea palmele umflate și amorțite iar brațele înțepenite până sus, la umeri. Trebui să le dezmorțească, le sili să se miște, pentru ca sângele să le străbată iarăși. Căci acum avea un plan care i se părea potrivit.

Dacă nu va izbuti să-l convingă pe popă să-l ajute, atunci presupunând că vor fi lăsați singuri chiar și numai o fărâmă de timp va fi nevoit să-l omoare. Cu unul din scaune, de pildă. De sugrumat nu-l putea sugruma, nu avea destulă putere în mâini și în brațe. Va să zică, îl va izbi cu scaunul în cap, va îmbrăca repede straiele preoțești și astfel înveșmântat va scăpa! Până când ceilalți vor găsi mortul, el va ieși din castel și apoi va fugi, va fugi! Marie îl va primi în casă și îl va ascunde. Trebuia să încerce. Avea o posibilitate.

Niciodată în viața lui Gură-de-Aur nu pândise astfel mijirea zorilor, n-o așteptase, n-o dorise, nu se temuse de ea, ca în ceasul acesta. Tremurând de încordare și hotărâre, urmări cu ochi de vânător, cum plăpânda dungă de lumină de sub ușă devenea, încetul cu încetul, mai luminoasă. Se întoarse la masă și se strădui să șadă pe taburet în așa fel, cu mâinile între genunchi, încât lipsa frânghiilor să nu poată fi observată de la bun început. De când avea mâinile libere, nu mai credea că va muri. Era hotărât să răzbată, chiar dacă lumea întreagă ar fi trebuit să se facă țăndări. Era hotărât să trăiască, fie ce-o fi, cu orice preț. Nările îi tremurau de dorința de libertate și de viață. Și, cine știe, poate că-i va veni în ajutor cineva din afară? Agnes era femeie și puterea ei nu era prea mare, poate îi lipsea și curajul; era posibil să-l lase în voia sorții. Dar îl iubea, poate totuși avea să întreprindă ceva. Poate că afară dădea târcoale camerista Berta și nu era și un rândaș de cai, despre care ea îi spusese că avea încredere în el? Iar dacă nu apare nimeni și nu primește niciun semn, își va pune planul în aplicare. Dacă dă greș, îi omoară pe paznici cu scaunul, doi sau trei sau câți vor fi. De un avantaj era sigur: ochii i se obișnuiseră cu încăperea întunecoasă, acum recunoștea sau bănuia în beznă toate formele și contururile, pe când ceilalți vor fi orbiți în primul moment.

Ședea ghemuit la masă, febril, cumpănind exact ce avea de spus preotului, ca să-i câștige ajutorul, căci cu asta trebuia să înceapă.

Totodată observă cu lăcomie cum în crăpătura ușii lumina creștea încet. Clipa de care, cu ceasuri în urmă, se temuse cumplit, o râvnea acum cu ardoare, o aștepta nerăbdător; nu mai putea suporta multă vreme încordarea aceasta teribilă. Pe de altă parte puterile sale, atenția, hotărârea și vigilența sa aveau să scadă treptat. Era bine ca paznicul și preotul să vină curând, câtă vreme starea de încordată pregătire, voința fermă de a se salva, mai erau destul de intense.

În sfârșit lumea de afară se trezea, în sfârșit se apropia dușmanul. Pe pietrele curții răsunară pași, cheia fu vârâtă și răsucită în broască, după îndelungata tăcere de moarte fiecare dintre zgomotele acestea îi răsuna în urechi ca un tunet.

Acum ușa cea grea se urni încet, se deschise puțin și scârțâi din balamale. Păși înăuntru un preot, fără însoțitor, fără paznic. Intră singur, purtând un sfeșnic cu două lumânări. Iată că toate se petreceau totuși altminteri decât își închipuise prizonierul.

Și ce straniu și emoționant: preotul care intrase, în urma căruia mâini nevăzute împinseseră ușa la loc, purta straiele ordinului mănăstirii din Mariabronn, ținuta binecunoscută, de acasă, cea purtată odinioară de abatele Daniel, de pater Anselmus, de pater Martin!

Vederea ei îi cutremură, miraculos, inima, fu nevoit să-și ferească privirea. Apariția acestor straie ale mănăstirii putea făgădui ceva îmbucurător, putea fi un semn bun. Dar poate că totuși nu exista altă cale decât omorul. Își încleștă dinții. I-ar veni foarte greu să-l omoare pe acest frate de ordin.

CAPITOLUL XVII

— *Lăudat fie domnul Iisus Hristos* – zise părintele şi aşeză sfeşnicul pe masă. Gură-de-Aur murmură răspunsul, ţinând privirea aţintită în jos.

Preotul tăcea. Stătu în aşteptare şi tăcu, până ce Gură-de-Aur se nelinişti şi ridică ochii, cercetător, spre omul din faţa lui.

Bărbatul acesta, văzu el acum spre tulburarea lui, purta nu numai hainele părinţilor de la Mariabronn, ci şi însemnele demnităţii de abate.

I se uită abatelui drept în faţă. Era o faţă slabă, tăiată dur şi limpede, cu buzele foarte subţiri. Era o faţă pe care o cunoştea. Ca vrăjit privi Gură-de-Aur la faţa aceasta, ce părea modelată în întregime de spirit şi voinţă. Cu o mână nesigură apucă sfeşnicul, îl ridică şi-l apropie de faţa străinului, ca să-i vadă ochii. Îi văzu şi sfeşnicul tremură în mâna lui când îl aşeză la loc.

— Narcis! şopti el, abia auzit. Totul începu să se învârtească în jurul lui.

— Da, Gură-de-Aur, cândva m-am numit Narcis, dar a trecut mult timp de când nu mai port numele acesta, tu n-ai cum să ştii. De la hirotonisire mă cheamă Ioan.

Gură-de-Aur era cutremurat până în adâncul inimii. Lumea întreagă se schimbase dintr-o dată, iar prăbuşirea bruscă a încordării sale supraomeneşti ameninţa să-l sufoce, tremura, ameţise şi îşi simţea capul gol ca o băşică, iar stomacul i se chircise. Ochii îi ardeau, şi abia îşi stăpânea hohotul de plâns. Să izbucnească în hohote, să se prăbuşească în lacrimi, în leşin – după asta jinduia, în această clipă, toată fiinţa lui.

Dar din profunzimile amintirilor sale de tinereţe, evocate de vederea lui Narcis, se înălţa un semnal: cândva, în adolescenţă,

plânsese și dăduse frâu liber lacrimilor în fața acestui chip sever, frumos, în fața acestor ochi întunecoși, atotștiutori. N-avea voie s-o facă din nou. Iată că acum, în clipa cea mai ciudată a vieții sale, Narcis apăru din nou ca o stafie, probabil pentru a-l salva – și tocmai acum să izbucnească iarăși în plâns sau să leșine? Nu, nu, nu. Se ținu tare. Își înfrână inima, își sili stomacul să se liniștească, își izgoni amețeala din cap. Nu-i era îngăduit să vădească slăbiciune.

Cu vocea meșteșugit stăpânită, reuși să spună:

— Trebuie să-mi îngădui să te numesc mai departe Narcis.

— Mă poți numi astfel, dragul meu! Nu vrei să-mi dai mâna?

Gură-de-Aur se stăpâni din nou. Își rosti răspunsul. Pe un ton băiețos-încăpățânat și ușor batjocoritor, exact cum vorbise uneori pe vremea când era școlar.

— Iartă-mă, Narcis! spuse el rece și puțin blazat. Văd că ai devenit abate. Eu însă tot un vagabond am rămas. Și afară de asta, discuția noastră, oricât de binevenită îmi este, nu va putea, din păcate, să dureze prea mult. Căci uite, Narcis, sunt osândit la spânzurătoare și într-un ceas, sau poate mai repede, voi fi spânzurat. Ți-o spun numai ca să știi cum stau lucrurile.

Fața lui Narcis rămase netulburată. Nota aceasta ușor băiețoasă, lăudăroasă în atitudinea prietenului, îl amuza mult și-l mișca totodată. Însă mândria ascunsă, care-i interzicea lui Gură-de-Aur să-i cadă la piept plângând, o înțelegea și o încuviința din tot sufletul. Într-adevăr, și el își închipuise revederea altminteri, dar acum era cu desăvârșire de acord cu această comedioară. În niciun fel nu s-ar fi putut strecura Gură-de-Aur mai repede la loc, în inima lui.

— Ei da, zise el, făcând de asemenea pe nepăsătorul. De altfel, în privința spânzurătorii te pot liniști. Ești grațiat. Am misiunea de a-ți comunica asta și de a te lua cu mine. Căci aici în oraș, nu mai ai voie să zăbovești. Vom avea deci timp destul să ne povestim amintirile. Vrei să-mi dai, în sfârșit, mâna?

Își întinseră mâinile, și le ținură strânse vreme îndelungată, și se simțiră adânc mișcați, dar în cuvintele lor asprimea aparentă și comedia mai stăruiră o bună bucată de vreme.

— Bine, Narcis, prin urmare vom părăsi acest adăpost prea puțin onorabil și am să mă alătur suitei tale. Te întorci la Mariabronn? Da?

Foarte frumos. Și cum? Călare? Excelent Deci va fi nevoie de un cal și pentru mine.

— Îl vom primi, *amice,* și chiar peste două ceasuri pornim la drum. Oh, dar ce mâini ai! Pentru Dumnezeu, sunt zgâriate și umflate, și pline de sânge! O, Gură-de-Aur ce ți-au făcut?

— Să nu mai vorbim despre asta, Narcis. Singur mi-am rănit mâinile în felul acesta. Eram legat și a trebuit să mă eliberez. Crede-mă că n-a fost ușor. De altfel ai fost destul de curajos că ai intrat la mine, fără însoțitor.

— De ce curajos? Doar nu era niciun pericol...

— O, numai pericolul neînsemnat să fii omorât de mine. Căci așa îmi făcusem socotelile. Mi se spusese că vine un preot. L-aș fi omorât și aș fi fugit în hainele lui. Planul era bun.

— Va să zică nu voiai să mori? Voiai să te aperi de moarte?

— Bineînțeles că voiam. Firește, nu puteam bănui, că preotul vei fi tocmai tu.

— Oricum, zise Narcis șovăind, a fost un plan destul de urât.

Într-adevăr ai fi fost în stare să omori un preot, care venea la tine să-ți asculte mărturisirea?

— Pe tine, nu, Narcis, sigur că nu, și poate că nici pe altul dintre părinți, dacă purta rasa de la Mariabronn. Dar pe un alt preot, da, nu te îndoi.

Dintr-o dată glasul îi deveni trist și sumbru.

— N-ar fi fost primul om pe care l-am omorât.

Tăcură. Amândoi avură un sentiment de penibilă stânjeneală.

— Despre lucrurile acestea, zise Narcis cu glas rece, vom avea prilejul să vorbim mai târziu. Odată, dacă vei vrea, vei putea să mi te mărturisești. Sau îmi vei putea povesti câte ceva din viața ta. Și eu am unele lucruri să-ți povestesc. Mă bucur dinainte. Mergem?

— Încă o clipă, Narcis! Mi-am amintit ceva, și anume că odată te-am numit totuși Ioan.

— Nu te înțeleg.

— Nu, firește că nu. Fiindcă nu știi încă nimic. S-a întâmplat cu câțiva ani în urmă, atunci ți-am dat eu numele de Ioan, și ai să-l porți întotdeauna! Căci mai de mult am fost sculptor și cioplitor în lemn și am de gând să reîncep. Iar cea mai bună statuie pe care am cioplit-o la

vremea aceea, în lemn, un tânăr în mărime naturală, e imaginea ta, însă nu l-am numit Narcis, ci Ioan. Este apostolul Ioan sub cruce.

Se sculă și porni spre ușă.

— Va să zică te-ai mai gândit la mine? întrebă Narcis încet.

Tot atât de încet răspunse Gură-de-Aur.

— O, da, Narcis, m-am gândit mereu la tine. Mereu. Izbi cu putere în lături ușa grea, dimineața palidă privi înăuntru. Nu mai vorbiră nimic. Narcis îl luă cu el, în odaia lui de oaspeți. Un călugăr tânăr, însoțitorul său, pregătea bagajul pentru drum. Gură-de-Aur primi ceva de mâncare, mâinile îi fură spălate și bandajate ușor. Curând se aduseră caii.

Când încălecară, Gură-de-Aur zise:

— Mai am o rugăminte. Să apucăm pe drumul care duce prin piața de pește, acolo mai am ceva de orânduit.

Porniră călare și Gură-de-Aur își plimbă privirea de-a lungul tuturor ferestrelor castelului, nădăjduind s-o mai zărească la una din ele pe Agnes. Dar n-o mai zări. Trecură călare prin piața de pește. Marie fusese foarte îngrijorată din pricina lui. Își luă rămas-bun de la ea și de la părinții ei, le mulțumi de o mie de ori, promise să mai revină cândva și plecă. Mărie rămase locului, sub bolta porții, uitându-se după călăreț până când îi pierdu din ochi. Apoi șchiopată încet, înapoi, spre casă.

Călăriră câteși patru: Narcis, Gură-de-Aur, călugărul cel tânăr și un rândaș de cai, înarmat.

— Îți mai aduci aminte de călușul meu, Bless, întrebă Gură-de-Aur, care se afla în grajdul vostru, la mânăstire?

— Desigur. Acum n-ai să-l mai afli și, bineînțeles, nici nu te-ai așteptat la asta. Sunt vreo șapte sau opt ani de când am fost nevoiți să ne despărțim de el.

— Și-ți mai aduci aminte?

— Da, îmi aduc aminte.

Gură-de-Aur nu se întrista de moartea lui Bless, călușul său. Era bucuros că Narcis cunoștea atât de precis soarta lui Bless, el care niciodată nu se interesa de animale și, fără îndoială, nu cunoscuse vreodată numele unui alt cal al mănăstirii. Faptul acesta îl bucură nespus.

— Ai să râzi de mine, începu el din nou, pentru că prima ființă din mănăstirea voastră, de care am întrebat, a fost bietul căluț. N-a fost frumos din partea mea. De fapt, voisem să te întreb despre cu totul altceva, în primul rând despre abatele nostru, Daniel. Dar mi-am închipuit că e mort, de vreme ce tu ești urmașul lui. Și am vrut să evit dintru început să vorbim numai de morți. În clipa asta nu înclin să vorbesc despre moarte, din pricina nopții trecute și din pricina ciumei, am văzut prea multe din nenorocirile ei. Dar cum tot am ajuns acolo, și o dată oricum trebuie să aflu, spune-mi, când și cum a murit abatele Daniel, l-am respectat foarte mult. Și mai spune-mi dacă pater Anselmus și pater Martin mai sunt în viață. Sunt pregătit să aud orice. Dar fiindcă ciuma te-a cruțat cel puțin pe tine, sunt mulțumit. Deși niciodată n-am crezut că ai fi mort, am crezut cu tărie în revederea noastră. Însă credința poate înșela, din păcate mi-am dat seama de asta. Nici pe meșterul meu Niklaus, sculptorul, nu mi-l puteam închipui mort, m-am bizuit cu totul pe faptul că o să-l regăsesc și o să lucrez din nou cu el. Și totuși, până ce am sosit, murise.

— Îți pot spune în două cuvinte, zise Narcis. Abatele Daniel a murit acum opt ani, fără a fi bolnav și fără a avea dureri. Eu nu sunt urmașul lui, sunt abia de un an abate. Urmașul a fost pater Martin, fostul director al școlii noastre, a murit anul trecut, nici nu împlinise încă șaptezeci. Și nici pater Anselmus nu mai trăiește. Te-a iubit mult, de multe ori te-a pomenit. În ultimul timp nu mai putea umbla deloc și chiar și întins în pat se chinuia; a murit de dropică. Da, ciuma a bântuit și la noi, au murit mulți. Să nu mai vorbim de asta! Mai ai și altele de întrebat?

— Desigur, multe. Mai întâi de toate cum ai ajuns aici, în reședința episcopală și la guvernatorul imperial?

— E o poveste lungă și te-ar plictisi, e vorba de politică. Contele e unul din favoriții împăratului și, în anumite probleme, împuternicitul său, și în clipa de față, între împărat și ordinul nostru există unele neînțelegeri care trebuie aplanate. Ordinul trimis cu o delegație, care urma să trateze cu contele. Succesul a fost neînsemnat.

Tăcu, și Gură-de-Aur nu întrebă mai departe. Și nici nu trebuia să afle că ieri seară, când Narcis îi ceruse contelui viața lui Gură-de-Aur,

ea trebuise plătită cu unele concesii faţă de neînduplecatul guvernator imperial.

Mergeau călări la drum întins; curând Gură-de-Aur simţi oboseala şi numai cu caznă se mai ţinea în şa.

După o bună bucată de vreme, Narcis îl întrebă:

— Este adevărat că ai fost arestat pentru hoţie? Contele susţinea că te-ai strecurat în castel, chiar în incinta interioară și că ai furat.

Gură-de-Aur râse:

— Da, părea într-adevăr că sunt hoţ. De fapt însă aveam întâlnire cu amanta contelui; a știut fără îndoială și asta. Chiar mă uimeşte că mi-a dat drumul.

— Ei bine, a acceptat să discutăm.

Nu izbutiră să parcurgă distanţa prevăzută pentru ziua aceea. Gură-de-Aur era prea epuizat, mâinile lui nu mai puteau ţine hăţurile. Se încartiruiră într-un sat; el se băgă îndată în pat, avu puţină febră, aşa că mai rămase și a doua zi culcat. Apoi se simţi din nou în stare să călărească mai departe. După aceea, pe nesimţite, mâinile i se vindecară, și începu să-i placă drumul acesta călare. Nu mai călărise de mult! Învie, redeveni tânăr şi vioi, pe unele porţiuni de drum se lua la întrecere cu rândaşul şi în ceasurile când se înnădeau la vorbă îl asalta pe prietenul său Narcis, cu o sută de întrebări nerăbdătoare.

Narcis le punea calm, dar totuși bucuros; era din nou vrăjit de Gură-de-Aur, îi plăceau întrebările sale vehemente, copilăroase, pline de nemărginită încredere în spiritul şi înțelepciunea prietenului.

— O întrebare, Narcis: aţi ars şi voi, vreodată, evrei?

— Să ardem evrei? Cum am putea? Doar la noi nu există evrei.

— Așa-i. Dar spune: ai fi în stare să arzi evrei? Îţi închipui că s-ar putea întâmpla un asemenea lucru?

— Nu, de ce aş face-o? Mă socotești un fanatic?

— Înţelege-mă, Narcis! Vreau să spun: îţi poţi închipui că, într-o împrejurare anume, ai da ordin ca nişte evrei să fie omorâţi sau, cel puţin, ţi-ai da încuviințarea? Căci atâţia duci, primari, episcopi şi alţi demnitari au dat asemenea porunci.

— Nu aş da un astfel de ordin. În schimb, îmi pot închipui o situaţie în care aş fi nevoit să privesc şi să rabd o asemenea cruzime.

— Ai răbda-o, deci?

— Desigur, dacă nu mi-ar fi dată puterea s-o împiedic... Probabil că ai văzut odată cum au fost arşi nişte evrei, nu-i aşa, Gură-de-Aur?

— Ah, da.

— Ei, şi ai împiedicat o asemenea faptă?... Nu... Vezi?

Gură-de-Aur istorisi amănunţit povestea Rebekkăi, se încălzi vorbind şi deveni pătimaş.

— Așadar, încheie el violent, ce fel de lume mai e și asta, în care suntem nevoiţi să trăim? Nu un iad? Nu e revoltătoare și hidoasă?

— Desigur. Dar aşa e lumea.

— Aşa! strigă Gură-de-Aur, supărat. Şi de câte ori mi-ai afirmat odinioară că lumea este divină, că e o armonie de cercuri în centrul cărora tronează Creatorul şi că ceea ce există e bun, şi aşa mai departe. Spuneai că stă scris în Aristotel sau în sfântul Toma. Sunt foarte dornic să aud cum explici tu această contradicţie.

Narcis râse.

— Memoria ta e uimitoare, și totuși te-a înșelat puţin. L-am venerat întotdeauna fără rezerve pe Creator, ca fiind desăvârşit, dar niciodată creaţia. Nu am negat niciodată răul din lume. Că viaţa pe pământ ar fi armonioasă şi dreaptă, şi că omul ar fi bun, dragul meu, n-a susţinut încă niciodată un gânditor adevărat. Dimpotrivă faptul că plăsmuirile și năzuințele inimii omenești sunt rele, asta stă scris răspicat în *Sfânta Scriptură* şi ni se confirmă zi de zi.

— Foarte bine. Acum, în sfârşit, văd cum înţelegeţi voi, cărturarii, lucrurile acestea. Va să zică omul este rău și viaţa pe pământ e plină de ticăloșii și de porcării, cu asta sunteţi de acord. Dar undeva, dincolo de toate acestea, în gândurile și în manualele voastre, există dreptatea și perfecţiunea. Sunt prezente, pot fi dovedite, numai că nu se face uz de ele.

— Ai adunat mult năduf împotriva noastră, a teologilor, dragă prietene! Dar tot nu ai devenit un cugetător, le zăpăcești pe toate. Va trebui să mai înveţi câte ceva. Însă de ce spui că nu facem uz de ideea de dreptate? În fiece zi și în fiece ceas o facem. Eu, de exemplu, sunt abate și am de condus o mănăstire și lucrurile ce se petrec în această mănăstire sunt tot atât de puţin desăvârșite și fără prihană ca și cele din lumea din afară. Totuși noi opunem în permanenţă păcatului originar, ideea dreptăţii și căutăm să măsurăm viaţa noastră

imperfectă cu măsura ei și încercăm să îndreptăm răul și să așezăm viața noastră într-un raport constant cu Dumnezeu.

— Ah, da, Narcis. Doar nu vorbesc despre tine, și nici nu vreau să spun că n-ai fi un bun abate. Dar mă gândesc la Rebekka, la evreii arși, la gropile comune, la marea moarte, la străzile și odăile în care zăceau, duhnind, cadavrele ciumaților, la toată această pustietate îngrozitoare, la copiii rătăciți, rămași de pripas, mizeri, la câinii de pază, morți de foame în lanț, – și când mă gândesc la toate acestea și văd în față aceste imagini, mă doare inima și mi se pare că mamele noastre ne-au născut pentru o lume disperat de crudă și de diabolică și ar fi fost mai bine dacă nu ne nășteau și dacă Dumnezeu nu ar fi creat această lume teribilă și Mântuitorul nu ar fi trebuit să se lase crucificat fără rost, pentru dânsa.

Narcis încuviință prietenos spusele prietenului său.

— Ai dreptate întru toate, zise el cu căldură, descarcă-te, spune-mi totul. Dar într-o privință te înșeli foarte tare: socotești că ceea ce rostești tu aici sunt gânduri. Ei bine, nu, sunt sentimente! Sentimentele unui om împovărat de oroarea existenței. Însă, nu uita că acestor sentimente triste și deznădăjduite li se opun altele cu totul diferite! Când te simți bine pe bidiviul tău și călărești printr-un ținut frumos sau când ești, destul de ușuratic, ca să te strecori seara în castel și s-o curtezi amanta contelui, atunci lumea și-a schimbat înfățișarea pentru tine și toate casele ciumate și toți evreii arși nu te pot împiedica să cauți plăcerea. Nu-i așa?

— Desigur, așa e. Tocmai pentru că lumea e atât de plină de moarte și de groază, caut mereu să-mi consolez inima și să culeg florile frumoase, care cresc în mijlocul acestui iad. Găsesc plăcerea și pentru un ceas uit ororile. Dar datorită acestui lucru ele nu există mai puțin.

— Ai formulat foarte bine ceea ce simți. Va să zică te descoperi trăind împrejmuit de moarte și de groază, de aceea evadezi în plăcere. Dar plăcerea e fără durată, ea te leapădă din nou în deșert.

— Da, așa este.

— Așa li se întâmplă celor mai mulți dintre oameni, numai că puțini sunt cei ce simt cu tăria și violența ta, și puțini simt nevoia de a deveni conștienți de aceste sentimente. Dar spune-mi totuși: în afară de acest du-te vino, disperat, între plăcere și groază, în afară de această

legănare între voluptatea vieţii şi sentimentul morţii –, nu ai încercat nicio cale?

— Ba da, fireşte. Am încercat calea artei. Ţi-am spus doar că, printre altele, am devenit şi artist. Într-o zi, să fi fost vreo trei ani de când colindam prin lumea largă, şi petrecusem tot timpul în drumeţie, am descoperit într-o mânăstire o Maică a Domnului, de lemn, atât de frumoasă şi vederea ei m-a mişcat atât de mult, încât am întrebat şi l-am căutat pe meşterul care o cioplise. L-am găsit, era un meşter vestit; am devenit învăţăcelul lui şi am lucrat câţiva ani la el.

— Mai târziu îmi vei povesti mai multe despre asta. Dar ce anume ţi-a adus şi a însemnat pentru tine arta?

— Înfrângerea vremelniciei. Am văzut că din sminteala şi din dansul macabru al vieţii omeneşti, ceva rămâne în urmă şi supravieţuieşte: operele de artă. Se trec şi ele, probabil, cândva, ard sau se strică sau sunt distruse. Dar, oricum, supravieţuiesc multor vieţi omeneşti şi alcătuiesc, dincolo de clipă, un imperiu tăcut al imaginilor şi lucrurilor sfinte. Să-ţi aduci obolul la făurirea lui mi se pare un lucru bun şi alinător, căci constituie aproape o eternizare a ceea ce este efemer.

— Îmi place foarte mult ce-mi spui, Gură-de-Aur. Sper că vei mai făuri multe opere frumoase, am încredere în puterea ta şi sper că vei fi multă vreme oaspetele meu la Mariabronn şi-mi vei îngădui să-ţi încropesc acolo un atelier; mănăstirea noastră de mult timp nu a mai avut un artist. Dar cred că definiţia ta nu epuizează ceea ce este miraculos în artă. Cred că arta nu se reduce la aceea că prin piatră, lemn şi culori, ceva existent dar muritor, este smuls morţii şi făcut să dureze mai mult timp. Am văzut multe opere de artă, mulţi sfinţi şi multe Madone, despre care nu cred că ar fi doar simple reprezentări fidele ale unui om anume, care a trăit cândva aievea, şi ale cărui forme sau culori au fost păstrate de artist.

— Aici ai dreptate, strigă Gură-de-Aur înfrigurat, nici nu aş fi crezut că pricepi atât de bine arta! Imaginea originară a unei opere de artă izbutite nu este o figură reală, vie, deşi o astfel de figură poate constitui imboldul pentru făurirea ei. Imaginea originară nu este carne şi sânge, ci spirit. Este o imagine, a cărei patrie se află în sufletul

artistului. Și în mine. Narcis, trăiesc asemenea imagini, pe care sper să le reprezint cândva și să ți le arăt.

— Cât e de frumos! Și acuma, dragul meu, fără să știi, te-ai aventurat pe tărâmul filosofiei și ai rostit unul din secretele ei.

— Râzi de mine.

— O, nu. Ai vorbit despre „imaginile originare”, adică despre imagini care nu există nicăieri altundeva, decât în spiritul creator însă, pot fi întrupate în materie, devenind astfel vizibile. Mult înainte ca o plăsmuire artistică să devină vizibilă și să dobândească realitate, ea este prezentă, ca imagine în sufletul artistului! Iar această imagine, această „imagine originară” este întocmai ceea ce vechii filosofi numesc o „idee”.

— Da, sună destul de adevărat.

— Bun, iar dacă vorbești despre idei și despre imagini originare, atunci treci în lumea spirituală, în lumea noastră, a filosofilor, şi a teologilor şi admiţi că în mijlocul acestui confuz şi dureros câmp de bătălie al vieţii, în mijlocul acestui dans macabru, nesfârşit şi lipsit de sens al existenţei trupești, este prezent spiritul creator. Uite, acestui spirit din tine m-am adresat întotdeauna, de când ai venit la mine, şi erai numai un copil. La tine spiritul acesta nu este al unui cugetător, ci al unui artist. Dar este spirit, și el va fi cel ce-ţi va arăta ieșirea din haosul sumbru al lumii simţurilor, din veșnicul balans între voluptate şi disperare. Ah, dragul meu, sunt fericit că te-am auzit rostind această mărturisire. Am aşteptat-o de atunci, de când l-ai părăsit pe dascălul tău Narcis și ai găsit curajul să fii tu însuţi. Acum putem fi din nou prieteni.

În ceasul acesta, lui Gură-de-Aur i se părea că viaţa lui dobândește un sens, ca și cum ar privi-o de sus, şi i-ar deosebi limpede cele trei mari trepte: dependenţa de Narcis şi desprinderea de el – vremea libertăţii şi a pribegiei – şi întoarcerea, revenirea la el însuși, începutul maturităţii şi al roadelor.

Viziunea se pierdu iarăși. Dar găsise acum acel raport cu Narcis, care i se cuvenea, și care nu mai era un raport de dependenţă, ci unul de libertate și reciprocitate. Acum putea fi, oaspete al acestui spirit superior, fără a se umili, deoarece celălalt recunoscuse în el pe egalul său, creatorul. Se bucura încă de pe acum, în timpul acestei călătorii,

cu o dorință sporită mereu de nerăbdare, că va putea să i se reveleze, să-i înfățișeze lumea lui lăuntrică prin opere, prin imagini create de dânsul. Însă câteodată îl cuprindeau îndoielile.

— Narcis, îl preveni el, mă tem că de fapt tu nu știi pe cine duci cu tine la mănăstire. Nu sunt călugăr și nici nu am de gând să devin. Cunosc cele trei mari legăminte și cu sărăcia sunt bucuros de acord, dar nu iubesc nici castitatea, nici supunerea; virtuțile acestea nu mi se par a fi destul de bărbătești. Iar din cucernicie, n-a rămas nici urmă în mine, de ani de zile nu m-am rugat, nici nu m-am mărturisit, nici nu m-am împărtășit.

Narcis rămase calm.

— Pari să fi devenit un păgân. Dar noi de asta nu ne temem. Nu te mai mândri cu nenumăratele tale păcate. Ai dus obișnuita viață lumească, ai păzit porcii asemenea fiului rătăcitor, nu mai cunoști legea și ordinea. Fără îndoială că ai deveni un călugăr deplorabil. Dar eu nu te invit să intri în ordin; te invit doar să fii musafirul nostru și să-ți aranjezi la noi un atelier. Și încă ceva: nu uita că atunci, în anii noștri de tinerețe, eu am fost cel care te-a trezit și te-a lăsat să pleci, afară, în viața lumească. Dacă ai devenit bun sau rău, nu ești tu singurul răspunzător, după tine mai port și eu răspunderea. Vreau să văd ce ai devenit; mi-o vei arăta prin cuvinte, prin viață, prin operele tale. După ce mi-o vei fi arătat și dacă atunci voi găsi, cumva, că lăcașul nostru nu este un loc potrivit pentru tine, voi fi primul care te va ruga să-l părăsești din nou.

Gură-de-Aur era cuprins de admirație de fiecare dată când prietenul său vorbea astfel, când se comporta ca un abate, cu această siguranță calmă și nuanță de ironie la adresa oamenilor de lume și a vieții lumești, pentru că atunci se putea vedea ce devenise Narcis: un bărbat. Un bărbat al spiritului și al bisericii, e adevărat, cu mâini delicate și față de erudit, dar un bărbat plin de siguranță și curaj, un conducător, unul care purta răspunderi. Acest Narcis-bărbat nu mai era tânărul de altădată, nici blândul, reculesul apostol Ioan iar pe acest nou Narcis, bărbat și cavaler, voia să-l recreeze cu mâinile sale. Multe statui îl așteptau: Narcis, abatele Daniel, pater Anselmus, meșterul Niklaus, frumoasa Rebekka, frumoasa Agnes și încă atâția alții, prieteni și dușmani, vii și morți. Nu, el nu voia să devină frate de

ordin, nici pios, nici învățat, voia să creeze opere: iar gândul că patria sa de odinioară, din tinerețe, va fi patria acestor opere, îl ferici.

Călăriră prin toamna târzie, răcoroasă, într-o zi în care, de dimineață, copacii pleșuvi erau greu încărcați de promoroacă, trecură călare printr-un ținut întins, vălurit cu porțiuni de mlaștini roșcate, pustii, și contururile zidurilor lungi de dealuri păreau ciudat de evocatoare și cunoscute, și apoi ajunseră la o pădure înaltă, de frasini, la un pârâu și la o șură veche, la vederea cărora inima lui Gură-de-Aur fu săgetată de o bucuroasă neliniște; recunoscuse dealurile peste care călărise, odinioară, cu frumoasa fiică de cavaler, Lydia, și câmpul peste care cândva, izgonit și adânc întristat, plecase spre depărtări, prin ninsoarea firavă. Apărură pâlcurile de arini, și moara și castelul; cu o stranie durere recunoscu fereastra odăii de scris, unde atunci, în fabuloasele vremuri ale tinereții sale, îl ascultase pe cavaler povestindu-și pelerinajul și apoi trebuise să-i corecteze frazele latinești. Intrară călare în curte, era unul din popasurile prevăzute ale călătoriei. Gură-de-Aur îl rugă pe abate să nu pomenească aici numele său și să-l lase să mănânce cu rândașul, la masa slujitorilor. Așa și făcură. Bătrânul cavaler nu mai exista, și nici Lydia, în schimb unii dintre vânători și servitori mai erau aceeași iar în casă trăia și guverna, alături de soțul ei, o foarte frumoasă, mândră și autoritară doamnă nobilă, Julie. Și acum mai era uluitor de frumoasă, foarte frumoasă, și puțin aspră; nici ea, nici slujitorii nu-l recunoscură pe Gură-de-Aur. După gustare, în amurg, se strecură către grădină, privi, peste gard, straturile pregătite pentru iarnă, se strecură la ușa grajdului și aruncă o privire spre caii dinăuntru. Dormi împreună cu rândașul de cai, pe paie, și povara amintirilor îi apăsă pieptul, se trezi de multe ori. O, cât de fărâmițată și neroditoare zăcea în urma lui propria sa viață, bogată în imagini superbe, dar spartă în atâtea cioburi, atât de săracă în valoare, atât de săracă în iubire! Dimineața, la plecare, își ridică privirea cu teamă spre ferestre, în speranța s-o mai zărească o dată pe Julie. La fel își rotise privirea nu de mult, în curtea reședinței episcopale, ca să vadă dacă se mai arăta Agnes. Dar ea nu venise și nici Julie nu se mai arătă. Din asemenea momente, gândi el, se alcătuia toată viața sa: despărțiri, fugi, uitări, așteptări, cu mâinile goale și cu

inima înghețată. Toată ziua îl apăsară gândurile, nu scoase niciun cuvânt, stătu sumbru în șa... Narcis îl lăsă în voia lui.

Iată însă că se apropiau de ținta lor și după câteva zile și ajunseră. Puţin înainte să înceapă a zări turnul şi acoperişurile mănăstirii, trecură călare peste aceleași câmpuri pietroase, pe care el, o, cu câtă vreme în urmă, căutase, cândva, pojarniţă pentru pater Anselmus, şi devenise bărbat în brațele ţigăncii Lise. Apoi trecură călare prin poarta de la Mariabronn și descălecară sub castanul italian. Cu duioșie atinse Gură-de-Aur trunchiul copacului și se aplecă să ridice una din cojile crăpate și țepoase, care zăceau presărate, brune și ofilite, pe pământ.

CAPITOLUL XVIII

În primele zile Gură-de-Aur locui chiar în mănăstire, într-o chilie pentru musafiri. Apoi, la cererea lui, i se dădu o odaie într-unui din acareturile care împrejmuiau, ca pe o piaţă de târg, curtea întinsă, faţă-n faţă cu fierăria.

Revederea îl învăluia într-o vrajă atât de intensă, încât el însuși rămânea câteodată uimit. Nimeni nu-l cunoştea, în afară de abate, nimeni nu știa cine este; oamenii de aici, fraţi și laici deopotrivă, trăiau într-o ordine riguroasă și fiind ocupaţi, îl lăsau în pace. Dar îl cunoşteau copacii din curte, îl cunoşteau portalurile și ferestrele, moara și roata de apă, dalele de pe coridoare, tufele veştede de trandafir din *patio,* cuiburile de barză de pe hambarul de grâu și refectoriu. Din fiecare colţ adia spre el parfumul trecutului său, al primei sale tinereţi, dulce şi emoţionant, dragostea îl mâna să revadă totul, să reasculte toate sunetele, clopotul de vecernie și dangătul de duminică, foşnetul întunecatului pârâu al morii, printre malurile sale înguste, acoperite de mușchi, zgomotul sandalelor pe dalele de piatră, sunetul legăturii de chei seara, când fratele portar se ducea să închidă. Pe lângă rigolele de piatră, în care se scurgea apa ploii de pe acoperişul refectoriului de laici, năpădeau și acum aceleași buruieni mărunte, pălăria cucului și limba oii, și bătrânul măr din grădina fierăriei mai avea și acum crengile la fel de răsucite, întinse până departe. Însă mai puternic decât orice îl mişca de fiecare dată clopotul școlii, când își făcea auzit clinchetul și când, la ceasul lor de răgaz, toţi elevii mănăstirii dădeau buzna de-a valma, pe scări, în jos, și-n curte. Cât de tinere și prostuțe și drăgălașe erau chipurile lor de băieţandri – fusese oare și el, într-adevăr, cândva atât de tânăr, de neghiob, de frumuşel şi de copilăros?

Dar, pe lângă această mănăstire binecunoscută, el găsi și una aproape necunoscută, îi sări în ochi încă din primele zile și dobândi

din ce în ce mai multă însemnătate pentru el, îmbinându-se cu imaginea celeilalte binecunoscute. Căci chiar dacă mănăstirii nu i se adăugase nimic nou, chiar dacă toate erau aidoma ca pe vremea când fusese elev şi, înainte de asta, de o sută şi mai bine de ani, totuşi el nu le mai vedea, cu ochii şcolarului. Vedea și simţea proporţiile construcţiilor, bolţile bisericii, vechile picturi, statuile de piatră şi de lemn de pe altare, din portaluri, și deși nu vedea nimic care să nu fi fost şi pe vremuri în acelaşi loc, totuşi, abia acum pentru prima oară vedea frumuseţea acestor lucruri şi spiritul care le plămădise. Vedea vechea Maică a Domnului, de piatră, în capela superioară, o îndrăgise de pe când era băieţandru şi o desenase, dar abia acum o vedea cu ochi treji şi-şi dădea seama că era o operă minunată, pe care n-ar fi putut depăşi nici cu cea mai frumoasă, cea mai izbutită dintre lucrările sale. Şi asemenea lucruri minunate mai existau, multe, şi niciunul din ele nu stătea acolo singuratic, şi nu era întâmplător, ci fiecare îşi avea obârşia în acelaşi spirit şi stătea printre străvechile ziduri, coloane şi bolţi ca în patria sa firească. Ceea ce fusese clădit, dăltuit, pictat, trăit, gândit şi învăţat aici în câteva sute de ani, crescuse dintr-un singur trunchi, dintr-un singur spirit şi toate se potriveau unele cu altele, precum crengile unui copac.

În mijlocul acestei lumi, a acestei unităţi calme, viguroase, Gură-de-Aur se simţea acum foarte mărunt, şi cel mai mărunt atunci când îl vedea pe abatele Ioan, pe prietenul său Narcis, luând hotărâri şi guvernând în această ordine atât de solidă şi, totuşi, atât de liniştit-prietenoasă. Oricât de mare ar fi fost deosebirea între abatele Ioan, eruditul cu buze subţiri şi abatele Daniel, firesc şi bun în simplitatea lui, fiecare dintre ei slujea, totuşi, aceeaşi unitate, aceeaşi idee, aceeaşi ordine, prin ea îşi dobândise rangul, şi aducea drept ofrandă propria sa persoană. Şi prin asta semănau tot atât de bine, ca şi prin însemnele funcţiei şi straie.

În centrul mănăstirii sale, Narcis deveni în ochii lui Gură-de-Aur uluitor de mare, deşi nu se purta totuşi cu el altfel decât ca o gazdă şi ca un prieten. Curând abia mai îndrăzni să-i spună „tu" şi „Narcis".

— Ascultă, abate Ioan, îi zise el odată, încetul cu încetul va trebui totuşi, să mă obişnuiesc cu noul tău nume. Trebuie să-ţi spun că-mi place mult aici, la voi. Aproape că aş avea poftă să-ţi fac o confesiune

și, după ce termin cu ispășirea, să rog a fi primit ca frate laic. Însă vezi, atunci s-ar isprăvi cu prietenia noastră; tu ai fi abatele și eu fratele laic. Dar să trăiesc pur și simplu alături de tine, să mă uit la munca ta, iar eu să nu fiu și să nu înfăptuiesc nimic, asta nu mai pot suporta. Și eu aș vrea, din toată inima, să lucrez și să-ți arăt ce sunt și ce pot, ca să vezi dacă a meritat sau ba să mă dezlegi din funia spânzurătorii.

— Mă bucur de ce-mi spui, răspunse Narcis, rostindu-și cuvintele și mai precis, și mai atent decât în alte dăţi. Poţi începe oricând să-ţi aranjezi atelierul, am să trimit îndată vorbă fierarului și dulgherului să-ţi îndeplinească toate dorinţele. Dispune de materialul de lucru care-l găsești aici, pe loc! întocmește o listă cu cele ce trebuie comandate afară și aduse, prin cărăuși. Și acum ascultă ce cred eu despre tine și despre intenţiile tale! Trebuie să-mi acorzi puţin timp ca să mă exprim; eu sunt cărturar și aș vrea să încerc să-ți înfățișez problema din punctul meu de gândire, nu am alt limbaj decât acesta. Va să zică, urmărește din nou ce-ți spun, ca în anii de demult, când m-ai ascultat adeseori, cu atâta răbdare.

— Încerc să te urmăresc. Vorbește...

— Adu-ți aminte, cum încă din vremea când erai elev în școala noastră îți spuneam câteodată că te socotesc un artist. Pe atunci mi se păruse că ai putea deveni poet; la lectură și scris aveai o anumită aversiune faţă de noţiuni și abstracţii și din limbă iubeai îndeosebi cuvintele și sunetele cărora le erau proprii calităţi senzual-poetice, adică acele cuvinte care te făceau să-ţi imaginezi ceva.

Gură-de-Aur îl întrerupse.

— Iartă-mă, dar noţiunile și abstracţiile, pe care tu le preferi, nu sunt și ele reprezentări, imagini? Sau, pentru gândire folosești și iubești într-adevăr cuvintele dincolo de care nu ne putem închipui nimic? Se poate oare gândi fără a ne reprezenta ceva?

— E bine că întrebi! Desigur că se poate gândi fără reprezentări! Gândirea nu are absolut nimic de-a face cu reprezentările. Ea nu se consumă în imagini, ci în noţiuni și formule. Exact acolo unde încetează imaginile, începe filosofia. Doar pe tema aceasta ne certam atât de des odinioară, când eram tineri: pentru tine lumea consta din imagini, pentru mine din noţiuni. Îți spuneam mereu că ești inapt să devii gânditor, și-ți mai spuneam că asta nu înseamnă o scădere,

pentru că în schimb ești un suveran pe tărâmul imaginilor. Fii atent, am să-ți deslușesc acestea. Dacă, atunci, în loc să fugi în lume, deveneai un gânditor, ai fi putut stârni un dezastru. Căci ai fi fost un mistic. Pe scurt și poate cam general spus, misticii sunt acei gânditori care nu se pot desprinde de reprezentări, adică de fapt nu sunt gânditori. Sunt artiști ascunși: poeți fără versuri, pictori fără penel, muzicieni fără sunete. Se găsesc printre ei spirite nobile, înzestrate cu multe daruri, dar toți, fără excepție, sunt niște oameni nefericiți. Un astfel de om ai fi putut deveni și tu. În loc de asta, slavă Domnului, ai devenit artist și ai pus stăpânire pe lumea imaginilor în care poți fi creator și stăpân, în loc să rămâi, ca gânditor, împotmolit la jumătatea drumului.

— Mă tem, zise Gură-de-Aur, că nu voi reuși niciodată să-mi alcătuiesc o noțiune despre lumea ta de gândire, în care se cugetă fără reprezentări.

— O, ba da, vei reuși imediat. Ascultă: gânditorul încearcă să cunoască și să înfățișeze esența lumii prin logică. El știe că rațiunea noastră și unealta ei, logica, sunt instrumente imperfecte – la fel cum un artist înțelept știe prea bine că penelul sau dalta sa nu vor putea exprima niciodată în chip desăvârșit ființa strălucitoare a unui înger sau a unui sfânt. Totuși amândoi încearcă, gânditorul ca și artistul, fiecare în felul lui. Nu pot și nu au voie altfel. Căci un om care încearcă să se realizeze cu darurile ce-i sunt date de la natură, face lucrul cel mai important, singurul lucru cu sens pe care-l poate face. De aceea îți spuneam atât de des odinioară: nu încerca să-l imiți pe cugetător sau pe ascet, ci fii tu însuți, încearcă să te realizezi pe tine însuți.

— Te înțeleg, așa, pe jumătate. Dar ce înseamnă de fapt: să te realizezi?

— Este o noțiune filosofică, n-o pot exprima altfel. Pentru noi, discipolii lui Aristotel și ai Sfântului Toma, cea mai înaltă dintre toate noțiunile este existența desăvârșită. Existența desăvârșită este Dumnezeu. Tot ce mai există pe lângă el, există numai pe jumătate, numai parțial, este în devenire, este amestecat, constă din posibilități. Dumnezeu însă nu este amestecat, este unul, el nu conține posibilități, ci este în întregime realitate. Dar noi suntem trecători, suntem în devenire, suntem posibilități, pentru noi nu există desăvârșire, nu

există existență deplină. Acolo însă unde pășim de la potență la faptă, de la posibilitate la realizare, acolo suntem părtași la adevărata existență, devenim cu un grad mai asemănători cu ceea ce e desăvârșit, dumnezeiesc. Asta înseamnă: a se realiza. Tu trebuie să cunoști procesul acesta, din proprie experiență. Ești doar artist și ai creat multe chipuri. Ei bine, dacă măcar o singură asemenea figură ți-a izbutit într-adevăr, dacă ai eliberat imaginea unui om de amănunte întâmplătoare și ai adus-o la o formă pură – atunci tu, ca artist, ai realizat această imagine umană.

— Am înțeles.

— Mă vezi, prietene Gură-de-Aur, într-un loc și într-o funcție în care naturii mele i se ușurează, întrucâtva, să se realizeze. Mă vezi trăind într-o comunitate și o tradiție care mi se potrivesc și mă ajută. O mănăstire nu este cerul, e plină de imperfecțiune, totuși o viață de mănăstire, dusă cum se cuvine, este pentru oameni de felul meu mult mai propice decât viața lumească. Nu vreau să vorbesc despre cele morale, dar chiar și numai practic vorbind, gândirea pură, al cărei exercițiu și a cărei profesare este datoria mea, cere o anumită apărare de lume. Deci mie, aici, în casa noastră, mi-a fost mult mai ușor să mă realizez decât ți-a fost ție. Admir mult faptul că ai găsit totuși o cale și ai devenit artist. Căci ție ți-a fost infinit mai greu.

Gură-de-Aur roși, stingherit de laudă, dar și de bucurie. Pentru a abate discuția, îl întrerupse pe prieten:

— Cele mai multe, din câte ai vrut să-mi spui, le-am putut înțelege. Un lucru însă tot nu vrea să-mi intre în cap: anume ce numești tu „gândirea pură”, adică așa-zisa gândire fără imagini, și operarea cu vorbe care nu te lasă să-ți reprezinți nimic.

— Ei bine, dintr-un singur exemplu te poți lămuri. Gândește-te la matematică! Ce reprezentări conțin numerele? Sau semnele plus și minus? Ce imagini conține o ecuație? Niciuna! Când rezolvi o problemă de aritmetică sau de algebră, nu-ți ajută nicio reprezentare, ci îndeplinești, un exercițiu formal în cadrul unor forme de gândire învățate.

— Așa este, Narcis. Dacă-mi așterni un rând de numere și de semne, pot străbate desișul lor fără nicio reprezentare, mă pot lăsa condus de plus și minus, de ridicări la pătrat sau de paranteze și așa

mai departe și pot rezolva problema. Vreau să zic – am putut cândva, acum n-aș mai putea. Dar nu-mi închipui că rezolvarea unor asemenea probleme formale ar avea vreo altă valoare decât cea a unui exercițiu de raționare pentru elevi. E folositor să înveți să socotești. Dar mi s-ar părea lipsit de noimă și copilăros ca un om să stea toată viața lui aplecat peste asemenea calcule și să acopere la nesfârșit hârtia cu șiruri de cifre.

— Te înșeli, Gură-de-Aur, pentru că presupui că acest harnic socotitor ar rezolva mereu numai alte și alte probleme de școală, primite de la un dascăl oarecare. Dar el își poate pune întrebările și singur, ele se pot isca în el asemenea unor forțe care-l constrâng. Trebuie să fi măsurat și calculat matematic multe spații reale și fictive, până să cutezi a aborda problema spațiului ca gânditor.

— Ei da. Însă problema spațiului, ca problemă de gândire pură, nici nu mi se pare, de fapt, o temă pentru care un bărbat să-și irosească munca și anii. Pentru mine cuvântul „spațiu” nu înseamnă nimic și nu merită să-i dăruiești niciun gând, câtă vreme nu-mi închipui un spațiu real, bunăoară spațiul astral; a-l privi pe acesta și a-l măsura, mi se pare, într-adevăr, o sarcină deloc nedemnă.

Zâmbind, Narcis interveni:

— De fapt tu vrei să spui că nu prețuiești defel gândirea, în schimb prețuiești aplicarea gândirii asupra lumii practice și vizibile. Îți pot răspunde: nouă nu ne lipsesc prilejurile de a pune în aplicare gândirea, nici voința de a o face. De pildă, gânditorul Narcis și-a pus de sute de ori în aplicare rezultatele gândirii sale, atât în cazul prietenului Gură-de-Aur, cât al fiecăruia dintre călugării săi și o face ceas de ceas. Dar cum anume ar putea „aplica” ceva, ce nu ar fi învățat și nu ar fi exersat înainte? Doar și artistul își exersează necontenit ochiul și fantezia și noi îi recunoaștem și îi prețuim exercițiul, chiar dacă el se exprimă apoi numai în puține opere reale. Nu poți să respingi gândirea ca atare, în schimb să-i accepți „aplicarea”! Contradicția e limpede. Deci îngăduie-mi să cuget în tihnă și judecă-mi gândirea după efectele ei, la fel cum și eu am să judec calitatea ta de artist, după operele tale. Tu ești acum neliniștit și iritat, pentru că între tine și operele tale mai sunt oprelițti. Dă-le de o parte, caută sau clădește-ți un atelier și

pornește la înfăptuirea operelor tale! Multe probleme se vor rezolva astfel de la sine.

Gură-de-Aur nici nu-și dorea ceva mai bun.

Găsi lângă poartă o încăpere, care stătea goală și se potrivea pentru atelier. Îi comandă dulgherului o masă de desenat și alte ustensile, pe care i le schiță exact. Întocmi o listă de obiecte pe care cărăușii mănăstirii urmau să i le aducă, unul câte unul, din orașele mai apropiate, o listă lungă. La dulgher și în pădure cercetă toate stocurile de lemn tăiat, își alese multe bucăți și puse să fie cărate, bucată cu bucată, în grădina năpădită de iarbă din dosul atelierului, unde le depozită ca să se usuce și încropi cu mâna lui, un acoperiș deasupra lor. De asemenea lucră mult la fierar, pe al cărui fiu, un tânăr visător, îl vrăji de-a binelea și-l câștigă de partea lui. Împreună cu acesta pierdea acum câte o jumătate de zi la forjă, la nicovală, la covată de răcire și la piatra de tocit; făuriră aici toate cuțitele de cioplit, drepte și curbe, toate dălțile, sfredelele și răzuitoarele, de care avea nevoie pentru prelucrarea lemnului. Erich, fiul fierarului, un tânăr cam de douăzeci de ani, deveni prietenul lui Gură-de-Aur, îl urma și îl ajuta pretutindeni și era plin de zel și curiozitate. Gură-de-Aur îi promise că-l va învăța să cânte din lăută, ceea ce tânărul dorea din tot sufletul și, de asemenea, că îi va îngădui să-și încerce puterile și la cioplit. Când, la răstimpuri, Gură-de-Aur nu se simțea în largul său sau era deprimat de mănăstire sau de apropierea lui Narcis, lângă Erich avea prilejul să se înviorеze, căci acesta îl iubea cu sfială și-l admira nețărmurit. Adeseori îl ruga să-i povestească despre meșterul Niklaus și despre orașul de reședință al episcopului; Gură-de-Aur o făcea cu plăcere din când în când și apoi, deodată, se minuna el singur că sta să istorisească, asemenea unui bătrân, călătoriile și faptele lui din trecut, când de fapt viața lui abia urma să înceapă.

Nimeni nu-și dădea seama că în lunile din urmă se schimbase și îmbătrânise mult peste anii săi, căci nu-l cunoscuseră dinainte. Pesemne că mizeriile pribegiei și ale vieții nesigure îl consumaseră încă din primii ani; apoi însă vremea ciumei, cu nenumăratele ei orori și, la urmă, prizonieratul la conte și acea noapte de groază din beciul castelului îl zguduiseră până în străfunduri, lăsând ici-colo câte o urmă: fire cărunte în barba blondă, cute subțiri pe față, perioade de

somn nesănătos și, câteodată, înăuntru, în inimă, o anumită oboseală, o slăbire a poftei și a curiozității, sentimentul călduț, cenușiu, că a gustat destule și e prea sătul. În timp ce-și pregătea munca, în discuțiile cu Erich, în vreme ce lucra la fierar și la dulgher, se dezgheța, devenea vioi și tânăr, îl admirau și-l îndrăgeau cu toții, însă din când în când și nu rareori se întâmpla să șadă câte o jumătate de ceas sau chiar un ceas întreg obosit, surâzător și visând, pradă apatiei și indiferenței.

Foarte importantă era pentru el întrebarea cu ce anume să-și înceapă munca. Prima lucrare, pe care dorea s-o realizeze aici și cu care nădăjduia să răsplătească ospitalitatea mânăstirii, nu trebuia să fie ceva întâmplător, așezat undeva, în văzul celor curioși, ci, asemenea operelor străvechi din incintă, să țină în întregime de construcția mânăstirii și de viață, să devină o parte a ei. Ar fi vrut de pildă să facă un altar sau un amvon, dar nici pentru unul, nici pentru celălalt nu era nici spațiu, nici nevoie. Găsi în schimb, altceva. În refectoriul părinților exista o firidă înălțată, în care în timpul meselor un frate tânăr citea întotdeauna din viețile sfinților. Această firidă era neîmpodobită. Gură-de-Aur hotărî să îmbrace accesul la pupitru și pupitrul însuși cu o ornamentație de lemn, semănând cu aceea a unui amvon, cu figuri, unele pe jumătate în relief, și altele, câteva, aproape complet degajate. Își împărtăși planul abatelui, care-l lăudă și-l încuviință.

Când, în sfârșit munca putu începe – se așternuse zăpada și trecuse Crăciunul – viața lui Gură-de-Aur îmbrăcă o formă nouă. Pentru mănăstire era ca și dispărut, nimeni nu-l mai vedea, la capătul orelor de școală nu mai aștepta roiul elevilor, nu mai hoinărea prin pădure, nu se mai plimba prin *patio*. Mesele le lua acum la morar – nu mai era același, pe care odinioară, ca elev, îl vizitase adeseori. Iar în atelier nu admitea picior de om, afară de ajutorul său, Erich; în unele zile nu-i adresa nici acestuia vreo vorbă.

Pentru prima sa lucrare, galeria lectorului, întocmise, după o îndelungată cugetare, următorul plan: din cele două părți care alcătuiau lucrarea, una trebuia să reprezinte lumea, cealaltă verbul divin. Partea inferioară, scara, crescând dintr-un trunchi gros de stejar și răsucindu-se în jurul său, avea să reprezinte creațiunea, imagini din

natură și din viața simplă a patriarhilor. Partea superioară, balustrada, urma să poarte imaginile celor patru evangheliști. Unuia dintre ei intenționa să-i dea înfățișarea răposatului abate Daniel, altuia a răposatului pater Martin, urmașul său iar în figura lui Luca voia să-l eternizeze pe meșterul său Niklaus.

Dădu peste greutăți mari, mai mari decât își închipuise. Ele îi pricinuiră griji, însă erau griji plăcute, își pețea opera cu încântări și deznădejdi, ca pe o femeie pudică, se lupta cu ea încrâncenat și cu gingășie, precum se luptă un pescar cu o știucă mare, orice rezistență îl învăța ceva și îl sensibiliza mai mult. Uită tot restul, uită de mănăstire, uită aproape și de Narcis. Acesta se nimeri de câteva ori pe acolo, dar nu i se arătară decât niște desene.

În schimb într-o zi Gură-de-Aur îl surprinse cu rugămintea de a-i asculta confesiunea.

— Până acum n-am fost în stare, mărturisi el, mi s-a părut că sunt prea neînsemnat, și așa m-am simțit destul de umilit în fața ta. Acum mă simt mai bine, am munca mea și nu mai sunt un nimeni. Și, de vreme ce îmi duc viața aici, într-o mănăstire, vreau să mă supun ordinii.

Se simțea destul de puternic pentru a înfrunta ceasul acesta și nu voia să-l mai amâne. Iar în traiul recules al primelor săptămâni, în emoția tuturor revederilor și amintirilor de tinerețe, ca și în povestirile pe care i le tot cerea cu rugăminți Erich, privirea retrospectivă asupra vieții sale dobândise, o anumită ordine și limpezime.

Narcis îl primi fără solemnitate la confesiune. Ea dură în jur de două ceasuri. Cu fața neclintită abatele ascultă aventurile, suferințele și păcatele prietenului său, puse câteva întrebări, nu-l întrerupse niciodată și ascultă impasibil și acea parte a confesiunii, în care Gură-de-Aur îi mărturisi și spulberarea credinței sale în dreptatea și bunătatea lui Dumnezeu. Multe din mărturisirile celui ce se confesa, îl emoționau, își dădea seama cât de profund fusese zguduit și speriat și cât de aproape de pieire fusese, câteodată. Apoi îi venea iarăși să zâmbească și era mișcat de nevinovăția copilăroasă păstrată de prietenul său, căci îl descoperea îngrijat și plin de căință pentru unele gânduri puțin pioase, care, în comparație cu propriile sale dubii și abisuri de gândire, erau inofensive.

Spre uimirea lui Gură-de-Aur, ba chiar spre dezamăgirea lui, confesorul nu consideră păcatele sale prea grave, dar îl admonestă și îl pedepsi fără cruțare pentru că neglijase să se roage, să se mărturisească și să se împărtășească. Îi impuse canonul ca, înainte de a primi împărtășania, să trăiască vreme de patru săptămâni cumpătat și cast, să asculte în fiecare dimineață slujbe și în fiece seară să recite de trei ori *Tatăl nostru* și un imn marianic.

După aceea îi spuse:

— Te previn și te rog să nu iei prea ușor acest canon. Nu știu dacă mai cunoști exact textul slujbei. Va trebui să-l urmărești cuvânt cu cuvânt și să te dăruiești înțelesului lor. *Tatăl nostru* și câteva imnuri, am să le recit eu însumi, chiar astăzi, împreună cu tine și am să-ți indic spre care cuvinte și sensuri trebuie să-ți îndrepți, în mod cu totul deosebit, atenția. Să nu reciți și să nu asculți sfintele cuvinte așa cum se recită și se ascultă cuvintele omenești. De câte ori te surprinzi că înșiri pur și simplu cuvintele, și asta se va întâmpla mai des decât ai crede, adu-ți aminte de ceasul acesta și de faptul că te-am prevenit, începe de la capăt și rostește cuvintele astfel și primește-le astfel în inimă, precum îți voi arăta.

Fie că a fost o coincidență fericită, fie că abatele înaintase atât de mult în știința sufletului omenesc, fapt este că din această confesiune și din acest canon rezultă pentru Gură-de-Aur o perioadă de împlinire și de pace, care îl ferici profund. În toiul muncii sale, încărcată de încordări, griji și satisfacții, el se află în fiecare dimineață și seară, grație exercițiilor spirituale ușoare, dar împlinite cu conștiinciozitate, eliberat de emoțiile zilei și transpus cu întreaga lui ființă într-o ordine superioară, care-l smulgea din singurătatea primejdioasă a creatorului incluzându-l, în împărăția lui Dumnezeu ca pe unul dintre copiii Lui. Chiar dacă trebuia să înfrunte solitar lupta pentru opera sa și să-i dăruiască toată pasiunea simțurilor și sufletului, totuși ceasul de reculegere îl conducea de fiecare dată înapoi, la inocență. Scăpând adesea de furie sau de nerăbdare, sau transfigurat până la voluptate, în timp ce lucra în exercițiile pioase se cufunda ca într-o apă adâncă, răcoroasă, care-l spăla de trufia entuziasmului, ca și de trufia deznădejdii.

Nu reușea întotdeauna. Câteodată seara, după ceasuri de muncă înfierbântată nu găsea liniștea și concentrarea necesară, de câteva ori uită exercițiile și de mai multe ori, în vreme ce se străduia să le aprofundeze, îl opri și-l chinui ideea că a recita rugăciuni este, la urma urmelor, o strădanie copilărească față de un Dumnezeu care nu există sau care nici nu-l poate ajuta. I se plânse prietenului.

— Continuă, zise Narcis, ai promis și trebuie să-ţi împlinești promisiunea. Nu ai de ce să te întrebi dacă Dumnezeu îţi ascultă rugăciunea, sau, dacă, acel Dumnezeu, pe care ţi-l poţi reprezenta există în fond sau nu. Și nici n-ai de ce te gândi că strădaniile tale sunt copilăroase. În comparaţie cu cel către care ni se îndreaptă rugăciunile, toate faptele noastre sunt copilăroase. În timpul exercițiilor să-ţi interzici cu desăvârșire aceste gânduri neroade, de băiețandru. Rostește-ţi *Pater noster*-ul și imnul marianic, dăruiește-te cuvintelor, încarcă-te de ele, la fel cum bunăoară, în timp ce cânţi din gură sau la lăută, nu urmărești cine știe ce gânduri înțelepte sau deducţii, ci execuţi un sunet sau o poziţie a degetelor pe cât poţi de curat și desăvârșit. În vreme ce cântă, nimeni nu stă să se gândească dacă este sau nu de folos cântecul lui, ci cântă pur și simplu. La fel trebuie să te și rogi.

Și din nou reuși. Din nou eul său încordat și setos se stingea în ordinea înaltă, din nou cuvintele venerabile treceau peste el și prin el, asemenea stelelor.

Cu mare mulţumire abatele observă că după trecerea timpului prevăzut pentru canon și după primirea sacramentelor, Gură-de-Aur continuă să îndeplinească exercițiile zilnice, săptămâni și luni de-a rândul.

Între timp, lucrarea înainta. Din stâlpul gros al scării în spirală crescu, parcă ţâșnind dintr-un izvor, o mică lume de figuri, de plante, de animale și oameni, cu un tată Noe la mijloc, printre frunze de viță și ciorchini, o adevărată carte cu poze, o laudă a creației și a frumuseţii ei, desfășurându-se liberă ca într-un joc, dar condusă de o tainică ordine și disciplină. În decursul acestor luni nimeni nu văzu lucrarea afară de Erich, care îi dădea o mână de ajutor și nu mai nutrea alt gând decât acela de a deveni la rândul său artist în anumite zile nici el nu avea voie să calce în atelier. În alte zile Gură-de-Aur se ocupa de

dânsul, îl instruia și-i îngăduia să-și încerce mâna, încântat de a avea alături un suflet credincios, un învățăcel. Dacă lucrarea va fi gata și va izbuti, plănuia să-l ceară tatălui său și să-l crească, să-l țină pe lângă el, ca ajutor permanent.

La chipurile evangheliștilor lucra în zilele sale cele mai bune, când toate erau armonioase și nu se simțea chinuit de nicio îndoială. Cel mai bine izbutea, așa i se părea, statuia căreia îi împrumutase trăsăturile abatelui Daniel, o iubea mult, căci fața ei radia inocență și bunătate. De figura meșterului Niklaus era mai puțin mulțumit, deși Erich tocmai pe acesta o admira mai mult. Această statuie vădea discordie sufletească și tristețe, părea plină de planuri de creație înaltă și, în același timp, plină de cunoaștere deznădăjduită a nimicniciei creației, de tristețe după unitatea și nevinovăția pierdută.

Când abatele Daniel fu gata, îl puse pe Erich să curețe atelierul. Acoperi restul lucrării cu pânze și așeză în lumină numai această figură. Apoi se duse la Narcis și, deoarece îl află ocupat, așteptă cu răbdare până în a doua zi. Atunci, la ceasul amiezii, îl conduse pe prietenul său în atelier, până în fața sculpturii. Narcis stătu și privi. Stătu și-și îngădui un răgaz, privind figura cu atenția și meticulozitatea cărturarului. Gură-de-Aur se afla în spatele lui, tăcea și se străduia să-și struneească furtuna inimii. „Oh, gândi el, dacă unul din noi doi nu rezistă acum, e foarte rău. Dacă lucrarea mea nu este destul de bună sau dacă el nu o poate înțelege, atunci toată munca mea de aici și-a pierdut valoarea. Ar fi trebuit să mai aștept."

Minutele îi părură ceasuri, se gândea la ziua în care meșterul Niklaus ținuse în mână primul său desen, de încordare își încleștă una de alta mâinile fierbinți și umede.

Narcis se întoarse spre el și în aceeași clipă Gură-de-Aur se simți mântuit. Pe fața îngustă a prietenului vedea înflorind ceva ce nu mai înflorise din anii tinereții: un zâmbet, unul aproape sfios, pe această față impregnată de spirit și voință, un zâmbet de dragoste și de dăruire, un licăr ca și cum solitudinea și mândria acestei fețe ar fi fost pentru o clipă străpunse și din ea ar străluci numai expresia unei inimi pline de dragoste.

— Gură-de-Aur, zise Narcis, foarte încet, cumpănindu-și și acum cuvintele, desigur nu te aștepți din partea mea să devin, dintr-o dată,

cunoscător de artă. Nu sunt şi tu ştii bine asta. Nu-ţi pot spune nimic despre arta ta, ca să nu-ţi pară ridicol. Dar, îngăduie-mi să-ţi spun un sigur lucru: la prima privire am recunoscut în acest apostol pe abatele nostru Daniel şi nu numai pe el, ci şi tot ce el însemnase, pe atunci, pentru noi: demnitate, bunătate, simplitate. Așa cum stătuse răposatul Daniel în faţa veneraţiei noastre tinereşti, la fel stă acum din nou în faţa mea și laolaltă cu dânsul tot ce ne-a fost sfânt pe atunci şi ce ne face neuitată vremea aceea. Cu această imagine, mi-ai făcut un dar bogat, prietene, mi l-ai redat pe abatele nostru Daniel, dar în afară de asta mi te-ai dezvăluit pentru prima oară, în întregime. Acum ştiu cine eşti. Să nu mai vorbim despre asta, nu mi-e îngăduit. O, Gură-de-Aur, am avut parte şi de ceasul acesta!

Era linişte în încăperea cea mare. Gură-de-Aur vedea că prietenul său este mişcat până în adâncul sufletului. Stinghereala îi tăia respiraţia.

— Da, zise el scurt, mă bucur. Dar acum e într-adevăr timpul să te duci la masă.

CAPITOLUL XIX

Doi ani lucră Gură-de-Aur la opera aceasta și din al doilea an Erich îi fu repartizat ca ajutor permanent. În cioplitura scărilor făuri, cu inspirație, un mic paradis, plămădi cu încântare un frumos desiș de copaci, crengi înfrunzite și ierburi, cu păsări pe ramuri, și pretutindeni printre ele, răsăreau trupuri și capete de animale. În mijlocul acestei grădini primordiale, pașnice, îmbelșugate în verdeață, reprezenta câteva scene din viața patriarhilor. Rareori își întrerupse munca sârguincioasă. Rareori se ivea câte o zi, în care îi era cu neputință să lucreze, în care neliniștea sau plictisul îl făceau să se depărteze de opera sa. Atunci i-o dădea elevului în grijă, iar el umbla sau călărea prin împrejurimi, respira în pădure mireasma îmbietoare a libertății și a vieții de vagabond, își căuta câte o țărăncuță, se ducea și la vânătoare și zăcea cu orele în iarbă, neputându-și lua ochii de la ogivele alcătuite de vârfurile copacilor, de la tufele sălbatice ale ferigilor și grozamei. Niciodată nu lipsea mai mult de o zi sau două. Apoi se apuca de lucrare, cu înnoită pasiune sculpta cu voluptate desișul vegetal, dezghioca atent și gingaș capete de oameni din lemn, cresta cu tăieturi viguroase câte o gură, un ochi, o barbă pletoasă. Afară de Erich numai Narcis mai cunoștea opera, intra de multe ori aici, atelierul îi devenea, la răstimpuri, încăperea cea mai dragă din mănăstire. Privea cu bucurie și cu uimire. Acolo creștea și înflorea ceea ce prietenul său purtase ani în șir în inima lui neliniștită, încăpățânată și copilăroasă, o creație, o mică lume ce ieșea acum la suprafață: poate un joc, dar cu siguranță nu mai puțin prețios decât jocul logicii, al gramaticii și al teologiei.

Îngândurat, el zise odată:

— Învăț multe de la tine, Gură-de-Aur. Încep a înțelege ce este arta. Înainte vreme, în comparație cu gândirea și cu știința, nu mi se părea

demnă de luat în serios. Gândeam cam așa: „Întrucât omul este un amestec îndoielnic de spirit și materie, întrucât spiritul îi deschide cunoașterea celor veșnice, iar materia, îl coboară și-l înlănţuie de ceea ce este trecător, el ar trebui să se depărteze de simţuri și să năzuiască spre tărâmul spiritual, pentru a-și înălţa viaţa și a-i da sens". „Din obișnuinţă mă prefăceam a preţui arta, dar de fapt eram trufaş şi o priveam de sus. Abia acum văd câte căi există spre cunoaștere și îmi dau seama că drumul spiritului nu este singurul și, poate, nici cel mai bun. Este drumul meu, desigur; voi continua să-l urmez. Însă pe tine te văd pe drumul opus, pe drumul simţurilor cum prinzi la fel de profund taina existenţei și o exprimi mult mai viu decât sunt în stare cei mai mulţi dintre gânditori.

— Înţelegi acum, zise Gură-de-Aur, că nu pot pricepe ce poate fi gândirea fără reprezentare?

— Am înţeles de mult. Gândirea noastră este o permanentă abstractizare, o întoarcere a privirii de la simţuri o încercare de construire a unei lumi pur spirituale. Tu însă îndrăgești tocmai ce e mai nestatornic și muritor, și proclami sensul lumii tocmai în ceea ce este efemer. Tu nu-ţi întorci privirea de la aceste lucruri vremelnice, tu li te dăruiești, și prin dăruirea ta ele capătă valoare supremă, devin egale cu cele veșnice. Noi, cugetătorii, încercăm a ne apropia de Dumnezeu, scăzând lumea din flinta lui. Tu te apropii de El, iubindu-i creaţia și creând-o din nou. Și una și alta sunt lucrări umane și imperfecte, dar arta este mai nevinovată...

— Nu știu, Narcis. Dar se pare că voi, gânditorii și teologii, reușiţi totuși mai bine s-o scoateţi la capăt cu viaţa, să vă apăraţi de deznădejde. De mult nu te mai invidiez pentru știinţa ta, prietene, dar te invidiez pentru liniștea, pentru netulburarea, pentru pacea ta.

— N-ar trebui să mă invidiezi, Gură-de-Aur. Nu există pace așa cum o concepi tu. Pacea există, desigur, dar nu una care sălășluiește mereu în noi și nu ne mai părăsește. Există numai o pace care se cucerește, prin lupte neîncetate și trebuie recucerită zi de zi. Tu nu mă vezi luptând, nu-mi cunoști nici lupta din timpul studiului, nici lupta din chilia de rugăciuni. E bine că nu le cunoști. Tu vezi numai că sunt mai puţin supus toanelor decât tine și socotești că asta înseamnă pace. Este însă luptă, luptă și sacrificiu, ca orice viaţă adevărată, ca și a ta.

— Să nu ne certăm pentru asta. Nici tu nu vezi toate luptele mele. Şi nu ştiu dacă poţi înţelege ce e în inima mea la gândul că, în curând, lucrarea aceasta va fi terminată. Va fi luată de aici şi pusă acolo unde îi e locul, eu voi primi câteva laude şi apoi mă voi întoarce într-un atelier gol, despuiat, întristându-mă de tot ce nu mi-a izbutit în lucrarea mea, de tot ce voi, ceilalţi, nu puteţi vedea, şi voi fi în sufletul meu tot atât de gol şi de jefuit ca şi atelierul.

— Poate că-i aşa, zise Narcis, şi niciunul dintre noi nu-l poate înţelege în întregime pe celălalt. Însă toţi oamenii, care sunt de bună-credinţă, au ceva în comun şi anume faptul că până la urmă ne ruşinam de operele noastre, că trebuie să o luăm iarăşi şi iarăşi de la capăt, că sacrificiul trebuie mereu adus din nou.

Câteva săptămâni mai târziu, lucrarea lui Gură-de-Aur era terminată şi înălţată la locul ei. Se repetă acum ceea ce încercase cândva mai de mult: opera lui trecu în posesia celorlalţi, fu contemplată, judecată, lăudată, i se aduseră elogii şi onoruri; dar inima lui şi atelierul rămaseră goale şi nu mai ştia dacă opera meritase sacrificiul. În ziua dezvelirii fu invitatul părinţilor, se oferi un banchet în cinstea lui şi se servi cel mai vechi vin din pivniţele mânăstirii; Gură-de-Aur înghiţi peştele gustos şi vânatul, dar mai mult decât vinul vechi, îl încălzi participarea şi bucuria cu care Narcis salută opera şi cinstirea ei de către ceilalţi.

O nouă lucrare, dorită şi comandată de abate, era gata proiectată, un altar pentru capela Mariei din Neuzell, care ţinea de mănăstire şi unde un călugăr din Mariabronn slujea ca preot. Pentru acest altar Gură-de-Aur voia să sculpteze o statuie a Mariei, în care intenţiona să eternizeze una din figurile de neuitat ale tinereţii sale, frumoasa, mereu neliniştita fiică de cavaler, Lydia. În rest, însărcinarea avea prea puţină importanţă pentru el, însă părea potrivită pentru ca Erich să-şi facă dintr-însa lucrarea lui de calfă. Dacă Erich se dovedea vrednic, va dobândi în el, pentru totdeauna un bun colaborator, care îl va putea înlocui şi elibera pentru acele opere, care ele singure îl mai interesau într-adevăr. Căută acum cu Erich lemn potrivit pentru altar şi-l puse pe băiat să-l pregătească. Gură-de-Aur îl lăsa adesea singur, reîncepuse hoinărelile şi plimbările lungi prin pădure; când, odată, lipsi mai multe zile în şir, Erich îi raportă abatelui absenţa sa, iar abatele se

temu și el ca prietenul lui să nu fi plecat pentru totdeauna. Între timp el se întoarse, lucră vreme de o săptămână la statuia Lydiei, apoi reîncepu să hoinărească. Era apăsat de griji; de când isprăvise lucrarea cea mare, în viaţa lui se înstăpânise dezordinea, lipsea de la mesa matinală, era profund neliniștit și nemulţumit. Acum se gândea mult la meşterul Niklaus, întrebându-se dacă el însuşi nu va deveni curând asemenea lui Niklaus, harnic, destoinic și deplin cunoscător al meşteşugului, dar văduvit de libertate și de tinereţe. Deunăzi, o mică aventură îl pusese pe gânduri. În timpul hoinărelilor sale, întâlnise o ţărăncuţă tânără, Francisca pe nume, care-i plăcuse mult și pe care se străduise s-o farmece, așa că-și pusese în aplicare toată arta de cuceritor, dobândită odinioară. Fata asculta cu plăcere flecăreala lui, râdea încântată de glumele sale, dar îi respinse ispitirile și pentru prima oară simţi că apare bătrân în ochii unei femei tinere. Nu se mai duse pe acolo, dar nu putuse uita. Francisca avea dreptate, se schimbase, o simţea el însuși, și nu cele câteva fire cărunte ivite pretimpuriu sau cele câteva cute de sub ochi erau pricina, ci mai mult ceva din fiinţa și din starea lui de spirit; se descoperi bătrân, se descoperi teribil de asemănător cu meşterul Niklaus. Se observă cu neplăcere și dădu din umeri; devenise neliber și sedentar, nu mai era nici vultur, nici iepure, devenise un animal de casă. Hoinărind prin pădure, căuta mai mult mireasma trecutului, amintirea călătoriilor de odinioară, decât o nouă pribegie și o nouă libertate, le căuta cu jind și cu suspiciune, asemenea unui câine care adulmecă o urmă pierdută. Iar după ce zăbovea pe drumuri o zi sau două, după ce colinda și chefuia puţin, ceva îl atrăgea irezistibil înapoi, acasă, avea conştiinţa încărcată, simţea că-l așteaptă atelierul, se simţea răspunzător pentru altarul început, pentru lemnul pregătit, pentru ajutorul său Erich. Nu mai era liber, nu mai era tânăr. Își propuse cu hotărâre ca atunci când Lydia –Maria va fi terminată, să întreprindă o călătorie și să mai guste încă o dată viaţa de drumeţ. Nu era bine să trăiască atâta vreme într-o mănăstire, numai printre bărbaţi. O fi bine pentru călugări, pentru el însă, nu. Cu bărbaţii se putea discuta frumos și înţelept, aveau înţelegere pentru munca unui artist, dar restul, flecăreala, gingășia, jocul, dragostea, plăcerea fără gânduri – toate acestea nu înfloreau printre bărbaţi; pentru ele era nevoie de femei, de drumeţie, de

hoinăreală și de imagini mereu înnoite. Aici, totul în jurul său era cenușiu și grav, greoi și bărbătesc și i se strecurase și lui în sânge, molipsindu-l.

Gândul la viitoarea călătorie îl consola; se ţinea, cuminte, de muncă, pentru a se elibera cât mai curând. Și pe măsură ce făptura Lydiei ieșea treptat din lemn, venind parcă spre el, şi mâna lui făcea ca veșmântul să cadă în cute severe de pe genunchii ei nobili, îl însufleţi o bucurie intimă și dureroasă, o nostalgică iubire pentru această imagine, pentru chipul frumos, sfios de fată, pentru amintirea de odinioară, pentru prima sa dragoste, primele sale călătorii, pentru tinerețea sa. Lucra cucernic la imaginea gingașă, o simțea legată de tot ce avea mai bun în ființa lui, de tinerețea sa, de cele mai delicate dintre amintirile sale. Era o fericire să-i modeleze gâtul plecat, gura prietenos-tristă, mâinile fine, degetele lungi, cupele frumos boltite ale unghiilor. Cu admiraţie şi cu respectuoasă dragoste privea şi Erich statuia, ori de câte ori avea prilejul.

Când fu aproape terminată, o arătă abatelui. Narcis zise:

— E cea mai frumoasă operă a ta, dragule, în toată mănăstirea n-avem nimic cu care s-ar putea asemăna. Trebuie să-ți mărturisesc că în lunile acestea din urmă am fost de câteva ori îngrijorat din pricina ta. Te vedeam neliniștit și suferind și când dispăreai și lipseai mai mult de o zi, mă gândeam, câteodată, cu grijă: „Poate că nu se mai întoarce". Iar acum, ai făcut această statuie minunată. Sunt bucuros și mândru de tine!

— Da, zise Gură-de-Aur, sculptura a ieșit destul de bine. Dar acum ascultă-mă, Narcis! Pentru ca lucrarea aceasta să izbutească, a fost nevoie de toată tinerețea mea, de drumurile, de dragostele mele, de strădania mea de a cuceri femeile... Aceasta este fântâna din care m-am adăpat. Fântâna va seca în curând, inima mi se usucă. Voi isprăvi această Maria, dar apoi îmi voi lua concediu o bună bucată de vreme, nu știu pentru cât timp, ca să-mi caut din nou tinereţea și toate cele câte mi-au fost dragi odată. Poţi înțelege? Ei, da! Știi, am fost oaspetele tău și nu m-am lăsat niciodată plătit pentru munca mea...

— Ți-am oferit plată, îl întrerupse Narcis.

— Da, și acum primesc. Îmi voi comanda haine noi iar când vor fi gata, am să te rog să-mi dai un cal și câțiva taleri, apoi voi pleca în

lume. Nu-mi spune nimic, Narcis, și nu fi trist. Nu că nu mi-ar plăcea aici, nicăieri nu aş putea-o duce mai bine. E vorba de altceva. Ai să-mi împlineşti dorinţa?

Nu se mai vorbi mult despre acest subiect. Gură-de-Aur își comandă un rând de haine simple, de călărie, și cizme și pe când se apropia vara, o isprăvi pe Maria, de parcă ar fi fost ultima lui lucrare; cu grijă plină de dragoste dădu mâinilor, feţei, părului, ultima lor desăvârşire. Părea chiar oarecum că tărăgănează plecarea, de parcă mereu s-ar fi lăsat cu plăcere, încă puţin reţinut de aceste ultime, delicate neteziri ale statuii. Trecu zi după zi și el tot mai avea de orânduit câte ceva. Deşi apropiata despărţire îl durea, Narcis mai zâmbea câteodată pe seama îndrăgostirii lui Gură-de-Aur și a neputinţei sale de a se rupe de chipul Mariei.

Gură-de-Aur îl luă totuși, prin surprindere într-o zi, venind brusc să-și anunţe plecarea. Luase hotărârea peste noapte. În costumul cel nou, cu o beretă nouă pe cap, veni la Narcis ca să-și ia rămas bun. Se mărturisise şi se împărtăşise cu puţin timp în urmă. Acum venea să-i spună adio și să-și ia binecuvântarea de drum. Amândurora le venea greu să se despartă, și Gură-de-Aur se prefăcea a fi mai aspru și mai netulburat decât se simţea în inima lui.

— Am să te revăd? întrebă Narcis.

— O, da, dacă frumosul tău cal nu-mi rupe gâtul, ai să mă revezi cu siguranţă. Altminteri n-ar mai exista nimeni care să te numească Narcis și să-ţi dea bătaie de cap. Te poţi bizui pe asta. Nu uita să veghezi asupra lui Erich. Și să nu se atingă nimeni de statuia mea. Precum am hotărât, va rămâne la mine în odaie și te rog să nu dai cheia din mână.

— Te bucuri de călătoria asta? Gură-de-Aur avu un tremur al pleoapelor.

Ei, m-am bucurat, aşa e întotdeauna. Dar acum, când trebuie să încalec și să plec, mi se pare totuși mai puţin vesel decât credeam. Ai să râzi de mine, dar nu-mi vine deloc uşor să mă despart, și această legătură mă necăjeşte. E ca o boală, oamenii tineri și sănătoşi n-o cunosc. Meşterul Niklaus era și el aşa. Dar să nu mai pălăvrăgim de pomană! Binecuvântează-mă, dragul meu, vreau să pornesc...

Încălecă și se duse.

În gândurile sale, Narcis era foarte preocupat de prietenul său, își făcea griji din pricina lui și-i ducea dorul. Oare va mai întoarce pasărea care își luase zborul, acest fluieră-vânt ce-i era atât de drag? Iată că omul acesta, ciudat și iubit, a pornit din nou pe drumul lui încâlcit, lipsit de voință, hoinărește iarăși prin lume avid și curios, urmându-și instinctele violente, sumbre, un copil mare furtunos și nesățios. Dumnezeu să-l ocrotească, întoarcă-se teafăr. Din nou zbura de colo până colo fluturele acesta, din nou păcătuia, ademenea femei, își căuta plăcerile, va ajunge poate iarăși la crimă, în primejdii și-n închisoare și se va prăpădi. Câte griji putea pricinui acest băiat blond, care se jeluia că îmbătrânește și te privea cu asemenea ochi de copil! Cât de mult trebuia să te temi pentru soarta lui! Și, totuși, Narcis se bucura din toată inima pentru el. În fond, îi plăcea că acest copil îndărătnic era atât de greu de îmblânzit, că avea asemenea toane, că acum evadase din nou și-și tocea coarnele, gonind de colo până colo.

În fiecare zi, la un ceas sau altul, gândurile abatelui se întorceau către prietenul său, cu dragoste și nostalgie, cu recunoștință și griji, câteodată cu îndoieli și reproșuri. Oare nu ar fi trebuit să-i dezvăluie în mai mare măsură prietenului său cât de mult îl iubea, cât de puțin l-ar fi dorit altfel, cât de bogat devenise prin el și prin arta lui? Îi spuse prea puțin din toate acestea, poate mult prea puțin – cine știe dacă nu l-ar fi putut reține?

Dar prin Gură-de-Aur nu devenise doar mai bogat. Prin el devenise în același timp mai sărac, mai sărac și mai slab și era desigur bine că nu-i arătase prietenului său acest adevăr. Lumea în care trăia și în care se simțea acasă, lumea lui, viața de mânăstire, funcția, erudiția lui, clădirea frumos orânduită a ideilor sale, fuseseră adeseori puternic zguduite și puse sub semnul îndoielii de acest prieten. Nu exista dubiu: din unghiul de vedere al mânăstirii, al rațiunii și al moralei, viața lui era mai bună, mai dreaptă, mai constantă, mai orânduită și exemplară, era o viață a ordinii și a slujirii severe, un sacrificiu continuu, o năzuință mereu înnoită spre limpezime și dreptate, era cu mult mai curată și mai bună decât viața unui artist, a unui vagabond și a unui muieratic. Dar privind de sus, din unghiul de vedere al Domnului – oare într-adevăr ordinea și disciplina unei vieți exemplare, renunțarea la lume și la fericirea simțurilor, îndepărtarea

de murdărie și de sânge, retragerea în filosofie și reculegere, erau ele mai bune decât viața lui Gură-de-Aur? Oare omul fusese creat într-adevăr pentru a duce o viață măsurată, ale cărei ceasuri și rânduieli erau însemnate de clopotele care chemau la rugăciune? Oare omul fusese creat într-adevăr pentru a-i studia pe Aristotel și pe Toma de Aquino, pentru a ști grecește, pentru a-și sugruma simțurile și pentru a fugi din lume? Nu fusese creat de Dumnezeu cu simțuri și instincte, cu tenebre sângeroase, cu aptitudinea păcatului, a voluptății și a disperării? În jurul acestor întrebări se roteau gândurile abatelui, când zăboveau la prietenul său.

Da, și poate că nu era doar mai copilăros și mai omenesc să duci o viață ca Gură-de-Aur, poate că la urma urmei era și mai temerar și mai grandios să te lași în voia curentului crâncen și a smintelii, să comiți păcate și să iei asupra ta urmările lor amarnice, în loc să duci, alăturea de lume, o viață curată, cu mâinile spălate, să-ți plantezi o frumoasă grădină cu gânduri pline de armonie și să umbli fără de păcat printre straturile ei ocrotite. Poate era mai greu, mai curajos și mai nobil să colinzi cu încălțările rupte prin păduri și pe drumuri, să rabzi soarele și ploaia, foamea și nevoia, să te joci cu bucuriile simțurilor și să le plătești cu suferința.

Oricum, Gură-de-Aur îi arătase că un om chemat la fapte mari se poate cufunda până departe de tot în sminteala sângeroasă, amețită a vieții, se poate năclăi în colb și în sânge, fără a deveni, totuși mărunt și trivial fără a ucide dumnezeiescul din el, că poate rătăci prin bezne adânci fără ca lumina divină și puterea creatoare să se stingă în sanctuarul sufletului său. Narcis privise adânc în viața tulbure a prietenului său, însă nici dragostea, nici respectul față de el nu-i scăzuseră. O, nu, iar de când văzuse ieșind de sub mâinile pătate ale lui Gură-de-Aur aceste splendide imagini, tăcute și totuși vii, transfigurate de o formă și o ordine lăuntrică, aceste fețe însuflețite, radiind de duh, aceste plante și flori nevinovate, aceste mâini ce implorau sau binecuvântau, toate aceste atitudini îndrăznețe și blânde, orgolioase sau sfinte, știa bine că în această inimă nestatornică de artist și de seducător, sălășluia un belșug de lumină și de har divin.

În discuțiile lor, nu-i fusese greu să pară superior prietenului, să opună pasiunii lui disciplina și ordinea gândurilor sale. Însă fiece mic

gest al oricăreia dintre statuile lui Gură-de-Aur, fiece ochi, fiece gură, fiece lujer și fiece cută de veșmânt, nu însemnau ele mai mult, nu erau mai adevărate, mai vii și de neînlocuit, decât orice performanță, a unui cugetător? Artistul acesta, a cărei inimă era atât de plină de îndărătnicie și suferință, nu înălțase el pentru nenumărați oameni, prezenți și viitori, întruchipări ale suferinței și năzuințelor lor, simboluri spre care se puteau îndrepta rugăciunile și venerația, spaimele și nostalgia celor fără de număr, pentru a găsi în ele alinare, încuviințare și îmbărbătare?

Zâmbind și totuși trist, Narcis își aduse aminte de toate momentele, începând din tinerețea lor timpurie când îl îndrumase și-l dăscălise pe prietenul său. Prietenul îi primise sfaturile cu recunoștință, acceptase de fiecare dată, superioritatea și poziția lui de conducător. Și apoi, își oferise în tăcere, operele născute din furtuna și chinurile vieții sale biciuite: nu cuvinte, nu doctrine, nu lămuriri, nu avertismente, ci viață adevărată, înălțată pe culmi. În schimb, cât de sărac era el însuși, cu știința, cu disciplina sa monahală, cu dialectica sa!

Acestea erau întrebările, în jurul cărora se învârteau gândurile lui Narcis. Cum, cu mulți ani în urmă, intervenise, violent și zguduitor, în tinerețea lui Gură-de-Aur așezându-i viața într-un spațiu nou, la fel îl încercase acum prietenul care, de la reîntoarcerea sa, îl zguduise, îl împinsese către îndoieli și cercetare de sine. Era egalul său; Narcis nu-i dăduse nimic ce să nu i se fi întors cu sporită dăruire.

Prietenul plecat călare în depărtări îi lăsa răgaz de cugetare. Săptămânile treceau, de mult înflorise castanul, de mult frunzișul de un verde fraged și lăptos al fagilor devenise întunecos, des și aspru, de mult poposiseră berzele pe turnul de la poartă, clociseră, scoseseră pui și-i învățaseră să zboare. Cu cât Gură-de-Aur întârzia mai mult, cu atât Narcis vedea mai limpede ce-i dăruise prezența lui. Avea câțiva călugări învățați în mănăstire, un cunoscător al lui Platon, un dascăl eminent de gramatică, unul sau doi teologi subtili. Erau printre monahi, câteva inimi fidele, de bună-credință, care luau totul în serios. Dar nu avea niciunul care să fi fost egalul său, niciunul cu care să se fi putut măsura. Acest dar prețios i-l făcuse numai Gură-de-Aur.

Îi venea tare greu să se lipsească din nou de el. Se gândea cu dor la cel dus departe.

Adeseori trecea pragul atelierului, îl încuraja pe ucenicul Erich care continua munca la altar şi aştepta cu teamă şi nădejde întoarcerea meșterului său. Câteodată abatele descuia odaia lui Gură-de-Aur, în care se afla Maria, ridica grijuliu pânza de pe statuie şi zăbovea în faţa ei. Nu-i cunoștea obârșia, Gură-de-Aur nu-i spusese niciodată povestea Lydiei. Dar simţea, își dădea seama că acest chip feciorelnic trăise vreme îndelungată în inima prietenului său. Poate a sedus-o, poate a înșelat-o și a părăsit-o. A luat-o însă cu sine, a păstrat-o în sufletul său, cu mai multă credinţă decât cel mai bun dintre soţi şi până la urmă, poate după ani mulţi, în care n-o mai văzuse o dată măcar, făurise această făptură frumoasă de fată atât de înduioșătoare iar în chipul, în atitudinea, în mâinile ei, cuprinsese întreaga gingășie, admiraţie şi dorinţă ale unui îndrăgostit. Şi în sculpturile pupitrului de lectură din refectoriu citea câte ceva din povestea prietenului său. Era povestea unui vagabond, a unui om al instinctelor, a unui dezrădăcinat și necredincios, dar ce rămăsese din toate acestea, ce se vedea aici, era în întregime bun și credincios, era plin de o dragoste vie. Cât de tainică era viaţa aceasta, cât de vijelioase și tulburi îi curgeau șuvoaiele și cât de nobile și de limpezi se alegeau la sfârșit rezultatele! Narcis se luptă. În cele din urmă învinse, nu deveni infidel propriului său drum, nu neglijă nimic din îndatoririle sale severe. Dar suferea din pricina pierderii şi de asemenea din pricină că recunoscuse ce mult îi era legată inima de acest prieten, inimă care nu trebuia, de fapt, să aparţină decât lui Dumnezeu şi misiunii sale.

CAPITOLUL XX

Vara trecu, macul și albăstrelele, neghina și ochiul boului se veștejiră și se scuturară, broaștele din eleșteu tăcură iar berzele zburau în înaltul cerului, pregătindu-se să-și ia bun-rămas. Atunci, Gură-de-Aur se întoarse!

Sosi într-o după-amiază, pe o ploaie molcomă și nu intră în mănăstire, ci de la poartă se duse drept în atelierul său. Venise pe jos, fără cal.

Erich se sperie când îl văzu intrând. Deși îl recunoscuse de la prima privire și inima îi bătea bucuroasă, totuși băiatului i se păru că acela ce se întorsese era cu totul alt om: un Gură-de-Aur fals, cu mulți ani mai bătrân, cu fața pe jumătate stinsă, prăfuită, cenușie, cu trăsăturile supte, niște trăsături bolnave, suferinde, pe care nu se citea totuși durere, ci mai degrabă un zâmbet, un zâmbet binevoitor, bătrân, răbdător. Mergea greu, se târa și părea a fi bolnav și foarte obosit.

Acest Gură-de-Aur schimbat, străin, privi ciudat în ochii tânărului său ajutor. Nu făcea caz de întoarcerea sa, se purta de parcă tocmai ar fi ieșit din odaia alăturată, de parcă n-ar fi lipsit decât o fărâmă de timp. Întinse mâna și nu avu nimic de spus, niciun salut, nicio întrebare, nicio povestire. Zise numai:

— Trebuie să dorm. Părea a fi teribil de obosit. Îl trimise pe Erich de acolo și se duse în odaia lui, de lângă atelier. Aici își scoase bereta, o scăpă din mână, își trase încălțările și se îndreptă către pat. În fundul odăii își zări, Madona înfășurată în pânze; dădu din cap spre dânsa, dar nu se duse să-i scoată pânzele și să-i dea bineţe. În schimb se strecură până la ferestruică, îl zări pe Erich afară, așteptând speriat și îi strigă:

— Erich, nu trebuie să spui nimănui c-am venit. Sunt foarte obosit. E timp și mâine pentru asta!

Apoi se întinse, în pat cu hainele pe el. După câtva timp, fiindcă nu-i venea somnul, se sculă, se duse, greoi, până la perete unde atârna o oglindă mică și se căută într-însa. Atent se uită la cel care-l privea din oglindă: un Gură-de-Aur obosit, un bărbat ostenit și bătrân și veșted, cu barba încărunțită bine. Cel ce privea spre el din pătratul mic și tulbure al oglinzii era un om bătrân, cam neîngrijit, o față binecunoscută, dar totuși străină, părea ca de pe altă lume, părea că nu prea are legătură cu el. Îi aducea aminte de unele dintre fețele pe care le cunoscuse puțin, de meșterul Niklaus puțin, de bătrânul cavaler care odinioară îi comandase veșminte de paj, puțin de sfântul Iacob din biserică, de bătrânul, bărbosul sfânt Iacob care, sub pălăria de pelerin, era atât de străvechi și de cenușiu și, totuși, arăta bine și vesel.

Cercetă cu grijă chipul din oglindă, de parcă ar fi ținut cu tot dinadinsul să afle cât mai multe despre acest străin, îi făcu semn din cap și îl recunoscu: da, era el însuși, imaginea corespundea felului cum se simțea acum. Se întorsese din călătorie un bărbat bătrân, și cam apatic, un om nu prea arătos, cu care nu te puteai făli, dar nici nu puteai avea ceva împotriva lui și care, la urma-urmelor, îi era pe plac: avea pe fața lui ceva ce Gură-de-Aur cel dinainte, cel drăguț, nu avusese, în ciuda ostenelii și a bătrâneții, se întipărise o trăsătură de mulțumire, sau mai bine-zis de liniște. Râse încet, ca pentru sine, și văzu că și imaginea din oglindă râdea: frumos fârtat adusese cu el din călătorie! Jerpelit și pârlit se întorsese iarăși acasă, din mica sa escapadă în care își pierduse nu numai calul, traista de drumeț și talerii, dar mai irosise și altceva: tinerețea, sănătatea, încrederea în sine, roșeața din obraji și forța din priviri. Totuși imaginea îi plăcea: acest flăcău tomnatec, bătrân și fără vlagă, din oglindă, îi era mai drag decât Gură-de-Aur cel de odinioară. Era mai bătrân, mai vlăguit, mai jalnic, dar mai puțin aprig, mai împăcat, te puteai înțelege mai bine cu el. Râse și strânse una din pleoapele veștede. Apoi se culcă la loc, pe pat și de astă dată adormi.

În ziua următoare, în timp ce ședea în odaia sa, aplecat peste masă și încerca să deseneze puțin, Narcis veni să-l vadă. Se opri în ușă și zise:

— Mi s-a spus că te-ai întors. Slavă Domnului, mă bucur mult. Cum tu nu m-ai căutat, vin eu la tine. Te deranjez de la lucru?

Păşi mai aproape, Gură-de-Aur se îndreptă, ridicându-se de lângă hârtie şi-i întinse mâna. Deşi Erich îl pregătise, Narcis se sperie până în adâncul inimii de felul în care arăta prietenul său. Acesta îl primi cu un zâmbet prietenos.

— Da, sunt din nou aici. Te salut, Narcis, e ceva vreme de când nu ne-am văzut. Iartă-mă că nu te-am vizitat încă.

Narcis îl privi în ochi. La rândul lui, văzu nu numai jalnica ofilire a acestui chip, ci şi celălalt lucru, acea trăsătură ciudat de plăcută, de calm, chiar de indiferenţă, de resemnare şi seninătate veselă de moşneag. Experimentat în desluşirea feţelor omeneşti, el văzu, de asemenea, că acest Gură-de-Aur atât de înstrăinat şi de schimbat nu mai era întru totul prezent, fie că sufletul i se depărtase mult de realitate şi umbla pe cărări de vis, fie că stătea în pragul ce duce spre tărâmul de dincolo.

— Eşti bolnav? întrebă cu prudenţă.

— Da, sunt şi bolnav. M-am îmbolnăvit încă de la începutul călătoriei, din primele zile. Dar mă-nţelegi, n-am vrut să mă întorc imediat acasă. Aţi fi râs zdravăn pe socoteala mea dacă m-aş fi arătat în poartă atât de repede şi mi-aş fi scos iarăşi cizmele de călărie. Nu, n-am vrut asta. Am mers mai departe, am mai hălăduit un pic şi mi-era ciudă că nu mi-a izbutit călătoria. Prea m-am lăcomit. Ei bine, mi-era ruşine. În sfârşit, cred că ai înţeles, tu eşti un om atât de înţelept. Iartă-mă, ai întrebat ceva? Parcă ar fi o vrajă, uit mereu despre ce-i vorba. Însă isprava aceea cu mama, ai reuşit-o bine. M-a durut tare, dar...

Mormăitul i se stinse într-un zâmbet.

— Te vom înzdrăveni iarăşi, Gură-de-Aur, nu vei duce lipsă de nimic. Cum de nu te-ai întors din drum, îndată ce a început să-ţi meargă rău? De noi nu trebuie să-ţi fie ruşine. Ar fi trebuit să te întorci imediat.

Gură-de-Aur râse.

— Da, acum îmi aduc aminte cum a fost. Nu am îndrăznit să mă întorc, pur şi simplu. Ţi-am spus doar că mi-era ruşine. Acum însă am venit Acum mă simt iarăşi bine.

— Ai avut dureri?

— Dureri? Da, am destule. Dar vezi tu, durerile sunt folositoare, ele mi-au băgat minţile în cap. Acum nu-mi mai este ruşine, nici măcar în faţa ta. Atunci când m-ai vizitat în temniţă, ca să-mi salvezi viaţa, a trebuit să-mi încleştez fălcile, fiindcă mă ruşinam îngrozitor. Dar acum, toate astea au trecut.

Narcis îi puse mâna pe braţ şi el tăcu în aceeaşi clipă, şi închise, zâmbind, ochii. Adormi paşnic. Tulburat, abatele alergă să-l cheme pe medicul casei, pe pater Anton, pentru a-l îngriji pe bolnav. Când reveniră, Gură-de-Aur şedea, dormind, la masă. Îl aşezară în pat, şi medicul rămase lângă el.

Îl găsi bolnav fără nădejde. Fu dus într-una din odăile pentru bolnavi, Erich fu pus să-l vegheze zi şi noapte.

Povestea ultimei sale călătorii n-o aflară în întregime niciodată. Unele amănunte le istorisi el, altele se puteau ghici. Adesea zăcea apatic, uneori avea febră şi vorbea aiurea, alteori era lucid şi în asemenea clipe era chemat de fiecare dată Narcis, pentru care aceste ultime convorbiri cu Gură-de-Aur însemnau foarte mult.

Unele fragmente din relatările şi mărturisirile lui Gură-de-Aur le-a transmis Narcis, altele ucenicul:

— Când mi s-au iscat durerile? Încă de la începutul călătoriei mele. Călăream prin pădure şi m-am prăbuşit, cu cal cu tot, am căzut într-un pârâu şi am zăcut în apa rece toată noaptea. Aici, înăuntru, unde mi-am rupt coastele, aici sălăşluiesc durerile de atunci. Nu mă aflam încă prea departe de mănăstire, dar nu-mi plăcea să mă întorc, a fost într-adevăr o copilărie, însă mă gândeam că ar fi caraghios. Am călărit deci mai departe, şi când n-am mai putut călări, căci mă durea prea rău, am vândut căluţul şi am zăcut multă vreme într-un spital.

Acum rămân aici, Narcis, s-a isprăvit cu călăritul. S-a isprăvit cu drumeţia. S-a isprăvit cu dansul şi cu muierile. Ah, altminteri aş fi lipsit mai mult, ani întregi. Dar când am văzut că în lume nu mai există bucurii pentru mine, m-am gândit: înainte de a fi nevoit să cobor în ţărână, vreau să mai desenez puţin şi să mai sculptez câteva statui, căci de o bucurie trebuie să am parte şi eu!

Narcis îi spuse:

— Sunt foarte fericit că te-ai întors. Mi-ai lipsit atât de mult, m-am gândit în fiecare zi la tine și de nenumărate ori mi-a fost teamă că n-ai să mai vrei să te-ntorci niciodată.

Gură-de-Aur clătină din cap:

— Ei, n-ar fi fost mare pagubă.

Narcis, cu inima arzând de durere şi dragoste, se aplecă încet spre el și făcu acum ceea ce nu făcuse nicicând, în anii îndelungaţi ai prieteniei lor, atinse părul şi fruntea lui Gură-de-Aur cu buzele. Întâi mirat, apoi mişcat, Gură-de-Aur băgă de seamă ce se întâmplase.

— Gură-de-Aur, îi șopti prietenul la ureche, iartă-mă că nu ți-am putut spune mai devreme. Ar fi trebuit să ţi-o spun atunci, când am venit la tine, în închisoare, la reşedinţa episcopală, sau când mi-a fost dat să-ţi văd primele sculpturi, sau, cine ştie când, altădată. Lasă-mă să-ţi spun azi, cât de mult te iubesc, cât de mult ai însemnat, dintotdeauna, pentru mine, cât mi-ai îmbogăţit viaţa. Nu va avea mare preț pentru tine. Ești obișnuit cu dragostea, pentru tine ea nu-i ceva rar, ai fost iubit și răsfăţat de atâtea femei. La mine e altfel. Viaţa mea a fost săracă în dragoste, mi-a lipsit ce este mai bun. Abatele nostru, Daniel, mi-a spus o dată că mă socotește trufaș, probabil că avusese dreptate. Nu sunt nedrept faţă de oameni, mă străduiesc să fiu drept şi răbdător cu ei, dar de iubit, nu i-am iubit vreodată. Dintre doi învăţaţi ai mânăstirii, cel mai învăţat mi-e mai drag; niciodată n-am iubit un învățat mai slab, în ciuda slăbiciunii sale. Dacă totuși știu ce este iubirea, atunci, ţie ţi-o datorez. Pe tine te-am putut iubi, pe tine singur, între oameni. Tu nu-ți poți da seama ce înseamnă asta. Înseamnă izvorul dintr-un deşert, copacul înflorit dintr-un pustiu. Ţie singur îți sunt dator, că nu mi s-a uscat inima, că mi-a rămas un suflet, care mai poate fi atins de har!

Gură-de-Aur zâmbi fericit și cam stingherit. Cu glasul încet, calm, pe care-l avea în ceasurile sale de luciditate, zise:

— După ce m-ai scăpat atunci de spânzurătoare, pe când călăream spre casă, te-am întrebat de calul meu, Bless, și tu mi-ai dat lămuriri. Și am văzut că tu, care altminteri abia deosebești un cal de altul, te-ai ocupat de căluțul Bless. Am înțeles că ai făcut-o de dragul meu și m-am bucurat mult. Acum văd că într-adevăr așa a fost și într-adevăr mă iubești. Și eu te-am iubit întotdeauna, Narcis, jumătate din viața mea a

fost o încercare de a te cuceri. Ştiam că și tu ții la mine, dar niciodată n-am nădăjduit că mi-o vei spune, om mândru cum ești. Acum mi-ai spus-o, în clipa aceasta în care nu mi-a mai rămas altceva, în care drumeţia şi libertatea, lumea şi femeile m-au părăsit. Primesc darul tău și-ți mulțumesc.

— Te gândești mereu la moarte? întrebă Narcis.

— Da, mă gândesc la ea și la ceea ce a devenit viața mea. În fragedă tinereţe, pe când mai eram elevul tău, am dorit să devin un om la fel de spiritualizat ca tine. Tu mi-ai arătat că nu aceasta mi-era chemarea. Atunci m-am azvârlit de partea cealaltă a vieţii, cea a simţurilor şi femeile m-au ajutat să-mi găsesc în ele plăcerea, sunt atât de dornice și de lacome. Dar n-aş vrea nicidecum să vorbesc despre ele cu dispreț, și nici să bârfesc plăcerea simţurilor, căci am fost adeseori foarte fericit. De asemenea am avut și norocul să aflu că bucuria simţurilor poate fi îmbogăţită cu sufletul. De aici se naşte arta. Acum însă s-au stins ambele flăcări. Nu mai doresc fericirea voluptăţii – şi n-aş mai dori-o, chiar dacă femeile ar alerga și astăzi după mine. Şi nici să creez opere de artă nu mai doresc, am cioplit destule chipuri, numărul lor nu contează. Mi-a venit vremea să mor. Nu mă împotrivesc și-s chiar curios.

— De ce curios? întrebă Narcis.

— Ei bine, e poate o prostie din partea mea. Dar sunt într-adevăr curios să văd cum este. Nu lumea de dincolo, Narcis, la ea mă gândesc prea puţin şi dacă mi-e îngăduit s-o spun deschis, nu mai cred în ea. Nu există celălalt tărâm. Copacul uscat e mort pentru totdeauna, pasărea degerată nu se mai întoarce vreodată la viaţă şi tot atât de puţin omul, după ce a murit. Poate ne mai gândim un timp la el, după ce-a plecat dintre noi, dar nici asta nu ţine prea mult. Nu, sunt curios în privinţa morţii din pricina credinţei mele sau a visului meu că mă aflu pe drum spre mama. Sper că moartea va fi o mare fericire, o fericire la fel de mare, ca cea a primei împliniri în dragoste. Nu mă pot despărţi de gândul că în locul morţii cu coasa va veni mama mea, care mă va lua din nou la dânsa și mă va conduce înapoi, în nefiinţă şi în nevinovăţie.

La una din ultimele sale vizite, după ce vreme de câteva zile Gură-de-Aur nu mai spusese nimic, Narcis îl găsi iarăși treaz și vorbăreţ.

— Pater Anton e de părere că trebuie să ai dureri mari. Cum izbuteşti, Gură-de-Aur, să le înduri atât de liniştit? Mie mi se pare că acum ţi-ai găsit pacea...

— Vrei să spui pacea cu Dumnezeu? Nu, pe aceea n-am găsit-o. Nu vreau pace cu el. A făcut lumea rău, n-avem de ce o lăuda şi lui, probabil, prea puţin îi pasă dacă eu îl laud ori ba. Rău a mai făcut lumea. Dar cu durerile din pieptul meu am făcut pace, asta aşa-i. Mai de mult suportam greu durerile, şi, deşi uneori credeam că îmi va veni uşor să mor, a fost o greşeală. Când era cât pe ce să fie serios, în noaptea aceea din închisoarea contelui Heinrich, s-a vădit limpede: pur şi simplu nu puteam muri, eram încă mult prea puternic şi sălbatic, ar fi trebuit să-mi zdrobească fiecare mădular în parte, de câte două ori. Acum însă, e altfel.

Vorba îl ostenea, glasul îi slăbi. Narcis îl rugă să se cruţe.

— Nu, zise el, vreau să-ţi povestesc. Mai înainte mi-ar fi fost ruşine să ţi-o spun. Are să-ţi vină a râde. Ştii, când am încălecat şi am plecat de aici, nu m-am dus chiar fără nicio ţintă. Auzisem un zvon, cum că Heinrich contele ar fi iarăşi în ţară şi că l-ar însoţi iubita lui, Agnes adică. Ei bine, ţie nu ţi se pare important şi astăzi nici mie nu mi se mai pare; dar atunci, vestea mă fripsese grozav, nu mă mai gândeam la nimic, decât la Agnes; a fost cea mai frumoasă femeie pe care am cunoscut-o şi am iubit-o, voiam s-o revăd, şi să mai fiu o dată fericit cu ea. Am tot călărit, şi după o săptămână am găsit-o. Acolo, în ceasul acela s-a petrecut schimbarea mea. Va să zică am găsit-o pe Agnes, frumuseţea ei nu era cu nimic umbrită, am găsit-o şi am găsit prilejul să mă arăt şi să-i vorbesc. Şi, închipuieşte-ţi, Narcis: nu mai voia să ştie de mine! Eram prea bătrân pentru ea, nu mai eram destul de frumos şi de vesel, nu-i mai puteam da nimic. Cu asta de fapt, călătoria mea ajunsese la capăt. Am călărit însă mai departe, n-am vrut să mă întorc la voi atât de dezamăgit şi ridicol, şi cum călăream aşa, puterea şi tinereţea şi înţelepciunea m-au părăsit de-a binelea, căci am căzut cu cal cu tot într-o vâlcea, într-un pârâu, mi-am rupt coastele şi am rămas, zăcând în apă. Atunci am cunoscut, pentru prima oară, adevăratele dureri. În cădere am simţit rupându-mi-se ceva înăuntru, în piept şi ruptura m-a bucurat, am auzit-o cu plăcere şi am fost mulţumit de ea. Zăceam acolo în apă şi înţelegeam că trebuie să mor,

dar era cu totul altminteri decât fusese atunci, la închisoare. N-aveam nimic împotrivă, moartea nu mi se mai părea ceva rău. Simţeam aceste dureri puternice, pe care le încerc de atunci încoace atât de des, şi deodată am avut un vis sau o viziune, cum vrei să-i spui. Zăceam şi simţeam în piept o durere arzătoare şi mă apăram şi ţipam, când am auzit un glas râzând – un glas pe carie nu-l mai auzisem din copilărie. Era glasul mamei mele, un glas adânc de femeie, plin de voluptate şi de dragoste. Şi atunci am văzut-o pe ea, pe mama, care stătea lângă mine şi mă ţinea în poală, îmi deschisese pieptul şi-şi afundase degetele adânc printre coastele mele, pentru ca să-mi elibereze inima. Când am văzut şi am înţeles asta, nu m-a mai durut nimic. Şi acum, când durerile revin, ştiu că nu sunt dureri, nu sunt duşmani; sunt degetele mamei, care îmi scot inima. Se străduieşte de zor. Câteodată strânge şi geme parcă de voluptate. Câteodată râde şi murmură vorbe gingaşe. Câteodată nu stă lângă mine, ci sus, pe cer, îi văd faţa printre nori, o văd plutind, mare cât un nor, şi zâmbind tristă, iar zâmbetul ei trist mă soarbe şi-mi suge inima din piept. Mereu vorbea despre ea, despre mama lui.

— Mai ştii? întrebă el într-una din ultimele zile. Cândva o uitasem pe mama, dar tu mi-ai amintit-o. Şi atunci m-a durut grozav, de parcă boturi de jivine mi-ar fi ros măruntaiele. Pe atunci mai eram tineri, eram nişte băieţi frumoşi. Dar mama încă de pe atunci m-a strigat şi a trebuit s-o urmez. Ea e pretutindeni. A fost ţiganca Lise, a fost frumoasa Madonă a meşterului Niklaus, a fost viaţa, dragostea, voluptatea, a fost şi frica, foamea, instinctul. Acum e moartea şi îşi înfige degetele în pieptul meu...

— Nu vorbi prea mult, dragule, îl rugă Narcis, aşteaptă până mâine.

Gură-de-Aur îl privi în ochi cu zâmbetul său, acel zâmbet nou, pe care îl adusese din călătorie, care era atât de bătrânesc şi de fragil totodată şi care părea uneori puţin năuc, alteori exprima numai bunătate şi înţelepciune.

— Dragul meu, şopti el, nu pot aştepta până mâine. Trebuie să-mi iau rămas-bun de la tine şi la despărţire, trebuie să-ţi spun totul. Ascultă-mă încă o clipă. Voiam să-ţi vorbesc despre mama, cum îşi ţine degetele încleştate de inima mea. Mulţi ani visul meu cel mai îndrăgit şi mai tainic a fost să cioplesc figura mamei, ea a fost cea mai

sfântă dintre toate imaginile mele, o purtam mereu în mine, cu mine, o figură plină de iubire și de taină. Cu puțină vreme în urmă mi-ar fi fost cu totul de neîndurat gândul că aș putea muri fără a-i fi modelat chipul; viața mea toată mi-ar fi părut zadarnică. Și acum, privește ce ciudățenie, în loc ca mâinile mele s-o modeleze și s-o plămădească, ea e cea care mă modelează și mă plămădește. Își ține mâinile în jurul inimii mele și mi-o smulge și mă golește de sânge și mă ademenește către moarte, și o dată cu mine moare și visul meu, figura cea frumoasă, imaginea mamei-Eva. O mai văd încă și dacă aș avea putere în mâini, aș făuri-o. Dar ea nu vrea, nu vrea să dezvălui vederii taina ei. Vrea mai degrabă să mor. Mor bucuros, fiindcă ea îmi ușurează moartea.

Narcis îi ascultă cutremurat cuvintele, trebui să se plece adânc peste fața prietenului său pentru a mai putea înțelege ce spune. Unele frânturi le auzea neclar, pe altele le auzea bine, dar sensul lor îi rămânea ascuns.

Bolnavul mai deschise o dată ochii și privi îndelung fața prietenului. Își luă rămas-bun de la el, cu ochii. Și cu o mișcare de parcă ar fi încercat să clatine din cap, șopti:

— Dar, Narcis, oare cum ai să mori tu, căci tu n-ai mamă? Fără mamă nu se poate iubi. Fără mamă nu se poate muri.

Ce murmură după aceea nu se mai putu înțelege. În ultimele două zile, Narcis stătu zi și noapte lângă patul său, privindu-l cum se stinge. Ultimele cuvinte ale lui Gură-de-Aur îl ardeau în inimă, ca un fier înroșit.